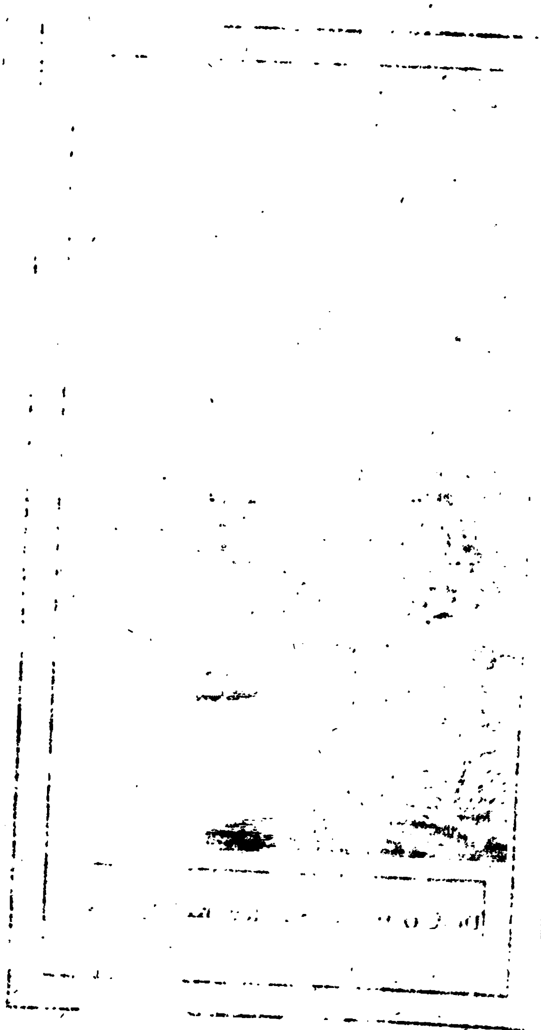

3 3433 06825735 5

De GODSDIENST der KINDEREN.

Mechau. inv. C.J. de Huyser, fecit A. 1774

DE
GODSDIENST
DER
JEUGD;

In gemeenzame gesprekken ontworpen

DOOR

Den Hoog Eerwaardigen Heer,

GEORG FREDRIK SEILER,

Des Doorluchtigsten Markgraafs van Brandenburg, Anhalt-Culmbach-Bareuth, geheimen Kerkelijken Raad, en Hoogleeraar aan de Fredrik-Alexanders Universiteit te

ERLANGEN:

Uit het Hoogduitsch vertaald en met een en ander bijvoegzel vermeerderd

DOOR

IZAAK VAN NUIJSSENBURG,

Predikant te *Geertruidenberg*, en Lid van verscheide Genootschappen.

Te UTRECHT,

Bij J: V: SCHOONHOVEN en Comp. Boekverkoopers 1776.

ZIJ

MET OOTMOEDIGE BEDE VOOR

DERZELVER WAARE

WELVAART EN

EENEN OVERVLOE-

DIGEN ZEGEN OVER

HUNNE,

ALBIDDEND WAAR TE NEEMEN,

POGINGEN,

WERKJEN

EERBIEDIG OPGEDRAAGEN

DOOR DEN

VERTALER.

VOOR-

VOORREDEN

AAN DE

NEDERLANDSCHE JEUGD;

En bezonderlijk die, welke in zijne drie bezondere Gemeenten, die van GEERTRUIDENBERG; van BUUREN; en IJZENDOORN, in den Naam des Drieëenigen Gods gedoopt, en, daar door, plegtiglijk aan des HEERE dienst verbonden is:

Wenscht de Nederduitsche Uitgever van dit overnuttig Werkjen, door eene zuivere liefde tot derzelver eeuwig heil gedreeven, Genade en Vrede!

ZEER GELIEFDE KINDEREN!

Dat zelfde, wat eens de Apostel Paulus zijnen Korintheren betuigde, in zijnen *tweeden* Brief aan die Gemeente in het VIde Hoofdstuk aan het 11de en 12 vers wanneer hij zegt: *ons harte is uitgebreid gij zijt niet naauw in ons*; dat zelfde mag ik ook ten uwen aanzien en aan u betuigen: gij, mijne

 dier-

dierbaren! gij zijt niet naauw in ons; ons hart is over, is voor u uitgebreid. Zeker! of schoon mij, uit hoofde van de algemeenheid dezer Aanspraak aan alle de Jeugd dezer vereenigde Gewesten, de meesten uwer van aangezicht onbekend zijn, en waarschijnlijk voor altoos onbekend zullen blijven; of schoon ik van anderen, welken mij wel eer van mijnen Godlijken Zender ten onderwijs waaren toevertrouwd, sedert een geruimen tijd, zoo veel de lichaamlijke tegenwoordigheid betreft, vrij ver ben afgescheiden: mijne Liefde tot uwen waren welstand en eeuwige behoudenis is echter uitgebreid genoeg, om u allen zonder onderscheid te bevatten, en uwe onbekendheid of afweezendheid maakt niet, dat ik mij of geheel niet, of wel minder hartlijk dan te voren, over uwe belangen bekommeren zoude. Neen! heeft mij de goede hand des genaderijken Gods in eene bezondere betrekking geplaatst op hen, die tot de Gemeente van het mij zoo dierbaar GEERTRUIDENBERG behooren, Hij verbood mij daar door geenszins, om ook het belang van anderen, zoo veel ik kan, te bevorderen: ver van daar! de algemeene Liefde tot den Naasten eischt dit veel eer; en het behoort tot den pligt van elken Leeraar, van elken Christen,

zoo wel de geheele Gods-Kerk, als eenig bezonder gedeelte derzelve, op het harte te draagen. Niet meer dan billijk is het dieshalven, dat ik u *allen* beminne, uwe ware voordeelen behartige, en, zoo veel dat der menschlijke voorzorge werd vrij gegeeven, u tot gelukkige Kinderen pooge te maaken. En dit, indien wij anders onze eigene oogmerken recht doorgrondden, dit is ook in de daad de toeleg van deze onze Aanspraak aan u, en van het wel gering, maar tevens kostelijk Geschenk, dat ik u bij dezelve aanbiede. Zeker! u voor den HEERE te winnen, en mijnen Godlijken Verlosser uit het opkoomende Geslacht eene offerande toe te bereiden, dat is het, 't geen ik geduuriglijk wensche; dat mij misschien ook in den een' of anderen gelukte, en 't welk, zoo ik ernstig smeeke, door genade ook de blijvende keuze van mijn hart, het middenpunt mijner bedoelingen, en de kroon van mijnen arbeid zal zijn. Gij zult mij dan ook deswegens, zoo ik vertrouwe, wel willen veroorlooven, eenige weinige woorden met u te wisselen, om u te beter van onze hartlijke liefde jegens u te overtuigen; niet voornemens zijnde u iets te zeggen, dan waar in gij waarachtig belang hebt, en 't

welk u als zoodanig nu, of in het vervolg, zal kunnen bekend worden.

Weet dan, mijne dierbare Kinderen! weet dan, dat gij het eigenlijk zijt, waar in de hoop der Kerke en van den Burgerstaat geleegen is. Heerscher in de Gemeenten van ons Vaderland in het gemeen, en in elke derzelve in het bezonder, eene zekere laauwheid en onverschilligheid omtrend de hoogstnoodige waarheden van den Godsdienst, en de uitneemendste betrekkingen der menschlijke, vooral der Christlijke Maatschappije; gij, gij zijt het eigenlijk, van welken men de noodige verbetering in dezen verwacht. In uwe opvoedinge, in de wijze, op welke gij wordt aangevoerd, om ten eenigen tijde in den Kerk- of Burgerstaat als nuttige Leden, en waardige Burgers te verschijnen, daar in is al het uitzicht op eene heuglijke verandering, indien 'er eenige zijn kan, gevestigd: En deze verwachting hoe kan zij anders dan bedroevend zijn, wanneer gij kwalijk geleid wordt? maar zij mag zich in de troostendste vooruitzichten vermaaken, wanneer uwe teedre zielen, bij tijds, naar behooren gevormd worden. Hoe zeer wenschten wij dieshalven dat alle uwe Ouders, uwe Voogden, uwe Opzichters en

Leer-

Leermeesters dit genoegzaam begreepen, en zulk eene wetenschap door de meestspreekende bewijzen aan den dag leiden! hoe zeer wenschten wij, dat uwe vroegere jaren minder aan de waereld, en haare schijnschoone vermaaken wierden opgeofferd; maar gij in tegendeel, elk naar uwe bestemming in de waereld, aan den dienst van God en de oprechtste liefde tot den uitmuntenden naam van Christen, welken gij draagt, als aan de beste en zuiverste vermaaken, gewend wierd!

Misschien deinst gij te rug op deze ingewikkelde veroordeeling uwer vermaaken? dan; gij behoeft niet te vreezen; 't is 'er toch ver van daan dat wij, als stugge Zedenmeesters, u alle kinderlijke genoegens zoude willen ontzeggen: wij achten dezelve veeleer noodzakelijk; wij poogen die, zoo ver dat in onzen kring kan vallen, in eigenen persoon te bevorderen: onze onderwijzingen zelv, gelijk aan sommigen uwer bekend is, zijn vervrolijkende Uitspanningen, waar uit het al te ver getrokken gezach verbannen is, waar in eene liefstalige gemeenzaamheid pleegt te heerschen. Door leerzaamen kout uwe jeugdige Levensgeesten te vervrolijken. terwijl wij uw hart door hemelschen ernst poogen te verbeteren, is onze uitspanning, en, dit weete ik

en erkenne het met dankzegging aan den Godlijken zegen, ook het vermaak van *verſcheidenen* onder u. Stuurſche oogmerken hebben dan geen deel aan onzen wenſch; uw nut alleen, en de bevordering dier wezenlijke vergenoeging van uwe Ouders en Leermeeſters, welke daar in gelegen is, dat men Kerk en Land van rechtſchaapen Vrienden voorzien hebbe, dat is het dat ons op zulk eene wijze tot de verſcheidene Leidslieden uwer jeugd deed ſpreeken. —— Wij verlangen, indien ons *dat* mogt gebeuren, u in waarheid voorſpoedig, rijk, gezegend en gelukkig te maaken; genoegens voor u te ſcheppen, die op geene andere wijze, dan door eenen deugdzamen, dan door eenen gekriſtenden wandel, te erlangen zijn. —— Dit geluk hangt grooten deels van uwe bedachtzame, van uwe verſtandige, opvoeding af. Een onzondig gebruik der waereld kan zulks niet verhinderen; maar het is ook onmooglijk, dat een jéugdig gemoed, geheel en al der waereld geofferd, daar van bezitter zij. Zoo noodig is het dat uwe Jeugd den HEERE gewijd worde!

Maar, mijne Geliefde Kinderen! gelijk het vrij duidlijk is, dat de verwaarloozing uwer opvoedinge en behoorlijke aankweeking u buiten uw ſchuld ongelukkig kan maaken, en

beide

beide den Staat en de Kerk van nuttige Burgers berooven; zoo laat het zich ook gemaklijk genoeg begrijpen, dat de voorzichtigste opvoeding, en het beste onderwijs, te eenemaal vruchtloos blijven moeten, wanneer gij, door opzettelijke wederspannigheid of onachtzame traagheid, alle de welmeenende pogingen van uwe Ouderen of Leermeesteren dwarsboomt, en, in het opvolgen uwer zinlijke driften eenen ruimen teugel begeerende, ik zal niet zeggen de banden en kastijdingen, (och mogt gij die nimmer noodig hebben!) maar zelfs die allervriendlijkste raadgevingen verwerpt, welke ter verhoeding van uw tijdlijk en eeuwig bederf aan u worden te koste gelegd. En zal mij uw hart geen gelijk geeven, wanneer ik zegge, dat zulke Kinderen, wen zij ooit een onnutte ballast voor de menschlijke saamleving worden, en voor eeuwig verlooren gaan, zulks zich zelven te wijten hebben? —— Wij zijn het dan daar in eens, dat 'er, om uw waarachtig geluk niet te verliezen; dat 'er, om u bij God en zijne Engelen behaaglijk; om u bij deugdzame en verstandige menschen, die de dingen op hun rechten prijs waarderen, beminlijk te maaken; beide op u en op uwe Leidslieden allergewigtigste verpligtingen gelegd zijn, en nu verzoeke ik,

om mij op eenen anderen tijd tot uwe Ouders te moogen wenden; op eenen andren tijd tot uwe Leermeesters te moogen spreeken; om mij voor het tegenwoordige eeniglijk met u te moogen bezig houden.

Maar wat is dan toch uwe pligt? wat het geen wij van u eischen moogen? mijne lieve Kinderen! vraagt dat der Opperste Wijsheid, vraagt dat aan Gods Zoon, dien besten van alle de Leeraaren! Deze zal u eerst en voor alles anders andwoorden: *Mijn Zoon* [*of mijne Dochter! mijne geliefde Kinderen!*] *geeft mij uw harte* (*a*)! Een wonderlijke eisch, niet waar! maar een eisch, die, wen ik hem u nader zal verklaard hebben, indien mij niet alles bedriegt, zich van zelfs in zijne redelijke betaamendlijkheid, in zijne heiligste pligtmatigheid aan uwe teedre verstanden, och of het ook waare aan uwe zielen! zal voordoen. En wat is dat dan te zeggen? Wel aan! ik zal het u met weinigen zeggen. Het *hart* is het beste en edelste gedeelte van eenen levenden mensch: *daar uit zijn de uitgangen des Levens*; en, wanneer dat hart gekwetst is, dan is het gedaan met het *dierlijk* leven; wanneer het door één of ander toeval ongesteld is, dan kwijnt de geheele mensch. Hier van daan,

(*a*) Spreuken XXIII: 26. 1 deel.

daan, dat het gebruikt worde om 'er den *redelijken Geest*, het kostlijkst gedeelte van eenen verstandelijken mensch door aan te wijzen. En naardien die redelijke Geest even zoo ligt kwetsbaar is in eenen *zedelijken* zin, of te ontstellen door de zonde, als het *eigenlijk gezegde hart*, daarom is het, dat de mensch voor dien Geest het meeste zorg moet dragen. Dan, gelijk het vleeschlijk hart, in onze borst verborgen, minst aan onze doorzichten bekend, en minst van ons te behoeden is, zoo is het ook met onzen redelijken Geest; wij kennen dien en zijne uitgangen te weinig, om hem zelv te bewaaren. Dit weet de Opperste Wijsheid, en begeert deswegens, dat wij ons *hart*, onzen redelijken Geest, *Hem* te bewaaren geeven. Hij begeert, om u dat nog wat te ontwikkelen, dat gij uw hart, uwe beste genegenheden, en, met dezelve, ook uwe beste krachten, uwe edelste en sterkste vermogens (en wanneer zijn die beide toch beter, en met grooter voordeel aan te leggen dan in de dagen onzer jeugd?) en zulks om dat alles voor eeuwig te beveiligen, aan God, uwen Schepper, en aan Hem, den eeuwig liefwaardigen Verzorger van uwe zaligheid, zult opofferen. Dat is met andere woorden, dat gij 'er u vroegtijdig op toe zult leggen,

om

om in de kennisse en vreeze van God geoefend te zijn, en, boven alle andere, ook de meest onzondige vermaken en uitspanningen, uw genoegen, uw blijdschap, uw vermaak daar in vinden, dat gij wel bij den HEERE moogt staan, Hem tot uwen Vriend hebben, en bezitters zijn dier zaligheden, met welke de Drieëenige God, in wiens naam gij gedoopt, en aan wien gij dus plegtig gehouden zijt, de zielen zijner Liefhebberen vervullen wil; *Vrede* naamlijk, *Gerechtigheid*, en *Blijdschap* door den H. Geest. —— *Vrede* met *God*, uwen almagtigen Maker en Onderhouder, met *God*, die u tot zijne zaligheid roept, en u op 't minlijkst haar genot koomt aanbieden; met *God* die u heiligen wil en u zijn eigen beeld doen draagen: *Vrede* met al Gods *Engelen* die ontzachlijke uitvoerders beide van zijnen toorn en van zijne goedgunstigheid: Vrede met uw eigen *Gewissen*, dat u dan niet knaagen, niet beschuldigen zal: Vrede met alle *brave* en *Godvruchtige* menschen. —— *Gerechtigheid*; waar door gij voor God moogt bestaan, dat is een aandeel aan 't gestorte bloed en de Godverheerlijkende deugd van uwen Zaligmaker, en daar door een *recht* tot het eeuwig Leven. —— *Blijdschap*; ware vreugde, stille kalmte des Gemoeds; en eene

eene vergenoeging, die, in God, en het goede, eindigende, nimmer kan afgebrooken worden.

En is zoodanig een Raad wel kwaad te noemen? Gij begrijpt zelven het tegendeel, mijne dierbare Kinderen! —— Want toch is zoodanig een mensch niet een gelukkig mensch, die voor de zonde en dus ook voor de helle behoedt wordt? Mag dat Kind niet gelukkig geschat worden, dat den eeuwig Goeddoenden, en tevens den eeuwig magtigen God tot zijnen Vader heeft; dat, het zij het vroeg sterft of tot volkomen wasdom geraakt, verwachten kan, dat de Hemel der zaligheid hem zij toegelegd, en daar bij dat al dat geen, wat hij ten eenigen tijde voor den Burgerstaat of voor de Kerk zal onderneemen; al de arbeid zijner handen, gezegend zal zijn, en hem dat alles wat hij ooit met onderwerping en reden verlangen mag, zoo ver het tot Gods eer strekt, en met zijne bestemming in de waereld en voor de eeuwigheid gevoegd is, van God geschonken zal worden; en 't welk tevens de hoop mag hebben, dat, zoo hij ooit zelv een Vader van Kinderen wordt, hij als dan bij ondervinding geleerd, te beter in staat zal zijn, om ook zijne Kinderen tot zulk een geluk, tot een' zoo grooten zegen

op

en u een eeuwig een nimmer ſtoorbaar geluk zou ſchenken; maar die ook meermaalen, door halſtarrige boosheid, en dus met moedwil verworpen zijnde en verworpen blijvende, zich zelven éénmaal recht zou moeten doen; zoudt gij zulk eenen God verwerpen? zoudt gij zijnen raad, alleen ten uwen, en niet ten zijnen, voordeele aan u gegeeven, niet ter harte neemen, noch u ernſtig zetten, om zijne ſtem te hooren, en van zijnen wille behoorlijk onderricht te worden? o mijne dierbaren! ik verwacht niets minder dan dusdanig eene ſnoodheid van u. Gij hebt immers u zelven te lief, om, met zulk eene goedheid den ſpot te drijven, en met eenen ſmeekenden Jeſus, ook tevens uwe eigene zaligheid te verwerpen. Dit dan dit zullen wij voordaan voor eene ontwijfelbare waarheid vaſtſtellen; hier in zal ik van nu af rekenen uwe toeſtemming verworven te hebben, dat het Godloos zijn zou den Heere te verwerpen, om, zijne eigene zinlijkheid en luſten volgende, daar door ook zich zelven te bederven; dat het betaamendlijk, billijk, redelijk en zalig zij, zijn hart, al vroeg, der Opperſte Wijsheid te geeven; of, om het met andere woorden te zeggen, *de eerſte en voornaamſte bezigheid der vroegere jaren* be-

behoore te zijn *zich zelve aan God en zijnen zaligen dienst te gewennen.*

Maar wat is nu het geen gij verder te betrachten hebt? Ik hoope, dat ik vooronderstellen mooge, dat deze vraag u waarlijk ernst zij! Nu wel aan dan! ik zal het u met weinigen zeggen. Een mensch, die rijk en gelukkig in de waereld zoekt te worden, moet die niet de middelen die daar toe strekken naarstig gebruiken? maar als dat waar is, dan moet immers ook zulk een mensch dat rijk in God verlangt te weezen de gepaste middelen daar toe aanwenden.

Hier bemerke ik, dat ik uwe toestemming, eer gij het raamdet, gevangen hebbe. Nu wel aan dan! laat ons daar over nog een weinig saamspreeken! Een mensch die in Gode rijk en gelukkig wil zijn, zoo was het besluit, niet waar? die moet de daar toe leidende middelen gebruiken!

En onder deze middelen, mijne lieve Kinderen! is een der eersten dat gij u naar uwe vatbaarheid aangaande de kennisse en den wil van God laat onderwijzen. Kinderen, die, als het Veulen van eenen Woudezel opwassen, zonder kennisse en zonder onderwijs, daar van is nimmer wat goeds te verwachten, en het is zeker en in de droevigste voorbeel-

den meer dan eens op de proef gebleeken, dat *de ziele zonder wetenschap niet goed zij.* Gaande het in dezen met het menschlijk hart als met eenen ongeploegden en onbezaaiden akker, die, bij gebrek van betere gelegenheid, niets dan distels draagt en doornen! Och! dat ge dan toch al vroeg eenen ernstigen lust betoondet, om zulk een onderwijs te genieten, en, wanneer het u door uwe Ouders, Opzichters en Leermeesters wordt aangebooden, het zelve, door traagheid of speelachtigheid, in geenen opzichte verwaarloosdet. Moeilijke Lessen, het aanleeren van dingen, die gij niet begrijpen kunt, waar van gij zelfs de klanken niet kunt vatten, en die dus eeniglijk strekken, om uw geheugen te beulen; uw verstand te verstompen; uw hart geheel koud te laaten; indien maar niet om eenen vroegen afkeer van *moeilijke* en nogtans *noodige* en *wigtige* waarheden aan het zelve in te boezemen: dit is het niet, dat wij van u vordren. Wij misprijzen zulk eene Leerwijs: gij moet naar uwe vatbaarheid geleerd worden. Mindere of liever *minder moeilijke* waarheden, en die zich, als ware het, laaten voelen en tasten, het *eerst*; en *daar na* de *meer ingewikkelde*, maar *niet minder noodzakelijke* en *heilzame*.

Gij

Gij moet eerst de MELK *gesmaakt hebben* niet alleen, maar ook *daar door tot eenige sterkte zijn opgevoed*, eer gij de VASTE SPIJZE verdragen kunt. En ook dan begeeren wij u niet te *vermoeien*. Gij moet *weinig* en *daar door* VEEL leeren. —— Maar, met alle die, u, zoo ik vertrouwe, genoeglijke bepalingen, moet gij toch de waarheden *al vroeg* zoeken te *kennen*, en u op de ware kennis, op de rechte wetenschap toeleggen. Och! dat ge dan de gelegenheid daar toe opzocht, of, wen u die wordt aangebooden, haar gretig omhelsdet! Elke verzuimde Leerstond, elke verwaarloosde Huis of Kerkoefening, is zoo veel aftrek op uwe verstandelijke vorderingen, en even zoo veel schade aan de verbetering van uwen Geest, aan de volmaking van uwen staat, aan de bekoming van uw waarachtig en eeuwig geluk. Och! begreepen dit uwe Ouders en Opzichters, men hieldt u zoo dikwerf niet te rug, noch was, terwijl men kwanswijs bezorgd is u *door* de waereld te helpen, zoo onvergeefbaar nalatig niet omtrend de kundigheden en zielsgeschiktheid, welke gij bezitten moet, om eens gelukkiglijk *uit* de waereld in de eeuwigheid over te stappen! Och! begreept ook gij dit mijne dierbaren! gij zoudt dan zoo

meenigmaal geene uitvluchten zoeken, noch bedekzelen der schande aanneemen, om u van het Leeren, van het Katechizeeren, van het ter Kerk gaan vrij te maaken, maar, elk om strijd, daar henen ijlen, om dat God den zegen aan zulke middelen heeft willen vasthechten. Ai! laat mij dan *dat* ook door deze aanmerking van u verkreegen hebben.

Maar is 'er nu niets meer voor u in acht te neemen? Gewislijk nog vrij wat bezonders: dan ik zal het u slechts in weinige woorden voorstellen, op dat ik uwer opmerkinge in ééns niet al te veel moog' vergen. —— U past eene betaamendlijke gehoorzaamheid aan de vermaningen, de raadgevingen, de bestraffingen, de kastijdingen zelfs van uwe Ouderen en Leermeesteren; verzekerd, dat rechtaartige Ouders en Leermeesters, ook *dan*, wanneer zij u uwe zinlijke genoegens ontzeggen, of zelfs u pijnlijke aandoeningen veroorzaaken, zulks met geen ander oogmerk verrichten, dan om dat zij, den schrik des HEERE weetende, en gedachtig zijnde aan de bedreigende Vloekspraak van den Koninglijken Prediker (*b*) wanneer hij zegt: *Verblijd u o Jongeling in uwe jeugd, en laat uw hart u doen vermaaken*

in

(*b*) PREDI...

in de dagen uwer Jongelingſchap, en wandel in de wegen uws harte en in de aanſchouwinge uwer oogen: maar weet, dat God om alle deze dingen u zal doen koomen voor 't Gericht; zich verpligt rekenen om uwe zinlijke verkeerdheden en grillige genoegens af te breeken, ten einde zij, of nu of naderhand, uwe ware vreugde te beter moogen opbouwen. Och! begreept ge dit geduuriglijk, hoe zoudt gij hunne knieën omhelzen, hunne roede kuſſchen, en, op den wenk hunner oogen, van hunne hand, of van uwe tijdverdrijven tot uwe pligten vliegen. Ai! zijt dan gehoorzaam den genen, die God over u ſtelde! gehoorzame Kinderen worden zoo wel bij den HEERE, als bij de menſchen, bemind.

Eindlijk; mijne Geliefde Kinderen! indien gij luſt hebt om onzen Raad ten einde toe te hooren, (en waarom zoudt ge niet, daar hij u heilzaam is) maakt, bidde ik u, maakt, onder een geduurig, en naar de vatbaarheid van uw verſtand gericht, Gebed, (waar in gij, op het voetſpoor dier ſmeekingen, welke u in het achterſte gedeelte van dit u tegenwoordig geſchonken Boekjen worden aangebooden, voor u zelv', voor uwe Ouderen en Leermeeſteren daaglijks den Godlijken ze-

gen, en vooral *zijne hartveranderende* Genade inroept,) maakt, zegge ik, onder behoorlijke bijvoeging van dat door God zoo zeer verordend, aangepreezen, en aangedrongen middel, het, GEBED *met* DANKZEGGINGE *gepaard*, maakt, zoo veel dat immer uwe gelegenheid toelaat, een naarstig gebruik van goede nuttige en leerzame Boeken. Mogten uwe Ouders u nimmer anderen in de hand geeven! en gij ook nooit naar anderen omzien!

Onder alle Boeken is zeker de BIJBEL het beste; die is van God zelv' ingegeeven, en moet dus noodwendig allervolmaaktst goed zijn. Dat gij dan dezen nacht en dag in de hand naamt, om daar in, volgends eene verstandige leiding uwer Ouderen of Leermeesteren (naar het voorbeeld, dat u in de volgende VOORREDEN des Hoog Eerwaardigen Schrijvers van dit Werkjen gegeeven wordt) Eene *Voorreden*, welke wij u en uwen Ouderen en Leermeestren raaden (eer ge voord gaat tot het leezen en beoefenen der Samenspraaken) eerst geheel en al, en zelfs meer dan eens te leezen, die wijsheid op te spooren, die u den Engelen gelijk maaken, dat meer is, die u boven dezelve verheffen kan.

Na dat Godlijk Boek zijn buiten twijfel al de

de zoodanigen, welken, het verstand oefenende, tevens den Geest verbeteren voor de besten te houden; en hoe gemaklijker, en tevens hoe vollediger, zoodanig een Boek dan zij, hoe meer het van de *meest kenbare* tot de *meer verborgene* waarheden opklimt; langs gevoegzame, en *naar kinderschreên geschikte*, trappen opklimt; hoe meer vooral ook zoo een Boek tot het hart, zoo wel als tot het oor of tot het verstand, spreekt; hoe meer het, terwijl het zorg draagt niet één éénige *wigtige* waarheid te *verzwijgen* of te *verbergen*, *tevens* eene geheiligde *Zedenkunde* poogt in te scherpen; voor des te beter zal zoo een Boek moogen gehouden worden. —— En ik durve u verzekeren, dat HET TEGENWOORDIG WERKJEN, nevens DE GESCHIEDNISSEN VAN DEN GEOPENBAARDEN GODSDIENSTE van denzelfden Godvruchtigen en Geleerden Heer SEILER, Hoogleeraar te Erlangen, welke wij, gelijk ge weet, insgelijks voor u, vooral voor de *meergevorderden* onder u, (en waarom zou ik niet zeggen ook voor *zulke volwassenen*, *die minder gelegenheid hebben*, *om uitvoeriger werken te leezen*?) uit het oorspronglijk *Hoogduitsch* vertaald, en bij den Drukker van dit Werkjen hebben uitgegeeven, en

 wel-

welke wij, wegens derzelver kortheid, volledigheid en klaarheid (die gantsch Duitschland erkent) niet genoeg kunnen aanprijzen, daar toe bij uitneemendheid geschikt zij. — HIER vindt gij eene *allerkortbondigste*, en, naar uwe vatbaarheid, *volledige*, opgaaf van de *Grondwaarheden* van den Christlijken *Godsdienste* en der geheiligde *Zedenleer*. DAAR zult gij eenen meerderen voorraad van *allerlei* kundigheden, zoo uit de *vroegere* en *latere Kerk*-en *Waereld-Geschiedenissen*, als uit de *Aardrijkskunde*, *Oudheden*, *Bijbelverklaring*, en wat al niet meer, dat Jongelingen en Jonge Dochters; dat volwassen menschen versieren kan? aantreffen, en het gaat bij mij volkomen zeker, dat een gezet en ernstig gebruik van deze BEIDE onwaardeerbare Werkjens des Godvruchtigen SEILERS zeer gemaklijk tegen dat van *vijftig* anderen, DIE ECHTER ALLE LOFWAARDIG ZIJN, kan opweegen. — Terwijl wij u evenwel ten sterksten aanraaden, om hier, van tijd tot tijd, maar met een verstandige keuze, ook andere nuttige boeken bij te voegen.

Ondertusschen beveelen wij u vooral, mijne lieve Kinderen! de OVERWEGING, de geduurige, de ernstige, de biddende overweging en beoefening van het geen gij leest, of

in

in den openbaren en bezonderen Godsdienst, en daar toe strekkende Katechizatien hoort. Weest hier in den reinen dieren gelijk, en herkaauwt bij u zelve en in eenzaamheid al wat gij gehoord of geleezen hebt aller zorgvuldigst. Dit, dit zal het middel zijn, om u waarlijk wijs en bij de kennis onder de zegen van God ook waarlijk Godvruchtig te maaken!

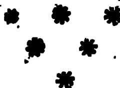
Voords, naardien de Godlijke Genade alleen u dit alles recht kan leeren en doen betrachten, wat gij weeten en betrachten moet, bidde ik God voor u, dat Hij u door zijnen H. Geest, van uwe jeugd af; voor zich heilige; u al vroeg tot nieuwe Schepzelen; en den beelde van Gods Zoon gelijkvormig, dat is, tot recht Godvruchtige menschen maake! dat Hij u, tot dat einde, waardige en getrouwe Ouders en Leermeesters doe aantreffen, die u dikwijls alle uwe pligten, die gewigtige pligten, die van uwen Doop af op u rusten, te binnen brengen; en dat ook *deze* mijne pogingen, bij het geen ik *verder*, met den HEERE, daar toe wensche aan te wenden, tot zulk een einde gezeegend zijn moogen! Nu! mijne Geliefde Kinderen! leeft voor uwen Ouderen; leeft voor God; en

zijt of wordt een zegen voor Land en Kerk! Amen.

Naschrift aan den Nederl. Lezer.

Naardemaal de Godvruchtige Schrijver van den Lutherschen Godsdienst was, hebben wij ons eenige kleine veranderingen veroorloofd. Overäl evenwel zorg draagende dat de *gezegden* en *gewijsden* des Schrijvers *ten dienste der Luthersche Jeugd* genoeg bewaard bleeven, gelijk vooral uit het Hoofdstuk *over de werking des Doops* en *het Doopverband*, nevens het door ons *daar* verrichte (waar toe wij den Lezer verwijzen) genoegzaam te zien is. Van al het ovrige gaaven wij op zijne plaats reden!

VOOR-

VOORREDE.

Wie slechts het een of ander stuk van dit Boekjen buiten den zamenhang en maar alleen oppervlakkig zou willen beschouwen die zou noodwendig tot die gedachten moeten geraaken: dat deze arbeid noch van zulk een aart zij, dat men denzelven, volgends mijn beroep, van mij verwachten konde; noch de inrichting daar van zoo gesteld, dat zij voor Kinderen tot onderwijs in de waarheden van den Godsdienst kan gebruikt worden; vermids deze Leertrant een weinig van den gewoonlijken afwijkt. Des schijnt het mij nodig te zijn, zoo wel van den oorsprong van dit kleine Werkjen als ook van de gronden zijner inrichting, eenige weinige dingen te moeten zeggen.

Toen ik in den voorigen Winter, de hier in de Godgeleerdheid studeerende Jongelingen in het openbaar een beoefenend Onderwijs tot het Katechizeeren gaf, dacht ik het mijn pligt te zijn, in 't algemeen, de noodzaaklijkheid van het Onderwijs der Kinderen in den Christelijken Godsdienst voor te draagen, de fouten die 'er in begaan worden, te ontdekken, en goede voorslagen, tot eenen bete-

ren leertrant te doen. Om die regels, door een voorbeeld op te klaaren, en begrijplijk te maaken, liet ik een meenigte Kinderen in het Collegie koomen, en Katechizeerde zelf in de tegenwoordigheid mijner Toehoorderen. (*a*) *Dus konde de manier die in het eigenlijk Katechizeeren moest worden waargenoomen, tamelijk duidelijk getoond en de voorgestelde regels ter beoefening gelegd worden. Dan, bij dat alles, bleef 'er altoos, noch deze zwaare vraag over:* hoe brengt men, buiten het gewoone Katechizeeren, de Kinderen, op eene natuurlijke, ligte, aanneemelijke en stichtelijke wijze, het voor hun meest voeglijk Onderwijs in de gronden van het Christendom toe? en welke zijn de bezonderste regels die een Onderwijzer of ieder bekwaam Leeraar, bij dit waarlijk zeer gewigtig werk te betrachten heeft? *van zulke regels, kan men in 't algemeen niet veel zeggen. De Kinderen zijn, zoo wel in gaaven en krachten, als in vlijt en vlugheid om iets te bevatten, zeer onderscheiden. Dan de volgende voorstelling is mogelijk wel de voornaamste. "Wie „ het Onderwijs in den Godsdienst, omtrend „ kleine Kinderen met zegen bearbeiden wil, „ moet*

(*a*) Hoe wenschlijk was het dat zulks ook op onze Akademien geschiedde!

„ *moet bijna geduurig met* zienelijke Din-
„ gen *een* begin *maaken.* Definities, *afge-*
„ *trokken begrippen, en alle zaaken die*
„ *veel nadenken vorderen, geeven den Kin-*
„ *deren weinig licht en maaken hun den*
„ *Godsdienst zeer zwaar en [daar door*
„ *(hoe onredelijk dit ook zij) wegens de na-*
„ *tuurlijke verdorvenheid veelal] zeer ver-*
„ *drietig. Zij leeren de woorden met moei-*
„ *te en de zaak blijft duister. De grond tot*
„ *alle menschelijke kennis ligt reeds van de*
„ *geboorte af, natuurlijker wijze in de zie-*
„ *len der Kinderen; en, [wanneer het met*
„ *onzen Geest in de daad volgends veler*
„ *Wijsgeeren gevoelen gesteld is,] hebben*
„ *wij ook buiten dat een zeker ingeschapen*
„ *GEVOEL van het geen goed en niet*
„ *goed, recht en niet recht is, een Gevoel*
„ *dat in ons wakker wordt, zoo haast de*
„ *mensch tot het gebruik van zijn verstand*
„ *begint te koomen.* Dit innerlijk Vermogen,
„ dezen zesden Zin, dit zedelijk Gevoel,
„ dezen grondslag van het Geweten *moet de*
„ *Leeraar wel weeten te gebruiken. Hij*
„ *moet de onzichtbaare waarheid, welk hij*
„ *voordraagt, op deze wijze, zoo veel dat*
„ *geschieden kan zoo wel aan de uiterlijke*
„ *zinnen, als aan dat inwendig voelvermo-*

gen

„ *gen voordraagen en gemeenzaam maa-*
„ *ken, hij moet de begrippen stukswijze ont-*
„ *leeden; het eene stuk na het andere voor-*
„ *leggen; eindlijk de gantsche zaak in 't kort*
„ *bij een voegen, en, dat ik zoo spreeke,*
„ *alles zicht- en tastbaar maaken. Voor*
„ *alle dingen, moet hij de Grondstellingen*
„ *van den Godsdienst, in zulk een gedaante*
„ *doen te voorschijn komen, dat de kinderen,*
„ *met hun verstand begrijpen, en in hunne*
„ *harten gevoelen, dat deze waarheden,*
„ *de natuur hunner zielen passen, en voor de-*
„ *zelven goed en heilzaam zijn; zulk een*
„ *handelwijs zal bij de kinderen de plaats*
„ *vervullen dier strengere bewijzen voor den*
„ *Godsdienst, welke tot nog toe te eenemaal*
„ *boven hun bereik zijn. Wat zij voor*
„ *waar en goed houden, en bevinden daar*
„ *aan twijfelen zij niet. Den Godsdienst,*
„ *door hen uit dit oogpunt beschouwd, zien*
„ *zij als een gaave van God aan, even als*
„ *het brood en andere noodzakelijke spijzen.*
„ *Want deze zijn goed, wijl zij uit de bron*
„ *van allerlei goed zijn afgedaald.*

„ *Bij zulk eene wijze van voordraagen*
„ *vallen de gewone spreekwijzen der God-*
„ *geleerde samenstelzels t'eenemaal weg; de*
„ *Leeraar verkiest nu zulke woorden, die*

„ *het*

„ *het kind verstaat; hij redenkavelt niet in*
„ *het afgetrokkene maar geduurig met sa-*
„ *mengestelde uitdrukkingen; hij gaat al-*
„ *leen zoo ver, als het kind hem thans vol-*
„ *gen kan; en verdrijft slechts die twijfel-*
„ *achtigheid en dat vooroordeel, welke bij*
„ *de kinderen, te duchten zijn. Hij*
„ *begint van de geringste en gemaklijkste*
„ *zaaken; en voert het verstand der kin-*
„ *deren eindlijk, tot in het onzichtbaar rijk*
„ *der begrippen. Alles wordt aangenaam,*
„ *vrolijk en levendig uitgedrukt; alles tot*
„ *de vorming der tedere harten behoorlijk*
„ *ingericht en voorzichtiglijk toegepast, en*
„ *eindelijk de begeerte om waarlijk wijs en*
„ *kundig te worden op deze wijze geduurig-*
„ *lijk aangekweekt, onderhouden en voord-*
„ *geplant."*

Deze en eenige andere Regels moogen ten naasten bij voor eene korte schets gehouden worden ter onderrichting voor Studeerende Persoonen, noopends de wijs, op welke zij kleinen kinderen de waarheden van den Godsdienst kunnen inprenten. Dan naardemaal zonder Voorbeeld deze Regels maar zeer weinig vruchts zouden doen; en ik uit dezen hoofde ten dien tijde voor mijne Toehoorders eenige voorbeelden opstelde, ben ik langs

de-

dezen weg onvoorziends tot die gedachten gekoomen, dat het niet alleen voor Studeerenden, maar ook voor andere Leeraars, Ouders, en voornaamlijk voor Kinderen nuttig zijn konde, wanneer een klein Sijstema of Opstel van den Christelijken Godsdienst en Zedenleer, *op deze wijze ontworpen werd. Ondertusschen is het mij door de ondervinding bekend, dat de kinderen niets liever leezen, dan Samenspraaken; en op deze manier te onderwijzen, in de daad zeer veele voordeelen hebbe: want toch, door het bloot van buiten leeren der woorden, wordt het verstand verstompt en traag, maar door het leezen van zulk een Voorstel wordt de ziel met verstandelijke begrippen vervuld; het nadenken opgewekt; de begeerte, om iets nuttigs te leezen, aangedreeven; en het hart, door de stichtelijke toepassing der waarheid gebeterd.*

In 't algemeen, dunkt mij, moesten in 't vervolg, de Godgeleerden; de manier der Sokratische Gesprekken, in Plato en Xenofon, meêr en met grooter smaak bestudeeren, dan het wel door hen geschiedt, en wanneer men dan alleenlijk in acht neemt dat ik met Kinderen spreeke, maar Sokrates bij Plato en Xenofon met Volwassenen, wanneer men dit onderscheid in acht neemt

zegge ik en dan eenigen, mogelijk veelen, dezer Samenspraaken met de Schriften van deze Mannen, inzonderheid met Xenofon, zijn Gedenkwaardigheden &c. &c., *vergelijkt, dan zal men zeer gemaklijk kunnen opmaaken, in welk eene Schoole ik voortijds geleerd hebbe. Dit zegge ik niet, als of ik naar de eer streefde van even gelijk Xenofon te schrijven; neen het is mij in oprechtheid alleenlijk te doen, om de Jeugd, te verlichten, haar tot algemeene nut te zijn, en bevorderlijk in de opbouwing van waarachtige van recht Christlijke Deugd: 'Er is dan geene andere reden waarom ik dus spreeke, dan om dat ik overtuigd ben* dat men eerst en voornaamlijk, in die redevoeringen, bij welke zich Jesus Christus van Gelijkenissen bediende, *en vervolgends uit de straksgenoemde Schriften den rechten weg kan leeren, om zwaare zaaken, gemaklijk en ligt te maaken; onze gedachten, de meest verheevene denkbeelden zelfs, op zekere lichaamlijke wijze in te kleeden; en dus der ziele zichtbaar voor te stellen; den Geest aan veele zijden aan te grijpen, van het ligste tot het zwaarste over te gaan, en in het Voorstel te gelijk grondig en tevens bevatlijk te zijn. Laat ons dan de Egiptische schatten neemen en die tot den opbouw van het Heiligdom gebruiken. Dit was*

de

de regel en 't gebruik dat God zelv gebouden beeft door alle de tijden.

Ik bad mij voorgenomen en ook in de Voorrede, tot de Korte Geschiedniſſen van den geopenbaarde Godsdienſt, *beloofd, van bet gebruik der beide Werkjens, en van bet Christelijk Onderwijs voor de Kinderen, bier iets uitvoeriger te ſpreeken; dan ik oordeelde bet nuttiger te zijn, bet geen ik voor een Leeraar aangaande bet Onderwijs in bet Christendom gaarne wilde zeggen, op een andere plaats, in 't vervolg voor te ſtellen, om dat bet niet voor Kinderen is; en bier zoo terſtond na de Voorrede alleen dat geen te laaten volgen: wat voor Ouders, Schoolmeeſters en bezondere Onderwijzers ter korte berinnering kan dienen van bet geen zij ten aanzien van bet wel en bebeorlijk gebruik der beide Werkjens volſtrekt behooren te weeten.*

Ik kan echter niet verbij alleen nog een enkel woord van de Inrichting van dit Werkjen aan te merken. De Leer van bet Avondmaal behoort volſtrekt niet tot Kinderen onder de tien of elf Jaaren. Van Echtbreuk, Hoererij enz., veel aan de tedere Jeugd te ſpreeken is indien al niet ontijdig, ten minſte in 't gebeel niet welvoeglijk; wanneer dan deze en eenige andere zaaken en Leer-

ſtel-

ftellingen, hier niet, of niet breedvoerig verhandeld zijn, is het om de bovengemelde oorzaaken geschied. Even om deze reden heb ik ook van den Perfoon en de Verdienften van Chriftus in de Samenfpraaken *eenigfints korter gehandeld, maar in de* kleine Leerredenen, *deze Leere uit wijder gezichtpunten befchouwt. Van den Trooft in allerlei droefheden kan ik ook niet vinden dat het bezonderlijk noodig zij den teederen Kinderen, die in den wiffelkeer der ondermaanfche dingen in deze jaren nog veelal vreemdelingen zijn veel bezonders te zeggen.*

De Orde van het Voorftel, welk ik verkoos, is, dunkt mij, uit de natuur van den Godsdienft en der Menfchen genoomen. Wie God wil leeren kennen moet met de menfchen en de overige werken van God gemeenzaam worden. Wie weeten wil, dat hij eenen Verzoener bij God noodig hebbe, moet eerft zijne pligten en betrekking kennen; dan verder inzien, dat hij ze niet vervuld hebbe; dat hij ftrafbaar zij, en dat hij zich, in dezen toeftand, zelv niet helpen kunne. Hier van onderricht zijnde begint zich nu eerft langzamerhand de Leer der Drieëenheid, van de Verzoening, gelijk ook die van de Bekeering door hooger middel en de werkin-

gen van den Heiligen Geest te ontwikkelen; en dit geeft van zelfs gelegenheid om die beweeggronden ten goede, welke uit de werken der Verzoening ontleend zijn, bij de overigen bij te voegen. Wanneer de Kinderen een Werkjen van dezen aart, eenige reizen hebben doorgeleezen; en wanneer hen, daar benevens, van de Leeraars of van hunne Ouders de bijgevoegde Spreuken eenigzins verklaard zijn, *dan zullen zij elk ander Onderwijs uit wat Katechismus het dan ook zijn mooge zeer gemaklijk begrijpen. Trouwens, dusdanig een Voorstel van den Christelijken Godsdienst, dat bij wijze van korte Schetsen werd saamgesteld, als welk het geheugen gemaklijk bewaart, is wel en blijft buiten alle tegenspraak* nuttig *en* nodig: *dan het is niet te min voor het waare Christendom, ten uiterste nadeelig, dat de meeste Kinderen, buiten den Bijbel, dien zij op veele plaatsen niet verstaan, gemeenlijk, geen ander Boek, als den Katechismus in handen krijgen; want toch hier door veroorzaakt men, dat door die geduurige weder herhaalinge van dezelfde woorden, uit den Katechismus, het geheele denkend vermogen der Kinderen, binnen eén zekere wijze van denken, binnen eenen al te bekrompenen*

kring

kring gehouden en bepaald worde. En het is aan deze verkeerde handelwijze te wijten, dat de Jeugd bijna, voor elke andere voorstelling der Waarheden van den Christlijken Godsdienst, die vooral die op den Predikstoel pleegt te geschieden, te eenemaal onvatbaar blijve niet alleen, maar zich ook over het Christendom niet ongedrongen kunne uitdrukken, of naar behooren andwoorden, ten zij men haar juist zoo vraage, als in heuren Katechismus staat uitgedrukt. Wie immer in eigen persoon Kinderen, uit verscheide Schoolen, geëxamineerd, of tot het Avondmaal door het aanleeren der Belijdenisse heeft opgeleid, zal van het geene ik zegge, door de ondervinding, met zekerheid zijn overtuigd geworden. De oogmerken van dit Werkjen zijn dan daar toe strekkende, dat bij de Kinderen, het eigen nadenken over de Waarheden van het Christelijk Geloof worde opgewekt, dat zij dezelfde Grondstelling der Zedeleer en des Godsdiensts aan verscheidene zijden beschouwen en gemaklijker leeren bevatten; dat zij daar boven ook na den Schooltijd ten hunnen huize een Boek moogen hebben, waar door zij zich zelven onderrichten en opbouwen kunnen; dat zij zoo terstond ongevoelig, niet maar tot eenig voorgespeld, maar

 tot

tot een eigen, tot een Gebed uit het harte *worden opgespoord; en eindelijk, dat hun* de Godsdienst en Pligt, *als iets aangenaams en beminnenswaardig moogen voorkoomen.*

Daar zijn ook onder de Volwassenen, *veele Mingeoefenden, welken een gemaklijker Onderwijs van deze natuur zeer nuttig en noodig zoude zijn. Weinige Ouders weeten schier, hoe zij zich van den Christlijken Godsdienst, tot onderrichting hunner Kindren zullen bedienen, of zelfs hoe zij met dezelven een stichtelijk Gesprek over geestelijke zaaken moeten aanvangen. Zou voor dezulken dit Werkjen niet misschien eenige Voorbeelden aan de hand geeven, van de wijze waar op men met Kinderen moet omgaan; hoe men hen van hunnen pligt liefderijk overtuigen; hen tot God voeren en hunne harten verbeteren kan?*

Verscheiden waardige Mannen en Godgeleerden hebben in laatere en wel in deze tijden, zich berinnerd en ook aan anderen voorgesteld, dat de Schoolmeesters, met de Kinderen over zaaken van den Godsdienst korte Gesprekken moesten houden en hen meêr tot een eigen nadenken aanzetten. Hoe weinigeu ondertusschen zouden 'er om dit te doen behoorlijk *in staat zijn, zoo lang men geene*

schik-

schikking maakt, dat de Schoolmeesters in 't vervolg, zelve alvorens beter onderweezen werden; en zouden niet misschien deze of soortgelijke Gesprekken door naarstige en oplettende Schoolmeesters, met veel nuttigheid tot een openbare voorlezing in de Schoolen kunnen gebruikt worden?

Eindlijk is mijn oogmerk, gelijk ik boven gezegd hebbe, onder anderen daar heen gericht, om aan toekomende of aan reeds in dienst zijnde Gouverneurs *(gelijk men hen met een onduitsch woord pleegt te benoemen) en allen die geenen, welke aan de huizen van meer aanzienlijke Lieden onderwijzen, iets te moogen toebrengen, 't geen tot hun eigen Vorming nuttig konde zijn. Want toch, naar mijn gevoelen, is een Collegie over het* Kinderlijk Onderwijs *zoo hoognodig, als over de Kunst om wel te Prediken. De arbeid is zwaar, zij is wigtig en heeft de grootste gevolgen door het gantsche leven. Alhoewel nu de eigenlijke Katechizatien, ook met kleine Kinderen, van deze soort van Gesprekken, gelijk men ze hier vindt, eenigzints onderscheiden zijn, zoo zal toch elk verstandig Onderwijzer der Jeugd, zoo ik vertrouwe, bij eene naauwkeurige beschouwing van deze naar het uiterlijk aanzien,*

zekerlijk zeer eenvouwige Gesprekken wel haast bemerken hoe veel moeite het koste, een zwaare en moeilijke Leer voor teedere jonge Verstanden recht duidelijk en klaar te maaken: Vooral, wanneer men door Gelijkenissen, alles opklaaren; de begrippen ontleeden; de leerstelzels met ongeleerde en gemeene uitdrukkingen voorstellen; met ligte dog vaste bewijzen staaven, en dan zeer spoedig tot der Kindren Ziel wil overbrengen; ten einde de Godsdienst geen bespiegeling blijve, *maar overal de waare vrees voor God invloeie, de ondeugd in hare afschuuwlijkheid, de Deugd in haare beminnenswaardige gestalte ten toon gesteld, en elke pligt tot eene daad van Godvrucht gemaakt worde. Des zal dan ook dit klein Werkjen van mij voordaan gebruikt worden, om bij mijne Katechetische Voorlezingen tot een Exempelboekjen te verstrekken, wanneer ik over het Onderwijs van Kinderen spreeke.*

Mogelijk wordt hier in iets gevonden 't geen aanleiding kan geeven tot het aanleeren van eenen zekeren gemeenzamen en bij elk verstaanbaren spreektrant, hoedanig toch billijk vereischt wordt om de Waarheden van den geopenbaarden Godsdienst, niet slechts den Kinderen maar ook het gros des Volks,

der

der ongeoefende of min ervaarene meenigte althans gemaklijk voor te draagen. Hoe 't zij! die God, die den Schrijver tot het schrijven [en den Vertaler tot het vertaalen] bekwaamde, zegene dit geringe Werkjen, op dat het zaad der Erkentenisse van zijne heerlijke Eigenschappen en grootmagtige Werken, in veeler Zielen mooge gezaaid, de Godsdienst en de Deugd bevestigd, en zijnen naam gepreezen worden!

Geschreven op de FREDRIK-ALEKSANDRIJNSCHE Universiteit den 7 Julij 1772.

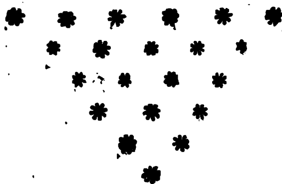

Naschrift op des HEw. Schrijvers Voorreden.

De *Heer* SEILER *had bij de* tweede *Hoogduitsche Uitgave nog eene kleine Voorreden gevoegd; doch, naardien dezelve niets bezonders inhield, waar aan onzen Nederduitschen Lezer gelegen lag, hebben wij dezelve geheel weg gelaaten: alleen zorgende dat de Verbeteringen, welke daar gemeld worden het voorrecht der tweede boven de eerste Hoogduitsche Uitgave uit te maa-*

ken, in onze Vertaling wierden in acht genoomen. Voor het ovrige wensche ik, dat de Nederlandsche Jeugd en het algemeen Kinder-onderwijs uit deze Vertaling niet minder nuts zal trekken, dan de Heer Seiler *met dankzegging aan God erkent, dat* toen reeds (*en dit was nog naauwlijks een jaar na de eerste Uitgifte*) *door zijn geschrijf onder zijne Landgenoten veroorzaakt was.*

Nederl. Uitgever.

EENI-

EENIGE

HERINNERINGEN,

AAN

OUDERS, MEESTERS

EN ANDERE

ONDERWIJZERS

Aangaande het gebruik van dit WERKJEN,

Gelijk ook der

KORTE GESCHIEDENIS

VAN DEN

GODSDIENST.

I.

Dit Boekjen is dan eerst nodig, den Kinderen ter hand te stellen, wanneer zij goed leezen kunnen, en hunne moederspraak wel verstaan. Dan op dat 'er kans zij om den Kinderen zoo ras doenlijk een verstandig en vernuftig onderwijs in den Godsdienst te verzorgen, zal het goed zijn, dat Ouders en Leeraars in gedachten houden, dat

dat zij hunne Kinderen de in de waereld voor handen zijnde en tot het gemeene leven behoorende zaaken en woorden, ſpoedig leeren kennen. Men moet hen al in de vroegſte jeugd zeggen en onderrichten, wat de Maan, de Zon, de Starren, de Lucht, de Aarde, een Lichaam, ook wat een Week, een Maand, een Jaar en diergelijke dingen zijn. Dit kan men den Kinderen ten deele bij gelegenheid, ten deele door het kort onderwijs van een Leermeeſter verklaaren, of, al ſpeelende, uit een boek leeren, waar in zulke figuuren van zaken zijn afgebeeld. Wanneer dit nu tijdig geſchiedt, dan hoope en vertrouw ik dat ook een Kind van vijf of zes jaren dat alles tamelijk wel bevatten zal, wat in deze Samenſpraaken tot op de behandeling van de Leere der pligten geleezen wordt.

2.

Zoo dit Boekjen t'eenigen tijde hier of elders in de Schoolen mogt ingevoerd worden, of van zoo een' bezonder' Leeraar gebruikt, welke meer dan een Kind te gelijk moet onderwijzen, zoo zoude ik raaden, dat zulk een Leeraar, weeklijks, drie of vier, van deze Samenſpraaken, door een Kind van

meerder

meerder ouderdom, overluid; duidelijk en op zulk een toon als zich meest tot Gesprekken schikt, en waar aan de Kinderen ligt gewend worden, liet voorleezen, en de kleine Kinderen daar bij liet toeluisteren. Dus zullen de waarheden van den Godsdienst, den laatstgenoemden langzamerhand al meer en meer bekend, en, naardien zij ook dag voor dag meer aan de taal gewennen, bij hen ook ligt verstaan worden. Ook ben ik van oordeel, dat het voor de Kinderen zeer opwekkende zou zijn, wanneer telkens twee Kinderen elkanderen in het leezen afwisselden, zoo dat het eene Kind den Vader, en het andere het Kind verbeelde.

3.

Wanneer men de Kinderen beveelt eenige Bijbelplaats van buiten te leeren, zoo moet men dezelve hun eerst kortlijk verklaaren, dan hebben zij ook weinig moeite, om de zelve te onthouden.

De Bijbelgezegden worden wel allergevoeglijkst in zulk een orde geleerd als zij hier geplaatst zijn, of op een diergelijke wijze.

Dan het is zeer schadelijk, een Kind eenige gezegden uit de Heilige Schrift te laaten leeren, tot welker verstandelijke bevatting

ting zij niet in ſtaat zijn. Ik weet wel, dat men gewoon is den kleinſte Kinderen, die naauwlijks ſpreeken kunnen, die waarlijk zeer zwaare plaats van buiten te doen leeren: *het bloed van Jeſus Chriſtus reinigt ons van alle onze zonden*, of anderen van eene even zwaarwigtigen inhout; dan ik weete ook, dat hier door veroorzaakt worde, dat de Kinderen zich aanwennen, om in de plaats van welverſtaane zaaken zoo wat loutere woordklanken zonder verſtand na te ſpreeken en van de wigtigſte zaaken des Godsdienſts te praaten, zonder dat zij 'er *iets* van *weeten*, immers zonder dat zij 'er eene klaare bevatting van hebben. De menſch moet eerſt de zichtbaare waereld leeren kennen, op dat hij vervolgends in ſtaat mooge geraaken, om zulke hooge Waarheden te begrijpen. Ja zelfs zoude ik 'er voor zijn dat eer hun nog die zoo gewigtige Leer van Chriſtus word ingeſcherpt, hun alvovorens alle die waarheden, welke wij in dit Werkjen tot op het 43 Geſprek behandeld hebben, voor het minſte twee of driemaal geleezen of zelfs dikwijler geleezen worden; En dit zal het middel zijn, waar door het verſtand langzamerhand meer opgeklaard en in ſtaat geſteld worde, om over de verzoening

van

van Christus, eenigzins duidelijker te denken, dan men veelal gewoon is.

4.

Vermits nu de Schoolmeesters en andere bezondere Onderwijzers, zonder twijfel, zeer veel tot bevordering van den Godsdienst en Godsvrucht kunnen toebrengen, wanneer zij de Kinderen meer aanzetten, om voor zich t'huis zijnde iets te leezen; zoo dacht ik, dat de lust tot deze oeffening, in de Kinderen, ligter opgewekt en onderhouden zou worden, wanneer de Ouders zich, ter gelegenen tijde of wel des avonds daar toe zetten wilden, om heur, een of meer van deze Samenspraaken, of iets anders uit dergelijk Werkjen als dit is, te doen voorleezen, en dan vervolgends den inhoud van het geene zij geleezen hebben, wederom aan hunne Ouderen te doen verhaalen; mij verzekerd houdende dat deze aangenaame bezigheid der Ouderen met de Kinderen, zich rijklijk zoude beloond zien.

5.

By de daaglijksche Tucht en Zielsverbetering kan een Werkjen van dezen aart, veel ligt

ligt, met nutte gevolgen op deze wijze gebruikt worden. Gesteld, een Kind was nijdig tegen zijn Zuster of iemand anders, zoo zou ik het niet terstond, maar wel tegen den avond, het Gesprek van den Nijd laaten leezen. Het Kind was ondankbaar tegen zijn Ouders, zoo zou ik het, op dezelfde wijze, na verloop van tijd, het Gesprek, over de Pligten der Kinderen jegens hunne Ouderen doen opzoeken, en wanneer 'er geleezen werdt, hen met eenige woorden, tot inscherping en verbetering aanspreeken; en op dezelfde wijze zoude ik omtrent andere Deugden en Ondeugden handelen.

7.

Wanneer op deze of op eene andere wijze de eerste grond, tot de kennisse van den Christlijken Godsdienst gelegd is, schijnt mij niets zoo zeer nodig, als eene aan eengeschakelde Geschiednis van den Godsdienst. Ik zal daarom van het Gebruik, van mijn nieuw uitgegeeven Werkje! *Korte Geschiednis van den Geopenbaarden Godsdienst*, enz. nu eenige zaaken hier nog bijvoegen.

De Gebeurtenissen der Schepping, den Val der Menschen, en de Inzettinge van den

Sabbath enz., zijn den Kinderen nu reeds uit dit Werkjen; *De Godsdienst der Kinderen*, of op eene andere wijze bekend: derhalven kunnen de drie eerste Hoofdstukken uit Genesis, door hen wel verstaan en uit den Bijbel zelf geleezen worden. Nu leest het kind uit de korte Geschiedenis van den Godsdienst, bij het eerste doorbladen van het boek, alleen blotelijk, wat eigentlijk een Verhaal en een Geschiedenis is. Die stukken blijven weg, welken nader betrekking op den Mosaischen Godsdienst hebben. Ik zou de Hoofddeelen, op de volgende wijze na elkander laaten leezen. Een begin maakende met het II. zoude ik voordgaan tot het XIV. het XV. tot het XX achter latende; en vervolgends zoude ik weder het XXI, XXII. en XXIV, tot het XXXIV. op de gezegde wijze laaten voorleezen.

Dit zijn te zamen XXVI. Hoofddeelen, in welken de gantsche Geschiedenis van het Oude Testament vervat is, en deze XXVI. Hoofdstukken zijn niet te zwaar, om van Kinderen onthouden te worden.

Wanneer zij dezelven drie of viermaalen herleezen hebben, en met eene vaardigheid, aan hunne Ouderen of Leermeesters verhaa-

len kunnen, dan is het tijd, om, naar maate der gaave die zij bezitten en naar de omstandigheid toelaat, hen ook verder en breedvoeriger te onderrechten en 'er eenige andere Hoofdstukken bij te voegen; dan moogen zij leezen 't geen zij te voren hebben overgeslagen.

Vervolgends laat men de Kinderen het Evangelium van Mattheus of van Lukas leezen, en naderhand, uit de korte Geschiedenis van den Godsdienst, het leven van Jesus weder herhaalen; en men zet dan het onderwijs verder voort.

De Historische Tafelen, welken bij dat Boek behooren, aangaande de Eerstvaders, de Koningen, en Vorsten der Jooden, benevens de jaargetallen, moeten zoo menigmaal geleezen worden, dat zij in het geheugen blijven, en te gelijk, tot Wegwijzers in de gansche Geschiedenis dienen.

[Heeft men gevoeglijke Landkaarten bij de hand, dan moet men deze] Landkaarten door de Kinderen zoo spoedig doen gebruiken, als zulks wegens de Latijnsche Letters die daar in gebruikt worden met voordeel geschieden kan. (a) Maar, eer dit geschiedt, zou

(a) Bij het Hoogduitsche Werkjen, zijn zulke

zou het zeer goed zijn, dat men den kinderen uit een Kaart de gedaante van de gansche Aarde en de legging van het Beloofde Land, aanwees en leerde kennen.

Wat het overige gebruik der Geschiedenissen van het Nieuwe Testament betreft, een verstandig en kundig Leeraar zal zelv' wel weeten, op welk eene wijze hij daar meê moete handelen. Alleen wenschte ik, dat de bewijzen voor de Waarheid van den Christlijken Godsdienst, uit de *Opstanding* en de *Wonderen* van Jesus Christus, en wel voornaamelijk, de in het XXXVII. en in het LVI. Hoofdstuk voorgestelde bewijzen uit de voorzeggingen, als waar aan bij uitstek veel gelegen is, zeer dikwijls van de Kinderen geleezen en hun ingeprent werden. De Christenen zouden buiten twijfel den Godsdienst met de uiterste naauwgezetheid uitoeffenen, wanneer zij bij tijds van de waarheid deszelven duidelijker en levendiger overtuigd waaren.

Ten besluite, zal ik hier nog eene vraag beantwoorden en bijvoegen, welke mij van

ke Landkaarten gevoegd geweest, doch om de kostbaarheid te verminderen hebben wij die weggelaaten. Gegoede Ouders zullen zich best van die van BACHIENE bedienen.

verscheide Ouderen is voorgekoomen, welken om het heil van hunne Kinderen en voor het best mooglijke Onderwijs derzelven met reden bekommerd waaren, eene vraag die ook wel ligt, in de gedachte van meer Christenen ontstaan mogte. Eene Vraag zeg ik, hier in bestaande: zal men de Kinderen, die nu maar even den ouderdom van 10 of 12 jaaren bereiken, de gansche Heilige Schrift, volgens den rang der Boeken laaten doorleezen? en wanneer dat niet geschiedt, welke stukken moeten 'er dan achter gelaaten worden? en in welk een orde, zal men de nodige zaaken met hun leezen?

Ik ben van oordeel: Kinderen moeten dat geene leezen 't welk zij verstaan, en 't geen men hun in 't kort kan uitleggen en verklaaren: en wel vooral zulke zaaken, welken het noodzaaklijkste dienen tot het leeren van de Heilige Geschiedenis, en welken tot het Geloof en de Zedenleer, onontbeerlijk zijn. Deze gedachten zijn dunkt mij zoo natuurlijk en gemeen; dat zij geene bewijzen nodig hebben. Daarom, is dit ook de oorzaak, waarom eenige aanzienlijke Leeraars der Kerke, al voor lang gewenscht hebben, dat 'er tog een goed uittrekzel van de nuttigste en no-

nodigste Plaatsen, uit de Schrift mogte gemaakt worden. Dog dit schijnt mij niet raadzaam te zijn. Op deze wijze, worden de Plaatsen uit haaren samenhang gezet, en het Kind wordt den ganschen Bijbel niet bekend; 't welk nogtans naar mijn gevoelen, wel degelijk nodig is, ten einde de volwassen Christen, daar na zelv de Schrift wijder en dieper naspeuren; zelv denken, zich in 't geloof bevestigen, en ook het Voorstel of de Leerreden van een Predikant, des te klaarder verstaan mooge. Het was daarom veel beter, wanneer 'er een naauwkeurige Lijst van de nuttigste en nodigste Kapittels en Hoofdzaaken der Schrift vervaardigd en tot dit oogmerk werd uitgegeeven; ten einde een Leeraar, welken het onderwijs der Jeugd is toevertrouwd, een Voorbeeld mogt hebben, volgends het welk hij de Kinderen de Heilige Schrift kon leeren leezen. Ik wil wel in 't ruwe hier ten naasten bij een kort ontwerp op maaken, volgends het welk, in een kleinder en ook in ruimer bestek, alles overdacht en uitgebreid kan worden. Hier toe behoort dan voornaamelijk, het eerste Boek van Moses, uitgenomen eenige Geslachtregisters, als in het 10 en 36 Kapittel, behalven ook de Ge-

kundig Leeraar, wanneer hij aan deze Brieven komt, geduurig maar een klein gedeelte daar uit liet voorleezen, en dit weinige dan, door eenige woorden, vraagswijze herhaalde, en dus bevatlijk maakte. Het zelfde heeft ook plaats ontrent de overige Apostolische Brieven. De Openbaring van Johannis is over het geheel genoomen geen Boek voor Kinderen. Wat blijft 'er dan, dus in het Nieuwe Testament meer over, dat zij geheel kunnen leezen? De vier Euangelisten en de Handelingen der Apostelen kunnen niet genoeg geleezen worden: of schoon het te wenschen was, dat ook uit deze Boeken de zwaarste stukken, met eenige woorden, door een openbaar Leeraar verklaard en uitgelegd werden en dit moest ook door een Hoog-Leeraar ontwijffelbaar geschieden.

Maar welk is dan nu de orde, volgends welke de Kinderen de Schrift leeren? Voor eerst een korte Geschiedenis van het Oude Testament. Dan het Leven van Jesus uit één der Euangelisten. Hier op het eerste Boek van Mosis benevens de ligtstbevatbare zaaken uit de overige Historische Boeken. Dan weder het Leven van Jesus uit éénen of uit meerder Euangelisten, benevens de Handelingen der Apostelen.

Ver-

Vervolgends de Psalmen; de Spreuken en eindlijk de gemaklijkste grondstellinge uit de Apostolische Brieven [en eindlijk das alles uit de Profeten, wat Historisch is, of zulke Vermaningen, Pligten en Leeringen, in zich bevat, die gemaklijk en voor de Jeugd verstaanbaar zijn.] Dit nu zou mijn bestek zijn. Maar staan de zaaken nu ook in de daad zoo, dat dit kan uitgevoerd worden?

In de Privaate of bezondere Onderwijzingen heeft dit geen zwaarigheid. Een verstandig Leeraar of Onderwijzer, kan met zijn Kind deze loopbaan zeker in drie jaaren gelukkiglijk voleindigen. Maar hoe nu in de openbaare [Neder] duitsche Scholen? Bij den ijver met welken Vorsten en hooge Kerklijke Persoonen, gelijk ook zeer schrandere en verstandige lieden, die het bestier der Scholen in handen hebben, benevens ook andere Opzienners derzelven, thands in ons Land zoo wel als elders zich op de betere en volmaakter inrichting van het Schoolwezen beginnen toe te leggen, hebbe ik met alle recht die gegronde hoop, dat het wel haast zoo ver zal komen, dat den Leermeesteren in de [Neder] duitsche [of andere] Scholen, een naauwkeuriger Voorschrift zal medegedeeld worden, volgends het welke zij moogen

wee-

weeten, wat zij uit de Heilige Schrift, en in welk een orde zij dezelve door de Kinderen, zullen moeten laaten leezen en hoe zij hen daar in moeten onderwijzen. En hier in is niets anders in acht te neemen, dan dat men een behoorlijk onderfcheid maake tusfchen de Scholen op het platte Land en in de Steden, zulks om dat de Kinderen op het Land maar alleen in den Winter School gaan, en dus weinig leezen kunnen. Eindlijk behooren de Heeren Predikanten op het platte Land, tot beter en naauwkeuriger opzicht en bestiering van het Schoolwezen aangezet te worden; ten einde dit wigtig werk een zoo veel te grooteren en heilzaameren voordgang mogte hebben. Want toch ik weet niets gewigtiger, dan die bezigheid: welke zich beijvert om *goede Burgers voor den Staat en Christen en voor de zalige Eeuwigheid aan te kweeken.* Bij zulk een werk is ieder oogenblik dierbaar; niet één éénig mag'er met onnuttig leezen en leeren van zulke zaaken verlooren worden, of voorbijgaan, waar bij het verstand niet verlicht en de ziel niet gebeterd worde.

Ondertusfchen vermids veele Ouders voor hunne Kinderen wel eenige Boeken zouden willen koopen, indien zij dezelven maar kenden, zoo zal ik ten laatsten, hier onder aan eeni-

eenige noemen, zonder anderen die ik voorbijga daar door te verachten.

[Voor alle andere Boekjens zij het Werkjen van den Heer SEILER KORTE GESCHIEDENISSEN VAN DEN GEOPENBAARDE GODSDIENSTE, waar van in deze Voorreden gesprooken is, en 't welk meede bij den Drukker van dit Stukjen in het Nederduitsch is uitgegeeven, den Ouderen en Leermeesteren aanbevoolen, daar wij verzekeren durven, dat noch Kinderen, noch meer geoefende verstanden mids men de hier voorschreeven orde in acht neemt, zich deszelfs leezen beklaagen zullen.

Hier bij voege men:

HET KORT BEGRIP DER CHRISTELIJKE RELIGIE, zoo als dat achter onze Bijbels staat of ook afzonderlijk te bekoomen is.

DICHTKUNDIGE GODGELEERDHEID VOOR KINDEREN, uit het Hoogduitsch vertaald door C. BOERS, gedrukt te *Utrecht.*

WEGWIJZER TEN HEMEL, in twaalve te Utrecht.

EERSTE BEGINZELEN DER HERVORMDE BELYDENIS *ten dienste van kleine Kinderen* door P. BROUWER, te *Zalt-Bommel.*

SCHOOLBOEK DER WETENSCHAPPEN, uit het Fransch vertaalt, te *Leiden.*

J. WATS *kort Begrip der Schriftuurlyke Historie* met een korte aanleiding tot de *H. tyd- en Aardrykskunde*, en *Kaarten* en *platen* vermeerdert in octavo te Utrecht.

C. F. GELLERT's *Fabelen* en *Vertelsels* in Ne-

Nederduitsche Vaerzen gevolgd, 3 deelen met het Portret in *klein* octavo, te Utrecht.

C. F. GELLERT's Voorbeelden van *Brieven* nevens een verhandeling over den *Goeden smaak* in het schrijven van *Brieven*, octavo te Utrecht.

LA CROSE kort Begrip van de *Algemeene Historie*, octavo te Utrecht.

GRAAUWHARD Leerzame *Zinnebeelden* 2 del. met Plaaten in octavo te Dordr.

FABER kort Begrip der O. en N. Geographie. octavo te Utrecht.

Nieuw Nederduitsch SPELDEBOEK opgesteld tot onderwys der vorstelyke Kinderen. oct. te Rott.

K. v. DER PALM *Nederduitsche Spraakkunst* voor de Jeugd, 4 deeltjens, octavo te Rott.

MAGAZYN der *kleine Kinderen* of verzameling van Tijdkortingen, geschikt naar hunne Jaaren en vermogens oct. in 's Hage.

S. SCHEURER, KORTBONDIGE LANDTHEOLOGIE, uit het Hoogduitsch vertaald door A. H. WESTERHOF, te *Amsteldam*.

G. KULENKAMP HISTORISCHE SCHOOL- EN HUISBYBEL, *Amsteldam*.

WAGENAAR, VADERLANDSCHE HISTORIJ verkort.

ZOPFENS, ALGEMEENE HISTORIJ verkort.

FORMEIJ, KORT BEGRIJP DER KERKELIJKE HISTORIJ, vertaald door J. DE LA FONTAIN, 2 deeltjes in '*s Hage*.

GEOGRAPHISCHE OEFFENING in 22 Landkaartjes in *Amsteldam*.

En deze Boekjens kunnen de plaats vervullen der Hoogduitsche werkjens door den Heer SEILER opgegeeven, doch hier om dat ze onvertaald zijn, weggelaaten.]

DE GODSDIENST DER KINDEREN;

IN EENVOUWIGE MAAR TEVENS GEWIGTIGE GESPREKKEN.

EERSTE GESPREK.

Een Godvruchtig Vader hield het voor zijnen onvermijdbaren pligt, bij zijn Kind den eersten Grond van ware Godzaligheid zelv te leggen. Met dat inzicht nam Hij elk oogenblik te baat, wat Hem van zijne pligtmatige bezigheden, en noodige verädemingen overbleef, om den Geest van zijn Kind te verlichten, en het zelve tot eenen zedigen en deugdzamen Christen te vormen

Op zekeren tijd sprak Hij [met de duidlijkste teekenen eener welgemeende en hartelijke tederheid] zijn Kind op deze wijze aan:

Niets ligt mij mijn Kind! zoo nâ aan 't hart, dan dat Gij een gelukkig mensch moogt worden.

HAND. XIV: 17. *God heeft zich zelven niet onbetuigd gelaaten, goed doende van den Hemel, ons regen en vruchtbare tijden geevende, vervullende onze harten met blijdschap en vrolijkheid.*

TWEEDE GESPREK.

Vader. Mijn Kind! hebt ge wel ooit eens met opmerking de zon, de maan, en de starren beschouwd?

K. Ja wel Vader! maar wat zijn dat toch voor dingen?

V. Dat alles, wat wij ons van den Hemel zien toestraalen, zijn even zoo groote [of nog grooter] lichamen, als onze aarde, welke, zoo min als die, eenig leven hebhen; en deze heeft God ook gemaakt.

K. Waar uit heeft God die dan gemaakt?

V. Hij beval, dat zij zijn zouden, en straks waaren zij 'er.

K. Was 'er dan niets voor dat 'er de Hemel en de Aarde was?

V. Volstrekt niets dan God alleen.

K. Maar ik wilde graag weeten, hoe toch de Hemel en de Aarde zijn voortgekoomen?

V. Ziet gij dat kleine stof op de aarde niet? weet gij ook wat de lucht; het water; en het vuur zij?

K. Ja wel!

V. Nu, toen God de waereld scheppen wilde, bracht Hij *eerst* eene groote meenigte van al deze dingen voort; Hij schiep de *Aarde*, de *Lucht*, het

het *Water*, en het *Vuur*, en deze noemen wij de vier *Elementen* of Hoofdstoffen. Alle deze dingen waaren onder elkanderen gemengd. *Toen* beval God op den *eersten* dag, dat het Vuur, en het Licht, zich van den ovrigen hoop afzonderde; en aanstonds werd het dag. Op den *tweeden* dag maakte God het onderscheid tusschen de wateren, welke boven in de wolken zijn, en tusschen de wateren, welke deze aarde omringden, en hier uit ontstond die heldere lucht, of de dampkring, in welke wij leeven, en de Hemel boven dezelve. Thands echter was de aarde nog met water omgeeven, op gelijke wijze, als in een Ei de dooier van het wit omgeeven is; hierom verordende God aan den *derden* dag, dat dit water zich, in groote en diepe verblijfplaatzen, bij een verzamelde, en deze verblijfplaatzen der wateren noemen wij *Zeeën*, *Meeren* en *Vloeden*; en op den droogen grond deed Hij gras en kruiden en boomen voortkoomen. Op den *vierden* dag schiep Hij een zeer groot en helder schijnend Lichaam, 't welk wij de Zon noemen, gelijk ook de Maan, en vele duizenden van Starren. Op den *vyfden* dag brachten de wateren, op Gods bevel, hunne visschen voort, en uit de aarde kwaamen de Vogelen te voorschijn. Op den *zesden* dag werden de ovrige dieren geschapen, en ten laatsten schiep God ADAM, den eersten mensch, uit het stof der aarde, en EVA, zijne Vrouwe, uit een ribbe des mans. Dus werd dan de waereld in zes dagen geschapen.

K. Wie heeft toch God geholpen, om dit alles te maaken?

V. Niemand mijn Kind! Hij alleen, en anders

geen, heeft dit alles dus wijslijk en konstig voortgebracht.

K. Hij zal toch evenwel zeer groote werktuigen gehad hebben?

V. Och neen, mijn Kind! God heeft geene werktuigen noodig, als Hij wat maaken wil.

K. Op wat wijze maakt Hij het dan toch?

V. Hij wil maar, en beveelt, dat eenige zaak geschiede; en aanstonds geschiedt dezelve. Als God, bij voorbeeld, ook nu wilde dat uit eene kluit aarde van deze straat zoo aanstonds een mensch zou te voorschijn koomen, dat zou ook in de daad met één geschieden. Alleen door zijnen wil is alles geschapen.

K. Dat is zeker recht wonderlijk.

V. Zo is 't ook mijn Kind! laat ons Hem deswegens dikwijls met elkander aanbidden:

"Wonderlijk zijn uwe werken, magtige Schepper. Hemel en aarde hebben op uw bevel hun aanwezen verkreegen! wat gij wilt, geschiedt. Och! hoe zal ik u best verheffen, gij groote God! Hoe zal mijn hart u waerdig genoeg prijzen! Maak mij toch recht verstandig, op dat ik u naar behooren mooge leeren kennen en looven!"

Ps. XIX: 23. *De Hemelen vertellen Gods eer, en het uitspanzel verkondigt zijner handen werk; de dag aan den dag stort overvloedig spraak uit, en de nacht aan den nacht toont wetenschap.*

Ps. CII: 6. *Gij, HEERE! hebt voormaals de aarde gegrond, en de Hemelen zijn het werk uwer handen.*

Heb. XI: 3. *Door het geloof verstaan wij, dat de dingen, die men ziet, niet geworden zijn uit dingen die gezien worden.*

DER-

DERDE GESPREK.

Vader. [Zeg mij eens, mijn Kind!] als iemand een zeer groot Huis in weinige dagen geheel alleen kon opbouwen, moest zoo een dan niet zeer sterk en magtig zijn?

K. Ja wel degelijk moet zoo een allersterkst zijn!

V. Wat denkt ge dan wel van God, die in weinig dagen den Hemel, de Aarde, en al het Schepzel gemaakt heeft?

K. Waarlijk! zijne magt moet allergrootst weezen.

V. Wanneer nu eens een mensch deze kerk, of een grooten berg, om hoog heffen, en in zijne hand kost houden, zou dat niet eene verbaazende magt zijn?

K. Dat kan niet één mensch doen!

V. Zie nu eens, mijn Kind! de aarde is vele duizende malen grooter dan de grootste berg, ja veel duizenden malen grooter dan al het Land, wat Gij met uwe oogen voor u ziet, en nogthans God houdt dit alles door zijne kracht zoo op, dat het niet valle. Die Zon, welke u zoo klein voorkomt, is nog vele duizenden malen grooter dan de Aarde; de Starren zijn in de daad allen ook zulke groote, en voor een gedeelte nog grooter, Lichamen dan de aarde, en deze allen heeft God gemaakt, en ze in de dunne lucht ten toon gesteld. Hij houdt die allen met zijne kracht, dat ze niet vallen, noch vergaan. Welk eene verbazende sterkte en magt is dit niet; zou

een zoo magtig God niet alles doen kunnen, wat immer mooglijk is?

K. Buiten twijfel kan Hij alles doen.

V. Zouden wij ons niet veilig op zulk eenen magtigen God moogen verlaaten, als wij bij Hem welstaan?

K. Ja gewis.

V. Betaamt het dan ook niet, dat wij ons wachten, eenen zoo sterken God te beledigen, en kon Hij niet, als wij hem beledigen wilden, zijne magt tegen ons gebruiken?

K. O ja! en deswegens wille ik mij ook wachten, van God te beledigen, en veel liever alles doen, wat Hem aangenaam is.

V. Daar toe geeve u de Almagtige God zijne Genade! Behoud gij dan toch zijn woord in uwe gedachten: *Ik ben God, de Almagtige, wandel voor mijn aangezicht en zijt oprecht*, *Gen.* XVII: 1.

Ps. XXXIII: 8, 9. *Laat de gantsche aarde voor den HEERE vreezen; laat alle Inwooners van de waereld voor Hem schrikken; want Hij spreekt, en het is 'er, Hij gebiedt, en het staat 'er.*

Ps. XC: 1, 2. *Heere! Gij zijt ons geweest een toevlucht van geslachte tot geslachte; eer de bergen gebooren waaren, en Gij de aarde en de waereld had voortgebracht, ja van eeuwigheid tot eeuwigheid zijt gij God.*

Luk. I: 37. *Bij God is geen ding onmooglijk.*

Ps. CXV: 3. *Onze God is toch in den Heme, Hij doet al wat hem behaagt.*

VIER.

VIERDE GESPREK.

DE HEERE GOD HAD DEN MENSCH GEFORMEERD UIT HET STOF DER AARDE, EN IN ZIJNE NEUSGATEN GEBLAAZEN DEN ADEM DES LEVENS, EN ALZOO WERD DE MENSCH TOT EENE LEVENDE ZIELE, GEN. II: 7.

VADER, Van waar meent ge nu wel mijn Kind? dat het Lichaam des eersten menschs gekoomen zy?

K. Uit de aarde. Maar hoe toch werd Hij daar uit geschapen?

V. Even, als alle andere dingen, alleen op Gods bevel, en door zijne magt. God wilde naamlijk, dat uit een klomp aarde een menschlijk lichaam ontstaan zoude, en dat geschiedde. Maar kent gij uw lichaam wel recht, mijn lieve Kind? die menschen welke niet *zien* kunnen, zijn 'er droevig aan: is dat niet zoo?

K. Ja wel! zij zijn ellendige en beklaagenswaardige Lieden!

V. En als nu eens zoodanig een mensch niet alleen niet *zien*, maar ook niet *hooren* kon, was Hij dan niet nog ongelukkiger?

K. Dat is buiten tegenspraak.

V. Wat geniet *Gij* dan niet in uw lichaam groote weldaden van God!

K. Zoo is 't. Ik dank Hem dat ik *zien* en *hooren* kunne.

V. *Smaakt* eene goede spijs u niet zeer aangenaam?

K. Ja!

V. *Riekt* eene roos niet lieflijk?

K. Wel zeker!

V. Dat Gij dienshalven den aangenamen *smaak* der spijzen en lieflijken *reuk* der bloemen kunt *rieken* en *proeven* is dat niet eene groote weldaad van God?

K. Ja waarlijk! dat is eene weldaad van mijnen lieven God!

V. Gij kunt dan *zien*; *hooren*; *rieken* en *smaaken*, maar wat zou 't zijn zoo gij geen handen hadt? kost gij dan wel iets arbeiden? de spijs aanneemen, of op gelijke wijze eenig ander goed verrichten?

K. Neen! althans niet veel.

V. Dus zijn dan deze Handen, met welke Gij de dingen *voelt*, waar meê Gij ze aanvat, een der grootste weldaden, welke God u, naar het Lichaam bewijst. Och dat Gij ze dan ook steeds tot deugdzame bedrijven mogt gebruiken! maar nu; dit vermogen, om iets te *voelen*, verspreidt zich door uw geheele Lichaam. Met uwe *oogen alléén*, kunt ge *zien*; met uwen *ooren alléén hooren*, maar met uw *hoofd*; met uwe *voeten*; met uw *gantsche Lichaam* zijt Gij in staat te *voelen*; wat meent gij nu mijn Kind! moet 'er niet het een of ander in u zijn, 't welk op deze wijze *ziet* en *hoort*, *riekt*; en *smaakt*; en *gevoelt*?

K. Dit stelle ik vast.

V. En merkt Gij niet, dat even dat zelfde *iets*, dat in u is, en 't welk mij *ziet*, ook dat geene zij, dat mijne woorden *hoort*? het zelfde, waar meê gij iets *aanleert*, uwe Leermeesters *verstaat*, en hunne lessen *nadenkt*?

K. Mij dunkt dat ik dit klaar begrijpe.

V. Nu mijn Kind! dat zelfde *iets*, dat op deze wijze *hoort* en *ziet; verstaat* en *nadenkt*, dat noemen wij *ziel*. Verstaat Gij mij ook, als ik tot u spreeke?

K. Ja!

V. Gij hebt dan *Verstand*. Wanneer men u eenig goed belooft, *verlangt* en *begeert* Gij dan niet, dat men 't u geeve?

K. Gewis!

V. Nu dit vermogen, om iets te *begeeren* wat goed is, om iets te *verkiezen* of te *verlangen*, dat heet bij ons *de wil*. Behalven dit, Gij kunt met oordeel opmerken, wat gij leert; niet waar?

K. Zoo is het.

V. Welke vermogens heeft dan toch uwe Ziel?

K. *Verstand*, *Wil* en *Oordeel*.

V. Zeer wel. Laat ons dus voortgaan. Wanneer wij u eenig kleed, of eenig ander goed, schenken, ontsteekt dat niet eene lieflijke *vreugde* in u?

K. Ja wel degelijk!

V. En komt het u niet aangenaam voor, wanneer wij, uwe Ouders, u lief hebben, en gij ons weder bemint?

K. Zulks is mij bij uitstek aangenaam.

V. Dus kunnen dan in uwe Ziel zich aangename bewegingen voordoen, welken gij reeds genoemd hebt, te weeten die van *vreugde*, *liefde* en diergelijken. Nu dan, overdenk toch zeer dikwijls, hoe vele nuttige krachten en vermogens uwe Schepper, de hooge God, u naar Lichaam en Geest geschonken hebbe. Gij *ziet* met uwe

oogen het meenigvuldige goed, dat God voor u en andere menschen dagglijks op de aarde verricht; Gij *hoort* met uwe ooren die redenwisselingen der menschen, waar door gij onderricht en tot een nuttig mensch gemaakt kunt worden; gij hebt eenen *smaak* en *reuk*, waar door u spijs en drank, en vele andere schepzelen, tot genoegen kunnen worden. Met uwe handen kunt gij *voelen*; u zelfs verzorgen; u kleeden; de spijzen tot u neemen; 't een of ander bearbeiden, aanleeren, en u voor schaden hoeden. En nog iets mijn waarde Kind! God heeft u die weldaad geschonken, dat gij *spreeken*; 't een of ander vraagen; met andere menschen redenwisselen; en u zelfs, door middel dier spraak, zeer groote nuttigheid verschaffen kunt. Och hoe groot! hoe veelvuldig zijn die goedheden, welke God aan uw Lichaam bewijst! en, wat uwe Ziel betreft, die is een uitneemend, een onuitspreekelijk groot geschenk! Let eens met aandacht op de dieren des velds. Die hebben geen *vernuft* [nog iets dat met zulk een verstand, als het uwe, in vergelijking kan koomen]. Hierom loopen zij, in hunne domheid, zonder overleg daar heen, en moeten den menschen ten dienste te staan. U daartegen heeft God de kracht, het vermogen, des *verstands* geschonken, zoo dat gij voor u zelven kunt zorgen; de schepzels naar uwe beste overlegging gebruiken; God erkennen; en Hem kunt lieven en dienen.

"Ja Genaderijk God! dat zij uwen naam tot dank! dat gij mij zoo wonderbaar geschapen; mij oogen en ooren, verstand en zinnen gegeeven hebt, en dat gij die allen tot nog toe onderhoudt!

houdt! U wille ik dienen met lijf en ziele; over uwe weldaden wille ik mij dag bij dag verblijden, en u met heel mijn harte lief hebben".

JOB X: 11, 12. *Hebt gij mij niet als melk gegooten, en als een kaas doen runnen? met vel en vleesch hebt gij mij bekleed; met beenen en zeenuwen hebt gij mij saamgevlochten.*

Ps. CXXXIX: 14. *Ik looye u, om dat ik, op eene heel vreeslijke wijze, wonderbaarlijk gemaakt ben. Wonderlijk zijn uwe werken, ook weet het mijne ziel zeer wel.*

VIJFDE GESPREK.

Vader. Gij zijt nu pas weinig jaaren op de waereld geweest, mijn lieve Kind! waarom zijt gij toch niet eer onder de menschen verscheenen?

K. Dat weet ik in de daad niet.

V. Hing het dan niet van u af, wanneer gij zoudt gebooren worden?

K. Neen!

V. En hoe lang zult gij nog leeven?

K. Dat weete ik ook niet.

V. Gij zegt wel, mijn Kind! want toch zeer velen sterven reeds in hunne vroegste jeugd; en vele volwassene menschen zouden wel gaarne langer willen leven, maar moeten evenwel sterven. Daar dit dan zoo is, zoudt gij wel denken, dat de menschen zich zelven konden onderhouden?

K. Neen zeker! anderszins zouden zij buiten twijfel zoo lang leeven, als zij wilden.

V. Onderhouden ook somtijds de dieren des

velds zich zelfs door eigen vermogen en overlegging?

K. Dat kan ik niet gelooven.

V. Zeer wel! de dieren hebben zelfs geen verstand, en zij moeten sterven of schoon zij tegenstreeven. Maar heeft ook de aarde verstand?

K. Neen zij in 't minste niet.

V. Kan dan ook de aarde zich zelve niet onderhouden?

K. Neen zeker, zij heeft zich zelven niet geschapen.

V. Nu mijn Kind! zoo is het met alle menschen, en met alle dingen, die geschapen zijn, zij onderhouden zich zelve niet, gelijk zij ook zich zelve niet hebben voortgebracht. Het hangt van God af, wanneer zij beginnen te zijn; hoe lang zij blijven; en hoe zij gesteld zullen zijn. ——— Indien het eens eenige jaren niet regende, zouden niet alle de gewassen verdorren?

K. Dat zou buiten twijfel zijn.

V. Wanneer de zon de aarde niet verwarmde, zou dan niet alles van koude verstijven?

K. Ik geloove ja.

V. Zoo is 't mijn Kind! maar dit is 't nog niet al; maar zonder de zon zou ook de aarde geen gewasch voortbrengen; want toch de zon veroorzaakt door hare warmte, dat het zaad in de aarde komt, dat het boomen; bladers; en bloemen voortbrengt, dat het Koorn en andere Veld, en Tuinvruchten tot rijpheid koomen: is 'er wel een eenig mensch, die beletten, of veroorzaaken kan, dat de zonne opgaa; dat het regene; dat het Lente en Zomer worde?

K.

K. Neen dit kan niet van eenig mensch verricht worden.

V. Zoo is het met de meeste dingen in de waereld; zij zijn en geschieden, zonder dat eenig mensch dezelve daar stellen, of verhinderen kan. God alleen is het, die alles zoo bestiert; zoo schikt als het is, en geschiedt; die de sterren haren loop, en de aarde zonneschijn en regen geeft; die eenige menschen doet wegsterven, en weder anderen doet gebooren worden. —— Ook u, mijn Kind! heeft God, door ons, uwe Ouders, het leven gegeeven. Hij is het, die uw Lichaam onderhoudt; die u spijs en drank uit de aarde doet voortkoomen; die u voor krankheid bewaart; en tot nog toe verhindert; dat gij niet, gelijk andere Kinderen, weg sterft. O! zoek toch door gehoorzaamheid en vlijt dezen beminlijken God te behaagen! zie alles goeds, wat gij geniet, als een geschenk aan van zijne hand! dank Hem met een verheugd gemoed, Bemin Hem, en vermijd het booze! [laat u van Hem onderwijzen, en geef Hem al vroeg en in uwe eerste jeugd uw hart! gewen u aan Hem en heb vrede!] Zoo zal Hij u, zoo lang ge op de aarde zijt, van alles wat gij noodig hebt verzorgen, en ook dan, wanneer ik sterven zal, uw Vader zijn.

HAND. XVII: 25-28. *'T is God, die allen menschen het leven den adem en alle dingen geeft; en [Hij] heeft uit eenen bloede het gantsche geslachte der menschen gemaakt, om op den geheelen aardbodem te woonen; bescheiden hebbende de tijden, te voren verördineerd, en de bepalingen hunner woningen, op dat zij den*

Hee-

Heere zouden zoeken, of zij Hem immers tasten en vinden mogten, hoewel Hij niet ver is van een iegelijk van ons: want in Hem leeven wij, en beweegen ons, en zijn wij.

MATTH. VI: 26-30. *Aanziet de vogelen des hemels, dat zij niet zaaien; noch maaien; noch verzamelen in de schuuren; en uwe Hemelsche Vader voedt nogthans dezelve: —— gaat gij niet dezelve zeer veel te boven? wie toch van u kan, met bezorgd te zijn, eene el tot zijne lengte toedoen? En wat zijt gij bezorgd voor de kleedinge? aanmerk de Lelien des Velds; hoe zij wasschen, zij arbeiden niet noch spinnen niet; en ik zegge u, dat ook Salomon, in alle zijne heerlijkheid, niet is bekleed geweest, gelijk één van dezen: Indien nu God het gras des velds, dat heden is en morgen in den oven geworpen wordt, alzoo bekleedt, zal Hij niet veel meer u kleeden, gij Kleingeloovige?*

ZESDE GESPREK.

Vader. Wie onderhoudt u toch mijn Kind?

K. Mijn lieve God.

V. Dan moet immers God bij u zijn?

K. Dat weet ik niet.

V. Kunt gij te huis iets doen en verrichten, wanneer gij 'er niet zijt?

K. Neen.

V. Kunt gij over de Straat gaan, als gij niet op de straat zijt

K. Neen zeker niet.

V.

V. En waar men niet is, kan men ook niets doen? *K.* Zoo is het zeker! waar men niet is daar kan men ook niets verrichten. *V.* Dus ook, wanneer de menschen hier of elders aan het een of ander arbeiden, zijn *zij* 'er dan niet bij? *K.* Ja zeker. *V. Alzoo ook, waar God iets verricht, daar is Hij.* Nu onderhoudt Hij immers, gelijk Gij weet, de Zon, de Maan, de Aarde, de Menschen, en alle dingen in alle de gewesten der wareld; zeg mij dan nu eens waar is God? *K.* God moet dan zoo ik geloove overal zijn. *V.* Ja mijn Kind! zoo is het in de daad, God is aan alle plaatsen tegenwoordig en Hij werkt overal, met zijne almagtige kracht. *K.* Maar is dan God zoo groot, dat Hij boven bij de Zonne en ook hier beneden bij de menschen zijn kan? *V.* God is niet zoo uitgestrekt, als Gij u mogelijk verbeeldt; Hij is niet gelijk een groot man, die van den hemel tot op de aarde reikt; Hij is een Geest, gelijk uwe Ziel. *K.* Hoe! gelijk mijne Ziel, dan moet dezelve ook overal zijn. *V.* Neen! Daar in is uwe Ziel van God onderscheiden, dat *zij* niet overal is. Wanneer uwe Ziel het wil, kunt Gij uwe hand dan niet beweegen? *K.* Ja zeker. *V.* Wanneer zij wil kunt Gij ook uw voet niet verzetten? *K.* Ja. *V.* Wel nu, daar uit kunt Gij dan zeker begrijpen, dat uwe Ziel, zeer nabij uw Lichaam, moet zijn, is dat zoo niet? *K.* Ja. Uit dit alles merk ik het zeker. *V.* En Gij hebt gisteren, dit ook wel verstaan en begreepen, dat een Schepzel, zich zelv niet onderhouden kan? *K.* Dat stel ik vast. *V.* Het is dan God alleen, die alle dingen onderhoudt? *K.* Ja. *V.*

Zoo werkt Hij dan overal en moet ook overal zijn. Dog op wat wijze zulks toegaat, kunnen wij niet klaar bevatten. *K.* Waarom toch niet? *V.* Om dat wij niet overal zijn en ons bekrompen verstand niet alles bevatten kan. Zoo veel is echter zeker, dat waar God werkt, Hij daar ook is, en bij gevolg, dat Hij overal tegenwoordig zij. Vergenoeg u dan daar mede, dat, schoon Gij niet alles begrijpt, de zaaken echter in waarheid zoo zijn als Gij ze eerst begrepen hebt; ook de Heilige Schrift hangt 'er haar Godlijk Zegel aan.

Jerem. XXIII: 23, 24. *Ben ik een God van nabij, spreekt de HEERE? en niet een God van verre? zoude zich iemand in verborgene plaatsen konnen verbergen, dat ik Hem niet zoude zien, spreekt de HEERE? vervul ik niet den hemel en de aarde, spreekt de HEERE?*

Ps. CXXXIX: 7-10. *Waar zou ik heen gaan voor uwen Geest? en waar zou ik heen vlieden voor uw aangezichte? zoo ik opvoer ten hemel, Gij zijt daar, of beddede ik mij in de helle ziet Gij zijt daar. Name ik de vleugelen des dageraats: woonde ik aan het uiterste der zee; ook daar zoude uwe hand mij gelijden, en uwe regtehand zoude mij houden.*

Rom. XI: 36. *Want uit Hem, en door Hem, en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in der eeuwigheid. Amen.*

ZEVENDE GESPREK.

Over de Alweetenheid van God.

Vader. Wie heeft u gemaakt, dat Gij zien kunt? *K.* Mijn beminnenswaardige God. *V.* Derhalven ziet God ook zelfs mijn Kind? *K.* Ja zeker! hoe had Hij mij anders kunnen scheppen en mij deeze Oogen geeven om te zien? *V.* Maar heeft God u alleen geschapen? *K.* Neen Hij heeft alles gemaakt. *V.* Zoo moet Hij ook alles kennen. *K.* Dat kan niet anders zijn. Dan, hoe zou Hij anders alle dingen hebben kunnen maaken? *V.* En wie onderhoudt alle dingen? *K.* God alleen. Hij is het, die den sterveling het leven en den adem schenkt. *V.* Dus moet God ook zekerlijk alle dingen kennen! *K.* Ja, vermits Hij ze alle geschapen heeft en ook onderhoudt. *V.* Maar wanneer Gij nu, in het donker gansch alleen zijt, ziet God u daar ook? *K.* In het donker? dat weet ik niet. *V.* Weet Gij dat niet? onderhoudt God u niet in de duisternis? *K.* Nu begrijp ik u, zekerlijk ja. *V.* Dan is Hij immers ook bij u. *K.* Gewisslijk ja! *V.* Zoo ziet Hij u dan ook *daar*, en weet al wat Gij doet. *K.* Nu begrijp ik het klaar. God slaat mij ook in den Nacht gade. *V.* Maar wat dunkt u, zou God uw Ziel onderhouden, en niet weeten, of zij boos of goed ware, en of zij schadelijke dan heilzaame gedagten hadde. *K.* Ja. Al wat

God onderhoudt, dat kent Hy ook. *V*. Regt zoo myn lieve Kind! God onderhoudt uwe ziel; is by dezelve, en weet alle uwe gedachten, alle uwe begeerte; ook in de duisternisse kent Hij dezelve. O! overweegt dit alles met aandacht, en behoudt deeze zaken in uw Harte! Bedenk nooit eenig kwaad. Besmet u nooit met heimlyke euveldaaden. Wat zou het u baaten, ofschoon Gy alle menschen bedroogt en men u voor een oprecht mensch hieldt, zoo Gij intusschen in den grond een boos en euveldadig mensch waart. God kende u dan toch, en Gij kost Hem nimmer behaagen. Hij kon onmooglijk uw liefhebbende Vader zijn. En wanneer Gij alleen zijt; geen mensch u ziet en Gij in het donker u bevindt, O! gedenkt dan, mijn God is bij mij; Hij ziet alle mijne voorneemens, dies wil ik geene *boosheid* doen.

Ps. XCIV. 9. *Zoude die de Oore plant, niet hooren? zou die de Oogen formeert, niet aanschouwen?*

Ps. CXXXIX. 1-6. *HEERE! Gy doorgrond en kent my. Gy weet myn zitten en myn opstaan: Gij verstaat van verre mijn gedachte. Gij omringt mijn gaan en mijn liggen: en Gij zijt alle mijne wegen gewendt. Als 'er [noch] geen woord op mijne tonge is, ziet HEERE! Gij weet het alles. Gij bezet mij van achteren en van voren: en Gij zet uwe hand op mij. De kennisse is my te wonderbaar: Zij is hooge ik kan 'er niet by.*

ACHT-

ACHTSTE GESPREK.

Over de Eenvouwigheid, Onzichtbaarheid en Almagt van God.

Kind. Is 'er geene mogelijkheid, om God te kunnen zien? *V.* Neen! mijn lieve Kind, God kan men niet zien, *Hij is onzichtbaar*. *K.* Wat voor een Gedaante heeft God dan? *V.* Hij heeft gansch geene gedaante. *K.* Heeft dan God geen Hoofd, of geen Handen noch Voeten? *V.* Neen Hij is onlichaamlijk. *K.* Hoe kan God mij dan zien, als Hij geene oogen heeft? *V.* Hij ziet u, naar zijnen aart, beter dan Gy u zelf ziet; en kent u in en uitwendig door en door. Gij weet immers, dat God alles, in en aan u onderhoudt en daar door, ook alles kennen moet; wat in en aan u is. *K.* Ja dat weet ik; maar waar door weet en kent Hij alle dingen? *V.* Door zijn groot verstand, met welke Hij alles doorgrond en weet. *K.* Maar indien God geene handen heeft hoe kan Hij dan iets doen, of te voorschijn brengen? *V.* Herrinner u eens mijn Kind! toen God in den beginne, alle dingen had geschapen, wilde Hy, dat de aarde worden zoude, en terstond kwam zij te voorschijn. Hij beval, dat 'er dieren, visschen en vogelen ontstaan zouden, en op een oogenblik kreegen zy hun aanweezen. God heeft geen handen tot den arbeid nodig: Als Hij wil, zoo geschiedt alles, wat Hij wil. *K.* Dat is

toch wonderlijk: *V*. Ja wel wonderlijk: Doch eenigzins, kan ik u dit begrijpelijk maaken. Wanneer Gij wilt, is 't niet zoo, dan beweegt zich uw oog, uw mond, of uw tong? Het kost uwen Geest ook geene moeite, dat deeze leden op uwen wil beweegt worden? *K*. Neen het kost mij geene moeite. *V*. Zoo is het bij God, dien almagtigen Geest geleegen. Wanneer Hij wilde zou de Zonne stil staan of op zijn bevel vergaan. Op zijn enkelen wenk bewegen zich de Maan, de Starren en de gansche Waereld, en alle haare Schepzelen. Wat een almagtige Geest is God! Zouden wij Hem dan niet vreezen, en gaarne zijnen wille doen? Spreekt dan dikwils in uw harte;

O! gij onzichtbaaren God! die mij altijd, en nog tegenwoordig zoo naêbij zijt, offchoon ik u met mijne oogen niet kan aanschouwen, laat mij echter nimmer vergeeten, dat Gij bij, en in mij zijt. Leer mij geduurig doen, het geene u welbehaaglijk is, op dat ik voor uwe onzichtbaare en alvermogende Magt niet behoeve te vreezen; maar met een rechte blijdschap daar over mag aangedaan zijn, dat Gij o onzichtbaare God! mij overal bijblijft en mij als mijn beminde Vader op alle plaatsen omgeeft en behoedt.

Joh. IV. 24. *God is een Geest en die hem aanbidden, moeten [Hem] aanbidden in Geest en waarheid.*

2 Tim. VI: 26. *Die alleen onsterflijkheid heeft, en een ontoeganklijk licht bewoont: den welken geen mensch gezien heeft, noch zien kan.*

Ps. XXXIII, 8: 9. *Laat de gansche aarde voor den HEERE vreezen. Laat alle inwooners van*

de waereld voor Hem schrikken. Want Hy spreekt en het is 'er, Hij gebied en het staat 'er.

NEGENDE GESPREK.

God haat en straft het kwade.

Vader. Wanneer u iemand zonder oorzaak sloeg; uw kleederen wegnam en op allerlei wyze benadeelde, zoudt Gij dat niet kwalijk neemen? *K.* Zeker, zou ik dat kwalyk neemen. *V.* Wel nu, zou dan den goeddoende God al zulke booze stukken en onrechtmatige bedrijven kunnen goedkeuren en een welbehagen daar in neemen, wanneer zijne schepzelen, bedroefd en geplaagd werden? *K.* Gantsch niet. *V.* Haat God dan niet alles, wat maar eenigzints naar boosheid en zonde gelijkt? *K.* Zonder twyfel haat Hij dat. *V.* Waarom dan? *K.* Om dat daar door, zijne schepzelen bedroefd en benadeeld worden. *V.* Is het dan wel geoorloofd kwaad te pleegen. *K.* Neen. *V.* Waarom niet? *K.* Om dat mijn goede God het booze haat. *V.* Is het ook niet zeer onbetamendlijk, dingen te pleegen, die God mishaagen en in alle opzichte boos en schaadelijk zijn? *K.* Ja zeker zulke dingen te doen is ten eenemaalen onbetaamendlijk en afschuwelijk. *V.* Is dan niet alles wat zonde is, en daar naar gelijkt, hatens waardig? *K.* Zeker, in allen deele. *V.* Wanneer nu een Kind wederspannig is; liegt; en andere kinderen slaat en beledigt, wordt het niet daar over van zijne Ouders of die 'er over

gesteld zijn, billijk gestraft? *K.* Ja, zeker wordt zoo een boos Kind billijk gestraft. *V.* Zou dan God niet ook zoo billijk en rechtvaardig zijn als goede menschen; en het kwaad straffen? *K.* Ja zeker, Hij moet het straffen, naardien Hij het haat, en het zijne schepzelen benadeelt. *V.* Wel nu onthoud dan, wat Gij gezegd hebt mijn lieve Kind! Alles wat kwaad is haat God, en is ook hatenswaardig; onbetaamendlijk; schaadelijk; en word van Hem rechtvaardig gestraft. Maar zeg mij eens zoud Gij wel ooit iets, dat ongeoorloofd is, met overlegging begeeren, om u dus de liefde van uwen God te onttrekken, en u in de Oogen van braave menschen verachtelijk te maaken? *K.* Daar voor wil God mij bewaaren.

Ja algoeden God! behoed mij voor alles, wat kwaad is, en uwe Schepzelen benadeelen kan. Behoed mij voor ongehoorzaamheid; voor liegen; voor traagheid; voor nijd en boosheid jegens andere Kinderen, op dat ik u niet vertoorne, en door U rechtvaardig gestraft worde.

Ps. V: 5. 6. *Want Gij zijt geen God, die lust heeft aan Godloosheid; de booze zal bij u niet verkeeren. De onzinnigen zullen voor uwe oogen niet bestaan; Gy haat alle werkers der ongerechtigheid.*

Rom. II: 6. *Welke een iegelijk vergelden zal na zyne werken.*

TIENDE GESPREK.

God bemint en beloont het Goede.

Vader: Wie heeft u dit Lichaam, deze Ziel en Zinnen gegeeven? *K.* Mijn goedertierene God. *V.* Maar waar toe, om 'er kwaad mede te doen? *K.* Neen. God haat alle kwaad en boosheid. *V.* Dan zijn ze u gegeeven om 'er alle goede daaden mee te verrichten? *K.* Ja, daar toe heb ik ze van God ontvangen. *V.* Beminnen u uwe Ouders niet, wanneer Gij naarstig en oprecht zijt? *K.* Ja. *V.* Meent Gij dan niet, dat de goede God, die u uit liefde geschapen heeft, u ook beminnen zal, wanneer Gij onderdanig, gehoorzaam en vlijtig zijt? *K.* Ik hoop ja. *V.* En wenscht Gij niet bij God wel te staan, en van Hem teder bemind te worden? *K.* Waarom zou ik dat niet wenschen? *V.* Wel nu mijn Kind! bevlijtig u dan, met alle oplettendheid, om steeds veel goed te doen, al wat kwaad en niet betaamelijk is, van harte te schuuwen en te mijden, en steeds gehoorzaam, tot den arbeid willig, zagtmoedig, goedhartig en vriendelijk omtrent alle menschen, te weezen. Hoe meêr goede daaden Gij verricht, hoe meêr Gij van God bemint wordt, en Hem welbehaaglijker zijt; ja hoe meêr Hij u zegenen en verblijden zal. Merkt Gij dat niet, wanneer wij onze Liefde somtijds aan u te kennen geeven? Gaan wij niet vriendelijk met u om, en voegen wij u niet allerlei goede en aangenaame

dingen toe? *K.* Ja, ik zie zeer wel, dat Gij mij lief hebt. *V.* Wel nu, zoo handelt God ook mijn Kind! Hij is gewoon, dezulken, welke veel goeds verrichten ook weder veel goeds te betoonen en bewijst hun, door deze zijne weldaaden, dat Hij hen lief hebbe. Zijt Gij niet gerust en vrolijk, wanneer Gij vlijtig geleerd, of iets loflijks gedaan hebt? *K.* Ja, ik ben dan recht vergenoegd. *V.* Ziet! dit vergenoegen in uw hart komt van God, die u voor uwe vlijt beloont, en dit vergenoegen in uwe ziele geeft. Aldus is God gewoon, in alle zaaken te handelen. Wie zich schandlijk gedraagt en in spijs en drank overdaadig leeft, word ligt ziek; dog betracht Hy in beiden de matigheid, de belooning daar voor is eene langduurige en bestendige gezondheid. Wie goed doet, vreedzaam, vriendelijk en geduldig is, wordt van een ieder bemind; doch wie ongehoorzaam en twistgierig zich gedraagt, word gehaat. Zoo beloont God ook het goede; en nog grooter belooningen heeft Hij voor de oprechten en vroomen weggelegt, welke Gij in 't vervolg, naauwkeuriger zult leeren kennen. Zult Gij u dan niet verheugen, uit eene oprecht grondbeginzel goed te doen? *K.* Ja. *V.* Maar ook, om zoo eenen weldoenden God te behaagen? *K.* Ja zeker, dat is vooral mijn wensch en begeerte.

Och goedertierene God! maakt mij in staat, om deugdzaam te leeven. Geef mij verstand, op dat ik begrijpe wat u aangenaam en welbehaaglijk zij: maar boven al eene bereidwillige ziel, om mijnen vroegen leeftijd nuttig te besteeden en tot uwen dienst aan te leggen, ten einde ik u geliefd Kind, zijn en blijven mooge.

Ps.

Ps. LXI: 6. *Gij hebt mij gegeeven de erffenisse der geenen, die uwen naam vreezen.*
Ps. XXXIV: 11. *Maar die den HEERE zoeken, hebben geen gebrek van eenig goed,*
Ps. XXXI: 20. *O hoe groot is uw goed dat Gij weggelegt hebt, voor de geene die u vreezen! dat Gij gewrocht hebt, voor den geenen, die op u betrouwen.*
Ps. XXXIV: 12-15. *Komet Gij kinderen, hoort na mij, ik zal u des HEEREN vreeze leeren. Wie is de Man, die lust heeft ten leeven? die dagen lief heeft, om het goede te zien? Bewaart uwe tonge van het kwaade, en uwe lippen van bedrog te spreeken. Wykt af van het kwaade en doet het goede, zoekt de vrede en jaagt ze na.*
Ps. CXLVI: 8. *De HEERE heeft de rechtveerdige lief.*
SPREUK. III: 33. *De vloek des HEEREN, is in 't huis des Godlozen: maar de woninge der Rechtveerdigen zal Hij zegenen.*

ELFDE GESPREK.

De Goedheid van God, omtrent de inrichting der Aarde.

Vader. Indien de Aarde niet anders als een woeste Wildernis ware, en altijd aan koude winterdagen en duistere nagten onderworpen, zou ze dan, wel eene aangenaame Verblijfsplaats voor den mensch zijn? *K.* Dat zou zeer bedroefd wee-

weezen. *V*. En wanneer het 'er altoos zo heet ware als in de warmste Zomerdagen, wat dan? *K*. Dan zouden wij het zeer benaauwd hebben. *V*. Merkt Gij nu wel, wat eene groote weldaad het van God zij, dat de Zon de aarde verwarmt, en alles verlicht en wij bij haar licht onzen arbeid verrichten kunnen? En hoe goed is het, dat op den dag de nacht volgt, die de aarde in de Zomer verkoelt, en den mensch in eene sombre stilte doet uitrusten, om in den morgenstond, met nieuwe kragten weder op te staan? Wat ware het ellendig voor den mensch, indien Hij, veele jaaren agter een, den verkwikkenden slaap niet genoot; en hoe onaangenaam wanneer Hij, eenen geruimen tijd, bestendig, in eene brandende Zon en hitte moest doorbrengen: in zulk eene omstandigheid, zou eindelijk alles uitdroogen en verbranden. *K*. Zonder twijfel alles. *V*. Maar hoe schoon verwisselen zich nu de Jaargetijden? In de Lente wordt den bevrozen korst der aarde week en leenig, dat men kan zaajen en planten, Gras en Bloemen koomen te voorschijn. De Heesters en Boomen worden als met groen gewaad behangen en de schoonkleurige Bloezemknoppen bekooren het oog van den Wandelaar. De gepluimde Wildzang is vrolijk in het groen der telgen; en heft bij beurten zijne toonen aan. De Runderen en Schaapen gaan in de weiden en graazen in de malsche klaver. De Arbeider is vrolijk op het veld en alle dingen hebben een nieuw leven. Dan koomt de Zomer en maakt met zijne warmte de Vruchten rijp, en tegen den Herfst is de gansche Aarde met den milden Zegen van God bedekt.

De Zon verguldt de Wijngaard Ranken.
En vult de trossen op met wijn.
De lucht zweet enkel ambrozijn:
't Gevogelt zendt zijn blijde klanken
Ten Hemel: alle ding ontluikt:
De Hemel druipt: het warme Zuidèn,
Blaast Geest en leeven in de kruiden.
Waar van den ganschen Hof doorruikt.

Maar vermits het veld en de boomen niet altoos vruchten kunnen voortbrengen, zoo heeft God den Winter verordend, op dat de aarde van haaren arbeid zoude uitrusten. De koude is inzonderheid, ook zeer nuttig, vermits de lucht daar door gezuiverd en veel ziektens verhinderd worden. Langs dezen weg, heeft God alle dingen, ten voordeele van het menschdom met de uiterste wijsheid ingericht. Elke maand van den aanvang des voorjaars, tot den Winter, levert ons haare bezondere vruchten en gewassen, tot onderhoud en verkwikkingen. 'Er is op de gansche aarde, in het Water en in de Lucht, niets zoo gering of het is tot onzen dienst en voordeel geschapen. *K.* Ja maar, wanneer het in den Zomer Donderd en den Bliksem verschrikt den menschen? *V.* Het Onweder en de Donder, is ook nodig, mijn lieve Kind! de Donder beweegt de aarde en maakt haar vruchtbaarder; en door het Blikfemvuur worden in de lucht, de schadelijke dampen verteerd en verbrand. De regen en stormwinden reinigen den dampkring: en hoe frisch en tierig staat, na eenig Onweer, alles op het veld! God dan, heeft ook dat geene wat ons verschriklijk schijnt, en alle dingen, in alle andere gewesten

ten

ten, ten beste geschapen. *K.* Is het dan over de geheele aarde, als bij ons? *V.* Zonder twijfel. Overal is het op de aarde dus gesteld; doch de goede God, heeft toch zijne gaaven, verschillig uitgedeeld, na dat zijne Wijsheid dagt aan elke Landstreek noodig te zijn. In heete gewesten wassen veele sappige en verkoelende vruchten: als Citroenen, Meloenen, zoete Wijn Druiven en diergelijken meêr. In kouder waereld deelen, zijn veele en groote Bosschen, waar uit men, eenen groote voorraad van hout verzamelen kan, om in den strengen winter, niet alleen de Kamers en woningen te verwarmen; maar ook tot het bouwen van Huizen, Schepen en andere gestichten. In deze Bosschen houden zich veele wilde dieren schuil; welker Huiden, Pelten en kostbaar Bont den menschen, ten deele tot sieraad, ten deele tot verwarming in de koude dienen. Op eenige plaatsen wast zoo veel Graân, dat de eigenaars, een gedeelte daar van aan andere kunnen mede deelen. In andere Oorden vindt men Specerijen, Suiker, gezonde en welriekende Boomgewassen, waar van het hout en de schors tot veele zaaken nuttig, gebruikt wordt. Die aan groote Rivieren en Meeren woonen, hebben het geluk, dat zij met eene geringe moeite, eenen overvloed van allerlei soort van Visch vangen; daar zelfs van leeven, en aan anderen verkoopen kunnen. Alle wateren dan, zijn voor het grootste gedeelte, met groote en kleine visschen bezet: en in sommigen worden Kreeften en smaakelijke Oesters gevonden en andere soorten meêr Zoo heeft God ten nutte van het menschelijk geslacht alle Oorden der Waereld, met eenen

nen milden voorraad voorzien. Alles dient ons; alles arbeidt voor ons. De wolken bevogtigen de aarde; en de Zon maakt ze vrugtbaar. De aarde brengt gewassen voort; de dieren leeven van dezelve en de kleinste dieren dienen den grooten tot spijze; en die van middelmaatige soort weder de allergrootsten. De menschen gebruiken dezelve met alle de vruchten en gewassen der aarde. En daar is geen redelijk schepsel, die niet een gedeelte, van deeze milden voorraad des Hemels ontvangt: of wel van ieder zoo veel, dat Hij gelukkig zijn kan, wanneer Hij opregt leeft en een vergenoegd hart bezit. O wat eenen overvloed van die weldaden des hemels hebt Gij reedts al ontvangen! God verzadigt u dagelijks met voedzaam brood; met vleesch en andere spijzen. Het frissche water, benevens andere dranken lesschen uwen dorst. De slaap verkwikt u. Gij zijt vrolijk en tierig, wordt sterk en groot en tot den arbeid geschikt: en, wanneer Gij nu, u zelven daar bij oprecht gedraagt, zijt Gij nog een gelukkiger mensch. Hoe veele gunstbewijzen heeft God reeds aan ons betoond, zouden wij Hem dan niet beminnen en van harte danken; ja zouden wij den wil en de beveelen van zoo eenen goeddoenden God, niet met vreugde en bereidvaardigheid opvolgen en verrichten? Ja menschlievende Hemelsche Vader! al wat wij op aarde zien, zal ons uwe gunstrijke goedheid herinneren en tot eene gestadige gehoorzaamheid opwekken.

TWAALF-

TWAALFDE GESPREK.

De Wijsheid en Goedheid van God wegens de Inrichting der Aardgewassen, Wilde en Tamme Dieren, in drie kleine Aanmerkingen.

I.

Eens, op eenen schoonen en zeer vroegen morgen, in 't begin van de aangenaame Lente, reedt de Godvruchtige Vader met zijn Kind, na een afgeleegen Landgoed. Het was in de schemering van den aanbrekenden Morgenstond. O hoe schoon is de Hemel! sprak het Kind! Ja mijn Kind! antwoorde de Vader, de Hemel is buiten schoon, maar och werd het u eens vergund, den pracht en luister van die Hemelen te aanschouwen, waar in de zalige Zielen, bij God zich eeuwig vergenoegen! Dan God heeft ons ook door den uitwendigen glans des Hemels willen verheugen; en niet alleen verheugen, maar ook voordeel willen aanbrengen. De Zon is nog niet opgegaan, echter kunnen wij op den weg zien, is het zoo niet? *K.* Ja zeker. *V.* Dit nu ontstaat daar uit, vermits de straalen der Zonne, de wolken en dampen of waterachtige deelen, in de bovenlucht, zoo schoon beschilderen en eenen bekoorlijken glans geeven: [en zij nu meer of min, door den dampkring geboogen, ons van hun-

hunnen glans vóor eerst een klein licht doen gewaar worden, tot dat wij ons eindlijk in eenen volkomen dag bevinden:] en dit veroorzaakt dan, dien aangenaamen en voordeeligen morgen. Met welk eene Wijsheid, heeft God dit aldus ingericht? dat het aan den hemel eerst, een weinig begint te lichten, eer de Zon te voorschijn komt? Want indien, na eenen duisteren nacht, in een oogenblik, de Zon met allen haaren glans, te voorschijn kwam, zouden ónze oogen verblind worden, en daar door veel nadeel lijden. Ziet Gij nu wel, hoe langzaam, hoe pragtig komt de Zon te voorschijn? Hoe aangenaam is ieder landstreek hier op aarde, waar Gij uwe oogen nu heen wendt; De hooge bergen zijn met struiken en boomen bedekt en alle streeken en velden met groene kruiden versierd. Alle deeze dingen dan, die thands onze harten, door hunne schoone gedaante bekooren, zijn tot onzen welstand van God geschapen. De bergen trekken de dampen der lugt naar zich, en dus ontstaan op dezelve, de wellen en oorsprongen der Wateren en Stroomen. Zij zijn eene beschutting tegen geweldige Stormwinden en geeven eene verkoelende schaduwe in de heete zomerdagen. Inwendig beschouwd, zijn 'er hier en daar groote steengroeven in, waar uit wij huizen bouwen; en op andere plaatsen van dezelve, vindt men ijzer, lood, zilver, goud, verwstoffen en andere nuttige dingen meêr. De oppervlakte der bergen, is niet zelden met groote bosschen bezet, die ons hout leveren, tot verwarming in den Winter; en om onze spijzen en dranken te bereiden; inzonder-

 heid

heid ook, tot den opbouw van huizen en tot gebruik en vervaardiging van meer andere nodige zaaken. Schier overal zijn de bergen, en heuvelen, met eene ontelbaare menigte voedzame en gezonde kruiden en gras bedekt, waar van in sommigen een bezondere zegen ligt; terwijl zij allen op zich zelven bij uitstek nuttig zijn. De wortelen van veelen derzelven, dienen tot geneesmiddelen; ook wel tot spijzen. De bloesemknoppen, bekooren het oog, en hunne geurige reuk, [door eene fijnere uitwaaseming, en in de lucht verspreide onzichtbaare deeltjes veroorzaakt,] verwekt aan de ziel eene verkwikkende aandoening. De steelen en bladen van sommigen zijn niet alleen, een gezond voedzel voor het vee; maar ook zeer dienstige middelen in allerlei krankheden. En wat dezen grooten en wijduitgestrekten Velden belangt, welke met koorn, boekwijt, gerst, en andere planten bekleed zijn, wat eenen rijken overvloed geeven zij ons, door de oneindige en alles te bovengaande goedheid van God! en wat eene meenigte van veele voedzame spijzen en dranken kunnen wij 'er van bereiden; Hoe gezond en versterkend is het gezegend Brood, dat van Tarw en Rogge gebakken wordt, en hoe wonderlijk, dat wij het zelve nimmer tegen worden, schoon het daaglijks door ons gebruikt, en zoo menigvuldig gegeeten wordt. In alle gewesten der aarde kunnen deze nodige en heilzame Vruchten gewonnen worden; Veele duizendmaal duizende menschen leeven 'er van, en hebben 'er hun bestaan uit: en op dat 'er niet ligt gebrek aan brood ontstaan zoude, heeft God het dier

wij

wijze ingericht, dat één enkele graankorl, zeer veel andere; somtijds 30; 40; ook wel 60, of, noch meêr te voorschijn brengt. *K.* Maar op welk eene wijze gaat dat toe? *V.* Ziet Gij niet daar voor u, hoe de bouwman bezig is, om met den ploeg, de aarde te beärbeiden? Een ander gaat achter Hem en werpt het zaad in den grond: Dit zaad wordt in de aarde eerst vochtig, daar na zwelt het, waar door den buitensten bast van het zelve van een splijt. Dan komen uit het inwendig deel kleine hairachtige vezeltjes of worteltjes te voorschijn, die in de aarde dringen en het voedzaam Sap uit den grond inzuigen, waardoor uit het reeds week en pas ontwikkeld zaadkorreltje, een klein scheutje te voorschijn komt, 't geen van dag tot dag opwaards schiet; grooter en sterker word; en in zich, als in eenen koker, de nieuwe zoo lang bewaard, tot dat zy door haare sterkte lucht en zon verdragen kan. Dan kruipt de koornaar uit zijnen halm, als uit zijne scheede te voorschijn; word rijp en voor ons tot spijze geschikt. ô Hoe menigmaal zijt Gij, met deeze voedzaame spijze verkwikt en verzadigd geworden! Zult Gij dan voor iedere beete broods, uwen God niet van harte danken? zult Gij niet alle krachten, welke Gy door dit voedzel en het genot van andere spijzen erlangt, ook niet daaglijks aanleggen, tot eere van uwen beminden God en tot voortzetting van alle deugden en pligten, die Hem welbehaagen? Ja zult Gij niet gaarn, aan uwe arme medeschepselen van het uwe iets mededeelen, daar Gij zoo zeer, in overvloed van God gezegend zijt? God geeft en doet ons veel

goeds, mijn Kind! laat ons dan ook goed doen, terwijl God goed is.

II.

Onder dit Gesprek, waren de Vader en het Kind nabij een bosschaadjen gekoomen. Wat zijn dat voor groote dieren riep het Kind, die zoo snel het bosch inloopen? Aan deeze dieren antwoordde de Vader, kunt Gij de Wijsheid en Goedheid van uwen God, gemaklyk leeren kennen. Dit bosch moet Gij aanzien als een Stad, waar in de wilde dieren hunne woningen hebben. God laat hen daar in gebooren worden; daar in opwassen, en maakt ze daar in vet; zoo dat de mensch geene moeite daar aan besteedt, dan dat Hij dezelve vange en tot spijze bereidt. Dog vermits eenige van deze Schepzels voor den mensch gevaarlijk zijn, heeft God, hun een zekere vrees, voor ons ingeplant, waar door zij voor ons vlieden. De wijze Schepper heeft ze ook met een sterke natuur voorzien, dat zij den regen, den wind en allerlei weêr kunnen uitstaan. Hij heeft ze een zeer dikke huid gegeeven, die, van sommigen met zeer ruig hair, van anderen met kostbaar bont bezet, daar toe strekt, dat zij in den Winter niet bevriezen. Eindelijk heeft Hij nog sommigen met scherpe tanden, anderen met hoornen en sterke klauwen toegerust, op dat zij zich zouden kunnen verdedigen. Alle deeze dingen dan heeft de wijze Maker, zoo ingericht, dat zij ons menschen nuttig zijn en tot voordeel verstrekken. Het vleesch van sommige dezer dieren eeten wij; van de huiden

maa-

maaken wij dekens en klederen; van de hoornen en het vet van andere dieren geneesmiddelen; ja alles aan dezelve is tot ons voordeel geschaapen. Op dat wij ondertusschen, medehelpers in onzen arbeid hebben zouden, en in nog grooter gemaklijkheid leeven, heeft God andere dieren eene zagtere natuur en tammen aart gegeeven, waardoor zij zich bij de menschen ophouden en hen dienen. De trouwe Hond waakt tot onze zekerheid, en helpt het wild vangen; het moedig Paard draagt en voert ons, tot meerder gemak van onze lichaamen van de eene na de andere plaats; de Stier ploegt ons land en brengd de land- en andere Vruchten in de Schuuren; de Runderen geeven ons melk en boter; de Schaapen boven dit nog wol voor klederen; en eindelijk dienen de hairige en wollige vachten en huiden van deeze en der andere tamme dieren ons tot kleding, dekzel en huislijke noodwendigheden. Wat is niet het vleesch deezer dieren van een' verschillenden smaak en reuk, op dat het ons niet walgen zoude of tegen staan, wanneer wij geduurig eenerlei soort aaten! op wat menigvuldige wijze kan men het niet bereiden! of wat eene wonderlijke zaak is het mijn Kind! dat 'er nog geen eenig soort van nuttige dieren, door zoo veele duizende van eeuwen heen, van de schepping der waereld af, uitgestorven of geheel uitgeroeid is; offschoon alle menschen dagelijks van het zelve eeten. Welk een bewijs van de Goedheid des Allerhoogsten, die aan de meeste deezer dieren zoo een schoone gestalte en maakzel van lichaam gegeeven heeft, dat zij onze oogen, wanneer wijze aan-

zien en beschouwen, vermaaken, en onze Zielen in verwondering weg rukken. Zie eens dat schoon zwart en glimmend Paard, hoe deftig het den hals om hoog heft, en met den voet stapt! Hoe wel gemaakt is een sterk Hert met zyne hoornen! Hoe buigzaam, gedwee en wel geleerd is menig ras van Honden! Doch alle deeze schoonheden der viervoetige Dieren, worden nog overtroffen door de schoonheden en gedaante der Vogelen. Beschouw maar eens met opmerking die Duif daar ginter in het veld, hoe schoon en wonderlijk zijn de kleuren op haare vleugelen geschakeerd! Wat een gouden gloed legt 'er op de vederen van den hals, nu de zon haar straalen daar op schiet! Wanneer Gij eens recht kost begrijpen, hoe kunstig, de Vogelen inwendig gemaakt zijn, om zich in de lucht op te heffen en te vliegen, dan zoudt Gij over de oneindige Wijsheid van God noch meêr verwonderd zijn. *K.* ô Verhaal mij dan nu het een en ander daar van. *V.* Dit gaat zoo gemaklijk niet, mijn Kind! Gij moest eenen ontleeden Vogel, met alle zijne leden voor oogen hebben, dan zoudt Gij de zaak een weinig beter begrijpen, dan ik thands in staat ben, om 'er u met eenige woorden iets van te zeggen. Om evenwel uwe nieuwsgierigheid te voldoen, zoo begrijpt dit. De borst der Vogelen is, namentlijk van ligt been, 't geen zeer zagt en krakebeenagtig is gemaakt; ten einde zij zeer gemaklijk, door de lucht zouden kunnen vliegen, dezelve bijna eveneens doorzwemmende, gelijk een Schip door het water voordsnelt. De halsbeenen zijn vast en klein en heffen zich over de borst na boven; aan dezelve is de kop en spitse snavel of bek vast-

ge-

gehegt, door welk wonderlijk maakzel, de vogelen, de lugt zeer gemaklijk kunnen doorklieven en gezwind vooruitschieten. De pooten zijn dun en teder, ten einde zij niet ligt, door groven maakzel van beenderen nederwaards zakken zouden. De vleugelen kunnen zij uitbreiden en samentrekken, en met den staart, [die hun even als het roer aan een Schip dient] kunnen zij hunne lichaamen zwenken en keeren na welke zijde zij willen; en op deeze wijze alle bewegingen in de lucht maaken, die zij nodig hebben. De Vogelen, die in 't water leven, als Eenden, Zwaanen, Ganzen en andere meêr, hebben aan hunne pooten, een breede vleeschachtige huid, welke zij uitspannen en zich daar mede in 't zwemmen voorthelpen. Men zegt dat 'er van deze Vogelen wel 500 zoorten zyn. Elke soort heeft een andere natuur, een andere stem, een andere vlucht, en bemind ieder, meestal, een bezonder soort van spijze; hun vleesch is ook, van een' bijzonderen smaak. God heeft ze evenwel niet alleen tot spijzen voor ons geschikt, maar ook veelen van dezelven, tot ons vermaak. [het zij zij ons bekooren door hunnen uitmuntenden vederpragt, of door het verruklijk geluid, van hunne oorstreelende gorgels.] Hoor eens mijn Kind! waarom zingt de Leeuwerk zoo vrolijk? waarom stijgt hij zo hoog in de lucht, en verheft daar zijne stem. ô! Hij dankt zijnen Schepper, die hem gemaakt heeft, en wekt ons door zijn zingende toonen op, om ook God te danken, die hem voor ons schiep.

Goeddoende God! hoe veele weldaaden, hebt Gij, over de gantsche Aarde voor ons ten

toon gespreid! hoe veele doorslaande bewijzen van uwe Liefde en Goedheid hebt Gij aan ons getoond! Bewerk ons, door hooger Geest bezield, dat wij alle deze Schepzelen in uwe vreezē, met een vrolijk harte genieten mogen, U daaglijks daar voor danken en met een kinderlijke ootmoedigheid dienen.

III.

Kind. Daar zoo even zeide Gij, dat de Leeuwerk God dankte, weet hij ook iets van God. *V.* Neen mijn Kind! De dieren hebben geen verstand, gelijk de menschen, en zijn niet geschikt, om onzichtbaare en geestelijke dingen te kennen. Zij weeten niets van de Deugd, van de Ziel, van den Godsdienst of van God. *K.* Waarom heeft God dezelve, ook geen verstand gegeeven? *V.* Zijn de dieren niet in de Waereld, tot ons gebruik en dat wij 'er van leeven? *K.* Zeker ja. *V.* Wel nu, indien zij verstand hadden, dan zouden wij ze niet durven slachten noch eeten. Zou het wel billijk zijn, wanneer 'er een rover kwame, en U wegname, om te slachten en te eeten? *K.* Ganfch niet, zulk een was een haatlijk mensch. *V.* Waarom is het dan niet zoo haatlijk, als iemand een jong Lam neemt, en dat slacht en eet? *K.* Dat is immers een dier. *V.* Wel nu, wanneer de dieren verstand hadden, zouden zij ook niet denken, ô wat afschuuwelijke menschen zijn deze, die ons daaglijks slachten en eeten. Zouden zij eindlijk niet met elkander raadplegen en zich verbinden. Ja zouden zij niet in groote menig-

te

te te samen rotten, en de menschen dooden en vernielen. *K.* ô Wat is het dan goed, dat de dieren geen verstand hebben! *V.* Ja zekerlijk is het goed, myn Kind! wij toch konden en durfden dezelve anders ook geenzins naar onzen wil gebruiken, om door dezelve beide in onzen nooddruft en in ons gemak te voorzien: En dit was eigenlijk de oorzaak, waarom God de dieren geschapen heeft, Daarom sprak de Heer ook toen Hij de mensch gemaakt hadt: Gen. 1. 28. *Hebt heerschappij over de Visschen der Zee en over 't Gevogelte des Hemels, en over al het Gedierte dat op de Aarde kruipt.* Dat wil zeggen; gebruikt dezelve naar uwen wil, tot uwe nooddruft en onderhouding des levens. *K.* Dan zijn 'er de dieren, in dezen staat, wel zeer ongelukkig aan, vermits God hun geen vernuft gegeeven heeft. *V.* Ja vast, zij zijn op vernaê niet zoo gelukkig als wij; ook zijn zij tot het eeuwig leeven niet geschapen. Dan dit is echter ook waar, God heeft hun op een andere wijze met een vernuft voorzien, waardoor zij, zoo lang zij leeven, meenige Goedheden en aardsche gerieflijkheden genieten. Zij hebben ook alle vermogens, die tot onderhouding van het leven nodig zijn. *K.* En welk zijn die? *V.* Ik zal 'er u in 't vervolg veel van verhaalen. *K.* Verhaal het mij nu liever. *V.* Gij kunt het toch niet alles begrijpen, gelijk ik u te voren reeds gezegd hebbe. Doch om u te voldoen, zal ik u eenige dingen, van de wonderen Gods, die in de dieren uitblinken, verhalen. Hoor dan wel toe! Hoe veel moeite moeten de menschen aanwenden, tot zij een kind het gaan leeren. De dieren in tegendeel

zoo haast zij op de Waereld koomen, staan op hunne pooten en loopen daar heen. De jonge Eenden behoeven niet eerst te leeren zwemmen, maar bezitten dit vermogen; zoo dra zij geboorren zijn. De Spinnekop heeft nooit in het weeven van haar web eenig onderwijs gehad en weet het echter van zoo eenen kunstigen draad samen te stellen dat het sterk genoeg zij om vliegen en muggen daar in te vangen, welke zij, wanneer haar hongert, tot spijs gebruikt en daar van eet, het overschot windt zij in één, en voert het naar het bovenste gedeelte van haar gesponnen web. Alle dieren weten, uit hunne natuur, de plaats waar zij hunne spijze zoeken moeten; en de wijze op welke zij ze zullen vinden. Zij verstaan, zonder onderrichting, wat voor hun goed en kwaad; gezond en schadelijk is. Zij maaken hunne holen en nesten, en weten hunne Vijanden zeer behendig te ontgaan. Zij gebruiken hunne hoornen, klaauwen en agterste pooten, zoo goed zij maar kunnen, om zich te verdedigen. Zij weten, gewond of gekwest zijnde, zich zelve te geneezen; reinigen zich van alle vuiligheid; en brengen of werpen de dooden uit hun gezelschap weg. De Visschen leggen hunne eieren aan den Oever, in het modderagtige gedeelte van den grond, daar de zon hen het gemaklijkste kan uitbroeijen. Veele bloedelooze dieren en vliegen, leggen dezelve in de holligheden en kleine spleeten der boomen; en zelfs in de huid van sommige dieren; of zij vergaderen dezelve bij een in de aarde, en brengen 'er eenig voedzel bij; ten einde de jonge diertjes, wanneer zij gebooren zijn, hun spijs terstond

daar

daar aan vinden zouden. Eenige Vogelen, begeeven zich, tegen dat de winterkoude begint verre weg, over Zee, na warmer landen. Verscheidene soorten van Vliegen en Kevers, begraven zich, of kruipen diep in den grond, of in de spleeten van oude vervallen muuren; slapen daar den ganschen winter door, tot de Lente aankomt, wanneer zij weder een nieuw leven ontfangen. Dus weet ieder dier, zonder verstand, *door eene natuurlijke en goede neiging*, wat hem te doen staat, om zijn leven te onderhouden; zijn jongen voort te brengen, en zich voor alle dingen, die hen schaden kunnen, te hoeden. Hoe goed is God dan, die ook zoo liefdenrijk voor de onvernuftige schepzelen gezorgd; voor de onderhouding van hun leven alles bereid, en hun zoodanige vermogens gegeeven heeft, dat zij hunne nooddruft met genoegen verkrijgen kunnen. Het is dan zeker mijn Kind! het moet den dieren zeer aangenaam zijn, wanneer zij, op deeze wijze, hunne spijzen neemen en eeten kunnen. Smaakt u dat niet goed, wanneer Gij met aangenaamen kost uwen honger stilt? *K.* Ja zeker! *V.* Wel nu de dieren hebben meest allen hun reuk en smaak en krijgen honger, gelijk wij, zouden zij dan ook niet met smaak eeten? Hoe vrolijk huppelen en springen de Runderen in het veld, en in de weide en de Vogelen door het groene lommer der boomen? Zouden alle deeze dingen ons dan niet opwekken, om den goeddoenden Schepper te prijzen? Zouden wij ons dan niet met hun verheugen, en noch meer dan zij, tot blijdschap en verwondering aangespoord worden,

daar God alle deeze dingen voor ons gemaakt heeft. *K.* Ja waarlijk. *V.* Heb ik dan niet met rede gezegd, dat de Leeuwerk met zijn gezang den Schepper loove en ons uitlokt om Hem te prijzen? *K.* Het is zoo, maar indien hij nu geen verstand heeft? *V.* Gij mijn Kind hebt verstand, en God heeft u, mij, en alle menschen, boven de dieren verhoogd, en u naar zijn beeld geschaapen; op dat Gij u bevlijtigt, om goed, heilig en oprecht, als God, te worden en Hem uwen Schepper te beminnen en steeds te eeren. ô Vergeet dan dit groote voorrecht niet, maar leer uwen God, altoos, meêr en meêr uit de schepzelen kennen! Dank Hem steeds in u harte, voor alle oneindige Goedheden, welke Gij door deze Schepzelen geniet. Gebruik dezelve matig en schat ze hoog; zij zijn een werk van uwen Schepper. Maar verheug u veel meêr dat Gij een mensch zijt; geschapen voor den Hemel en de zalige Eeuwigheid.

Ps. CIV: 17.

Ik zal, zoo lang ik 't levenslicht geniet;
Gods moogendheid verheffen in mijn lied:
  Ik zal mijn' God met lofgezangen eeren,
  Terwijl ik nog op aarde mag verkeeren.
Mijn aandacht zal op Hem gevestigd staan,
En met vermaak zijn grootheid gadeslaan.
  Ik zal mij in den God mijns heils verblijden,
  En, dag op dag, aan Hem mijn Psalmen wijden.

DER-

DERTIENDE GESPREK.

Over de Wijsheid en Goedheid van God, omtrent het samenstelsel van het menschelijk Lichaam.

Vader. Waar door onderhoudt God u mijn Kind; is het niet door spys en drank? *K.* Ja. *V.* Waar gaat dan de spijs heen, als Gij ze inneemt of opeet? *K.* In de maag. *V.* En wat gaat 'er dan in de maag om, wanneer 'er de spijs en drank in is? *K.* Dat wensch ik wel te weten. *V.* Wel nu mijn Kind, indien Gij wel en met aandagt toehoord, zal ik u alles verhaalen. *K.* ô Doe mij het genoegen en verhaalt het mij dan. *V.* De maag is zoo kunstig toegesteld, dat zij zich altoos beweegt en de spijzen verbrijzelt. In dezelve is een warm sap, 't geen de spijzen helpt oplossen; de koude dranken verwarmt en alles ondereen vermengt. Dan gaat het grofste gedeelte der spijze, in de darmen, die in het onderlijf leggen, en de voedzaamste en beste sappen verdeelen zich: zoo dat het geen in de maag overbleef, in de aderen en andere buizen van het gantsche lichaam wordt omgevoerd. Is het niet wonderlijk, dat dit alles bij ons zoo toegaat, dat schoon wij klaer en helder water drinken en verscheide soorten van spijzen en dranken gebruiken, die allen in rood bloed veranderen; dat ieder sapachtig gedeelte der ingenomene spijzen en dranken, na die plaats gaat daar het behoort,

hoort, en dat het bloed, altoos zoo wel geregeld door de aderen heen vloeit.

Mogt het u gegund worden, het menschelijk lichaam, geheel en al, inwendig te zien, hoe zoudt Gij u over de groote wijsheid van God verwonderen! *K.* Ik bid u toch Vader! verhaal mij nog meêr van zulke dingen! *V.* Voelt Gij niet aan de linker zijde van uwe borst, dat daar altoos eene klopping zij? *K.* Ja, dat is mijn hart; maar waarom klopt dat zoo, en waar uit ontstaat die beweeging? *V.* Het hart is uit verscheide Aderen en zeer vaste vleeschagtige deelen zoo wijslijk te faamen gesteld; dat het zich bestendig opend en toesluit; uitzet en te samen trekt: En terwijl het twee holligheden heeft, ontvangt het het bloed in de ééne, en stort het door de andere wederom uit. *K.* Waar komt dan dat bloed van daan, 't geen uit het hart vloeit? *V.* Door de Polsader loopt het in de long en door een andere wordt het door het gantsche lichaam verdeeld en rondgevoerd. *K.* Waar is de long? *V.* Zij legt aan beide zijde van het hart, en maakt en vult het inwendig gedeelte van de borst. Zij dient mijn Kind om de lucht in en uit te ademen, en wel voornaamentlijk om ons leven te onderhouden; want wanneer de mensch geen lucht meêr in of uitademt, staat het hart stil en het is met Hem gedaan.

Vervolgends wordt in dezelve het bloed door de lugt te gelijk verkoeld, en even daar door digter in een gedrongen. Naardemaal de meêgedeelde verkoeling de uitzetting, die altoos een gevolg der warmte is, doet ophouden, of im-

mers

mers pleegt te matigen; ſtraks hier op word de CHIJL, dat is dat melkachtig ſap, dat uit de gekleinsde en in de maag verteerde ſpijze gebooren, en door de opſlorping der zoo genaamde *Melkvaten* aan het bloed was meêgedeeld, en zoo naar de *long* gevoerd, behoorlijk met het bloed vermengd; dat bloed vervolgens door de *longaderen* naar het hart gevoerd, van waar het te voren doch langs eenen anderen weg, was afgedaald, en met eene verbazende ſnelheid (*a*) aan alle de bezondere gedeelte van het Lichaam medegedeeld.

Wat de *Gal* aangaat, deze is een zeer ſcherp en bijtend ſap, dat in een zeker *vlies* of *blaasjen* beſlooten zijnde, van daar, door de drukking der met ſpijsgevulde maag telkens in eene zoo groote hoeveelheid aan den *twaalfvingerigen darm*

(*a*) De Natuurkundigen hebben opgemerkt, dat de omloop van het bloed door het geheele Lichaam niet meer tijds behoeve dan ſlechts vijf en een half minuut, en 'er bij elken polsſlag omtrent 2 oncen bloeds uit het hart worden uitgedreven. —— Leermeeſters der jeugd, welke daar toe gelegenheid hebben, kunnen zich met vrucht aangaande den omloop des Bloeds en alles wat in dit Hoofdſtuk noopends de ontleding van het menſchlijk Lichaam gezegd is. bedienen van Johan Gottlob Krugers Phijſiologie of Natuurkundige Verhandeling over het leven en de gezondheid der menſchen, vertaald door David van Geſſcher en gedrukt te Amſtedam in 1763. 2 deelen in drie ſtukken, uit wien wij ook doorgaans onzen Geleerden Auteur opgehelderd, uitgebreid of verbeterd hebben.

darm en zoo aan de maag word meêgedeeld, als 'er tot de verteering der spijzen noodzaaklijk is. —— En vermids deze Gal, om geen onheilen te veroorzaaken, vervolgends weder van het bloed moest worden afgescheiden, heeft de Alwijze God in het onderlijf onder het *dwarsvliës* twee ingewanden geplaatst, welke deeze afscheiding bevorderen; naamlijk, aan de linkerzijde de *Milt*, aan de rechter zijde de *Lever*. De *Milt* is byna als eèn spons, naar dezelve wordt het bloed door middel van een eigen Polsader gevoerd en, daar van een gedeelte der Gal gezuiverd zijnde, langs bekwamen weg door de zoogenaamde *Poortader*, naar de *Lever* heèn geleid. Hier wordt het van de nog ovrige Gal gezuiverd; en deze Gal vervolgends langs haren eigen weg tot de Galblaas gebragt zijnde, stelt even deze Voorzienige schikking het nu gezuiverd bloed in staat, om in eenen gezonden stand door eene zeer groote ader naar het hart te stroomen, uit welks *linkerholte* het was uitgegaan, en tot wiens *rechterholte* het zelve wederkeert, gelijk wij reeds hier boven te kennen gaven. De afgescheide Gal, (dit moesten we 'er nog bijdoen:) van welke wij zeiden, dat dezelve naar de Galbaas, die aan de lever verknocht is, werd afgevoerd, stort een gedeelte van zich zelve in het gedarmte, langs wegen die daar toe geschikt zijn, en lost aldaar de nog overig gebleven spijzen op, ten einde het onnutte gedeelte gemakkelijkst naar buiten uit te drijven.

In het bloed komen ook dagelijks scherpe vogtigheden, en vermits deeze de gezondheid zeer schaadelijk zijn, en nadelig kunnen worden, zoo heeft

heeft God onder de Lever en Milt, tegen den ruggraat twee Nieren geplaatst, waar in het scherpe water of pis afgescheiden, in een blaas afgeleid en vergaderd en vervolgens buiten het lichaam gelost wordt. In het onderlijf leggen de darmen, in welke het overige der spijze doorgaat en het voedzaam sap en voedende deelen, door bijzondere zeer fijne buisjes, in het bloed gevoerd wordt. Deze darmen, zijn met een zeker bekleedzel, het meest altijd zeer vette Netvlies bedoele ik, bedekt; ten einde zij, zoo ligt niet beschadigt en hunne nodige vogtigheid behouden zouden. Op deze wijze, hangt in het lichaam, alles wonderlijk te samen. De borst is met sterke en vaste ribben bedekt, waar door de inwendige zagte deelen niet ligt kunnen beschadigd worden. Deze ribben zijn agter aan het midden van den ruggraat vast te samen geslooten. De overige beenderen zijn alle zeer konstig op elkander geplaatst, en met sterke peezen en banden aan een gehegt. Langs de beenen, gaan breede en lange vleesagtige deelen die men Spieren noemt, en die in Zenuwen eindigen; en in alle de leden van ons lichaam, van boven tot beneden geplaatst zijnde, daar toe strekken, om ieder lid, naar onzen wil te kunnen beweegen. De voeten zijn plat, om te kunnen staan en gaan. De handen zijn buigzaam om te kunnen voelen en arbeiden. Het Hoofd is inwendig met brein of harssenen opgevuld. In het zelve zijn de werktuigen van het gezicht, het gehoor en de reuk. Dit weeke en zagte brein is vol van kleine aderen en sappen. Hieruit ontstaan alle de bewegingen van het gantsche lichaam. Hoe

zorgvuldig heeft God dezen kostbaren Schat bewaard! Met hoe veele omkleedsels heeft Hij denzelven omgeeven! en nog, daar en boven, met eene dikke harsenpan bedekt! Onder het voorhoofd staan de twee Oogen, daar veel zekerder dan aan een andere plaats. Wat een wonder is het dat de Oogen alle dingen zien kunnen; dat het licht door dezelve zich aan de Ziel vertoont, dat wij door dezelve de kleuren onderscheiden; de schoonheden van alle geschapene dingen, door den wijzen Schepper daar gesteld, opmerken, en wat ons gevaarlijk is, zien kunnen!

In de Ooren is een klein vlies gespannen, het Trommelvlies genaamd; en in het binnenste gedeelte, daar de holligheid begint, is eene kromte die met draaijen of bogten omloopt en daarom het Slakkenhuisjen genoemd wordt. Door deze werktuigen vangen wij het geluid, en hier door komt het, dat wij alle dingen hooren en de redevoeringen van alle menschen verstaan kunnen. Beschouwen wij inwendig den Mond, hij is niet minder vol wonderen van den wijzen Maker. De sterke en schoon verglaasde Tanden, waar mede wij de spijzen kaauwen, staan onder en boven, in gelijke rijen, zeer cierlijk geschaard, en zeer vast in hunne kastjes geplaatst. De Tong ligt wel bewaard in het midden van den mond. Zij is geschikt om de spijzen en dranken te smaken en dezelve door den slokdarm na de Maag te brengen. Zij is zoo buigzaam, dat zij veel honderde van toonen, door de lucht, die uit de Long komt, maaken kan. Door haar ontdekken wij aan andere onze gedagten; roepen

om

om hulp; bidden en looven God. Laaten wij Hem dan ook prijzen, mijn lieve Kind!

Groot zijn uwe Werken ô HEER! die dezelve met aandagt beschouwt, staat verbaasd, en Hij verheugt en verblijdt zich in uwe Wonderen. Ik loove U, om dat ik op een heel vreeslijke wijze, wonderbaarlijk gemaakt ben, wonderlijk zijn uwe werken! ook weet het mijne Ziele zeer wel. Hebt Gij mij niet als melk gegooten, en mij als een kaas doen runnen? Met vel en vleesch hebt Gij mij bekleedt: met beenen en Zenuwen hebt Gij mij 't samen gevlochten: benevens het leven hebt Gij weldadigheid aan mij gedaan: en uwe opzicht heeft mijnen Geest bewaardt. Tot uwe eere, ô algoede Schepper! wil ik leeven en U hartelijk beminnen! U wil ik altoos prijzen, en door eenen oprechten wandel welbehaaglijk mogen zijn.

VEERTIENDE GESPREK.

Pligt van Dankbaarheid jegens God.

Vader. Gij wilt dan, zoo ik vertrouwe, mijn lieve Kind! Gode uwe dankbaarheid, door geduurigen lof blijmoedig opdraagen? *K.* Zeker ja. *V.* Maar waarom? *K.* Om dat God aan mij zoo veele goedheden betoond heeft. *V.* Maar zou God dat ook hooren, wanneer Gij Hem danktet? *K.* Zekerlijk mijn lieve Vader! Gij hebt mij immers geleerd, dat God alle woorden hoort, welke ik spreek. *V.* Waarom wilt Gij nu

nu God danken, kan Hij door uwe dankbetuigingen, gelukkiger en heerlijker worden, dan Hij is? *K.* Ganfch niet.

V. Het is zoo, maar waarom danken wij Hem dan? Is het niet betaamlijk, dat wij onzen weldoeneren hoogachting bewijzen? *K.* Zonder twijfel. *V.* Wel nu, is God niet onze grootste Weldoener? *K.* Ja, Hij heeft mij het lichaam en de ziel, het leven en alle gunstbewijzen geschonken. *V.* Als Gij dit nu alles overdenkt, herinnert Gij u niet, welk eene dankbaarheid, Gij aan zoo eenen grooten Weldoener schuldig zijt. *K.* Ja. *V.* Wat voordeel geeft het, wanneer wij God danken? *K.* Wij brengen ons te binnen, onze verpligting, welke wij aan God schuldig zijn. *V.* Als nu anderen zien en hooren, dat Gij God dankt, worden zij ook niet aangespoord, om aan hunnen pligt jegens God te denken? *K.* Ja wel. *V.* Waar toe, tot welke nuttige eindens, strekken dan onze dankbetuigingen, die wij aan God doen? *K.* Dat wij ook andere van onze medeschepzelen hunnen pligt jegens God te binnen brengen. *V.* Als Gij nu met vergenoegen daar aan gedenkt, dat God uwe liefderijke Vader zij; dat Hij u zoo veele voorspoedige dagen, zoo veele smaaklijke en gezonde spijzen en dranken, in overvloed geschonken, u voor menige schadelijke toevallen beschermd, en daaglijks verheugd hebbe, wordt dan uw Ziel, daar door niet, recht vrolijk, en gevoelt zij niet eene wakkerheid en opgetogenheid; waar door Gij schijnt, ten hoogsten gelukkig te wezen? *K.* Ja, dan ben ik recht vergenoegd. *V.* Ziet Gij nu wel, waarom God

wil,

wil, dat Gij Hem zult danken? Gij moet over zijne meenigvuldige goedheden, een recht vrolijk en vergenoegd hart hebben; en door dagelijks daar aan te gedenken, steeds nieuwe genieten. Gij moet bedenken, dat wij zoo eenen almagtigen God, zoo eenen goeddoenden Schepper, en eenen zoo liefdenrijken Vriend en Weldoener hebben, die ons een welgemaakt lichaam, welgeschikte leden, en verwonderlijke zinnen gegeven heeft; benevens eene Ziel, die Hem, door eene levendige erkentenis beminnen, dienen en zich in Hem verheugen kan.

O loof dan den HEERE mijne Ziel en vergeet nooit wat oneindige Goedheden Hij uw beweezen heeft. Ik danke U o God, dat Gij mij zoo wonderbaar geschapen hebt, en mijn lichaam met eene huid overtogen, met beenderen voorzien en met vleesch en aderen te samen gesteld. Wat eene menigte schoonheden hebben mijne oogen hier op aarde gezien! Hoe veele gezonde en smaaklijke spijzen, hebbe ik van uwe milde hand genooten; en wat een aantal van blijde en vervrolijkende oogenblikken, heb ik ondervonden en doorgebracht. Dank dan den HEERE mijne Ziel! Hij is vriendelijk en zijne oneindige Goedheid duurt eeuwig. Ik zal Hem prijzen met mijnen mond; ik zal Hem mijne liefde toonen en met eene onderworpene gehoorzaamheid gestadig hulde doen.

VIJFTIENDE GESPREK.

Onze verpligting om God na te volgen, en eene aanwijzing dat wij Hem hier niet konnen gelijkvormig worden, door de menigvuldige zonde, die in ons is.

Vader. Behaagt het u wel, dat God zoo oneindig weldaadig, tot hier toe over u geweest is? *K.* Ja dat behaagt mij. *V.* Zoo Gij nu ook tegen andere menschen u zoo goedhartig en weldaadig toont, zullen zij u niet beminnen en eeren? *K.* Ik hoop ja. *V.* Wenscht Gij niet een groot en gelukkig Man te zijn? *K.* Dat wensch ik wel degelijk. *V.* Maar is 'er wel iemand zoo groot, zoo gelukkig, zoo zalig als God? *K.* Neen God is de allerzaligste. *V.* Derhalven bestaat het allerhoogste geluk daar in, dat men zich toelegge om zoo te worden als God is. *K.* Ja indien ik zoo konde worden, dan was het voor mij zekerlijk bij uitstek goed. *V.* Wel nu mijn lieve Kind! ik zal u zeggen, op wat wijze Gij het beginnen moet, om God gelijk te worden. God geeft aan alle menschen veele gunstbewijzen en goedheden, geef ook Gij den geenen, die arm en nooddruftig zijn, zoo veel als u doenlijk is. God is over veele menschen zeer langmoedig, en straft hen niet zoo terstond, wanneer zij ongehoorzaam zijn, word dan ook niet terstond toornig, als u iemand be-

ledigt. Hebt Gij in uw leven niet reeds meenigvuldige fouten begaan? Zijt Gij niet somtijds traag in het leeren en ongehoorzaam tegen ons, uwe Ouders geweest? *K.* Ja wel. *V.* Heeft God immer opgehouden, om u met zijne gunsten en weldaaden te achtervolgen? *K.* Neen. *V.* Wel nu, dan moet Gij den zulken ook uwe gunsten en weldaaden bewijzen, die u hunne kwaadwilligheid betoonen; anders kunt Gij God niet gelijk worden. Maar zeg mij eens, wanneer God spreekt, spreekt Hij dan waarheid of leugen? *K* De leugen kan Hij niet spreeken, want dat is Godloosheid. *V.* Spreek dan ook Gij geen leugen, anders kunt Gij God nooit gelijk worden. Maar heeft God alle dingen in de waereld niet wijslijk ingericht? *K.* Ja. *V.* Nu zoekt dan ook recht verstandig te worden! Tracht vlijtig en waakzaam te zijn in het goede te leeren, 't geen Gij hoort en leest; en wees voorzichtig, als Gij iets verricht. Eet niet te veel; drink niet overdadig; en slaapt niet te lang! Overleg wel, wat Gij spreekt! Onderzoek vlijtig het woord van God, 't welk ik u nader zal leeren kennen. Daar in is de Wijsheid van God opgesloten; daar door zult Gij verstandig worden; gerust van hart; vrolijk van gemoed en Gode gelijk. Voor alle andere dingen bid menigmaal, dat de goeddoende God omtrend anderen van uwe medemenschen maake, dat zij worden, gelijk Gij zijt, en roept Hem dus aan.

ô Menschlievende God, geef mij een gereinigd hart, dat ik zoo oprecht, liefderijk en langmoedig werde, als Gij u aan mij vertoont!

Maak mij verstandig en wijs; regeer mij gansch en al, dat ik in alle zaaken, de waarheid spreeken moge! Schenk mij een in uwen dienst recht vrolijk gemoed en maak mij alle dagen geschikter, om alle zulke goede daaden te verrichten, waar door mijnen gelukstaat hier vermeerderd, en ik U gelijkformig moge worden. Maar mijn Kind! hebt Gij dan alle deze goede daaden, waar toe Gij u reeds verbonden hebt, wel immer behoorlijk en oprecht betracht? *K*. Neen. *V*. Hebben wij u niet daaglijks tot alles goeds aangezet, en nogtans hebt Gij u in het een of ander evenwel bezondigd? Is dat niet eene blijk dat 'er nog veel boosheid in uw harte schuilt? *K*. Ik kan dat niet tegenspreeken. *V*. Nu dat geen wat Gij in u ondervindt, namentlijk, wel eenen trek tot het goede maar evenwel ook zoo iets, waar door Gij het kwaad navolgd, is iets 't geen even zoo bij alle menschen gelegen is. Zij zijn allen tot zonde geneigd. Maar zou God in den beginne, den mensch wel, met eene drift tot zondigen geschapen hebben? *K*. Dat kan ik niet gelooven. *V*. Waar komt dan het kwaad in den mensch van daan? *K*. Dat wenschte ik wel te weeten. *V*. Wel nu ik zal u dit leeren, en u dan ook onderwijzen, op welk eene wijze Gij een gansch ander mensch kunt worden, om het goede te betrachten, en Gode gelijk te zijn.

ZES.

ZESTIENDE GESPREK.

God heeft den Mensch goed en naar zijn Beeld geschapen.

Vader. Ik heb beloofd mijn Kind! u te zeggen, waar van daan het kwaad in den mensch voortkomt, dit zal ik nakomen; doch alvorens, moet ik u eenige andere zaaken voorstellen. Wanneer God, de gansche Waereld geschapen hadt, waaren alle schepzelen goed, voortreflijk en zonder het geringste gebrek; en dus ook de eerste menschen ADAM en EVA. God hadt hun alles gegeeven, wat tot hunne Welvaart en Zaligheid nodig was. Zij hadden een verligt Verstand, en eenen Wil overhellende tot alle goede daaden. Hunne gantsche Ziel was heilig en hun lichaam van zonde onbevlekt; want God had ze ook naar zijn beeld gemaakt, *En God schiep den mensche naar zijn beeld, naar het beeld van God schiep Hij hem.* GEN. I: 27. Verstaat Gij nu deze woorden wel? heeft God wel eene lichaamlijke gedaante, of zoo iets, gelijk in onze aangezichten zich vertoont, en 't welk eene goede of slegte gedaante aan ons geeft? *K.* Gij hebt mij immers geleerd, dat God geen lichaam heeft, derhalve kan van Hem geene afbeelding gemaakt worden. *V.* Zoo is 't, mijn Kind! maar God heeft evenwel, een oneindig Verstand en ook eenen heiligen en rechtvaardigen Wil. *K.* Zeker:

kerlijk ja. *V.* Hij bemint ook alles goeds. *K.* Ja. *V.* Derhalven ziet Gij, dat God den menschen zoo geschapen heeft, dat zij Hem gelijk waren; dat zij veel verstand, een gansch zuivre en geheiligde Ziel hadden, en alles bezaten, wat hun tot de Zaligheid nodig was. Wanneer nu een Zoon den Vader gelijkt, zegt men dan niet; *de Zoon is zijnen Vader gelijk*, of *Hij is het beeld van zijnen Vader*? *K.* Ja, zoo spreekt men. *V.* Wel nu zoo waren ook de eerste menschen, *het Evenbeeld van God*, dat is: *zij hadden eene zeer groote overeenkomst met de Godheid.* Maar zeg mij eens sterft God niet? *K.* Neen. *V.* Zoo zouden de eerste menschen ook niet gestorven zijn, wanneer zij goed en zonder zonde gebleeven waren. Is Gode ook Heer over de gansche Waereld? *K.* Ja. *V.* Zoo heeft God de eerste menschen ook tot Heeren over de gansche aarde gezet en tot hen gesprooken: *dat zij Heerschappije hebben over de Visschen der Zee, en over het Gevogelte des Hemels, en over het Vee, en over de geheele aarde, en over al het kruipende Gedierte dat op de aarde kruipt.* Gen. I: 26. Geniet God niet eene ongestoorde Vreugd en de hoogste Gelukzaligheid? *K.* Zonder twijfel. *V.* Zoo zou God, de eerste menschen ook in eenen gelijken staat van geluk en zaligheid gestelt hebben. Zij hadden een goed gewissen, verheugden zich over de menigvuldige en oneindige Goedheid van Hunnen Maker; zij hadden een onzondig vergenoegen en vermaak in het beschouwen van alle de geschapene Wezens en hielden hun verblijf in den bekoorlijksten Oord der Waereld, het Pa-

RA-

RADIJS, het welk in EDENS landstreek geleegen, een Lusthof genoemd werdt. Deze schoone Hof, was van alles zoo rijklijk voorzien, als de menschen tot hunnen nooddruft en vergenoegen nodig hadden. Adam en Eva, waren dan met het beeld van God versierd. Zij leefden in eene bestendige Liefde en in den zaligsten Vrede, te samen. God beminde Hen als zijne Kinderen; en zij beminden, eerden en loofden Hem, als hunnen altoos goeddoenden Schepper. Maar dezen hunnen staat van volmaaktheid duurde niet lang. Zij werden tot ongehoorzaamheid verleidt. *K*. Wie bragt Hen daar toe? *V*. Dat zult Gij straks hooren, Gij moet eerst weeten, dat God, behalven de menschen, nog meêr vernuftige Schepzelen gemaakt hebbe.

ZEVENTIENDE GESPREK.

Behalven de Menschen zijn 'er ook goeen kwaade Geesten.

Vader. Wat is uw Ziel? *K*. Mijn Ziel is dat geene waar mede ik leere en iets begrijp. *V*. Derhalven is uwe Ziel zoo een zeker iets, zoo een wezen, dat met die vermogens begiftigd is, welke wij Verstand en Wil noemen. *K*. Ja. *V*. Nu dat iets noemt men ook, gelijk ik u alvorens gezegd hebbe, een *Geest*. Zulke Geesten nu heeft God, in de Schepping in eene groote menigte voordgebracht. Vermits nu de goed-

goeddoende God nimmer eenig kwaad maaken kan, zoo waaren ook deze Geesten allen goed en naar zijn Evenbeeld geschapen. Veele duizende van zulke zuivre en verheven Geesten zijn nog voorhanden. God gebruikt ze in de Waereld, hier en daar, ten besten zijner andere geschapen schepzelen, en tot Zijne eer en heerlijkheid. Zij looven God; behoeden de Vroomen; en verrichten met eene vrolijke bereidwilligheid de beveelen der hoogste Majesteit. Zijn dan zulke geen recht zalige Geesten? *K.* Ja zeker. *V.* Wenscht Gij niet met hun gelijk te zijn? *K.* Dat wenschte ik wel, indien het mogelijk ware. *V.* Hoe vroomer en oprechter Gij dan leeft en hoe gehoorzamer Gij zijt, hoe meerder Gij vordert, om de Engelen gelijk te worden. Dog denk niet dat alle deze Engelen in hunnen zaligen staat gebleven zijn. Eenige van dezelve waren God ongehoorzaam, zondigden, en werden van Gods aangezicht verstooten. De afgrijslijksten Oord, waar zij zich meest al ophouden, is de Hel. Deze booze Geesten verharden nog in hunne zonde. Zij beminnen God niet en hunne grootste vreugde bestaat in kwaad te doen. Hierom waren zij nijdig en zogten de eerste menschen in derzelver gelukstaat te schaden en daar van af te brengen. *K.* Kunnen zij mij dan ook schaden, of eenig kwaad toebrengen? *V.* Indien Gij vroom zijt, hoeft Gij voor hun niets te vreezen. Maar wie God niet bemint, geen vermaak in het goede heeft en 't kwaade niet haat; zijnen evenmensch niet lief heeft, maar schadelijk is, die moet zekerlijk met groote vreeze zijn aangedaan. Zoo een boos en zondig

mensch

mensch zal God eens in het gezelschap der Duivelen ter Helle verstooten; en wie weet, of Hij den Satan hier niet alreeds vrijheid geeft, om zoodanig een zondig mensch te plagen. In tegendeel is 'er niets, dat de Vroomen schaden kan. Wanneer God dezelven behoedt, wat kwaad kan hun dan overkomen? God is veel sterker, dan een booze Geest ja veel magtiger dan alle andere Schepselen. *K.* Zekerlijk is Hij dat. *V.* Derhalven behoeft Gij, als Gij vroom zijt, nergens voor te vreezen. God is overal bij u en rondom u; en Hij heeft ook de Engelen tot onzichtbaare wachters besteld: van welken, schoon wij dezelve niet zien, de H. Schrift ons verzekerd, dat zij van God zijn aangesteld, om de Vroomen te behoeden, voor alle dingen, die hen zouden kunnen schaden. Dus leezen wij van de goede Engelen:

Ps. XXXIV: 8. *De Engel des Heeren legert zich rontom de geenen die Hem vreezen en rukt ze uit.*

Ps. XCI: 11, 12. *Want Hij zal zijne Engelen van u beveelen, dat ze u bewaaren in alle uwe wegen. Zij zullen u op de handen dragen, op dat Gij uwen voet aan geenen steen en stoot.*

Ps. CIII: 20, 21. *Looft den HEERE zijne Engelen, Gij krachtige helden, die zijn woord doet, gehoorzaamende de stemme zijnes woords. Looft den HEERE zijne heirschaaren, Gij zijne dienaars, die zijn welbehagen doet.*

Heb. I: 14. *Zijn ze niet alle gedienstige Geesten, die tot dienst uitgezonden worden om der geenen wil, die de zaligheid beërven zullen.*

Van de kwaade Geesten staat aldus aangetekend:

2 PETR. II: 4. *Want indien God de Engelen, die gezondigd hebben, niet gespaard heeft, maar die in de helle geworpen hebbende, overgegeven heeft den ketenen der duisternisse, om tot het oordeel bewaard te worden.*

JUD. vs. 6. *En de Engelen, die hun beginsel niet bewaard hebben, maar hun eige woonstede verlaten hebben, heeft Hij tot het oordeel des grooten dags met eeuwige banden onder de duisternisse bewaard.*

ACHTTIENDE GESPREK.

De Val van de twee eerste Menschen.

Vader. In het Paradijs, waaren behalven de overige boomen en gewassen, twee boomen van eene gansch bijzondere eigenschap. De eene was de BOOM DES LEVENS. Deze was [niet zoo zeer althans niet alleen] geschikt, om de menschen met eene uitsteekende kracht te voorzien en hun leven te verlengen, [maar ook om hun te verzekeren dat als zij God gehoorzaam waaren, zij dan ook eeuwig leven zouden.] De andere was de BOOM DER KENNISSE VAN GOED EN KWAAD. Offschoon nu de vrucht van dezen boom zeer bekoorlijk waare om aan te zien, zoo had God toch den mensch verbooden, daar van te eeten en gezegd: *ten dage, als Gij van dezen boom eet, zult Gij den dood sterven.* GEN. II: 17. *K.*

Waar-

Waarom mogten zij van zoo eene aangenaame en bekoorlijke vrucht niet eeten? *V*. Gods bevel was anders: Hij wilde dat niet hebben. Hij hadt wijze redenen, waarom Hij dat verbood. En zeker alle de geboden van God zijn goed. *K*. Maar de vruchten waaren toch, voor het oog bekoorlijk en goed. *V*. Dat is waar, maar zegt mij eens, is Goud en Zilver ook niet schoon en bekoorlijk en goed? *K*. Ja zeker. *V*. Zoudt Gij nu evenwel niet tegenstaande die schoonheid van die dingen durven eeten? *K*. Neen, dat is tot geen spijze geschikt. *V*. Even zoo was het met deze vrucht geleegen. Zij was tot geen spijze gegeeven, schoon zij zoo bekoorlijk en goed was. God had ze tot een ander nodiger einde en oogmerk geschapen; en de mensch mogt daarvan niet eeten. Dit verbod, was aan eenen der listigsten en boosten der Geesten bekend. Dies nam Hij voor, wijl zijn grootste vermaak in kwaad te plegen bestond, om den mensch ongehoorzaam te maken, en tegen God te doen zondigen. Om zijn oogmerk des te beter uittevoeren, [gebruikte Hij een zeker soort van Slangen tot zijn oogwit, bezielde een van dezelve, en kwam dus] in de gedaante van eene Slang tot Eva, welke Hij bijna op deze wijze aansprak: *Zou God u dan waarlijk verbooden hebben, van dezen boom te eeten?* Eva antwoorde, *zekerlijk ja: en wanneer wij daarvan eeten, moeten wij sterven.* De booze Geest, dus vermomd, sprak door de Slang: *neen Gij zult zeker niet sterven, wanneer Gij van deze vrucht eet; integendeel uwe oogen zullen geopend worden*, dat is *uw verstand zal grooter worden, en Gij zult het*

onderscheid leeren, wat goed en kwaad is. Ja Gij zult God gelijk zijn. Eva liet zich door deze reden verleiden. Zij zag de bekoorlijke vrucht aan; geloofde de Slang; hoopte God gelijk te worden; nam de vrucht, en at en gaf ook haaren man van dezelve en Hij at. (*a*)

Op

(*a*) De Historij van den Val is zekerlijk een der diepste geheimen; maar, hoe meêr wij 'er, zonder Gods Woord te kort te doen, op toeleggen, om dezelve verstaanbaar en minder twijfelachtig te maaken, des te beter moogen wij gerekend worden gehand'ld te hebben: vooral wanneer wij tot Kinderen of jonge Lieden spreeken, waarin zich een schrander oordeel en een Geest des onderzoeks ontdekt. Des zoude ik, achter de woorden: *ongehoorzaam te maaken, en tegen God te doen zondigen* liever op deze wijze voortredeneren:

,, Om zijn oogmerk te beter te bereiken gebruikte Hij deze list. ——— God was meermalen gewoon in het Paradys tot Adam en Eva te spreeken; somtijds deed God dat onmiddelijk, maar somtijds ook, zoo 't schijnt, m'er middelijk door tusschenkomst dier goede Geesten, van welke ik u onderricht hebbe; als dit laatste gebeurde, kwaamen zich deze Geesten zoo men billijk mag vaststellen, in een glansrijke vliegende gedaante aan de menschen, vertoonen. Dit meende de Duivel gepast te zijn tot zijn oogwit; Hij bediende zich dan van een zeker soort van Slangen die zeer schoon waaren en ook vliegen konden, hoedanig doorgaands de *vliegende Draken* beschreven worden; In dit Dier ingevaaren veinsde Hij zich een Gezant van God tot de menschen te zijn; en, even of Hij van den Hmel gezonden was, om het Proefgebod op te heffen, zeide Hij tot Eva: ,, is het

,, niet

Op dit oogenblik ontstonden in hun beiden allerleie booze begeerten; en zondige lusten, en, daar

„ niet zoo dat God u verbooden heeft om van dezen „ boom te eeten?" De Vrouw zulk soort van verschijning als zich hier *scheen* voor te doen, niet ten eenenmale ongewoon, antwoordde den listigen Verleider: „ Buiten twijfel heeft ons de HEERE zulks „ verbooden, en dat wel op straffe des doods, zoo „ zelfs, dat wij ten dage, als wij daar van eeten, „ den dood moeten sterven." Straks vattede de Bedrieger wederom het woord, en zeide: „ zoo is „ het; wel eer was dit des Heere bevel, maar zulks „ behoeft u nu niet meêr te rug te houden. *God* „ *weet het*? en Hij is een getuige mijner oprecht„ heid, dat Gij nu zeker van die bedenking moogt „ afstaan *Gij zult niet sterven*, maar, van nu af „ vrijheid hebbende, om van dezen boom te gebrui„ ken, zult Gij ook, dat doende, den gelukkigen „ uitslag daar van gewaar worden, in de plaats van te „ sterven, *zullen uwe oogen geopend*, uw verstand „ verlicht worden, *en Gij als God zijn*, *kennende* „ *het Goed en het kwaad*, zonder noodig te hebben „ tot de kennis van een van beide langer door zoo „ een Proefgebod gewend te worden. Thands liet zich Eva, even of zij eene onfeilbare Godsspraak gehoord had, en zonder te bedenken, dat zij ten minste niet eer' gehoor moest geeven eer' zij volkomen overreed was, dat haar de waarheid verkondigd werd, en God zelv zijne wet ophief; door dezen Aartsbedrieger verleiden, zij zag den boom, met eene trotsche begeerte naar die, haar beloofde, Godgelijkheid, aan, en verbeeldde zich, nu zoo, dien hoogen staat te zullen genieten; zij nam van zijne vrucht;

daar zij te voren geene schaamte kenden, schoon zij altoos naakt geweest waaren, schaamden zij zich nu voor elkanderen, op het gezicht dezer naaktheid. Hierom maakten zij zich schorten van vijgebladen, en vlochten dezelve om hun onderlijf, ter bedekking van die gedeelten huns Lichaams, welke hen als Man en Vrouw van den anderen onderscheiden. Dit nu was de oorsprong der Zonde, van de ellende en de jammerstaat des gantschen menschdoms. *K.* Was 'er dan zoo veel kwaad in gelegen dat zij van deze vrucht aaten; het was immers geen groote zonde? *V.* Had God hen niet verboden, van dien boom te eeten? *K.* Ja. *V.* Waaren zij dan God niet ongehoorzaam? *K.* Ja. *V.* Geloofden zij niet meêr den boozen Geest dan God? *K.* Ja waarlijk. *V.* Derhalven waaren zij ongelovig, en mistrouwden God! Behalven dat, waarom at Eva? Was het niet met dat hoogmoedig voor-

uit-

vrucht; terwijl inmiddels hare Man, aangekoomen, en door haar verlokt weezende, zij *beiden te gelijk* aaten, en den dood *te gelijk* inzwolgen. ——— In deze voorstelling worden, zoo 't mij voorkomt, meestalle die zwarigheden weggenoomen, die andere voorstellen blijven drukken, en de schuld der Eerstouderen, offschoon nu in een ander oogpunt voorgesteld weezende, blijkt eene handtastelijke misdaad te zijn, daar zij aangaande Gods Gebod in eene zaak van dat gewigt, min ligtgeloovig moesten geweest zijn, en zich vooräl niet door eene trotsche begeerte naar eenen staat, die God hun niet onmiddelijk schonk hebben laaten inneemen. De deskundige beproeve ons voorstel!

uitzicht, om zoo veel als God te weeten? *K.* Ja. *V.* Dus waaren dan hunne zonden zeer groot, want zij waaren wederspannig, ongelovig, mistrouwig tegen God en ongehoorzaam aan zijn Gebod. Waaren dat dan kleine zonde? *K.* Neen. *V.* En door deze zonde storten en bragten zij alle hunne nakomelingen in het verderf, [en beroofden hen van alle die aardsche en hemelsche voorrechten, welke zij zouden deelachtig geworden zijn, indien zij in hunnen volmaakten staat waaren staande gebleeven.] Hoe gevaarlijk is het dan de geboden van God in het minste zelfs te overtreden! Zeker vroeg of laat, geraakt men in veele tegenspoeden, ellende, [en eene wroegende benaauwdheid, waar door de ziel deerlijk geteisterd word.] De Inzettingen en Beveelen van God zijn alle goed. Die dezelve niet onderhoudt doet kwaad, en wie kwaad pleegt dien wedervaart het kwade. Uit dit alles merkt Gij dan, lieve Kind! hoe gevaarlijk het zij, boozen raad, en aanporringen ter overtreeding van de geboden Gods, aan te hooren. Daarom! wanneer de boozen u aanlokken, zoo volgd hen niet.

NEGENTIENDE GESPREK.

De straf der Zonde is de Dood.

Vader. Is dat niet reeds, een groote straf van de Zonde, wanneer een mensch door schaamte en berouw geplaagd, nog in zijn booze Ziel,

 door

door wroegingen gemarteld word? *K*. Ja dat is reeds een groote straf. *V*. Zoo haast Adam en Eva gezondigd hadden, overkwam hun deze straf; en daar van daan kwam het dat zij zich tusschen het geboomte verschoolen, wanneer de Stem van God zich aan den avond in den Lusthof hooren liet. Was dit nu niet dwaas, dat zij zich vóor God versteeken wilden? *K*. Ja wel, God weet en ziet immers alle dingen. *V*. Dat toonde God ook daadlijk. God dan riep ze daarom terstond tot zich en hield hun hunne Zonde voor oogen. Dan zij begosten zich te verontschuldigen, Adam sprak: *De Vrouw heeft mij van de Vrucht gegeeven*. Eva zeide: *De Slang heeft mij verleid*. God evenwel wist, dat zij ook zelfs medepligtig aan die zonde waaren, en zich niet hadden moeten laaten vervoeren, om die te pleegen. Derhalven kondigde Hij een ieder zijne straf aan. Tot den Man sprak God: *Gij zult met groote moeite, in het zweet uwes aanschijns uw brood eeten; en eindlijk sterven, en tot de aarde wederkeeren, dewijle Gij daar uit genomen zijt, Want Gij zijt stof en zult tot stof wederkeeren*. Tot de Vrouw sprak Hij: *Ik zal zeer vermenigvuldigen uwe smerte, namelijk uwer dragt; met smerte zult Gij Kinderen baaren, en tot uwen Man zal uwe begeerte zijn, en Hij zal over u Heerschappije hebben*. Daarop werden zij beiden, uit het aangenaame Paradijs gedreeven, om, in kommer en zorgen, de aarde te bebouwen, tot dat zij zouden sterven. Doch om dat zij evenwel in hunne ballingschap en elende tot geene vertwijfeling of wanhoop vervallen zouden, troosste God hen, met deze

belofte: Dat *Hij vijandschap zouden zetten tusschen den boozen Geest en tusschen de Vrouw, en tusschen zijn Zaad en haar Zaad; en dat het Zaad der Vrouwe den kop van dien Verleider vermorselen zoude.* Dat is, dat uit het Zaad van Eva, eerlang, een mensch zou geboren worden, die, den boozen Geest, welke hen tot zonde vervoerd en overgehaald had, zijne magt ontneemen, en de menschen weder in eenen volkomen staat van geluk en zaligheid herstellen zoude. *K.* Wie is deze mensch? *V.* Gij hebt Hem alreeds hooren noemen mijn Kind! Hij is uwen HEER JESUS. Dog Gij zijt tegenwoordig nog niet in staat om grondig te verstaan, wie deze doorluchtigen Persoon zij; maar in het vervolg, zal ik 'er u meêr van zeggen. Merk nu maar dit aan: God heeft het eerste paar menschen alzoo geschapen, dat het, benevens een verlicht verstand, heilig, onschuldig en onsterflijk waare; de zonde en al dat kwaad dat in ons, en aan ons, is, komt niet van God. De goeddoende Schepper heeft de Zonde verboden en bestraft; en Hij doet nog dagelijks alles, om die te verhinderen.

JOH. VIII: 44. *Die* (te weten de Duivel) *was een menschenmoorder van den beginne, want geen waarheid is in hem.*

ROM. V: 12. *Daarom gelijk door eenen mensche de Zonde in de waereld gekoomen is, en door de Zonde de Dood; alzoo is de Dood tot allen menschen doorgegaan, in welken allen gezondigd hebben.*

TWINTIGSTE GESPREK.

De Herstelling van den eersten zaligen Gelukstaat door den Dood en de Opstanding. Het laatste Oordeel; de eeuwige Gelukzaligheid en Verdoemenis.

Vader. Was den mensch in den beginne, dan niet zoo geschapen, dat Hij sterven moest? *K.* Neen, Gij leerde mij gisteren, dat God den mensch ontsterflijk gemaakt hadt. Dog het zou zeer goed zijn, indien wij niet stierven. *V.* Gij dwaald, mijn Kind! Wat verkoos Gij liever altoos krank te zijn, of bestendig gezond en vrolijk te leeven? *K.* Gezond en vrolijk te leeven. *V.* Zoo lang wij op aarde zijn, zijn wij bij aanhoudenheid krank. Onze Ziel is tot alle zonde geneigd en in gevaar, om in allerlei schandelijke dwalingen te geraaken. Ons lichaam is aan duizende ongemakken en toevallen bloot gesteld, eer het zijnen vollen wasdom verkreegen heeft. Dan in den ouderdom word het zoo zwak, elendig en gebreklijk, dat het den meesten tot eenen grooten last verstrekt. Wenscht Gij niet, in plaats van een elendig, zieklyk en bouwvallig lichaam; een schoon, gezond en ontsterflijk lichaam te bekomen? *K.* Ja, dat is mijn begeerte! *V.* Wenscht Gij niet uit een duistere en verdrietige Kamer in een schooner en grooter woninge te gaan?

gaan? *K*. Ja. *V*. Zou het u niet aangenaam zijn, eenen ouden versleeten rok af te leggen, en een nieuw kostbaar kleed daar voor aan te trekken? *K*. Waarom zou ik dat niet wenschen? *V*. Wenscht dan ook te sterven, mijn Kind. Even zoo gaat het met de Vroome menschen na hunnen dood. Zij staan op uit de aarde, als uit een enge en naauwe gevangenis, en gaan over in het ruime en pragtige Paleis van den Hemel. Zij leggen het sterflijk lichaam als een oud kleed af, en worden, in de betere Gewesten hier boven, met grooter heerlijkheid van God vercierd. Is het dan niet gelukkig, wanneer wij zalig sterven? *K*. Ja zeker, als dat zoo is. *V*. Ja, zoo is het mijn lieve Kind! Hier van zult Gij geduurig, duidlijker onderricht en overtuigd worden. Weet Gij wat deze aarde en ons leven op dezelve is? *K*. Wat zijn zij dan? *V*. Als ik dat kort zeggen moet: een SCHOOL. *K*. Hoe een School? *V*. In de School leeren de Kinderen, dikwils met veel moeite; en worden daar ook menigmaalen om hunne fouten getugtigd en gestraft; en zijn daar en boven ook in gevaar, van booze en kwaade medemakkers verleid en tot slegte en kwaade gewoonten vervoerd te worden. Vervolgens groeien zij op en worden tot betere en volmaakter verrichtingen geschikt. Is het zoo niet? *K*. Ja Vader. *V*. Even zoo is het met de Godvruchtige menschen hier op aarde. Zij beginnen hier God en zijnen geheiligden wil te leeren kennen, dan zij moeten dikwijls om hunne menigvuldige misdaaden van God getugtigd en gestraft worden; zij zijn ook in gevaar, door Godloo-

ze menschen geërgerd en tot zonde vervoerd te worden. Vervolgends worden zij geduurig wijzer en geschikter, om eerlang in den Hemel verplaatst te worden, ter verrichting van veel betere en voortreflijker bezigheden. *K.* Wat verrichten de Vroomen dan in den Hemel? *V.* Daar van heeft ons God zoo veel bekend gemaakt als ons nodig is te weeten, en Gij kunt dit alles toch niet begrijpen. *K.* ô Vader! verhaal 'er mij toch iets van. *V.* Denkt Gij nog niet in welk eenen zaligen staat de eerste menschen waaren, toen ze God geschapen had? *K.* Ja wel, hunne Zielen, hebt ge mij gezegd, waaren met wijsheid en heiligheid begaafd, hunne lichaamen onsterflijk: en zij hadden alles, wat hun geluk bevorderen kon. *V.* Gij spreekt wel mijn lieve Kind! en in dezen zaligen toestand, zouden zij God meer en meer gekend, met vrolijke harten zijne menigvuldige weldaaden genooten, Hem daar voor gepreezen en met een heilig leven verheerlijkt hebben. Even zoo is de staat der zalige menschen in den Hemel. Zij kennen God steeds volkoomener; zij leeven in een onbevlekte onschuld; zij hebben geduurig eenen heerlijken overvloed van nimmer eindigende vreugde, zij bevinden zich in het gezelschap der goede Engelen; zij prijzen en looven God; zij zijn verheugd in zijne Nabijheid, zondigen niet meer; sterven nooit, en genieten eene onuitspreeklijke en alles te boven gaande Gelukzaligheid, zonder einde. *K.* ô Waare ik zoo gelukkig, dat ik ook in den Hemel kwaame! *V.* Leef dan zoo, dat Gij 'er koomen meugt. Want niemand dan, die geenen welke God van harte beminnen,

heb-

hebben immer hoop, om deze vreugde te erlangen. *K.* Wanneer koomen wij in den Hemel? *V.* Gij weet nog, (denk ik) waar uit een mensch bestaat? *K.* Ja uit ziel en lichaam. *V.* Wanneer nu een godvreezend mensch sterft, zoo gaat zijne ziel zoo terstond tot God in den Hemel, en de ziel der godloozen zoo terstond na de Hel. *K.* Ja daar heb ik reeds van hooren spreeken; die laatste plaats moet zeer verschriklijk zijn. *V.* Zoo is het mijn Kind! God behoed u dat Gij ze nimmer meugt zien. Zij is gelijk ik u onlangs zeide, de woonplaats der booze en onreine Geesten, die van God afvielen, en Hem ongehoorzaam waaren. Derwaards dan worden de zielen der godloozen verstooten en zeer gepijnigd; en dit is maar het beginzel hunner smerten. Eens zullen ook hunne lichaamen uit de aarde opgewekt, en met hunne zielen vereenigd, beiden; voor eeuwig, in de Helle verstooten worden. *K.* Wat zullen de lichaamen der godvruchtigen ondergaan? *V.* Die zullen ook weder, uit de aarde, levend van God werden opgewekt. *K.* Mijn lichaam ook? *V.* Ja ook uw lichaam, en dat zal met de ziel vereenigd worden. *K.* Zal ik dan zoo wezen als ik nu ben? *V.* Veel schooner mijn Kind! veel heerlijker. De lichaamen der Zaligen zullen van alle zwakheden bevrijd, met luister en heerlijkheid omgeeven zijn. Zij zullen nooit meêr verouden; nooit meêr ziekten of gebreken onderhevig zijn; nooit meêr sterven. Om kort te gaan, het zal den zaligen naar lichaam en ziel nooit missen dat geen te verkrijgen, waar naar zij wenschen, ja het zal hun eeuwig welgaan. *K.*

Zullen wij dan haast tot zoo eene grooten staat van heerlijkheid komen. *V*. Op den laatsten of jongsten dag der waereld, want toch deze zal niet altoos staande blijven. *K*. Maar waarom heeft ze God dan geschapen, indien ze niet zal staande blijven? *V*. Als een huis oud en bouvallig wordt, wat doet 'er dan een rijk man meê. *K*. Hij laat het afbreeken en bouwt weêr een nieuw. *V*. Goed gezegd! even zoo doet ook de ryke en magtige God. De Waereld wordt van ogenblik tot ogenblik ouder; en is ten deele door de godloozen hier en daar bedorven. God zal ze verdelgen; en een nieuwe te voorschijn brengen. Gij hebt mijnen zilvren beker wel gezien, ik heb 'er voor eenige weeken nog uit gedronken. *K*. Ja hij was zeer verbogen en zag 'er niet zoo fraai uit als de nieuwe. *V*. Nu mijn Kind! weet Gij wel wat 'er de goudsmit meê gedaan heeft? *K*. Neen. *V*. Hij lag den ouden verbogen, en hier en daar zwartagtigen beker in het vuur; smolt hem, en goot 'er dezen schonen nieuwen beker van. Even zoo, zal God met de oude Waereld doen. Hij zal alles in het vuur zetten; Zon en Maan, de Aarde en Sterren in een smelten, en eene nieuwe Waereld te voorschijn brengen, die volmaakter en onverganklijk wezen zal. *K*. ô! Wanneer zal dat geschieden? *V*. Op den JONGSTEN DAG. *K*. Wanneer komt die? *V*. Dat is God alleen bekend. En terwijl wij dat niet weten, mijn Kind! moeten wij ons daaglijks tot den zelven bereid houden. Want op dien grooten en verschriklijken dag, zal God alle menschen richten, over

hen

hen het oordeel laaten uitspreeken en een' ieder' vergelden naar zijne werken. Die veel goeds gedacht, gesprooken en gedaan heeft zal veel goeds ontvangen; en wie veel kwaads gedacht, gesprooken en gedaan heeft zal veel kwaads ontvangen. ô Hoe noodzaaklijk is het dan, mijn lieve Kind! dat wij al het booze vermijden. Weet God niet alle dingen, welke de menschen verrichten? *K.* Ja Hij is alwetend. *V.* Kent Hij ook niet alle de overleggingen en gedachten van de ziel? *K* Ja volkomen. *V.* En is 'er wel eenig gering kwaad of booze begeerte begaan of opgekoomen, waar over God de godlozen niet eens zal straffen; maar ook de minste goede daad, waar over Hij de Vroomen uit genade niet eeuwig beloonen zal. Uit *genade* zeg ik mijn Kind! begrijp dit toch wel! dan ik, zal het u nu wel haast zeggen en verklaaren kunnen, wie ons al die zaligheid aangebracht heeft, die wij eens ontvangen zullen. Bid God dan ernstig, dat Hij u voor alle zonde behoede, die u tot de verdoemenis brengen zouden; dat Hij u naar zijnen wil volmaake, en u hier al vast tot de eeuwige heerlijkheid voorbereide.

Goeddoende God! behoed mij, dat ik, door geene moedwillige zonde, mij die zaligheid onwaardig maake, welke Gij mij zoo liefderijk voorgesteld; waar op Gij mij een zoo blijde hoop gegeeven hebt. Bestier mijn iedel en waereldsgezind hart, dat ik mijnen korten levenstijd aanwende om alle goede daden te verrichten! Neem mij eens, als ik sterve, tot u. Ach hoe zal ik u looven, wanneer Gij mij met hemelsche wijsheid uitgerust, geheel heilig en onsterflijk gemaakt

maakt

maakt hebt! Hoe zal mijn verheerlijkte ziel vrolijk zijn, en mijne tong u looven; tot in de eeuwigheid.

PRED. XII: 13, 14. *Van alles dat gehoord is, is het einde der zaake: Vreest God en houdt zijne Geboden; want dit betaamt alle menschen. Want God zal ieder werk in 't gerichte brengen, met al dat verborgen is, 't zij goed of 't zij kwaad.*

JOH. V: 28, 29. *Verwondert u daar niet over: want de uure komt, in welke allen, die in de graven zijn, zijne stemme zullen hooren, en zullen uitgaan, die 't goede gedaan hebben, tot de opstandinge des levens: en die het kwade gedaan hebben, tot de opstandinge der verdoemenisse.*

DAN. XII: 2, 3. *En veele van die, die in 't stof der aarde slaapen, zullen ontwaaken, dezen ten eeuwigen leven, en geene tot versmaadheden en tot eeuwige afgrijzinge. De Leeraars nu, zullen blinken, als de glans des uitspansels, en die 'er veele rechtveerdigen, gelijk de sterren, altoos en eeuwiglijk.*

ROM. VI: 23. *Want de bezoldinge der zonde is de dood, maar de genadengifte Gods, is het eeuwig leven, door Jesus Christus, onzen Heer.*

EEN-

EENENTWINTIGSTE GESPREK.

Opwekking tot Gehoorzaamheid jegens de Geboden van God, uit de overweeging van zijne Goedheid en Gerechtigheid.

Vader. Een zeker man had een jongen knaap tot zijn Kind aangenomen. Hij liet denzelven met veel kosten opvoeden en bedienen. Hij onderwees hem, en was hem een bekwaam leeraar. Hij gaf hem de beste spijzen en dranken; en verheugde hem dikwils met schoone kleederen en veele geschenken. Toen het Kind groot werd, verachte het zijnen Weldoener; was hem niet meêr onderdanig; maar werd hem tot verdriet en schande. Wat dunkt u was dat wel een goed Kind? *K.* Neen dat was een afschuuwlijk en hatelijk mensch. *V.* Nu dan, mijn lief Kind! hoe veele gunstbewijzen heeft God aan u getoond, Hij heeft u het leven geschonken; een lichaam en ziel gegeeven; doorluchtige vermogens toegevoegd, [tot verbetering van uw hart, en tot aankweeking van kennis in alle aardsche en hemelsche zaaken.] Hij heeft u in het goede onderweezen; allerlei spijzen en dranken laaten toekomen; met klederen bedekt en door veelerlei aardsche geschenken verheugd; en nog, boven alle deze dingen, gelijk Gij gisteren hoorde, wil Hij u na den dood, in

in eene eeuwige heerlijkheid invoeren. Ach! wat zoudt Gij voor een mensch zijn, indien Gij dezen menschlievenden God niet in waarde hield; indien Gij hem niet bemindt, en hem noch eeren noch aanhangen woudt. Wat meent Gij nu, zou zoo een goed en weldoende man, gelijk ik u daar zoo even voorstelde, het booze en ondankbaare kind ongestraft laaten? *K.* Dat geloof ik niet. *V.* Zou God dan, die al het booze straft, een ongehoorzaam mensch, eindelijk ook niet straffen? *K.* Ja, zeker zal Hij hem straffen. *V.* Kunt Gij God wel ontloopen, als Hij u straffen wil? *K.* Neen. *V.* Waarom niet? *K.* Om dat Hij overal is. *V.* Gij hebt wel geantwoord; maar ziet en hoort God ook alles, wat Gij doet en spreekt, en weet Hij ook uwe gedachten? *K.* Ja Hij is alwetend. *V.* Wel nu denk en spreek dan nooit eenig kwaad, op dat God niet ophoude u te beminnen. Spreek aldus ook bij u zelf: Wat eene menigte van liefderijke weldaden ontvang ik dagelijks van mijnen beminden Maker; wat ik eet en drink ontvang ik uit zijne milde hand. Als mij de slaap verkwikt; als mijne Ouders mij hunne liefde toonen, als ik mijne vergenoeging vinde in het bijzijn van andere kinderen, zoo zijn immers alle deeze dingen liefdeblijken van mijnen weldoenden God. Ik zal Hem dan boven alles beminnen en Hem nimmer met eenige zonden vertoornen. Hoe zou ik zoo een groot kwaad doen, tegen mijnen God zondigen! Maar zou de goede Man; van welken wij straks spraaken, het boos en ondankbaar Kind, in 't

ver-

vervolg wel helpen, en goeddoen? *K*. Dat is kwalijk te gelooven. *V*. Wanneer Gij nu zondig zijt, en God niet gehoorzaamd, kunt Gij dan wel met eenige zekerheid hoope, dat Hij u in 't vervolg een goeddoende Vader zijn zal? *K*. Neen. *V*. Wanneer u eens een ziekte of eenig ander ongeluk trof, kunt Gij met zekerheid verwagten, dat Hij u helpen zal? *K*. Neen. *V*. Hoe ongelukkig is dan een mensch, die altijd voor de straf van God vreezen moet! en nimmer eenige hulp of weldaad van Hem verwagten kan! *K*. Ja zoo een is zeker wel ongelukkig. *V*. Maar hoor nu, mijn Kind wat God den zulken beloofd heeft, die hem dienen, beminnen en vreezen.

ROM. II: 6--8. *Welke een iegelijk vergelden zal na zijne werken: Den geenen wel, die met volhardinge in goed doen, heerlijkheid en eere en onverderflijkheid zoeken, het eeuwige leven. Maar den geenen die twistgierig zijn, en die der waarheid ongehoorzaam, doch der ongerechtigheid gehoorzaam zijn, zal verbolgenheid en toorn vergolden worden.*

PS. XXXIV: 11. *Maar die den Heere zoeken hebben geen gebrek van eenig goed.*

PS. XCI: 14--16. *Dewijle Hij mij zeer bemint, spreekt God, zoo zal ik hem uithelpen: Ik zal hem op eene hooogte stellen, want Hij kent mijne naam. Hij zal mij aanroepen en ik zal hem verhooren: in de benauwdheid zal ik bij hem zijn, ik zal'er hem uittrekken, en zal hem vereerlijken. Ik zal hem met langheid der dagen verzadigen en ik zal hem mijn heil doen zien.*

MALL. III: 17. 18. *En zij zullen, zegt de*

HEE-

HEERE der Heirschaaren, ten dien dage, dien ik maaken zal, mij een eigendom zijn; en ik zal ze verschoonen, gelijk als een man zijnen Zoon verschoont. die hem dient. Dan zult gij wederom zien het onderscheid tusschen den Rechtveerdigen en den godloozen tusschen dien, die God dient, en dien, die Hem niet dient.

JES. III: 10. *Zegt den Rechtveerdigen, dat het hem wel gaan zal, dat zij de vrucht hunner werken zullen eeten.*

TWEEËNTWINTIGSTE GESPREK.

Plichten jegens zijne Ouders.

Vader. Wil ik u eens eenige dingen verhalen, van een gehoorzaam Kind? *K.* Ja indien het Vader behaagt, *V.* Maar als mijn verhaalen eens al te lang duurden? *K.* Neen, zij vallen mij nooit te lang. *V.* Wel nu hoor dan een gansche Levensbeschrijving van een gelukkig en van den Hemel gezegend Kind.

Het was een deugzaam en stil Knaapjen, dat zijn Ouders zoo tederlijk beminde, dat Hij altoos zeer bekommerd werdt, wanneer Hij hem, maar eenigzints, door den kleinsten misslag, bedroefde. Niets schattede Hij in de waereld hooger, dan zijnen Vader en zijnen Moeder. Wanneer zij maar eenigzints ziekelijk waaren, of hen iets onaangenaams bejegende, ging het hem meêr ter harte, dan dat Hij zelv door eenig ongemak be-

jegend werd. Somtijds misgreep Hij zig wel eens in 't geen Hij doen moest, maar dan sprak Hij ook dikwils tot zich zelven, ach! gaarn zou ik straf lijden, en al mijn goed willen missen, indien slegts, mijne lieve Ouders zich maar niet over mij vertoornden. Zijne Moeder was een weinig driftig en strafte menigmaal te haastig en te streng. Dan Hij verdroeg deeze hestigheid met het grootste geduld. Ja, wanneer zij hem ook zonder merklijke oorzaaken sloeg, toonde Hij zich nog niet misnoegd, maar was aanstonds gedwee en kuste haar de handen. Wanneer Hij van de huisbedienden of van zijn Zusters iets kwaads bemerkte, 't geen niet mogt verzweegen worden, vertelde Hij het zijnen Vader in stilte; maar was het eene kleinigheid, dan zweeg Hij stil. Bijna nooit behoefden zijne ouders hem tot leeren aan te moedigen. Hij zelf was ijverig genoeg; stond vroeg op, en ging met de grootste blijdschap na zijnen Leermeester. Als Hij speelde, was Hij nooit al te vrolik, uitgelaaten of moedwillig. Hij deed altoos gaarn iets dat tot nut strekte. Dikwils wanneer zijn Zuster, in het een of ander vertrek of kamer, door last van haare Ouders, iets te verrichten had, liep Hij haar te gemoed en kwam haar in heure dienstvaardigheid jegens zijne Ouders te hulp. Hoe vriendlijk bedankte Hij telken reize, wanneer Hij slegts maar een klein geschenk of een weinig brood ontfing. Dikwils verhaalde Hij aan andere kinderen, wat al goedheden zijn Ouders hem betoonden. Niets was hem aangenaamer, dan dat Hij de zijnen tot een geoorloofd vermaak kon aanzetten. Hij liet zich

daarom liever van zijne Zusters onrecht doen, dan dat Hij eenig geschil of hevige twist, tot verdriet van zijne Ouders, zou aanvangen. Hij schaamde zich en werd 'er zeer bedroeft over, wanneer Hij zig maar eenigzins in zulk een zaak had ingelaaten. Dan Hij wenschte geduurig, dat zijne Ouders, zich nooit over hem bedroeven of vertoornen mogten: Om deeze reden was Hij ook van een ieder zeer bemind. Zijne Leermeester trok hem veel andere kinderen voor. Zijnen Bloedverwanten was Hij bijna het liefste kind, onder, alle de Maagschap. Toen Hij bejaard was, en iets geleerd hadt, zegende God hem, oogschijnlijk, met aanzien en vergenoegen; en gaf hem, ook weder vroome, oprechte en gehoorzame kinderen. Zijn Vader gestorven zijnde nam Hij zijne Moeder tot zich. Deeze oude en gebreklijke Vrouw, bewees Hij zoo veel liefde en hoogachting, als of Hij noch een jongeling in haar huis waare. Maar deeze bad God ook daaglijks en geduurig voor zoo eenen vroomen Zoon, en zegende hem, toen zij stierf, onder het storten van traanen. God liet de zegeningen van deeze brave Moeder niet onverhoord. Haar Zoon nam toe in achting en vermogen; bijna alle zijne kinderen zijn gelukkige lieden; en Hij leeft gerust en vrolijk in eenen gezegenden ouderdom.

DRIE-

DRIEENTWINTIGSTE GESPREK.

De Billijkheid der Gehoorzaamheid en Dankbaarheid jegens zijne Ouders.

Vader. Ik moet u thans eens verhalen, mijn Kind! wat onze Predikant onlangs de kinderen, in zijn onderwijs, geleerd heeft, en daar wil ik uw oordeel wel eens over hooren. Gij kinderen! dus sprak Hij: bedenkt, wat Gij uwen ouderen schuldig zijt! Door hen hebt Gij van God uw leven ontvangen. Zonder hunne getrouwe pogingen, zoudt Gij zoo terstond na uwe geboorte gestorven zijn. Zij hebben voor u gezorgd, eer Gij nog wist, dat Gij in de waereld waart. Zij hebben u van de eerste oogenblikken uwes levens gespijsd, gevoed en gekleed, voor veele onheilen bewaard en ten goede aangespoord. Alles wat aan u is is het hunne; Gij behoort u eigen niet; Gij zijt hun vleesch en bloed en volgends het recht der geboorte eigendom. Daarom heeft God ook uwen lieven Ouderen een volkomen recht over u gegeeven, en door hem bezitten zij die vrijheid en het gansche gezach, om u te straffen, indien Gij kwaad doet en zondigt. Voor God zullen zij het ten jongsten dage moeten verantwoorden, indien zij u verwaarloosd of tot het verderf geraden hebben. Zij zullen en moeten dan alle middelen aanwenden; ten einde Gij; uit het verderf getrokken en gebeterd, godvruchtige, wijze, en oprech-

te menfchen worden meugt. Het is daarom vooral uwe eerfte en voornaamfte pligt, alles (indien het niet tegen de beveelen van God aanloopt) te doen, wat uwe lieve Ouders van u verlangen; hen fteeds, met gehoorzaamheid, eerbied, liefde en vriendlijkheid te bejegenen; hen te verheugen, geduurige dankbaarheid te betoonen; en aan hun in alle gelegenheeden, bij eenige mogelijkheid, wedervergelding van liefde en goedheden te bewijzen. Dit is de voornaamfte pligt, welken gij aan menfchen fchuldig zijt. Wie dezen pligt verzuimt, is in de oogen van God een affchuuwlijk Schepzel; en de ondankbaarfte die 'er op aarde kan bedacht worden. Wie in tegendeel denzelve jegens zijne Ouders, in allen deelen betracht, dien heeft God belooft te beminnen, te zegenen en met veelerlei weldaaden te verheugen; dien zal Hij een lang leven fchenken, en het zal hem op aarde wel gaan. *Daarom gij kinderen, weeft uwe Ouders gehoorzaam, want dat is recht! Eert uwen Vader en uwe Moeder, dit is het eerfte Gebod, met eene belofte.* Dus fprak de gedachte Leeraar. Wat meent gij nu, hadt Hij het zoo niet recht en wel begreepen? *K.* Ach ik fchaam mij mijn lieve Vader! dat ik dezen mijnen fchuldigen pligt niet altijd heb waargenomen, maar u reeds zoo menigmaal bedroeft hebbe. Ja ik ben u alles fchuldig. Gij hebt mij benevens mijn lieve Moeder gefpijsd, gevoed en menigmaal gekleed; en uwe en haare zorg ftrekt zich nog meêr en tot grooter goedheden over mij uit. Ik zal u dan mijn gansche leven eeren en gehoorzaam zijn, en niet ophouden, om van mijne

dank-

dankbaarheid, u beiden dagelijks bestendige blijken te toonen. *V.* En ik mijn waarde Kind! wensch u des Hemels zegen toe voor deeze uwe goede voornemens en belofte. Houd dezelve nu getrouw, zoo zal God u ook zegenen, en het zal u eeuwig wel gaan.

VIERENTWINTIGSTE GESPREK.

Billijkheid der Plichten jegens de Overigheid, en die verder over ons gesteld zijn.

Vader. Maar weet Gij nu wel, mijn Kind! wien gij behalven uwe Ouders gehoorzaamheid verschuldigd zijt? *K.* Ja mijnen Leermeester. *V.* Zoo is 't mijn Kind! want wij hebben hem naar onzen plicht het gezag overgegeeven, om u op te kweeken te onderwijzen, en [wanneer gij kwaad doet,] te straffen. Indien gij hem gehoorzaamt zoo gehoorzaamt gij ons; en indien gij hem wederspannig zijt, zoo zijt gij tegen ons wederspannig. Dan ik dacht in mijne vraag nog aan iemand anders, namelijk aan'de Overheid. *K.* De Overheid en waarom die? Ik heb reeds dikwils gedagt, waarom zij toch over ons en alle menschen te beveelen heeft? *V.* Zij is door de instelling van God daar toe verplicht en heeft daar toe het recht ontvangen; het welk de menschen haar om wijze inzichten hebben toevertrouwd. Wat meent gij wel? indien 'er geen mensch ware,

 die

die de dieven en moordenaars strafte, zoudt gij wel ooit veilig op de straat zijn? zouden niet alle nachten, kwaadaartig en roofachtig volk zich toeleggen om in de huizen in te breken of de Steden en Dorpen in brand zetten, om zich dus tot rooven en steelen te kunnen overgeven? is het dan niet ten uitersten goed en noodzaaklijk voor u, voor mij, en voor ons allen, dat 'er zulke gezach hebbende menschen zijn, welken men het recht heeft overgegeeven, om dieven, moordenaars en andere boosdoenders te straffen? *K.* Ja dat is zeer goed. *V.* Is het ook niet heilzaam, dat zij onder onze Nabuuren en bij de Inwoonders des lands den vrede onderhouden, een iegelijken zoo ver ten nutte zijn, dat Hij uit zijn zaak en handel voordeel trekke, en alles bezorgden, wat tot voordeel van het algemeene welzijn kan strekken? *K.* Dat is vooral goed. *V.* Maar wanneer onze Overheid dit nu alles doen moet, is het immers nodig, dat wij heure beveelen gehoorzaamen, anders kan zij alle deze voordeelen en nuttige zaaken niet vastellen. 't Is dan ook noodig, dat wij haar geld geeven. Zij moet bijna nacht en dag voor onze rust en zekerheid waaken, en heeft voor zich zelf weinig tijd, om iets te kunnen verdienen; zij moet groote kosten aanwenden; krijgsvolk op de been houden, die het land beschermen, in tijden van nood; mindere Overheden en landsbedienden aanstellen en die hun loon bezorgen. Zij moet de algemeene Wegen, Straaten, Kerken, Raad en Schoolhuizen, in eenen goeden en bruikbaaren staat houden; waar toe veel gelds nodig is, en veel kosten gevor-

vorderd worden. Daarom is het ten uiterften billijk, dat wij onze Overheid niet alleen gehoorzaamen, maar ook Jaarlijkfche belaftingen en fchattingen in geld opbrengen en dezelven voldoen, waar toe de Tollen, het recht om van alle inkomende en uitgaande Koopmanfchappen geld te vorderen, Verpondingen, Gaarderijen, Verpachtingen enz., zijn ingefteld. Om hier aan te voldoen, ftrekt ook Gods bevel, en Hij heeft belaft, alle degeenen te ftraffen, welken zich tegen de Overheid voor moedwilligheid aanftellen. Wie ondertusfchen gehoorzaam is, behoeft niet te vreezen. God, en de Overheid zijn hunne befchermers. ô Dank dan God mijn Kind! dat Hij, u ook befchermt en onder de befcherming van uwe Overigheid in veiligheid ftelt, en leef zoo, dat de Overheid geene oorzaak hebbe, om u over eenige misdaad te ftraffen.

Heb. XIII: 17. *Zijt uwen Voorgangeren gehoorzaam en zijt ze onderdanig, want zij waken voor uwe zielen; als die rekenfchap geeven zullen: op dat zij dat doen mogen met vreugde, en niet al zugtende; want dat is niet nuttig.*

Mat. XXII: 21. *Geef dan den Keizer dat des Keizers is, en Gode dat Gods is.*

Rom. XIII: 1---7. *Alle ziele zij den Magten over haar gefteld, onderworpen; Want 'er is geen Magt, dan van God; en de Magten die 'er zijn, zijn van God geordineerd. Alzoo dat die hem tegen de Magt ftelt, de ordonnantie van God wederftaat: en die ze wederftaan, zullen over zich zelven een oordeel haalen. Want de Overften zijn niet tot eene vreeze den goeden werken, maar den kwaaden. Wilt gij nu*

 de

de Magt niet vreezen? doet het goede, en gij zult lof van haar hebben; Want zij is Gods dienaresse u ten goede! Maar indien gij kwaat doet, zoo vreest: Want zij draagt het zwaard niet te vergeefsch, Want zij is Gods dienaresse, een wreekster tot straffe den geenen die kwaad doet.

Daarom is het noodig onderworpen te zijn niet alleenlijk om de straffen, maar ook om der Conscientie wille? Want daarom betaalt gij ook schatting: want zij dienaars Gods zijn, in dit zelve geduurig lijk bezig zijnde. Zoo geeft dan een iegelijken, dat gij schuldig zijt: schatting, die gij schatting, tol dien gij tol, vreeze dien gij vreeze, eere dien gij eere schuldig zijt.

VIJFENTWINTIGSTE GESPREK.

Over de gewigtige Grondwet: Alles wat Gij wilt, dat de menschen u doen zullen, doet ook hun alzoo.

Vader. Een Jongeling viel bij nacht op straat in den modder, In dezen staat zijnde, werdt Hij 'er door eenige kwaadwillige lieden wel uitgeholpen, doch zij sloegen hem, en lieten hem half dood leggen. In den morgenstond reisden eenige onbarmhartige menschen langs dien zelfden weg, zaagen hem wel, maar vervolgden hunne reis. Een ogenblik daar na, kwam 'er langs dat zelfde pad een vreemd persoon; Deze den gewonden Jongeling ziende,

stap-

ſtapte van zijn paard, liep na hem toe, en verbond, zoo goed hij konde, de wonden van dezen ellendigen. Vervolgends hielp hij hem te paard, en bragt hem in een herberg, den Waard ondertusſchen beveelende, aan den ongelukkigen in allen deelen wel te doen en van al het nodige te verzorgen, dat tot deszelfs herſtelling en verkwikking nodig ware. Wie van deze menſchen, denkt gij nu dat de beſte waren? *K.* Dien welken den ongelukkigen zijnen bijſtand en barmhartigheid aanbood. *V.* Houdt gij dan de eerſte ontaarde en onbarmhartige lieden niet zoo hoog en waardig als den laatſten perſoon? *K.* Neen, de eerſte waaren een alleraffchuuwlijkſt ſoort van menſchen. *V.* Zoo is het. Alle onbarmhertigheid jegens ellendigen en nooddruftigen is de ſchandlijkſte en verachtlijkſte misdaad. *K.* Ja zeker. *V.* Dan moeten de menſchenliefde en barmhartigheid, zonder twijfel de roemwaardigſte en edelmoedigſte deugden zijn? *K.* Zonder eenige bedenking zijn zij dat. *V.* Als nu zoo een weldadig en goed menſch, eens van zijne reize te rug kwam, en hoorde, dat de ongelukkige Jongeling weêr herſteld en van zijn wonden geneezen waare; denkt gij niet, dat Hij zich daar over ten uiterſten verheugen zoude, *K.* Ja wel. Ik zou zelf daar over verblijd zijn. *V.* Zou ook de ellendige, die van den dood gered was, zijnen weldoener niet met een recht vrolijk harte de uiterſte dankbaarheid bewijzen? *K.* Zonder twijfel. *V.* Zoo is het, en het grootſte vergenoegen beſtaat in goed te doen en verwekt in onze ziel een onafgebrookene blijdſchap en menigvuldige vreugde. *K.* Dat is de

 waar-

waarheid. *V*. Hoe zalig moet dan God zijn, mijn Kind! die daaglijks een aantal van menschen met zoo veele goedheden overlaadt; die zich altoos verheugt de zulken te helpen, die zijnen bijstand noodig hebben; die de armen spijst; de kranken gezond maakt; en den rijken zoo menige gunstrijke bewijzen van zijne oneindige Goedheid toedeelt. Wat moet dat niet eene volmaakte vreugde voor God zijn; zouden wij ons dan niet toeleggen om een gedeelte van zulk eene vergenoeging dikwils te genieten? *K*. Ja, dan zouden wij, gelijk God, altoos verheugd zijn. *V*. Het is zoo mijn Kind! beproeft dit nu; doet veel goed, zoo zult gij u altoos verheugen. Dan gij ondervind zelf wel; wanneer gij goed doet, dat gij aan alle menschen behaaglijk en in de saamenleeving een nuttig en goed medelid zijt. Zou u dit dan verheugen? Zullen andere menschen u niet hoogagten en beminnen, en wederom gaarn in alle gelegenheeden bijstaan? *K*. Dat wensch ik. *V*. Zal God niet boven al over u verblijd zijn, wanneer gij dat doet, wat Hij verricht, en waar in Hij zijn welbehagen heeft? *K*. Maar hoe weeten wij, dat God zijn welbehagen daar in heeft, als wij andere menschen onze hulp en liefde toonen? *V*. Daar uit, naardien Hij wil, dat wij worden zullen, zoo als Hij is; en daar uit, om dat Hij het ons bevolen heeft. Zoo leezen wij MAT. XXII: 37, 39. *Gij zult liefhebben den Heere, uwen God, met geheel uw harte, met geheel uw ziele en met geheel uw verstand*; en vers 39. *Gij zult uwen naasten liefhebben als u zelven*. Vervolgends blijkt het ook daar uit, dat Hij ons

ver-

verzekert, dat dezulken Hem ook oprecht beminnen, die andere menschen liefhebben, en hun alles goeds bewijzen 1 Joh. IV: 20. *Indien iemand zegt, ik heb God lief, en haat zijnen Broeder, die is een leugenaar. Want die zijnen Broeder niet lief heeft, dien Hij gezien heeft, hoe kan Hij God lief hebben, dien Hij niet gezien heeft?* Maar nu, wenscht Gij niet gaarn te weten of gij God ook oprecht en hartlijk lief hebt? *K.* Ja. *V.* Wel nu het waare Merktekenen, waar aan gij zekerlijk weeten kunt, of gij God lief hebt, is het volgende; *dat gij nooit opzettelijk zondigd of eenige boosheid bedrijft, en zoo veel als u mogelijk is, allen menschen goed doet.* Daar uit zal het gezien worden, dat gij God en menschen bemint, dit doende, zal God u ook beminnen; Hij u voor zijn kind erkennen; u met goedheid beloonen; en u voor de weldaaden en diensten, welke gij aan andere menschen bewezen hebt, eeuwige vergenoeging en vreugde doen erlangen. Daarom zegt de Zaligmaker:

MAT. XXV: 40. *Voorwaar zegge ik u, voor zoo veel gij dit, een van deeze mijne minste broeders gedaan hebt, zoo hebt gij dat mij gedaan.*

1 COR: XIII: 4-7. *De liefde is lankmoedig, zij is goedertieren: de liefde is niet afgunstig: de liefde handelt niet ligtvaardiglijk, zij is niet opgeblaazen, zij handelt niet ongeschiktelijk, zij zoekt zich zelve niet, zij wordt niet verbitterd, zij denkt geen kwaad. Zij verblijdt zich niet in ongerechtigheid maar verblijdt zich in de*

waar

waarheid. Zij bedekt alle dingen; zij hoopt alle dingen, zij verdraagt alle dingen.

MAT. V: 42. *Geeft den geenen, die iet van u bidt en keer u niet af van den geenen, die van u leenen wil.*

1 JOH. III: 18. *Mijne kinderkens, laat ons niet lief hebben, met den woorde, noch met de tonge, maar met de daad en waarheid.*

Maar nu, zoo een goed en menschlievend hart geeft God; en al het verstand, het vermogen en alle bewijzen van goedheid, waar meê wij onzen evennaasten weldoen, zijn ook van Hem. *K.* Ach behaagde het God, dat ik zulk een hart en vermoogens verkrijgen mogt! *V.* Een heerlijke wensch, mijn Kind! bid nu ijverig daar om en zegt! Liefderijk God! schenk mij doch veel verstand, en bestier mijn hart, dat het altoos oprecht, goed en menschlievend gezind zij. Maak mij in staat, om veelen menschen mijne gunsten te kunnen betoonen; veelen te kunnen mededeelen, en, met eene gulle bereidwilligheid, allen, die bij mij zijn; steeds te verheugen: ten einde ik u ô hoogste Weldoener! eens gelijk worde; en andere mijner medeschepzelen, u ook danken, dat Gij mij tot zoo een goed en voorbeeldig mensch in de Samenleeving gemaakt hebbe.

ZES-

ZESENTWINTIGSTE GESPREK.

Van de Nijd.

Vader. Is het wel aangenaam, in verdriet te leeven en bekommerd te zijn? *K.* Neen ik ben gaarn vrolijk *V.* Wanneer 'er nu menschen zijn, die het leed doet, dat gij aan anderen weldaaden bewijst, zijn die geen regte dwaazen? *K.* Ja zeker. *V.* Recht zoo, mijn Kind! zij behoorden liever vrolijk en vergenoegd te zijn, dat het anderen wel ging? *K.* Zonder twijfel. *V.* Is het ook niet afschuuwlijk als men andere menschen haat, om dat God hun meêr dan ons, gegeeven heeft? *K.* Zeer afschuuwlijk. *V.* Zoudt gij wel gaarn met menschen omgaan, welke u vijandig waren, om dat gij grooter, aanzienlijker en schooner, dan zij, zijt of om dat gij een goed kleed aan hebt en iets bevalligs bezit? *K.* Met zulke menschen zou ik zeker niet gaarn te doen hebben. *V.* Hier ziet gij dan, mijn Kind! dat de Nijd een schandelijke laster zij [en een der hatelijkste ondeugden.] Nijdige menschen kwellen zich zelven geduurig met onnodige treurigheid; zij zijn bij andere gehaat; en veelen die hun boos hart kennen, schuuwen hun. Aanmerk dan, hoe dom deze menschen zijn. Helpt het hun wel iets, dat zij andere benijden, en ontvangen andere menschen, daarom wel minder, schoon zij zulks, met hunne nijdige harten wel wenschen?

K.

K. Neen. V. Of verkrijgen zij daar door ook iets meêr? K. Neen; ook niet. V. Wanneer een Vader aan zijne Kinderen en Bedienden spijs uitdeelde, zou Hij zich dan van eenen Knegt, wel wetten laaten voorschrijven, hoe veel Hij een ieder geeven moeste? K. Dat zou wel een ongeschikte en onbeleefden Knegt zijn, die zulks durfde onderneemen. V. Hoe onbeschaamd en onredelijk is het dan, dat een kwaad en nijdig mensch God wil voorschrijven, op welk eene wijze Hij zijne zegeningen zal uitdeelen? Kan God zulk een mensch wel liefhebben? K. In 't geheel niet. V. Als een mensch nijdig is, is Hij zich zelf tot een beul, Hij is alle dagen vol ongenoegen, wijl Hij geduurig ziet, dat het anderen welgaan. God haat Hem en andere menschen, die Hem kennen, schuuwen Hem, en ontwijken zijn gezelschap. En noch meêr: het geschiedt bijna altoos, dat nijdige menschen anderen niet gaarn helpen, maar liever kwaad van hun spreeken en hun dikwijls onheilen aanbrengen. Daar van daan komt het dat veele menschen, die geen goed hart hebben, hun ook weder niet willen behulpzaam zijn, maar hen lasteren en veel verdriet aandoen. Wie zich nu verheugt, dat het anderen wel gaa, die is altoos vergenoegd; die wenscht alle menschen goed, die helpt gaarn een ieder, en is God en menschen welbehaaglijk.

O liefderijk God! neem Gij toch alle booze begeerlijkheden van haat en nijd uit mijn harte weg. Gij zijt Heer over alles, en kunt eenen iederen sterveling geeven wat u behaagt. Ik zal niet morren, wanneer ik schoon dikwijls bemerkte,

te, dat eenen anderen veel, en ik weinig hadde; Gij kunt mij immers veele van uwe zegeningen, ja eenen rijken overvloed van dezelve schenken. U o goedertieren Schepper! zal ik vreezen, u wil ik beminnen en steeds prijzen, voor al de gunstbewijzen die Gij mij reeds hebt geschonken en nog zult laaten toekoomen.

JAC. III: 16. *Want waar nijd en twistgierigheid is, aldaar is verwarring en alle booze handel.*

JAC. IV: 2. *Gij begeerd, en hebt niet; gij benijd u en ijverd na dingen, en kunt ze niet verkrijgen: Gij vecht, en voert krijg, doch gij hebt niet, om dat gij niet bid.*

ZEVENENTWINTIGSTE GESPREK.

Van de Wraak, Onverzoenlijkheid en Toegeevendheid in de dagelijksche Samenleving.

Vader. Hebt Gij onlangs niet gezien mijn Kind! hoe hevig de Jongens twisten en keeven; hoe zij elkander scholden en verwenschten, en eindelijk begosten te vechten en te slaan? hoe slegt, hoe haatlijk was dat? *K.* Ja wel haatlijk, maar de menschen die 'er bij stonden, lachten 'er om. *V.* Dat toonde hun klein verstand en slegt hart aan. Maar moet men bedroefd of vrolijk zijn, als de menschen kwaad doen? *K.* Bedroefd. *V.* En is het niet kwaad, als de Kinderen tot toorn gewennen en elkander

ver-

verſmaaden en laſteren? *K.* Ja. *V.* Zeker ja mijn Kind! indien zij zich dat in de Jeugd aanwennen, gaan zij in die ongeregeldheden voord, tot dat zij ouder worden. Daar door komen dan zulke haaſtige, toornige en trotſche menſchen, die om elke kleinigheid uitvaaren, met anderen willen twiſten en wanneer het alles niet naar hunnen zin gaat, den geenen, met welken zij omgaan, allerlei misnoegen baaren, en veele onaangenaame dingen zeggen en verwijten. O hoe verdrietig is het, een twiſtziek en kijfachtig menſch te zijn! En, behalven dat, wat is een oploopend en tot toorn genegen menſch, niet geduurig in gevaar, om zijne gezondheid te ſchaaden. Wanneer men met een toornig gemoed eet of drinkt, brengen de ſpijs en drank aan het lichaam de grootſte nadeelen toe, en alles wordt zeer ligt tot vergift en gal en kan tot geen voedzel gedijen. Zou men dan niet alles doen, om den vrede te onderhouden? *K.* Ja, maar als wij beledigd worden, moeten wij ons dan niet verweeren? *V.* Zoo de belediging groot is, mijn Kind! heeft God u Ouders en Leermeeſters gegeeven, en aan die ouder en volwaſſen zijn, de Overigheid. Dezen moet men zijn leed, en uitgeſtaane onheil klaagen, dezen moeten èn zullen ons recht doen en zich daar op toeleggen, dat het kwaad geſtraft worde. Is ondertuſſchen de belediging gering, dan is het geoorloofd, den geenen, welken ze ons aandoet, zijn onrechtvaardige handelwijs onder 't oog te brengen, en Hem te zeggen, dat het voor ordentelijke en braave menſchen; inzonderheid voor een Chriſten niet betaamendlijk zij,

zij-

zijnen evennaasten te bedroeven, tot toorn aan te zetten, of openlijk te smaaden. Dit is dan reeds genoeg; en zulk een zachtmoedig geduld, is ook voor ons zeer nuttig.

Dan, wanneer wij weder schelden, en anderen weder vertoornen, zoo wordt de haat grooter en daar uit ontstaat een nieuwe twist en nog grooter vijandlijkheid; en zoo leeven wij in eene altoosduurende strijdigheid en onrust. Hoe verdrietig is het! Hoe schandlijk en laaghartig een twistziek mensch te zijn! en niet alleen schandlijk voor de waereld; maar ook bij God gehaat! of behaagt het God niet meer, en wil Hij niet liever, dat zijne Schepzelen vrolijk, vergenoegd en gelukkig zijn zullen? *K.* Ja. *V.* Maar de twistzucht, trotsheid, en halstarrige onverzoenlijkheid der menschen, maaken die ons leeven niet verdrietig en vol ellenden? *K.* Zonder twijfel. *V.* Zal God zulken dan niet straffen, die zijnen wil wederstaan, en de ellenden van zijne Schepzelen vermeerderen? *K.* Dat lijdt geen tegenspraak. *V.* Neen, 't is zeker. Hij heeft gedreigd, hen weder te bedroeven en geene van hunne zonden te vergeeven, indien zij niet hunnen evennaasten de belediging en vergeeven, waar door deze hen bedroefd en schade hebben toegebracht. Bidt gij niet in het *Onze Vader: vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeeven onzen schuldenaaren?* *K* Ja. *V.* Wat betekent dit anders, dan dit: *indien ik den geenen, welke mij beledigen, niet vergeeve, zoo straffe God mij en vergeeve mij ook nimmer mijne zonde.* Wat een aandoenlijke en schriklijke bede! zou zich een boos en wraakzuchtig mensch nu dur-

ven onderstaan, het *Onze Vader* te bidden? *K.* Zeker niet. *V.* Zijn dan de toorn, wraakgierigheid en onverzoenlijke haat niet allergevaarlijkste hartstochten? *K.* Ja zeker in allen deelen; en wel om dat God zulke zonde straffen wil. *V.* Zoo zal Hij dan den geenen zegenen, welken liefderijk zijn, veele smaadheden geduldig verdraagen, en langmoedig en verzoenlijk zijn? *K.* Ja, want God beloont al het goede. *V.* Gij spreekt wel; maar wanneer gij nu beleedigd wordt, en de toorn komt in u op, en het zoo hevig wordt, dat men u op allerlei wijze benadeelt, hoe ras zoúdt gij alsdan deeze goede lessen kunnen vergeeten en weder hevig uitvaaren. Maar dan, mijn Kind! denk dan daar aan, wat gij reeds gehoord hebt, dat het schandlijk, dat het laaghartig en dat het schaadlijk zij, een toornzuchtig en twistgierig mensch te zijn; dat God dáár door beledigd wordt, en zulke menschen weder zal straffen. Bid Hem ondertusschen bij u zelven aldus:

Ach goede God! geef mij een zagtmoedig en geduldig hart, dat ik alle beledigingen leere verdraagen; dat ik den vrede meêr beminne dan de wraak; dat ik op uwe bescherming en hulpe vertrouwe; en terwijl Gij de zwakheden veeler menschen overziet, ik even zoo, die van mijne evenmaasten overzien mooge, en u gelijk worde.

MAT. V: 5. *Zalig zijn de Zachtmoedigen, want zij zullen het aardrijk beërven.*

1 PET. II: 19, 20. *Want dat is genade, indien iemand, om der Conscientie wille voor God, zwarigheid verdraagt, lijdende ten onrechte. Want wat lof is het, indien gij verdraagt,*

als

als gij zondigt, en daar over geslagen wordt? maar indien gij verdraagt als gij wel doet en daar over lijdt, dat is genade bij God.

GAL. VI. 1. *Broeders! indien ook een mensch overvallen waare, door eenige misdaad, Gij, die geestlijk zijt, brengt den zodanigen te recht, met den Geest der zachtmoedigheid: ziende op u zelven, op dat gij niet verzocht wordt.*

MAT. VI: *Want, indien gij den menschen hunne misdaaden vergeeft, zoo zal uw hemelsche Vader ook u vergeeven.*

COL. III: *Zoo doet dan aan, als uitverkoorne Gods, heiligen en beminden, de innerlijke beweegingen der barmhartigheid, goedertierenheid, ootmoedigheid, zagtmoedigheid en langmoedigheid. Verdraagende malkanderen en vergeevende de een den anderen, zoo iemand tegen iemand eenige klagten heeft, gelijk als Christus u vergeeven heeft, doet gij ook alzoo.*

ACHTENTWINTIGSTE GESPREK.

Van de Vlijt of Naarstigheid.

Eens op eenen schoonen morgen ging de Vader met zijn Kind in den hof. Als zij nabij de deur kwaamen, liep het Kind langs een groene hegge en zag daar eenige Mieren. Wat ziet gij daar mijn Kind! vroeg de Vader. *K.* O! Vader zoo veele kleine werkzaame diertjes. Waarom of zij zoo haastig ginds en herwaards loopen; waarom of toch alles op dit heuveltje zoo leven-

 dig

dig is en wat of zij daar sleepen en draagen? *V.* Zij draagen spijs. *K.* En waar na toe? *V.* Onder dit kleine bergjen hebben zij hoolen in de aarde gemaakt. Zoo lang het nu Zomer is loopen zij daaglijks op het veld ginds en herwaards, verzamelen zich allerlei voorraad en leggen dien in deze kleine hoolen. Wanneer nu de Winter aankomt, en de vorst en sneeuw de aarde heeft hard gemaakt en overdekt, dan leggen zij zeker in haare kleine vertrekken, en leeven van de spijs, die zij in den Zomer verzameld hebben. *K.* Zoo waarlijk, dat zijn al schrandere diertjens! *V.* Ja mijn Kind! deze schranderheid is hun van God ingeschaapen. Is het dan geen wijsheid, in de Lente en in den Zomer vlijtig te arbeiden, op dat men in den Winter wat tot zijn nooddruft hebbe. *K.* Zeker Ja. *V.* De jonge jaren, mijn lieve Kind! waar in gij tans leeft zijn de Lente, en de mannelijke jaren, waar in ik ben, zijn de Zomer van het menschlijk leven; Wanneer deze jaren verbij zijn, dan komt ons de Winter, dat is de grijze ouderdom, nabij. Die nu in de Lente en Zomer van zijn leven niet vlijtig is heeft in den Winter van zijnen hoogen ouderdom niets, of maar weinig, te verteeren.

Terwijl de Vader over deze zaak nog sprak, nam hij het Kind, met eene vriendlijkheid, bij de hand, en zeide: Waarom heeft God u toch deze handen gegeeven? kunt gij 'er eenig goed mêe verrichten? *K.* O Ja. *V.* Wat hebt gij 'er korts mêe gedaan. *K.* Ik heb 'er mij mêe aangekleed en gewasschen, vervolgens mêe gegeeten en naderhand mijn speelgoed, dat ik gisteren gebruikt heb, in het kastjen gelegd. *V.* En sedert.

dert dien tijd niets? *K.* Neen, want gij riept mij, en wij zijn zoo uitgegaan. *V.* Wanneer gij het nu dagelijks zoo maakte, met u eenige oogenblikken te kleeden, te wasschen, het hoofd in orde te zetten, te eeten en te speelen; en wij gingen vervolgens een wandeling doen; aaten nu en dan eens eenige verkwikkelijke spijze; en het werd eindlijk nacht, zou dit niet een aangenaam en heerlijk leven zijn? *K.* Dat schijnt waarlijk wel zoo, maar . . . . . *V.* Ja maar wat zou daar op 't laatst uit voortkomen? zijn dan de Mieren niet ijveriger dan gij? *K.* Ja wel. *V.* Zouden wij, indien wij dus leeven wilden, het weinige goed, 't geen God ons gegeeven heeft, niet haast verteerd hebben; en hoe zou het 'er dan in den ouderdom uit zien? *K.* Maar gij hebt mij immers laatst gezegd, dat God gewoon zij, den geenen, welken hem lief hebben, ook in den nood bij te staan en van alles te bezorgen. *V.* Ja, gij hebt gelijk, die welke hem beminnen. Maar bemint een lui en traag mensch zijnen God wel? Wat begrijpt gij hier van, is het voor een Vader wel eer, dat hij luie en traage Kinderen hebbe. *K.* Neen. *V.* Leeven die menschen aldus wel, tot eere van God, die Kinderen van hem zijn willen, en echter traag en lui zijn? *K.* Neen. *V.* Die nu ook God niet eert, zoo veel hij kan, en zijne vermogens toelaaten, bemint die God wel oprecht? *K.* Dat is zeker niet te gelooven. *V.* Zoo zal God hen dan ook in den nood niet bijstaan, waarin zij door hunne traagheid gekomen zijn. Want toch het is volstrekt Gods wil, dat wij vlijtig zullen arbeiden; tot dat einde heeft Hij onzer Ziele, eene sterke drift ingeplant

en wekt ons daar toe op door voorbeeld van alle, zelfs der onredelijke, Schepzelen. Is het zoo niet, en wilt gij daarom ook niet iets te doen hebben? *K.* Ja. *V.* En wanneer ik u eens, tot straffe, een half uur in eenen hoek plaatste en daar staan liet, zonder u te beveelen iets te doen, zou die tijd u niet geweldig verveelen. *K.* Ja wel. *V.* Begrijpt gij nu hier niet uit, welk eene sterke drift tot den arbeid God in de Ziel gelegd heeft? *K.* Ja. *V.* Derhalven moet het ook Gods wil zijn, dat wij vlijtig arbeiden. En van hoe veele boosheden en kwaade bedrijven worden die menschen niet te rug gehouden, die in eene geduurige bezigheid vlijtig zijn en zich daar aan gewennen? want die geen goed doet, doet gemeenlijk kwaad; wie zich aan lui-en traagheid overgeeft verkrijgt een iedel hart, spreekt woorden van weinig aanbelang en die ontstichtelijk zijn: hij brengt den kostlijken tijd, in onnutte bezigheden door, geraakt in slechte gezelschappen, en vergadert zich nimmer eenige middelen van bestaan voor zijne kinderen. Zou ik deezen tuin laatst wel hebben kunnen koopen zonder geld? *K.* Neen. *V.* Maar indien ik ook dagelijks niet veel werkte ten nutte van mijn bestaan, zou ik dan wel geld verdienen? Gij ziet immers, mijn lieve Kind! hoe aangenaam het ons reeds is, dat wij dit schoon stuk lands en deezen vermaaklijken tuin bezitten. Deeze bloemen wassen nu op onzen eigen grond. Het gindsche zaad zullen wij in den herfst inzamelen; en van de boomen, die gij voor, u ziet, op hunnen tijd ook, veel aangenaame vruchten plukken. Alle deeze dingen verkrijgen wij nu als een loon van

onze bestendige vlijt en door den zegen, met welken God (dien 'er de eere voor toekomt) onzen arbeid bekroonen wil. Merk dan toch op, hoe alles in dezen tijd even zeer in beweging en naarstig is. De aarde brengt veele duizende gewassen voord. De Vogelen bouwen hunne nesten; eenigen looven den Schepper met hun gezang. De Landman ploegt de aarde en werpt zijn zaad in den grond. Alles arbeidt tot nut van het menschdom. Wat schande zou het dan zijn, wanneer wij ons in zulke goede zaken, van anderen, of, voor een gedeelte, door onvernuftige Schepselen lieten overtreffen!

Terwijl de Vader en het Kind aldus praatende na huis te rug gingen, zag de Vader van verre eenen ouden armen man aankomen. Zie sprak Hij: daar hebt gij een levend bewijs van het nut der naarstigheid. Die arme man had een middelmaatige stuiver geld van zijne Ouders geërfd. In zijne jeugd wilde Hij, gelijk ik wel gehoord heb, niet arbeiden; het lediggaan werd hem een gewoonte; Hij verteerde zijn Vaders erfgoed, en nu moet hij bedelen. Wanneer wij nu ook arm waren, konden wij hem dan wel een aalmoes geeven? *K*. Neen. *V*. Maar zal God dien ook zegenen, welke den armen veel mededeelt. *K*. Zonder twijfel. *V*. O hoe vlijtig moeten wij dan arbeiden, mijn Kind! ten einde wij veel mogen over hebben, om den armen te geeven. Hoe aangenaam is het, den ellendigen wel te doen! God, mijn lieve Kind! heeft voor den vlijtigen en weldaadigen, oneindige belooningen in den Hemel. Dan, offchoon wij niets bij Hem verdienen, schoon wij Hem alles schuldig zijn,

zal hij toch ieder' vergelden naar zijne werken. Die veel goeds zaait, zal veel goeds maaien.

Spr. VI: 6--11. *Gaat tot de Mieren, gij luijaart; ziet haare wegen; en wordt wijs. Dewelken geenen Oversten, Amptman noch Heerscher hebbende, haar brood bereidt in den zomer, hare spijze vergaderd in den oogst. Hoe lange zult gij luijaart nederleggen; wanneer zult gij van uwen slaap opstaan? Een weinig slapens, een weinig sluimerens, een weinig handvouwens al nederliggende. Zoo zal uwe armoede u overkomen als een wandelaar, uw gebrek als een gewapend man.*

Spr. XIV: 23. *In allen smertelijken arbeid is overschot, maar het woord der lippen strekt alleen tot gebrek.*

Spr. XX: 4--13. *Om den winter zal de luiaart niet ploegen, daarom zal Hij bedelen in den Oogst, maar daar zal niet zijn. Hebt den slaap niet lief, op dat gij niet arm wordt, open uwe oogen; verzadig u met brood.*

Spr XXIV: 30. 31. *Ik ging verbij den akker eens luijaarts, en verbij den wijngaard van een verstandeloos mensch. En ziet hij was gantsch opgeschooten van distelen; zijn gedaante was met netelen bedekt, en zijne steenen scheid-muur was afgebrooken.*

Spr. XII: 24. *De hand der vlijtigen zal heerschen; maar de bedriegers zullen onder Cijns wezen.*

2 Thes. III: 10. *Want ook toen wij bij u waren, hebben wij u dit bevolen: dat, zoo iemand niet wil werken, hij ook niet eete.*

NE-

NEGENENTWINTIGSTE GESPKEK.

Het Aardsche vergenoegen, wel en matig gebruikt is wel toegelaaten.

Vader. Besteed toch uwen tijd wel mijn Kind! en leer goed doen *K.* Maar als ik geleerd heb, mag ik dan weder speelen? de goede God staat mij dit immers toe? *V.* Ja, God staat u zulk een vergenoegen en vermaak toe 't welk niet zondig is. *K.* Wat is dan zondig? *V.* Dat geene, waar door men zich zelven of anderen schade toebrengt; en waar aan eenig kwaad gehecht is. Is niet het eeten en drinken toegelaaten? *K.* Ja. *V.* Strekt het niet ten kwade, wanneer men te veel eet en drinkt? *K.* Ja. *V.* Dus dan, wanneer gij u te veel, te lang, te uitgelaaten en al te gekklijk verlustigen wilt, dan zijn alle uwe vermaken en uw vergenoegen zonde. Is niet een zoete en geruste slaap aangenaam, en toegelaaten? *K.* Ja zeker. *V.* Maar wanneer een Predikant dan slaapen wilde, wanneer het zijn pligt is te prediken, of een Rechter, wanneer hij het recht moest uitspreeken, zou dat dan bestaanlijk en goed zijn? *K.* Neen. *V.* Aldus ook, wanneer gij u tot speelen en vermaaken begeeft, als de tijd daar is, dat gij leeren of eenig ander werk verrichten moet, zou dat dan ook goed zijn? *K.* Neen. *V.* En wanneer eenige Kinderen, onder het speelen, zich zoo ligt vertoornen, alles verbreeken, andere van hunne speelmakkers smaaden, schelden,

stooten, slaan of aan het lijf zeer doen, of anders hunne Ouders, door hun onbandig leven, tot toorn verwekken, zijn deze dingen als dan vermaaken en aangenaame tijdkortingen, die toegestaan zijn? *K*. Neen zeker zijn zij dat niet. *V*. Maar weet gij wel, waarom God ons het aardsche vergenoegen en de waereldsche vermaaken, gegeeven heeft? *K*. Om dat zij goed zijn. *V*. Neen, zij zijn ons vergund, om dat wij niet altoos kunnen arbeiden, en, wanneer ons lichaam vermoeid, en onze Geest afgesloofd is, wij wel eenige verpoozing en verkwikking naar lichaam en Ziel nodig hebben. Maar heeft een mensch wel eenige versterking of verkwikking nodig, die niet vermoeid of afgesloofd is. *K*. Neen. *V*. Die zich nu niet eerst moê gearbeid heeft, mag zich die wel met het een of ander vermaaken, of eene uitspanning neemen? *K*. Dat geloof ik niet. *V*. Wanneer is het dan uws bedunkens wel de rechte tijd, om zich te vermaaken? *K*. Na den arbeid. *V*. Zoo is het; na den arbeid: dan trekken wij er de beste vruchten van, welke wij van den goeden God ontvangen; en ons bezonder aangenaam zijn. Dan strekt de uitspanning ons tot een waare artzenij voor Lijf en Ziel; dan worden wij, door een matig genooten vermaak, met nieuwe krachten tot den arbeid voorzien, wij worden sterk en wakker; ja zelf aangespoord om God te looven. Maar waarom zouden wij God niet looven en prijzen, daar Hij ons zoo geschapen heeft, dat wij ons mogen en kunnen vermaaken; en tot dat einde alle Schepzelen geeft en onderhoudt: op dat wij ons met dezelven vervrolijken zouden?

den? De gansche aarde immers is door Hem, ten onzen nutte, in den Lente op het schoonste opgetooid met bloemwerk van allerlei kleuren en geuren: en in den Herfst met eene menigte van allerlei soorten van smaaklijke en aangenaame vruchten verzien. O laat ons dan, den milden Gever hartlijk danken, laat ons Hem, na elke genootene weldaad en aardsche verkwikking, met ons gansche hart prijzen! Dank dan den Heere, Hij is vriendlijk en weldaadig, en zijne goedheid duurt in eeuwigheid!

Wij looven en prijzen U, o liefderijke Schepper! dat gij ons harten gegeeven hebt, om ons te verheugen, in uwe mededeelende en menigvuldige goedheden. Rondom ons hebt Gij eenen grooten overvloed van bekoorlijke Schepzelen gesteld, welke ons op eene aangenaame wijze omringen en door u verordend zijn, op dat zij ons dienen moogen tot verkwikking na den gedaanen arbeid, en dat wij 'er het genoegen van erlangen, 't geen Gij ons hebt toegestaan. Geef ons zulke indrukken van uwe oneindige goedheden, dat wij, in onze grootste vermaaken, U in uwe geboden nimmer uit het oog verliezen; nimmer ons tot zondigen begeven, of, door een overdaadig gebruik ons te buiten gaan mogen, maar, door uwe hulp geschraagd, [door uwe genade opgewekt] ons daar toe aangespoord vinden, om U steets te danken en voor alle uwe goedheden, met vrolijke en dankbaare harten, te leeven.

Pred. IX: 7. *Gaat dan heenen eet uw Brood met vreugde, en drinkt uwen Wyn met goeder har-*

harte; want God heeft alreeds een welbehagen aan uwe werken.

ROM. XII: 15. *Verblydt u met den blyden.*

PRED. XI: 9. *Verblydt u, o Jongeling! in uwe jeugd; en laat uw harte zich vermaaken in de dagen uwer Jongelingschap, en wandelt in de wegen uwes harte, en in de aanschouwinge uwer oogen: maar weet dat God, om alle deze dingen, U zal doen komen voor 't Gerichte.*

DERTIGSTE GESPREK.

Van de Matigheid.

Vader. Hebt gij den kleinen Zoon van onzen Neef gisteren avond onder het eeten wel gezien, hoe onverzaadelijk hij zich aanstelde? *K.* Ja zeer wel. *V.* Behaagde u dat? *K.* In 't geheel niet. *V.* Weet gij wel waar deze onbeschoftheid bij hem van daan kome? *K.* Neen. *V.* Hij heeft zich, sedert een jaar, aan veel eeten en drinken gewend, en nu heeft hij nooit genoeg, als hij niet bijna tot overdaad toe de spijze naar zich neemt. Sedert dezen tijd is hij dikwils ziek en tot het leeren zeer onbekwaam en traag. En geen wonder, want, als de maag al te veel opgevuld is, zoo is het hoofd dom en de Ziel niet in staat om behoorlijk te werken en te denken. Kan zulk eene levenwijs God wel aangenaam zijn, wat denkt gij? *K.* In 't geheel niet. God wil dat wij vlijtig en naarstig zijn zullen. *V.* Is zulk een gul-

gulzige aart bij de menschen wel aangenaam, om aan te zien? *K.* Dit ook in 't geheel niet; want daar waaren gisteren avond eenige van onze vrienden, die dien gulzigen knaap met verwondering en verachting aanzagen. *V.* Mijn lief Kind! deze verachting waar van zulk een onmaatigheid de oorzaak is, was nog het minste, indien anders daar geen sluimer en boozer zaaken op volgden. *K.* En wat dan? *V.* Wie veel eet en drinkt gebruikt tot onderhouding van zijn leven veel; is 't zoo niet? *K.* Zonder twijfel. *V.* Wie tot onderhouding van zijn leven veel gebruikt kan weinig spaaren; blijft een [illegible]; brengt somtijds zijn Ouders [illegible]; kan den armen nooit gedenken; [illegible] en doet weinig goed. Zoo een [illegible], die aan anderen, weinig goed doet, heeft die veel gunsten en goedheden van God te wachten? *K.* Neen. *V.* Is het dan zoo een groote en [illegible] stelbaare schade, wanneer zich een [illegible] aan onmaatigheid gewent? *K.* G[illegible] zoo denk ik ja. *V.* De Dronkenschap heeft nog [illegible] mer uitwerking. Laatst heeft gij 'er een voorbeeld van gezien aan dien [illegible], die ter maaltijd was, hoe hij [illegible]. *K.* Ja dat was belachlijk. *V.* Vooral [illegible] zulke zotte redenen voerde, even of hij geen verstand had. Maar is het verstand niet een groot geschenk van den hemel? *K.* Zonder twijfel. *V.* Is het dan ook geen zwaare zonde, door veel drinken zich van het gebruik des verstands te berooven? *K.* Ja, het is een groote zonde. *V.* Nog maakt den mensch in 't algemeen, eerder ongevoelig, roekeloos, ligtvaardig, verwaand, en

en vuilaartig, dan deze schandlijke ondeugd van dronkenschap. Veelen zijn 'er door in de allergrootste armoede vervallen. *K.* Ik zal, als ik ouder ben, mij daar voor hoeden. *V.* Wel aan, myn Kind! dit doende, zult gij veel ongemakken ontgaan, en veel meer goed, dan anderen, verrichten kunnen. Maar ik moet u nu ook zeggen, op welk eene wijze gij u voor die versoeilijke ondeugd van onmatigheid bewaaren kunt: Gewen u daaglijks meer daar aan, met al, wat wij u geeven, vergenoegd te zijn. Weet dit: dat een mensch nooit door een overdaadig gebruik van spijs sterk, groot, en schoon worde: maar wel van gezonde spijze ordenlijk en matig gebruikt. Neem het weinige, wat u toegedeeld wordt, met vrolijkheid aan, zoo zal het u tot eenen zegen van God verstrekken. Doch voor alle dingen, zeg dikwils bij u zelven:

Liefderijk God! geef mij een vergenoegd hart, op dat ik in alle dingen en met alles te vrede zijn mooge, zoo het uwe gunstige hand mij toeschikt. Vergun mij het vermogen, dat ik mij door onmatigheid nooit bezwaare en tot den arbeid nimmer onbekwaam maake. Laat ik uwe goede gaaven, door eene gestadige vlijt, met een Godvruchtig harte genieten, en u altoos danken: zelfs dan ook met vrolijkheid, als ik weinig genieten moge.

SPR. XXIII: 19, 20, 21. *Hoor gij mijn Zoone! en word wijs, en richt uw harte op den weg! zijt niet onder de Wijnzuipers noch onder de Vleeschvreeters. Want een Zuiper en Vraat zal arm worden; en de sluimeringe doet verscheurde klederen draagen.*

SPR.

SPR. XXI: 17. *Die blijdschap lief heeft zal gebrek lijden; die Wijn en Olij lief heeft zal niet rijk worden.*

LUC. XXI: 34. *Wacht u zelven, dat uwe harten niet t'eeniger tijd bezwaard worden met brasserije, dronkenschap en zorgvuldigheden dezes levens.*

EPH. V: 18. *En wordt niet dronken in wijn, waar in overdaad is; maar wordt vervult met den Geest.*

EENENDERTIGSTE GESPREK.

Van de Nedrigheid.

Vader. Welk mensch is wel de beste? die, welk een schoon kleed, of die, welk een gescheurd aan heeft? *K.* Die welk een schoon kleed aan heeft. *V.* Waarom is hij beter? *K.* De menschen achten hem meer. *V.* Wordt dan door de achting der menschen zijn verstand grooter? *K.* Neen. *V.* Of maakt dat schoone kleed zijn hart ook vroomer? *K.* Ook niet. *V.* Een boos mensch, een bedrieger en doorbrenger, kan immers een kostbaar kleed aantrekken? *K.* Dat is waar. *V.* Derhalven is die mensch, welke een schoon kleed aan heeft, niet meer eere waardig, dan de andere? *K.* Neen, om dat hij geen meer verstand, noch beter hart heeft. *V.* Recht goed geantwoord, mijn lief Kind! Gij ziet hier uit, waar in de rechte Eer bestaat: niet dat men een schoon kleed aan heeft, of dat men

eenen

eenen hooge of laagen staat voeren, en van eenige menschen, die op het kleed, meer dan op het hart zien, zou hooggeacht worden; maar daar in, dat wij veel verstand en wijsheid in alle onze bedrijven en handelingen toonen, en een oprecht en ongeveinsd hart bezitten. Maar wie geeft ons dit alles? *K.* De goede God. *V.* Moogen wij ons dan wel verhoovaardigen en trotsch zijn, dat wij meer dan anderen weeten? *K.* Gansch niet! God heeft ons immers het verstand gegeeven. *V.* Moogen wij ook hoogmoedig zijn, wanneer wij veel goeds gedaan hebben? Wie heeft er ons de deugd toe ingeprent? *K.* God. *V.* En, wanneer iemand rijk is, heeft hij dan het recht, om anderen, die minder hebben, te verachten? *K.* Neen. *V.* Kan God de rijken en vermogende menschen niet heel ligt van hunne goederen beroven? *K.* Ja wel. *V.* En, wanneer een mensch zoo schoon was als een Engel, was hij dan verstandig, als hij zich daar iets groots van verbeeldde en die welke geen schoonheid bezaten, verachten wilde? Hebben zulk soort van menschen, zich zelf zoo eene volmaakte en schoone gestalte gegeeven? Kan God hun niet door eene krankheid, en andere toevallen, hunne schoonheid ontneemen, en leelijk doen worden; zelfs tot verachting toe? *K.* O Ja wel, b. v. wanneer zij de Kinderpokjes krijgen. *V.* Deze niet alleen, mijn lief Kind! Daar zijn duizende toevallen, krankheden en plagen, door welken God hovaardige en trotsche menschen tuchtigen kan. Denkt gij wel aan dat geene, 't welk gij laatst gehoord en gezegd hebt: Wij hebben niets goeds van ons zelven; God is het, die, ons het

het vermogen van het verstand schenkt; die ons tot heden, in de Ziel elk goed voorneemen verwekt; die ons deze lichaams gestalte, deze goederen en eer geschonken heeft: Hem dieshalven moeten wij met nedrige harten aanbidden en geen menschen verachten. Dit zal Gode aangenaam zijn. Nu dan onthoud deze spreuk mijn Kind! Ja onthoud ze wel: *GOD wederstaat den hovaardigen, maar den nedrigen geeft hy genade. Verneder u dan onder de magtige hand van God, zoo zal Hij u, te zijner tijd, uitkomst geeven.*

SPR. XVI: 18. *Hovaardigheid is voor de verbreekinge en hoogheid des Geests voor den val.*

1 COR. IV: 7. *Want wie onderscheid u? en wat hebt gij, dat gij niet hebt ontvangen, en, zoo gij 't ook ontvangen hebt, wat roemt gij als of gij 't niet ontvangen had?*

ROM. XII: 3. *Want door de genade die mij gegeeven is, zeg ik eenen iegelijken, die onder u is, dat hij niet wijs zij boven het geene men behoort wijs te zijn: maar dat hij wijs zij tot Matigheid, gelijk God eenen iegelijken de Maate des Geloofs gedeeld heeft.*

GAL. V: 26. *Laat ons niet zijn zoekers van ijdele eere, malkanderen tergende, malkanderen benijdende.*

SPR. XXI: 24. *Die een hovaardig Pocher is, zijn naam is spotter; hij gaat met hovaardige verbolgenheid te werk.*

SPR. XVI: 19. *Het is beter nedrig van geest te zijn met de zachtmoedigen, dan roof te deelen met de hovaardigen.*

TWEEËNDERTIGSTE GESPREK.

Over de Gierigheid, en Woeker, en derzelver booze gevolgen.

Vader. Een oprecht'en bedachtzaam man, had twee Zoonen, Hij gaf aan beide hun Erfdeel, dat niet gering was, en sprak hen aldus aan: mijn Zoonen! gij weet, hoe God mij gezegend en door vlijt en spaarzaamheid, uit eenen armen staat tot een rijk man gemaakt heeft. Hier hebt gij den zegen van den Allerhoogsten. Gebruikt hem op een behoorlijke wijze; zijt matig in het genot; vlijtig in uw beroep; trouw en oprecht in alle uwe handelingen en vergeet de armen nooit; God zal u dan ook nooit vergeeten. Deeze twee Zoonen naamen bijden hunne Erfdeel aan. De jongste dankte zijnen Vader van harte, was verblijd met het geen hij ontving, genoot het met eene wel te vredenheid; arbeidde met eene ernstige vlijt, won veel geld: en schoon hij den armen dikwils veel gaf, hoopte hij echter op de Voorzienigheid van den Allerhoogsten en dacht; de God, die mijnen Vader uit eenen armen en gebreklijken staat, tot een' rijk' en vermogend' man gemaakt heeft, kan mij ook zegenen. Dus leefde hij met de zijnen in vrede en wel vergenoegd; en zijne schatten werden dagelijks grooter.

De oudste Zoon was eenigzints onvergenoegd, dat hij niet meer, als zijn jonger broeder bekwam.

Ik heb, dacht hij: in dit huis veel langer gearbeid. Hij nam dan zijn deel, en ging zeer te onvreden weg. Op dat hij nu, binnen korten tijd, veel geld winnen mogte, kogt hij een klein Landgoed met bouw-en weilanden daar aan; en een huis in de Stad. Zeer vroeg wekte hij daaglijks zijn huisbedienden op, en maakte, dat zij spoedig op het veld moesten gaan werken. Als zij brood namen, zag hij altoos scherp toe hoe veel zij gebruikten; en het ging hem aan het hart, wanneer zij (naar zijn gedachte) maar iets te veel naamen. Wanneer 'er maar iets hoe gering ook, van Meubelen of huisgereedschappen gebrooken werdt, voer hij nooit driftig tegen hen uit, maar trok het (om deze schade tevergoeden,) de arme werklieden, van hunnen loon af. Bijna was hij altoos vol zorgen en bekommerde gedachten. Zijn knegt aan het zaaijen zijnde, was hij reeds vol angst en dacht: wie weet of het graan wel dik en schoon zal opwassen. Stond in 't vervolg alles schoon en oogschijnlijk gelukkig te veld, was hij al wederom bekommerd, en sprak dus bij zich zelven: O *ik ongelukkige! indien eens een onweder, groote droogte, of overstrooming mijn gezaaide verwoeste.* En wanneer eens een van deze ongelukken zijnen akker trof, zoo kon hij in eenige dagen door kommer noch eeten noch slaapen, noch met eenig ander mensch vriendlijk spreeken of omgaan. Met welk een verdriet zag hij de schoonste vruchten, of landerijen en akkers van zijne nabuuren aan? Ach! dacht hij, *dat ook dezen mij toebehoorden!* en zelfs hadt hij meêr dan hij gebruiken konde. Geduurig was hij bezig, nieuwe ontwerpen te smeeden,

meêr goederen te koopen, meêr geld te winnen, en nog rijker te worden. *Dan wie weet* dacht hij, *hoe het in het vervolg nog gaat. God onderhoudt wel de menschen; maar hy doet tegenwoordig geen wonderen meêr; men moet geld hebben, als men iets koopen wil.* Zelden was hij overdadig in zijn eeten: en wanneer hij iemand bij hem ter maaltijd ontving, zag hij zijnen gast bestendig op het tafelbord, of hij niet te veel spijze naame. Nimmer verkoft hij eerder zijn Graan, dan wanneer het tot een hoogen en duuren prijs gesteegen was; en dan nam hij nog wel de geringste overmaat of het weinige graan weg, 't welk hem op de maat te veel scheen te zijn. Wanneer 'er eenige armen, de een na den anderen aan zijne deur kwamen, sprak hij hen dus aan: *Wilt gij mij in 't geheel bederven en uitkleden, daar gaat hier over in dat gindsche huis, daar woont mijn broeder en die heeft ook zoo veel tot zijn erfdeel bekomen, als ik. K.* Dat moet een verfoeilijk en haatlijk mensch geweest zijn. *V.* Gij haat dan diergelijke gierigheid? *K.* Ja zeker, indien dat gierigheid is. *V.* Ziet gij wel in hoe veel onvergeeflijke zorgen en onnodigen kommer, zulk een mensch zich storte en hoe weinig hij, met zich zelven, met het wijs bestier van God en met zijne goederen, schier zelden te vreden was? Is het niet een groote zonde, dat zulk een mensch die zoo mild van God bedeeld is, twijfele, of God hem ook, in het toekomende nog onderhoud geeven en zijnen zegen, verleenen wilde. Ja is het niet een groot kwaad dat hij vol nijd tegen andere menschen is ingenomen en tot zoo veele onrecht-

vaar-

vaardige handelwijzen geneigd is. Wie uit liefde tot het geld zondigt, heeft die het geld niet liever dan God? *K.* Ja. *V.* Is dat nu niet even zoo veel als dat hij het geld tot zijnen God maakte? *K.* Ja dat blijkt uit alles. *V.* Dat is nu de oorzaak mijn Kind! waarom God de Gierigaarts zoo zeer haat: zij wijken met hun hart van Hem af, zij hebben het Schepzel liever, als den goeden Schepper. O houdt u dan te rug van de gierigheid.

1 Tim. VI: 10. *Want de geldgierigheid is een wortel van alle kwaad.*

Hebr. XIII: 5. *Uwen wandel zij zonder geldgierigheid, en zijt vergenoegt met het tegenwoordige. Want hij heeft gezegt: Ik zal u niet begeeven noch ik zal u niet verlaaten.*

Luc. XII: 15. *En Hij zeide tot hen: ziet toe en wacht u van de gierigheid: want het is niet in den overvloed geleegen, dat iemand leeft uit zijne goederen.*

Ps. CXIX: *Neigt mijn harte tot uwe getuigenissen, en niet tot gierigheid.*

Spr. XXVIII: 16. *Maar die de gierigheid haat, zal de dagen verlengen.*

Pred. V: 9. *Die 't geld lief heeft, wordt des gelds niet zat, en wie den overvloed lief heeft, wordt des inkomens niet zat. Dit is ook ijdelheid.*

1 Tim. VI: 6-8. *Doch de Godzaligheid is een groot gewin met vergenoeginge. Want wij hebben niets in de Waereld gebracht, het is openbaar, dat wij 'er ook niet konnen iet uitdragen. Maar als wij voedzel en dekzel hebben, wij zullen daar mede vergenoegd zijn.*

Spr. XXVIII: 20. en 22. *Een gansch getrouw-*

man, zal veelvoudig zijn in zegeningen: maar die haastig is om rijk te worden, zal niet onschuldig wezen. Die zich haast na goed, is een man van een booze ooge, maar hij weet niet dat het gebrek hem overkomen zal.

DRIEËNDERTIGSTE GESPREK.

Van de Spaarzaamheid.

Vader. Hebt gij alle dagen honger mijn lieve Kind! *K.* Ja dat weet gij wel. *V.* Dan moet gij ook alle dagen iets hebben om te eeten? *K.* Ja zeker. *V.* Maar dan moet gij alles van daag en morgen niet opteeren? *K.* Neen. *V.* En het overschot ook niet laaten bederven? *K.* Daar zal ik voor zorgen. *V.* Ook niet te veel weggeeven, ten minsten niet zoo veel dat gij ten laatste zelf niet overig hadt. *K.* Maar gij hebt mij immers zoo menigmaal gezegd, dat indien men den armen op eenmaal veel geeve, men daar door nimmer in armoede kan komen of schade leiden. *V.* Hebt gij wel verstaan, wat ik u gezegd hebbe: *Veel geeven, maar niet alles geeven*; anders kunt gij naderhand niets meêr geeven, en gij zoudt somtijds dan van de mildegaaven van anderen moeten leeven, of alles op den borg haalen, en in schulden geraaken. *K.* Is dan dat zoo een kwade zaak? *V.* Die veel schuldig is, moet veel betaalen, en wanneer men niet betaalen kan, is men bevreesd, en schuuw, om zijne schuldeisschers onder het oog te koomen,

en

en men leeft altoos in eene heimelijke en kwijnende zorge. Wanneer men ondertusschen zorgeloos is, en weinig laat geleegen leggen, om betaaling te doen, wordt men van zijne schuldeisschers aangeklaagd en door geduurige aanmaaningen geplaagt, of het gebeurt wel dat zij den schuldenaar in de gevangenis laaten zetten. *K.* Zoo waarlijk, dat is zeer ongelukkig! ik zal wel zorg draagen, om in geen schulden te komen. *V.* Dan moet gij bij tijds beginnen spaarzaam te worden; niet meêr verteeren, als nodig is; u niet tot lekkernijen gewennen; alles, wat gij overig hebt, wel bewaaren, en, wanneer gij gegeeten hebt, geduurig bedenken, dat gij in 't vervolg wederom eeten moet. Maar kunnen zulke zwakke menschen als wij zijn, niet ziek worden? *K.* Ja; gij mijn lieve Vader! zijt binnen korten ook ziek geweest. *V.* Wel nu, indien ik in vorige jaaren niet gespaard hadde, zou ik mij die goede voorzorgen wel hebben kunnen verschaffen, die mij nodig waaren, zou men mij, die nodige en voedzaame spijzen en Geneesmiddelen, welke mij tot het leven en herstelling van mijne gezondheid noodzaaklijk waaren, wel voor niet gegeeven hebben? Mogelijk was ik al gestorven. *K.* O Dat verhoede de lieve God! *V.* Kunt gij ook niet ziek worden? *K.* Ik begrijp wel, wat gij zeggen wilt, ik moet ook iets bewaaren. *V.* Ja zeker, mijn lieve Kind! gij geeft ook gaaren aan de armen? *K.* Ja. *V.* Gij weet immers dat de Mildadigheid God aangenaam zij. *K.* Ja. *V.* Zoudt gij dan niet spaarzaam zijn, om den armen zoo veel te geeven, als uw vermogen, toelaat. Uw geluk en heerlijk-

heid zal dan ook immers in den Hemel des te grooter worden.

Spr. XXIV: 4. *Door wetenschap worden de binnekameren vervuld met alle kostlijk en lieflijk goed.*

Spr. XIII: 11. *Die zijn land bouwt zal van Brood verzadigd worden: maar die ijdele menschen volgt, is verstandeloos.*

VIERENDERTIGSTE GESPREK.

Van de Weldadigheid.

Vader. Wij hebben u mijn Kind! door Gods hulp en bijstand opgevoed en gekleed en 't heeft u nergens aan ontbroken. Gij hebt ook nog, van uwe spijze overig behouden, zoudt gij op het zien van een arm mensch, daar aan dan niet denken, om God voor deze weldaaden te danken, en dus bij u zelven spreeken: hoe ellendig is deze mensch, hij heeft een slecht en gescheurd kleed aan; wie weet hoe hem de honger plaagt! en hoe veel ongemakken hij moet uitstaan, wanneer hij zijn brood langs de deuren moet bedelen! o wat ongeluk indien ik in zijnen staat was. *K.* Ach ik dank den goeden God, dat hij mij onderhoud. *V.* Maar wanneer gij in zijnen staat waart, zoudt gij u niet verheugen, indien gegoede menschen, u ook rijklijk mededeelden? *K.* Ja dat zou mij zeker verheugen. *V.* Behoort gij dan ook niet andere armen met eene mildaadige gift te verheugen. *K.*

Ja zeker en dat zal ik gaarne doen. *V.* O doet dat mijn Kind! ja doe het zoo menigmaal als gij kunt. Welk een vergenoegen, zult gij 'er door in uwe ziel gevoelen, wanneer gij eenen ellendigen en nooddruftigen grijsaart verkwikt; wanneer gij, gelijk God, uwen evenmensch menschlievenheid betoont! Voor wien hebt gij meêr hoogachting, voor een onmedoogend en gierig, of voor een goed en weldadig mensch? *K.* Voor den goeden en weldadigen. *V.* Meent gij niet, dat andere menschen u meêr in waarde zullen houden, en meêr eer bewijzen, wanneer gij, zoo veel uw vermogen toelaat, goed doet en weldaadig zijt? Zullen zij niet uw goed hart zien, u beminnen en wederom gaarne ten dienste staan? Maar mijn Kind! dat is slechts, een geringen loon, voor eenen weldaadigen Christen. God bemint, God zegent hem. Alle weldaden, die wij den armen hier toebrengen, daar voor ontvangen wij in den Hemel, eene oneindige vreugde, die eeuwig duuren zal. Is het niet verstandig gedaan, op eenen vruchtbaaren akker goed zaad te zaajen? *K.* Ja dan is 'er hoop dat hij veel geeven zal. *V.* Zoo zijn de milde gaaven, welke wij aan den nooddruftigen uitdeelen; een zaad 't geen ons eene eeuwige vreugde aanbrengt. Die 'er hier veel van zaait, zal 'er hier namaals dubbele schoven, van inzamelen.

2 Cor. IX: 6. *En dit zegge ik, die spaarzaamlijk zaait, zal ook spaarzaamlijk maaijen: en die in zegeninge zaait zal ook in zegeninge maaijen, en vs. 7 want God heeft eenen blijmoedigen gever lief.*

Spr. XIX: 17. *Die zich den armen ontfermt,*

ZEVENENDERTIGSTE GESPREK.

Over de schandlijkheid en straf der Leugen.

Vader. Ik dacht wel eens, wanneer men eene Leugen voor waarheid verhaalde en men ontging de verdiende straf, dat het zoo een groot kwaad niet was, wat denkt gij 'er van. *K.* Indien men de straf ontgaan kan, dan is het zeker goed. *V.* Meent gij in de daad dat het dan goed zij, ik twijfel 'er nu wel sterk aan, want indien zulke Leugenaars niet gestraft werden, zullen zij zich tot zulk een schandelijk en haatlijk kwaad weder overgeeven, zij zullen zich niet beteren, geen deugd beminnen en aldus, nooit waarachtig gelukkig worden. Is het dan nu niet beter, straf te lijden en de waarheid te zeggen? *K.* Ja zeker is dat beter. *V.* Behaagt het u wel wanneer gij van anderen veracht wordt? *K.* Neen. *V.* Is het u wel lief, wanneer andere menschen u niet vertrouwen? *K.* Neen, dat is mij niet lief. *V.* Wel nu, wie zal een Leugenaar vertrouwen? Zal men hem, niet veel eer, als een schandlijk en haatenswaardig mensch verachten? Wanneer gij eens eenig geld wilde uitleenen, gij zoudt het immers niet gaarn aan eenen toevertrouwen, die zich met liegen en bedrieglijke streeken ophieldt? En wie zou zulk eenen, welke zich met veinzen en onwaarheden te spreeken ophoudt, tot een huisgenoot of in 't geheel onder zijne vrienden aanneemen? Men kan zich dan, op zulk een valsch mensch in 't geheel niet

ver-

verlaaten. Ziet gij nu wel, waarom God dus zoo ernstig gebooden heeft altoos de waarheid te spreeken. *K.* Ja, om dat de leugens ons gehaat en ongelukkig maaken. *V.* Wel aan, legt u zelven dan toe, om dit steeds op te merken, en u daar van af te houden, naardien een leugenaar niet verbeterd kan worden. Want hij, levende in het vertrouwen, dat hij alle dingen met leugens kan goed maaken, zondigt op een heimelijke wijze op nieuw en bij aanhoudenheid voord. Hij schuuwt zich wel voor menschen, maar niet voor God; wordt op 't laatst een huichelaar; en vertoont zich in de samenleving van menschen als een oprechten vroomen; maar is in zijn hart een guit. Dus wordt hij in het kwaad gantsch verhard, en stort eindlijk in een onherstelbaar verderf. Zoo ging het eens, met eenen godloozen Zoon van eenen godvruchtigen Vader. Als hij iets gebrooken had, betigte hij 'er den eenen of anderen uit het huisgezin mêe. Wanneer hij geduurende den schooltijd op de straat, of buiten, ergens omgeloopen hadt, zeide hij: ik ben in de School geweest. Toen hij bemerkte, dat dit liegen hem zoo wel gelukte, begon hij zijnen goeden Vader heimlijk geld, en zijne Moeder allerlei snoeperijen te ontsteelen. Werden zij 'er iets van gewaar, hij loochende zulks gedaan te hebben. Toen hij groot geworden was, maakte hij het, als Schrijver, bij zijn Heer even zoo slegt. Toen hij een ampt kreeg, en iets misdeed, hielp hij 'er zich altoos met liegen door; of bracht het zoo ver, dat anderen in zijn plaats, gestraft werden. Eindlijk vergreep hij zich met het geld van den Vorst, waar over hij ge-

 steld

steld was, aan te tasten en weg te neemen; en kwam daar door in de gevangenis, en bijna om 't leven. Ach mijn lieve Kind! hoed u toch voor de leugen. Zij is een booze kwaal en een invreetende kanker, waar van men niet kan geneezen worden, en die den mensch van zijn eer, van zijn goed gewisse, van de genade van God, en van zijn geluk en eeuwige Zaligheid berooft.

SPR. XIX: 9. *Een valsch Getuige zal niet onschuldig zijn, en die leugenen blaast, zal vergaan.*

EPH. IV: 25. *Daarom legt af de leugen en spreek de waarheid een iegelijk met zijnen naasten: want wij zijn elkanders leden.*

ACHTENDERTIGSTE GESPREK.

Over de Lasterzucht en Bedachtzaamheid in het spreeken.

Vader. Ik heb een zeer ordentlijk mensch gekend, maar die evenwel gewoon was, bijna van ieder een' kwaad te spreeken. Kwam hij bij den eenen, zoo sprak hij: uw buurman heeft van u kwaad gesprooken; kwam hij bij den anderen, zoo zeide hij: hoed u voor uwen buurman, hij heeft zeker kwaade daad van u onderschept en is daar kundig van. De Ouders maakte hij toornig en te onvrede tegen hunne Kinderen; en tot de Kinderen zeide hij? uwe Ouders handelen u al te hard en te streng. Op de-

wijze wist hij bijna altijd iets te zeggen, dat
n eenen of anderen tot twist en toorn verwek-
Wat meent gij wel, wat deze mensch eind-
: wedervaaren zij? K. Ik weet het niet. V.
eent gij niet, dat de menschen onderzochten,
ar van daan hun die verschrikkelijke zaken aan-
ramen en wie de oorzaak daar van waare?
Zonder twijfel. V. Het gebeurde ook zoo.
kwaamen achter de waarheid; de lasteraar
rd ontdekt en ieder stont verwonderd, dat
n hem zoo veel vertrouwd en geloofd hadde.
en verhaalde elkander al het kwaad, waaraan
ooit was schuldig geweest en men hoedde
h, in alle gelegenheden, voor hem, als voor
ie listige en vergiftige slang. K. Dat was recht
ed gedaan; zulke schaadlijke menschen moe-
n gestraft worden. V. Maar gij glooft moge-
t, dat dit de eenige straf van zulk eenen zij,
: anderen gaarn lasteren en met kwaad spree-
n, benadeelen wil. Wil God niet dat wij el-
nder beminnen? K. Ja. V. Is zoo een kwaad-
eeker niet de oorzaak, dat men andere men-
ien, die hij lastert, nu weiniger liefde betoo-
. K. Dat is waarlijk zoo. V. Verwekt hij niet
it en toorn in de harten van veele menschen?
Ja wel. V. Wel nu, zal, en kan God dan
n Stichter van zulk een mistrouwen, haat en
ist wel ongestraft laaten? K. Zeker niet. V.
at zult gij in 't vervolg van anderen vertellen.
Geen kwaad. V. Maar wanneer zij kwaad
daan hebben, wat dan. K. Ja dan durf ik het
k wel zeggen. V. Niet altijd, mijn lieve Kind!
aar dan, wanneer het u van zulken die over u
teld zijn, gevergd en afgevraagd wordt, of

wanneer het anderen dienstig kan zijn, dat zij het kwaad van een mensch weeten en daar voor gewaarschuuwd worden. Leer dan bij tijds bedachtzaam te zijn; wees met uwen mond voorzichtig en laat u geene woorden ontglippen, waar door gij naderhand u zelven, of een ander, zonder eenige noodzaaklijkheid zoudt kunnen benadeelen. Verzwijg het kwaad, 't geen gij van een ander weet, en ontdek de geringste fout van uwen naasten niet, dan wanneer het de nood verge. Spreek hen vrij met liefde en zachtmoedigheid, zoo zult gij hun geen onnoodige schade of moeite doen overkoomen. Ieder mensch zal dan ook, van u met lof spreeken, u beminnen, en, wanneer het 'er eens op aan mogt komen, u weder ontschuldigen. Op den regten tijd te zwijgen brengt eere aan.

Spr. XII: 22. *Valsche lippen zijn den HEERE een grouwel: maar die trouwlijk handelen, zijn zijn welgevallen.*

1 Petr. II: 1, 2. *Zoo legt dan af alle kwaadheid, alle bedrog, geveinsdheid, nijdigheid en alle agterklappingen. En, als nieuwgebooren Kinderkens, zijt zeer begeerig na de redelijke onvervalschte melk, op dat gij door dezelve meugt opwassen.*

1 Pet. III: 10, 11. *Want wie 't leven wil lief hebben en goede dagen zien, die stille zijn tonge van het kwaad en zijne lippen dat ze geen bedrog spreeken: Die wijke af van 't kwade, en doe het goede, die zoeke vrede en jage den zelven na.*

Spr. X: 19. *In de veelheid der woorden gebreekt de Overtreeding niet: maar die zijne lippen*

pen wederhoudt, is kloek van verstand.

SPR. XIII: 3. *Die zijnen mond bewaart, behoudt zijne Ziele: maar voor hem is verstooring, die zijne lippen wijd open doet.*

NEGENENDERTIGSTE GESPREK.

Over de booze Begeerten en de plicht om goede gedachten en goede voornemens te vormen.

Vader. Herinnert gij u nog wel, hoe de eerste menschen tot de eerste zonde vervallen zijn? *K.* Ja, de Slang heeft ze verleidt. *V.* En op welk eene wijze? *K.* Zij verleide Eva om van de verbooden vrucht te eeten. *V.* Hoe geraakte zij daar toe, dat zij van de vrucht aate; Was het niet aldus? Zij zag ze aan, dat ze schoon waare en daar uit ontstond in haar eene begeerte om 'er van te eeten. *K.* Ja *V.* Maar waar uit ontstond dan de eerste zonde? *K.* Uit eene booze begeerte. *V.* Zoo is het altoos mijn Kind! de booze begeerten zijn het beginsel van booze handelingen. De eerste menschen hadden twee Zoonen des éénen naam was Kain, en die des anderen Abel. Beide verrichten zij hunnen Godsdienst. Maar, vermids Kain een boos mensch was, behaagde zijne dienst den goeden God zo wel niet, als het gebed van den vroomen Abel. Daar over word Kain nijdig. Uit dezen nijd ontstond eenen geweldige haat tegen zijnen broe-

 der.

der. Deze haat maakte, dat zijne gedaante veranderde en dat hij zich tegen zijnen broeder, op eene gantsch boosaartige wijze gedroeg. Eindlijk kwam het tot de daad, en hij sloeg zijnen broeder Abel dood. Dit alles ontstond uit eene booze begeerte. Zijn dan alle de booze begeerte van het hart, niet ten uitersten schadelijk? *K.* Ja zeker. *V.* En, indien wij dezelven moedwillig bij ons aankweeken, en in onze Ziel laaten berusten, zal ze God dan niet straffen? *K.* Buiten twijfel, want God straft alle kwaad. *V.* Wel gezegd mijn Kind? Bijgevolg dan ook alle booze begeerten. Hij ziet ze alleen en kent het kwaad, dat 'er uit ontstaan kan. Hij weet zeer naaukeurig, hoe verre wij ons overgeeven, om, met blijdschap, de booze lusten en begeerlijkheden op te volgen. Ieder mensch, zal Hij dan niet alleen vergelden naar zijne *Werken*, maar ook naar zijn nijdig en vijandlijk hart, naar zijne onbarmhartigheid tegen de noodlijdenden, naar zijne hardnekkigheid tegen den zulken die over hem gesteld zijn en naar alle schaadlijke gedachte en booze begeerten der Ziele, die straffen doen ondervinden, welken Hij voor den tijd of voor de eeuwigheid voor dezulken bestemd heeft. Hoe moeten wij ons dan niet beijveren, mijn lief Kind! om een oprecht, goed en weldadig hart te verkrijgen! Wat zoude het ons baaten, indien wij, voor het uitwendige, alle goede daaden verrichten, en in onze Ziel niet veranderd of verbeterd waaren. Zal de alweetende God niet in onze harten zien, en ons als huichelaars erkennende, zich van ons afkeeren en zijne genade en hulp onttrekken. O! maak u dan sterk, om

door

door vlijt en eene oplettende naarstigheid, alle booze gedachten te overwinnen. Laat geen nijd, geen toorn, geen hardnekkigheid in uwen boezem vernachten. Roep God aan, dat Hij u een zuiver, liefderijk en gehoorzaam hart geeve; en zoek vervolgends altoos, nuttige en Gode welbehaagende gedachten in uw binnenste aan te kweeken.

O liefderijk God! terwijl gij in het binnenste mijner Ziele inziet en alle mijne gedachten en voorneemens gadeslaat, ach geef mij een goed en rein hart! Wend van mij af alle booze neigingen en schadelijke losten! Schenk mij kracht, om het kwaad, in mij te onderdrukken en uitteroeien; ten einde ik steeds niet dan goede voorneemens mooge aankweeken, op dat mijne Ziel u welbehaaglijk zij, en ik uwe liefde en bestendigen zegen ondervinden mooge. Amen.

Spr. XX: 26. *Mijn Zoon geeft mij uw harte en laat uwe oogen mijne wegen bewaaren.*

Spr. IV: 23. *Behoed u harte, boven al dat te bewaaren is; Want daar uit zijn de uitgangen des levens.*

1 Sam. XVI: 7. *Want de mensch ziet aan dat voor oogen is, maar de HEERE ziet het harte aan.*

Jac. I: 14. 15. *Maar een iegelijk wordt verzocht, als hij van zijn eigen begeerlijkheid afgetrokken en verlokt wordt. Daar na de begeerlijkheid, ontvangen hebbende, baart zonde, en de zonde, voleindigd zijnde, baart den dood.*

Ps. LI: 12. *Schep mij een rein hart o God! en vernieuw in 't binnenste van mij eenen vasten geest.*

Ps. LXXXVI: 11. *Leer mij HEERE uwen*

weg, ik zal in uwe waarheid wandelen; vereenig mijn hart tot de vreeze uwes naams.

VEERTIGSTE GESPREK.

Over de kracht van het Geweeten.

Vader. Wanneer gij vlijtig geleerd of anders iets goeds en loflijks gedaan hebt, zijt gij dan bij u zelven niet wel vergenoegd? *K.* Ik ben dan recht gerust en vrolijk. *V.* Maar, wanneer gij eenig kwaad gedaan hebt, wordt gij dan niet benaauwd en bang; en wenscht gij dan niet, dat het nooit mogt geschied zijn? *K.* Juist zoo was ik onlangs gesteld, wijl ik vreesde, gij mogt het gewaar worden. *V.* Wanneer gij nu met opzet, eenig kwaad doet, mijn Kind! Zoo zult gij deswegens haast vroeg of laat, beangstigd worden; schoon ik het ook niet mogt ontdekken en ook niet meer leeven zal; want gij hebt in uwe Ziel een tuchtmeester, die u zal bestraffen als gij zondigt. *K.* Wat zegt gij in mij, in mijne Ziel? Waar is hij dan? *V.* Dat is uw gewisse mijn Kind! de wijze God heeft de Ziel der menschen dus toegesteld, dat zij zich zelf behaage, dat zij gerust en wel te vreden zij, wanneer de mensch goed doet: maar, wanneer hij kwaad doet, zoo nadert zekerlijk al ras de tijd, dat hij zich zelven deswegens mishaagt, zelv zich in het heimelijke bestraft; en dikwils de verschriklijkste angsten en onrust in zijn binnenste bespeurt. Daarboven overweeg eens bij u zelven, is het

niet

niet recht en billijk, dat hij die kwaad doet, ook kwaad daar voor ontvange? *K.* Ja *V.* Hij dan die kwaad gedaan heeft, moet zich geduurig als een mensch aanzien, dat iets kwaad, dat is als zoo een die straf verdiend heeft. *K.* Ja zo is het. *V.* Maar wanneer een mensch het kwaad niet weet 't geen een ander gedaan heeft, weet het dan evenwel God niet? *K.* Ja God weet alle dingen. *V.* Zal God ook al het booze niet straffen? *K.* Buiten twijffel God haat en straft het zonder verschooning. *V.* Heeft dan een boos mensch evenwel geen rede om te vreezen, wegens het geene hij gedaan heeft, schoon het geen andere menschen weeten? *K.* Ja, *V.* Weet zulk een mensch ook wanneer God hem straffen zal? *K.* Neen, dat kan hij niet weeten. *V.* Of weet hij ook, hoe of op welk eene wijze hem God zal straffen? *K.* Ook dat kan hij niet weeten. *V.* Dan moet hij ook al het onaangenaame en alle moeijelijke tegenheden welke hem treffen, als eene rechtvaardige straf over zijne zonde aanmerken. *K.* Ja, zoo begrijp ik het ook. *V.* En dus leeft hij dikwils in eene gestadige vrees, dat God hém nog meer straffen zal? *K.* Dat is zekerlijk zoo. *V.* Wel nu, bedenk dan eens met aandacht, welk eene jammerlijke omstandigheid en plaag het zij, wanneer een mensch bij zich zelven overtuigd is, dat hij een boos en strafwaardig Schepzel zij; wanneer hij zich zelven moet beschuldigen, dat hij den rechtvaardigen toorn van God te vreezen hebbe, en bijna altoos, door de schriklijkste verwachting van toekomende straffen zich moet pijnigen. Een, mensch in dezen staat zijnde, is waarlijk, bijna geduurig met zich zelven

te onvrede, hij wenscht zonder ophouden het kwaad nooit gedaan te hebben; hij is met de grootste benauwdheid aangedaan en vreest zoo wel voor den toorn van God als voor alle onheilen van menschen en bij veelen wordt deze jammerlijke gemoedsgestalte zoo groot, dat zij wenschen te sterven. Ach mijn Kind! hoe gevaarlijk is het met opzet eenig kwaad te doen! Hoe aangenaam daar tegen, goede daaden te verrichten en een gerust geweten te bezitten! Wanneer wij God, als onzen beminnelijken en liefderijken Vader hoogschatten, alles goeds van hem afsmeeken, en van hem verwachten konnen, wanneer wij met geene angstige bekommering behooren te vreezen, dat andere menschen, onze booze daden ontdekken zullen, of wij de rechtvaardige straffen onzer zonden zullen moeten draagen, O! dan is ons hart vrolijk, dan beminnen wij God, onzen Schepper; dan gaan wij verheugd en moedig naar onzen arbeid, hoopen getroost op den zegen en bescherming van God, en zijn altoos vergenoegd. Daarom mijn Kind! *oeffent u zelven, om altijd eene onergerlijke Conscientie te hebben bij God en de menschen.* Hand. XXIV. 16.

2 Cor. I: 12. *Want onzen Roem is deze, namelijk het getuigenisse onzer Conscientie, dat wij in eenvouwigheid en oprechtigheid Gods, niet in vleeschelijke wijsheid, maar in de genade Gods in de waereld verkeerd hebben, en allermeest bij ulieden.*

Rom. II: 14. 15. *Want wanneer de Heidenen, die de Wet niet hebben, van natuure de dingen doen die der Wet zijn, dezen, de Wet*

niet

niet hebbende, zijn zich zelven een Wet. Als die betoonen het werk der Wet geschreeven in hunne harten; hunne Consciëntie mede getuigende, en de gedachten onder malkanderen hen beschuldigende of ook onschuldigende.

EENENVEERTIGSTE GESPREK.

Over de Nalatigheid in onzen Pligt in het Goede en over de Boetvaardigheidt.

Vader. Gij weet nu mijn lief Kind! wat gij aan God, aan uwen evenmaasten en aan u zelven schuldig zijt; maar hebt gij dit alles wel tot hier toe getrouw en oprecht gedaan en onderhouden? Zijt gij uwen Ouderen in alle dingen onderdanig en gehoorzaam; en nooit wederspannig of morrende geweest? *K.* Ach Vader ik erken het met smarte, zeker ben ik somtijds wel wederspannig geweest. *V.* Hebt gij, bij alle gelegenheden wel altoos de waarheid gezegd, bedenk u wel en lieg niet; want God weet alle dingen! Hebt gij u niet somtijds met onwaarheden zoeken vrij te pleiten, als gij niet geleerd of iets verzien hadt? Ik denk ja, en uw geweeten overtuigd u daar van. *K.* Ja, dat kan ik niet tegenspreeken. *V.* Maar nu mijn Kind! iedere kwaadaartige en moetwillige eigenzinnigheid is bij God strafbaar. God is Liefde. Hij wil, dat wij geduurig liefderijk, geduldig en zachtmoedig zijn zullen. Hoe dikwils hebt gij u tegen

deze

deze heilzame geboden en instellingen van God aangekant. Hoe menigmaalen zijt gij tegen uwe Zusters of andere Kinderen, met nijd aangedaan geweest, hoe menigmaal hebt gij haar vertoornd; twist en krakeel met haar aangevangen; haar beschimpt, gesmaad of mogelijk wel geslaagen. Alle deze dingen zijn niet recht voor God. Gij nogtans zijt zonder aan deze zonde te gedenken, in uwe onweetendheid daar henen gegaan; veelligt hebt gij weinig of mogelijk in 't geheel niet met aandacht gebeden; het Woord van God, zeldzaam met lust onderzocht; niet zelden ondankbaar tegen uwe Ouders en Leeraars geweest en al te moedwillig en traag om goed te doen. Zal God niet alle deze kwaade bedrijven op zijnen tijd straffen? Zal hij niet eens ten jongsten dage, een' ieder' vegelden, naar zijne werken, en u als dan ook? Bedenk dit alles wel, mijn Kind! Maar wat zult gij nu doen, om de welverdiende straffen uwer zonde te ontgaan? *K*. Ach mijn lieve Vader! ik bidde u, leer mij dat! ten einde ik de straffen van God niet verder te vreezen hebbe. *V*. Dit wil ik u gaarne leeren mijn Kind! als gij het maar begrijpen kunt. *K*. Gij hebt mij immers zoo menigmaal gezegd, dat God den Kinderen verstand geeve, als zij ijverig bidden. *V*. Gij hebt gelijk mijn lief Kind, wij zullen God aanroepen, dat hij uw verstand opene, op dat gij leeren en begrijpen moogt, op welk eene wijze gij van de vrees en welverdiende straffen der zonde bevrijd en een oprecht, vroom en gelukzalig mensch worden kunt.

Ach liefderijk God! tegen u, tegen mijne Ouders en tegen anderen heb ik mij, menigmaalen, zeer

zeer zwaar bezondigd, en daar door, uwen rechtvaardigen toorn en straffen op mij gelaaden. Geef mij toch te kennen, hoe ik deze straffen ontgaan en op welk eene wijze, ik niets anders, als lautre goedheid van u verwachten moge. Verlaat mij niet met uwe hulpe, op dat ik u altoos, beminne, en prijze, en uwen naam met dankbaarheid groot maake. Amen.

TWEEËNVEERTIGSTE GESPREK.

Jezus heeft de straffen, welken wij verdiend hadden, op zich genomen.

Vader. Een zeker mensch, was door zijne nalatigheid, in zeer groote schulden geraakt, en daar door in de gevangenis gekomen. Een rijk bloedverwant van hem, stelde zich als borge, dat is: hij beloofde voor den schuldenaar te betaalen; hij betaalde ook wezenlijk de schuld; den gevangenen kwam los; en werd na dien tijd een ordentlijk en braaf mensch. Wat meent gij, mijn lieve Kind! was deze rijke borge niet een recht braaf en edelmoedig man? *K*. Ja wel. *V*. Zijn wij dan wegens onze zonden, bij God ook niet in groote schulden vervallen. *K*. Ja. *V*. Zoo wij nu ook zoo eenen rijken bloedvriend hadden, die voor ons betaalde, wat zou dat een geluk zijn? *K*. Dat ware te wenschen. *V*. Nu, mijn Kind! wij hebben zoo een bloedvriend, die zich voor ons aanbood, die alle onze schulden, te weeten de straffen der zonde, bij God

be-

betaalde, en dat is onze beminde Heer Jezus, van welken gij in 't vervolg meer zult hooren. Die is voor ons Borge geworden en heeft in onze plaats alle straffen geleden, welken wij lijden zouden. Wanneer wij hem, als onzen Verlosser aanneemen en ons door de genadige hulpe van God beteren, zoo zal God ons niet straffen. *Want zoo lief heeft God de Waereld*, (dat is allerlei (*a*) menschen) *gehad, dat hij zijnen eeniggebooren Zoon*, (onzen Heer Jesus Christus) *overgave, op dat allen die in hem geloofden*, (die hem voor hunnen Borge en Verlosser aannamen,) *niet verlooren zouden gaan, maar het eeuwig leven hebben*. Waarom behoeven wij dan voor de verdiende straffen onzer zonde niet meer te vreezen? *K*. Om dat Jesus dezelven betaald heeft. *V*. Maar wanneer nu zoo een mensch, welken die rijke Bloedverwant uit de gevangenis gered had, in 't vervolg nieuwe schulden maakte, en zich weder in de gevangenis hielp, denkt gij niet, dat zulk kwaad en zondig mensch, zijne verdiende straf zou ontvangen? *K*. Ja hij verdiende niet beter. *V*. Merk gij dit nu wel. Jesus heeft onze schulden betaalt: maar [in de plaats van Hem dankbaar te zijn en naar zijn bevel te leeven] wanneer wij, nu wederom, op nieuw aanhoudend moedwillig zondigden [en zonder wederkeeren] zouden wij dan niet eindlijk, de welverdiende straf van onze boosheid daar voor moeten ontvangen. [*K*. O! daar bewaare mij de

(*a*) ALLE zegt de Heer SEILER, doch verstandige Leermeesters weeten ten aanzien van dit verschil in het midden van de paden des rechts te blijven.

de goede God voor! *V.* Ja mijn lieve Kind! daar voor zal God u bewaaren, zoo gij Hem maar recht lief hebt, en Hem geduurig en ernstig daar om bidt. *K.* O! dat wil ik doen zoo lang als ik leeve.] *V.* Zeg mij nu nog eens, mijn Kind! Moeten wij niet recht verheugd zijn, dat God onze zonden schulden door Jesus betaalen liet? *K.* Ja; dat is een groote weldaad. *V.* Moeten wij God dan niet, zoo veel te meer beminnen en des te bereidwilliger, gehoorzaamer jegens Hem zijn? *K.* Dat is billijk. *V.* Wel aan dan onderwerp u toch aan hem, in het toekomende en dient hem met een bereidwillig harte, zegt dan:

Ach liefderijk God! ik dank u, dat gij ook mijne groote zonde-schuld, door Jesus weggenomen, en mij alle mijne Overtredingen vergeeven hebt. Ach! hoe zal ik u prijzen, daar gij mij zoo veel goedheid bewezen, en mij, van mijne welverdiende straf bevrijd hebt! [O dat gij mij bewaarde, om nimmer deze uwe goedheid met ondankbaarheid te beloonen.] Dan wille ik u mijn geheele hart overgeven; dan zal ik u met eene kinderlijke liefde beminnen, dan zal ik u mijn gansche leven dienstbaar zijn en gehoorzaam tot den laatsten levenssnik. Amen!

DRIEËNVEERTIGSTE GESPREK.

Over de Afkomst en het Leven van Jesus.

Kind. Zeg mij eens Vader! wie is doch die Heer Jesus Christus van welken gij mij gezegd hebt, dat hij de straf onzer zonden gedraagen hebbe? *V.* Het behaagt mij zeer mijn lieve Kind! dat gij begeerig zijt, om te weeten wie de doorluchtige Persoon zij. Eene naauwkeuriger kennis van denzelven zal u tot een ongemeen nut en heil verstrekken. Maar vermids het moeilijk is om tot deze kennis te koomen; behoort gij God steeds vlijtig aan te roepen, ten einde Hij u daar toe zijne Genade verleene. *K.* Dat wil ik van harte gaarn doen, doch ik bid u, leer mij 'er maar veel van. *V.* Zeer wel: Wel aan, ik zal dan alles van zijn eersten oorsprong ophaalen. Hoe heete de eerste mensch? *K.* Adam. *V.* Nu deze Adam teelde veel Kinderen, en deze wederom, andere Kinderen: dus nam het menschelijk geslacht, binnen weinig tijds op eene ongelooflijke wijze toe. Vermids nu deze eerste afstammelingen van Adam in afschuuwlijke zonden vervielen en zich daar van niet wilden afhouden en bekeeren, zoo verdelgde God hen door eenen grooten Watervloed, die den gantschen aardbodem bedekte; en Noach een godvreezend man bleef met de zijnen alleen overig, en in 't leven. Ondertusschen vervielen de nakomelingen van Noach weder in groote zonden,

en

en verlieten den dienst van den waaren God. Daar op verkoos God Abraham een zeer vroom en oprecht man, ten einde hij Hem als den Schepper van Hemel en Aarde en tevens als zijnen Verbonds God op eene gantsch bezondere wijze, alleen zoude dienen. Hij gaf hem ook die verzekering, dat uit zijne nakomelingen die doorluchtige Persoon eerlang zoude voordkomen, welken Hij aan onze eerste voorouders in het Paradijs beloofd had. Gij weet immers nog welke de toezegging waare, welke aangaande dien grooten Persoon, door God zelven gedaan was? Wat zeide God tot Eva? *K. Het zaad der Vrouwe zal de Slang den kop vermorzelen. V.* Wat verstaat gij door het *zaad der Vrouwe*? *K.* Een mensch, die uit een Vrouwe zoude voordkoomen. *V.* En wat zou die doen? *K.* Die zoude dien zaligen gelukstaat wederom aanbrengen, waar in onze eerste Ouders [voor hunnen val], in het Paradijs leefden. *V.* Dit hebt gij wel aangemerkt. Nu aangaande dezen doorluchtigen Persoon, beloofde God aan Abraham dat hij ten eenigen tijde uit zijne nakomelingen zoude voordkomen. Deze Abraham nu had eenen Zoon wiens naam was Isäak, en Isaak had ook eenen dien Jakob heette. Deze Jakob kreeg van God den naam van Israël; en Jakob, toegenaamd Israël, had twaalf Zoonen, welken om deze reden, benevens alle hunne nakomelingen Kinderen Israëls genaamd worden; en tegenwoordig onder den naam van Jooden bij ons bekend zijn. Onder deze Kinderen Israëls was eertijds, een groot Koning, die onder den naam van David alszins beroemd is. Onder zijne afstammelingen was

Ma-

Maria een godvruchtige Jongvrouw, die aan Joseph, eenen Burger uit Nazareth, verloofd was. Deze van God uitverkooren, en op eene wonderbaare wijze, door de kracht van den Heiligen Geest bezwangerde Maagd baarde Jesus, welke Christus of Messias dat is de Gezalfde genaamd werd. *K.* Zoo kwam onzen Heer dan uit de Jooden voort? *V.* Ja. De Jooden hadden toen den waaren en rechten Godsdienst, en waaren als de nakomelingen van Abraham, Gods uitverkooren volk. *K.* Waar werd Jesus dan geboren? *V.* Te Bethlehem, een klein Steedjen in het Joodsche land, 't geen zeer verre van ons in het Oosten ligt. In zijn jeugd, was Hij zeer gehoorzaam aan zijne Ouders en hun in alles onderdanig. Hij nam spoedig toe in verstand en wijsheid. Alreeds in zijn twaalfde jaar, was Hij bezig in den Tempel te Jeruzalem [de vergaderplaats van den openbaaren Godsdienst], om opentlijk te leeren [en het volk te onderwijzen, aangaande die dingen, welke de Profeeten van Hem voorzegd hadden] en wegens het Heil der Zaligheid, 't welk den geenen zoude aanbrengen, welke Hem hoorden en in Hem geloofden. Zijne leer was zodanig ingericht en van dien aart, dat alle die Hem hoorden, zich daar over verwonderden. In zijn dertigste jaar, begon Hij, in het Joodsche land, te prediken en te onderwijzen. Dan op dat de Inwooners van die landstreek, en vervolgens alle andere menschen den wil van God des te eerder mogten leeren kennen, verkoor Hij twaalf Joodsche mannen van geringe afkomst, tot Apostelen of Heilgezanten, welken Hij drie jaaren bij zich hield, op dat zij wat Hij deed zien,

zien, en wat Hij leerde hooren mogten. Vervolgends gaf Hij hun bevel, om zelve in 't openbaar te leeren en voornaamelijk die groote Heilmaar te verkondigen, dat de lang beloofde Christus nu gekomen waare. Op dat nu de menschen in Hem gelooven, en Hem, als den lang beloofden Christus zouden aanneemen, deed Hij zeer groote wonderwerken: Hij maakte veele blinden ziende; lammen gaande; kranken gezond; en wekte zelfs eenige doode menschen op. Maar, vermids te zijnen tijd, de voornaamste en aanzienelijkste Jooden, voor het grootste gedeelte, waereldgezinde, schijnheilige en booze menschen waaren, benijden zij Hem, en dar wel meest om de hoogachting, die het volk Hem toedroeg. De nijd bij hen tot haat overslaande, beschuldigden zij Hem bij de Opperste Regering te Jeruzalem met valsche en leugenachtige aanklagten. Deze gaf Hem over in de handen van Pilatus, een Heiden en een zeer godloos mensch, die te dier tijd Landvoogd of Stadhouder over Judea was. Deze liet Hem, op de onstuimige en onbillijke aanklagten der Jooden geesselen en een kroon van gevlochte doornen op het hoofd zetten; en vervolgends, na dat Hij eene langduurige en wreede foltering van heidensche krijgsknegten had uitgestaan, met handen en voeten aan een kruis nagelen en aldus sterven. Joseph van Arimathea een rijk en aanzienlijk man, van de Joodsche Overheid vrijheid verkregen hebbende, om het dood lichaam te mogen hebben, nam het van het kruis af en leide het in zijn eigen graf, 't geen nieuw en uit een rotse gehouwen was. Maar God wekte Hem, op den derden

dag, wederom op en Hij kwam levend uit het graf te voorschijn.

Na zijne Opstanding bleef Hij nog veertig dagen op aarde, en verscheen dikwijls, op verscheiden plaatsen, aan zijne Leerjongeren. Zijn tijd eindlijk verloopen zijnde, bracht Hij hen op den Olijfberg, buiten Jeruzalem; zegende hen en voer van den gezegden berg zichtbaar, voor hunne oogen op ten Hemel. Daar zit hij nu in de grootste en luisterrijkste Heerlijkheid aan de rechte hand van zijnen Vader. Daar heerlcht en regeert Hij over de gantsche Waereld. Van daar zal Hij nog éénmaal wederkoomen en de Dooden uit hunne graven doen opstaan; en ten jongsten dage zal Hij het zijn, die het gantsche menschdom, voor zijnen Rijkszetel zal doen verschijnen; en de godlooze nakomelingen van Adam tot de eeuwige verdoemenis en pijnen zal overgeeven, maar zijne godvruchtige Keurelingen met zich opneemen in den Hemel, om hen daar te doen genieten eene Vreugde die eeuwig zal duuren, en een Heerlijkheid, die onverganglijk bestaan zal.

JES. VII: 14. *Daarom zal de HEERE zelve ulieden een teken geeven; ziet een Maagd zal zwanger worden en eenen Zoone baaren en zijnen naam IMMANUEL heeten.*

MAT. I: 21. *En zij zal eenen Zoone baaren en gij zult zijnen naame heeten JESUS; want Hij zal zijn volk zalig maaken van haare zonden.*

JOH. XVII: 3. *En dit is het eeuwig leven, dat zij u kennen den eenigen waarachtigen God, en Jesus Christus, dien gij gezonden hebt.*

LUC. II: 10. 11. *En de Engel zeide tot hen: vreest niet, want ziet! ik verkondige u groote blijd-*

blijdschap, die allen den volke weezen zal. Namelijk, dat u heden gebooren is de Zaligmaker, welke is Christus de Heere, in de Stad Davids.

MAT. XI: 15. *De blinden worden ziende; de kreupelen wandelen; de melaatschen worden gereinigd; de dooven hooren; de dooden worden opgewekt; en de armen wordt het Euangelium verkondigd.*

VIERENVEERTIGSTE GESPREK.

Hoe Jesus, als een onschuldige, de schuld der zonden en straffe der menschen gedraagen heeft.

Vader. Zoo hebt gij dan nu, op de onlangs gehouden wijze, uwen Heer Jesus leeren kennen? *K.* Ja, maar ik verstaa nog niet op welk eene wijze Hij mijne straf heeft weggenoomen? *V.* Wanneer een mensch zelv in de gevangenis zit, kan hij dan een' ander' wel verlossen? *K.* Neen. *V.* Wanneer ook iemant zelv in groote schulden zit, en geen geld heeft, kan hij dan ook wel voor anderen betaalen? *K.* Neèn zeker dat kan hij niet. *V.* Maar wanneer iemant zelv verdiend heeft, zijn gantsche leven in de gevangenis gezet te worden, kan hij dan voor anderen deze straf wel lijden? *K.* Dat kan hij waarlijk niet. *V.* Wel nu, indien Jesus zelv met zonden-schulden was belaaden geweest, zou Hij dan voor onze schulden hebben kunnen betaalen?

K. Neen. *V.* Merk dit dan op mijn Kind! Jesus was een gantsch onschuldig mensch. Hij was in eene volkomene onschuld gebooren; Hij deed niets, dat naar zonde geleek; ja in Hem kwaamen nimmer eenige de minste begeerlijkheden tot zondigen op. Had nu, zoo een gantsch onschuldigen mensch, wel zoo eene harde straf en den dood verdiend? en wel zoo eenen smertlijken, schandlijken en verschriklijken dood, als Jesus geleeden heeft? *K.* Zeker niet. *V.* Weet dan mijn Kind! dat Hij om onze zondigen toestand dezen allersmertlijksten dood geleeden hebbe. Maar kunt gij u nog wel herinneren, wat voor een straf God den eerste menschen heeft opgelegd? *K.* Zeer wel: de straffe van den dood. *V.* En even alzoo, heeft God over elke overtreeding zijner geboden, den dood gedreigd. Hebt gij nu ook niet, menigmaalen de geboden Gods overtreeden? *K.* Ach ja zeker maar al te veel. *V.* Hebt gij dan ook niet de doodstraffe verdiend? *K.* Dit kan ik niet tegenspreeken. *V.* O ziet dan! ook uwe zonden heeft, [indien gij anders dien Verlosser tot uwen Heiland verkiest,] de gantsch onschuldige Jesus door zijnen dood weggenomen. Die smerten, welken gij *hier* en ook *na dit leven* zou hebben moeten uitstaan, heeft Hij geleeden. Daarom wanneer gij eens sterven zult, zal de dood u geen straf, maar eene verwisseling doen ondergaan, die u eene onuitspreeklijke vreugde zal aanbrengen. Jesus dan, is om uwe, mijne en van alle andere menschen zoo velen Hem aanneemen en geloovig omhelzen, overtredingen en zonden, geslaagen, gemarteld, gegeesseld en ter dood gebracht.

Daar-

Daarom zegt de Profeet Jesaia: Hoofdst. LIII: 4, 5. *Waarlijk Hij heeft onze krankheden op zich genoomen en onze smerten heeft Hij gedraagen: doch wij achtteden Hem, dat Hij geplaagd, van God geslaagen en verdrukt was. Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijseld; de straffe die ons den vrede aanbrengt, was op Hem, en door zijne striemen is onze genezinge geworden.* Zouden wij nu zoo eenen goeden Verlosser niet lief hebben, die ons dus in genade aannam; die ons van zoo veele duizende bedroefde oogenblikken van gevaar bevrijdde; die de Genade van God voor ons verworf en ons tot eene eeuwige Zaligheid bekwaam maakte. Ja mijn Kind! O laat ons Hem beminnen! Hij heeft ons eerst lief gehad; laat ons Hem, onze gantsche Ziel overgeeven, en Hem dagelijks, met veele tekenen van godvrucht hulde doen en nimmer vergeeten te prijzen. Want daar toe heeft Hij ons verlost van zonde en alle ongerechtigheid, *op dat Hij zich heiligde en toebereide een Volk, dat ijverig waare in goede werken.* Daar toe geeft Hij ons krachten; en zal 'er ons eens ten jongsten dage rekenschap van afvorderen.

2 Kor. V: 21. *Want dien, die geen zonde gekent heeft, heeft Hij zonden voor ons gemaakt, op dat wij zouden worden rechtvaerdigheid Gods in Hem.*

Mat. XX: 28. *Gelijk de Zoone des menschen niet is gekoomen, om gediend te worden, maar om te dienen, en zijne Ziel te geeven tot een rantsoen voor veelen.*

JOH. X: 17. 18. *Daarom heeft mij de Vader lief, overmids ik mijn leven aflegge, op dat ik het zelve wederom neeme. Niemant neemt het zelve van mij, maar ik legge het van mij zelven af: ik hebbe magt het zelve af te leggen en magt het zelve wederom te neemen. Dit gebod heb ik van mijnen Vader ontvangen.*

HEBR. II: 14. *Overmits dan de Kinderen des vleeschs en bloeds deelachtig zijn, zoo is Hij ook desgelijks derzelver deelachtig geworden, op dat Hij door den dood, te niete doen zoude, den geenen die 't geweld des doods had, dat is den Duivel.*

ROM. V: 8. *Maar God bevestigt zijne liefde tegen ons, dat Christus voor ons gestorven is, als wij noch zondaars waaren.*

1 TIM. II: 5. *Want daar is één God, daar is ook één Middelaar Godes en der menschen, de mensch Christus Jesus.*

ROM. VI: 23. *Maar de besoldinge der zonde is de dood, maar de Genadegifte Gods is het eeuwig leven, door Jesus Christus onzen Heere.*

ROM. III: 24. *Wij worden, om niet gerechtvaerdigd, uit zijne Genade, door de Verlossing die in Christus Jesus is.*

1 PETR. I: 18. 19. *Weetende dat gij niet door vergangl ijke dingen Zilver of Goud, verlost zijt, uit uwe ijdele wandelinge, die u van de Vaderen overgeleverd is; maar door het dierbaar bloed van Christus, als eens onbestraffelijken en onbevlekten Lams.*

2 KOR. V: 14. 15. *Want de liefde van Christus*

stus dringt ons: als die dit oordeelen, dat, indien een voor allen gestorven is; zij dan allen gestorven zijn.

I TIM. I: 15. *Dit is een getrouw Woord en aller aanneeminge waardig: dat Christus Jesus in de Waereld gekomen is, om de Zondaaren zalig te maaken.*

JOH. X: 11. *Ik ben de goede Herder, de goede Herder stelt zijn leven voor de Schapen.*

I JOH. II: 2. *En Hij is een verzoeninge voor onze zonden; en niet alleen voor onze zonden, maar ook voor de zonden der geheele Waereld.*

EPH. I: 20-22. *Die Hij gewrocht heeft in Christus. Als Hij Hem uit den dooden heeft opgewekt; en heeft Hem gezet aan zijne rechtehand in den Hemel: Verre boven alle Overheid en magt en kracht en heerschappije, en allen naam, die genaamd wordt, niet alleen in deze Waereld, maar ook in de toekomende. En heeft alle dingen zijnen voeten onderworpen, en heeft Hem der gemeente gegeeven, tot een hoofd boven alle dingen.*

JOH. V: 22. 23. *Want ook de Vader oordeelt niemant, maar heeft al het oordeel den Zoone gegeeven. Op dat zij allen den Zoone eeren, gelijk zij den Vader eeren. Die den Zoon niet eert, eert ook den Vader niet die Hem gezonden heeft.*

MAT. XXVIII: 18. *En Jesus bij hen komende, sprak tot hen, zeggende: mij is gegeeven alle Magt in Hemel en op Aarde.*

I PETR. III: 22. *Welke is aan de rechtehand Gods, opgevaaren ten Hemel, de Engelen, Magten en krachten Hem onderdanig gemaakt zijnde.*

VYFENVEERTIGSTE GESPREK.

Dat Jesus niet alleen Waarachtig Mensch maar ook Waarachtig God zij.

Vader. Nu is het tijd, mijn Kind! dat gij uwen Verlosser nog wat naauwkeuriger leert kennen. Uit hoe veel deelen bestaat een mensch? *K.* Uit twee deelen, als *lichaam* en *Ziel. V.* Uit even zoo veele deelen bestond ook onze Verlosser; maar, behalven dat, was Hij ook Gods Zoon. Maar is God ook almagtig? *K.* Ja. *V.* Is God ook overal tegenwoordig? *K.* Ja. *V.* Nu zoo is dan de Zoon van God ook almagtig en overal tegenwoordig: Ja Hij is ook goed, rechtvaerdig, alweetend, onveranderlijk en van eeuwigheid God, gelijk de Vader. Daar zijn dan twee zaaken, die gij in uwen Verlosser wel onderscheiden moet. Het *eerste* is, dat Hij de eeuwige, almagtige en steeds overal tegenwoordige Zoon van GOD zij; het andere, dat Hij ook een waarachtig mensch zij. De Zoon van God, heeft zich met den mensch Jesus, welken de Maagd Maria gebaard heeft, zoo naauw vereenigd, dat beide de Zoon van God en de mensch Jesus, nu een' Persoon of eenen Heere Christus uitmaaken. *K.* Dat stuk is zeer zwaar om te begrijpen. *V.* Zoo is het mijn Kind! maar hebt gij niet een Ziel? *K.* Ja. *V.* Hebt gij ook een lichaam? *K.* Ja. *V.* Maaken nu niet beiden

Lichaam en Ziel een mensch uit, gelijk gij zijt? *K.* Zonder twijfel. *V.* Wel op eeven [eene bijna gelijke schoon niet] dezelfde wijze is het in Christus. Hij is Gods Zoon en ook de Zoon van Maria; en beiden maaken zij, bijna gelijk lichaam en Ziel, nu een' Persoon eenen Christus uit, [en de menschheid van Christus bestaat in de persoonlijkheid des Zoons van God] Maar om dit stuk u nog wat beter te doen begrijpen; [schoon eigenlijk deze verborgenheid onbegrijpbaar en door geene woorden is uittedrukken] ziet gij dien verguldeu beker, daar op de tafel wel? *K.* Ja. *V.* Ziet gij wel hoe het Goud om het Zilver legt, en hoe de Beker rondom daar mede overdekt is? *K.* Ja. *V.* Maaken nu beiden goud en zilver dus vereenigd, niet te zamen maar eene zaak uit? *K.* Ja. *V.* Blijft het goud niet goud, schoon het boven op het zilver legt en daar zeer naauw mede vereenigd is? *K.* Zekerlijk ja. *V.* Zoo blijft ook de Zoon van God in zijn Godlijke hoogheid en Majesteit, altijd Gods Zoon, schoon Hij met den mensch Jesus een Persoon uitmaakt. *K.* De Zoon van God heeft dan niet opgehouden de Zoon van God te zijn schoon Hij mensch werd? *V.* Neen, mijn Kind! God kan niet ophouden God te zijn; Hij is onveranderlijk. Blijft de Ziel niet een Ziel, wanneer zij met het lichaam vereenigd wordt? *K.* Ja. *V.* Blijft het geld geen geld schoon het in een aarde vat gelegd wordt? *K.* Ja. *V.* Zoo houdt de Zoon van God ook niet op, de Zoon van God te zijn, schoon Hij zich met den mensch Jesus op het naauwste vereenigde. Verstaat gij dat nu wel? *K.* Ja. Ik geloof dat ik het versta. *V.* Wel nu dan zult

gij ook, deze andersints voor de Kinderen zeer moeilijke Schriftuurteksten ook wel verstaan.

JOH. I: 14. *En het* Woord, (*dat is de* Zoon van God) *is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond.*

JOH. III: 16. *Want alzoo lief heeft God de Waereld gehad, dat Hij zijnen eeniggeboorен Zoon, gegeeven heeft, op dat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve maar het eeuwig leven hebbe.*

1 JOH. I: 7. *Het bloed van Jesus Christus zijnen Zoon,* ('t welk Hij in zijn bitter lijden en aan het kruishout uitgestort heeft) *reinigt ons van alle zonde.*

K. Zoo is dan de Zoon van God voor ons gestorven? *V.* [Zoo is 't mijn Kind! maar ook dit is moeilijk!] God kan niet sterven mijn lieve Kind! dat bemerkt gij wel! Ik zeg God kan niet sterven; [en nogtans zegge ik, dat Gods Zoon gestorven is: God kan niet sterven,] maar de Zoon van God heeft zijne menschelijke Natuur, voor ons [vooral de zijnen] in den dood overgegeeven, en dat is bij God even zoo veel, als of alle [die] menschen voor hun eigen zonde den dood ondergaan hadden.

2 KOR. V: 15. *Als die dit oordeelen, dat indien een voor allen gestorven is, zij dan allen gestorven zijn.*

1 JOH. II: 2. *En Hij* (te weeten Jesus) *is een verzoeninge voor onze zonden; en niet alleen voor de onze, maar ook voor de zonden der geheele Waereld.*

Wanneer nu een boos en zondig mensch voor ons gestorven waare, zoo zouden wij nog eenigsints

nigsints twijfelen of hij de gantsche straffe over al onze zonden weggenomen hadde: maar de Zoon van God, [die zonder zonde gebooren, heilig, onnozel en onbesmet was,] heeft zijne menschelijke Natuur en Ziel, voor ons laaten martelen, zou het God nu niet waarachtig ernst zijn, [dezen] menschen hunne zonden te vergeeven? en zou zulk een Verlosser niet eene eeuwige Zaligheid kunnen aanbrengen?

ROM. VIII: 31-34. *Zoo God voor ons is, wie zal tegen ons zijn? Die ook zijnen eigen Zoon niet gespaard heeft, maar heeft Hem voor ons allen overgegeeven, hoe zal Hij ons ook, met Hem niet alle dingen schenken? Wie zal beschuldiging inbrengen tegen de Uitverkoornen Gods? God is het die rechtvaerdig maakt. Wie is 't die verdoemt? Christus is 't die gestorven is: ja dat meer is, die ook opgewekt is; die ook aan de rechte hand Gods is; die ook voor ons bidt.*

Prijs, lof en dank zij u toegebracht. O goeddoende God dat Gij uwen geliefden Zoon voor ons hebt overgegeeven, om in zijne onbevleklijke en heilige menschheid voor onze zonden te lijden en zoo veele versmaadheden, pijnen en wreedheden uitteſtaan; ten einde Hij ons vergevinge van zonden en eeuwige Zaligheid zoude aanbrengen. Ach! hoe zullen wij deze oneindige weldaaden van eeuwige liefde naar waarde genoeg roemen! hoe zullen wij dezelven door eenen oprechten en heiligen wandel naar waarde genoeg beantwoorden!

HEBR. V: 8, 9. *Hoewel Hij de Zoon was, nogtans heeft Hij gehoorzaamheid geleerd uit het geene Hij heeft geleeden. En geheiligd zijnde,*

is

is Hij allen die Hem gehoorzaam zijn, een oorzaak der eeuwige Zaligheid geworden.

1 JOH. IV: 9. *Hier in is de Liefde Gods tegen ons geöpenbaard, dat God zijnen eenig-gebooren Zoon gezonden heeft, in de Waereld, op dat wij zouden leven door Hem.*

GAL. IV: 4. 5. *Maar, wanneer de volheid des tijds gekomen is, heeft God zijnen Zoon uitgezonden, geworden uit een Vrouwe, geworden onder de Wet. Op dat Hij de geenen, die onder de Wet waaren, verlossen zoude, en op dat wij de aanneeminge tot Kinderen verkrijgen zouden.*

KOL. II: 9. *Want in Hem woont alle de Volheid der Godheid lichaamlijk.*

JOH. X: 30. *Ik en de Vader zijn een.*

JOH. VIII: 58. *Jesus zeide tot hen: voorwaar, voorwaar! zeg ik u, eer Abraham was, ben ik.*

JOH. V: 19. *Jesus dan antwoordde en zeide tot hen: voorwaar voorwaar! zeg ik u, de Zoon kan niets van zich zelven doen, ten zij Hij den Vader dat ziet doen: want zoo wat die doet, 't zelve doet ook de Zoon desgelijks.*

JOH. V: 23. *Op dat zij allen den Zoone eeren, gelijk zij den Vader eeren. Die den Zoon niet eert, eert den Vader niet die Hem gezonden heeft.*

ZESENVEERTIGSTE GESPREK.

Dat wij door het Geloof in Jesus van de straffen der zonden verloscht, en der eeuwige Zaligheid deelachtig worden, schoon de Pligt van heiliging door het betrachten van goede Werken ook noodzaaklijk is.

Vader. Heeft Christus nu op deze wijze, de straf der zonden op zich genoomen. *K.* Ja de Heer nam al onze zonden op zich *Indien wij gezondigd hebben, hebben wij eenen Voorspraak bij den Vader, namentlijk Jesus Christus den rechtvaerdigen en Hij is een verzoening voor onze zonden en niet alleen voor onze zonden, maar ook voor de zonden der geheele Waereld. V.* Wat verstaat gij door de geheele Waereld? *K.* Alle [of wel Allerlei] menschen in de geheele Waereld. *V.* Dat is wel gesprooken. Dus wordt dan geen mensch, [wien Christus tot Zaligmaker geworden is] om zijne zonden gestraft. *K.* Neen zeker! [niet één van die allen.] *V.* Maar nu onlangs, werd dat boos Vrouwspersoon, 't geen gestoolen had, openlijk gestraft. *K.* Dat is zo. Maar heeft dan Christus deze straf ook niet gedraagen? *V.* Die straf welke de zonde na zich sleept, mijn Kind! is van twederlei gevolgen. Een straf bij God en een straf bij de menschen, en wel voor al bij de Wereldsche Overigheid. De Heer Jesus heeft alle straffen

ſen over de zonden gedraagen, welken wij van God te wachten hadden. Dan, mijn lieve Kind! Jeſus is onze Middelaar en Verzoener niet bij de Waereldſche Overigheid, maar bij God. *K.* Dus hebben wij dan gantſch geene ſtraf over onze zonden meêr te vreezen? *V.* Neen; indien wij maar *Jeſus voor onzen Verzoener erkennen en aanneemen*, dat is *in Hem gelooven*. *K.* Dan hebben wij in 't geheel geene ſtraf meêr te vreezen? *V.* Neen, het is dan even zoo veel als of wij, *in 't geheel nooit geen zonde gedaan hadden.* God aanſchouwt ons, om Chriſtus wille, als gerechtvaerdigde en heilige menſchen. Want al onze ſchuld heeft Chriſtus betaald. Wij hebben daar door; als *Kinderen van God*, aandeel aan de Liefde van God, *aan zijne* beſcherming en aan alle die weldaaden, welke Hij zijnen beminden Schepzelen betoont.

Rom. V: 1. *Wij dan gerechtvaerdigd zijnde uit den Geloove, hebben vrede bij God, door onzen Heere Jeſus Chriſtus.*

K. Derhalven zijn 'er dan geen ſtraffen meêr te wachten en kunnen en moogen doen wat wij willen? *V.* Wat zegt gij, mijn lieve Kind? Is niet de ondankbaarheid tegen menſchen eene van de verfoeilijkſte ondeugden? *K.* Ja. *V.* Zoudt gij dan zoo ondankbaar tegen God zijn, dat gij Hem wederom, door uwe zonde, op nieuw beledigen zoudt? Heeft Hij u daar toe niet geſchapen, dat gij goed doen en met gehoorzaamheid, zijne geboden zoude nakoomen, Hem zoudt hoogſchatten en eeren? *K.* Ja. *V.* Heeft Hij u ook daarom niet, door zijnen eenigen gebooren Zoon, van alle ſchuld en ſtraffen uwer

me-

menigvuldige overtredingen bevrijd; op dat gij de verdoemenis ontgaan en in heiligheid en gerechtigheid voor Hem leeven zoudt? Meent gij, dat de Heer Jesus, zijn dierbaar leeven, voor de menschen daarom heeft afgelegd en den dood ondergaan, dat Hij aan booze zondaaren de vrijheid zoude verleenen, onbeschaamd en zonder eenige vrees voor straffe te zondigen? *K.* Ach! vergeef mij mijn onkunde, ik dagt 'er zoo naauwkeurig niet op. *V.* Overweeg eens wel, wat ik u gezegd hebbe. Wat meent gij, wanneer een Vader eenen ongehoorzaamen Zoon had; die zich in schulden gestort en door zijn Godloos gedrag tot de gevangenis verwezen zag; hem uit eene tedere liefde van de boejen verloste en zijne schulden betaalde, en die moedwillige en booze Zoon beging geduurig nieuwe zonden, en maakten het zoo slecht, dat hij de Overheid wederom in handen kwaame, wat dunkt u, zeg ik, zou de goede Vader, zulk eenen ongehoorzaamen Zoon niet eindlijk, aan de Overheid overlaaten, om rechtveerdig gestraft te worden? *K.* Ja, met alle recht. *V.* Worden de straffen van zulk een mensch nu nog niet grooter, dan die te vooren waaren? *K.* Ik geloof zeker ja. *V.* Nu dus zou ook God met die geenen moeten handelen, welken Hij door zijnen Zoon van de eeuwige gevangnis bevrijd had; indien zij zich door nieuwe zonden geduurig aan nieuwe straffen schuldig maakten. Hij zou eindlijk met hen naar zijne gerechtigheid moeten te werk gaan; Hij zou met zijne genade van hun moeten wijken; hen overgeeven aan hunne booze begeerlijkheden, en wanneer zij dus van de eene tot

de andere zonde overgingen, zouden zij eindlijk in het eeuwig verderf moeten geraaken. Immers dus zegt de Apostel HEBR. X: 26, 27. *Want zoo wij willens zondigen, na dat wij de kennisse der waarheid ontvangen hebben, zoo blijft daar geen slachtoffer meêr over voor de zonde. Maar een schrikkelijke verwachtinge des oordeels en hitte des vuurs, dat de tegenstanders zal verslinden.*

En 2 KOR. V: 15. *Als die dit oordeelen, dat indien een voor allen gestorven is, zij dan alle gestorven zyn. En Hij is voor allen gestorven, op dat de geene, die leeven, niet meer zich zelven zouden leeven, maar dien, die voor hun gestorven en opgewekt is.*

[Wat is het daarom goed, mijn Kind! dat God de zijnen voor zulk eenen afval bewaare!] Wenscht gij nu ook niet aan uwen beminden Verlosser toe te behoren en Hem eigen te zijn? *K.* Ja, dat wensch ik van harte. *V.* Hebt gij dan in waarheid, een oprecht voorneemen, om, met opzet en overleg, geene zonde meêr te doen? *K.* Ja dat heb ik voorgenomen. *V.* En ook altoos alles goeds te verrichten? *K.* Ja zoo veel mij doenlijk zij. *V.* Wel aan dan, [Smeek daar toe veel de Godlijke Genade! waarlijk mijn lief Kind!] God wil u bijstaan, en met zijne hulpe ondersteunen, op dat gij veel goede daaden verrichten moogt. Geloof het mijn Kind! uwe Verlosser zal u [mids gij Hem daaglijks daarom aansmeekt] zijnen alvermogenden Bijstand verleenen; waar door gij leeren zult, alle boosheid te vermijden; ja daar door zult gij gesterkt worden, om eene menigte van allerlei goede daaden te verrichten. *K.* Wat moet ik door

dien

dien Bijstand verstaan? *V.* Den Heiligen Geest, dog daar van, zal ik in 't vervolg nader met u spreeken.

MARC. XVI: 16. *Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden. Maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.*

MAT. VII: 21. *Niet een iegelijk die tot mij zegt Heere Heere! zal ingaan in 't Koningrijk der Hemelen; maar die daar doet, den wille mijns Vaders, die in de Hemelen is.*

JOH. XIV: 23, 24. *Jesus antwoordde, en zeide tot hem, zoo iemand mij lief heeft, die zal mijn Woord bewaaren: en mijn Vader zal hem liefhebben, en wij zullen tot hem inkoomen en zullen wooninge bij hem maaken. Die mij niet lief heeft, die bewaart mijne woorden niet. En het woord, dat gij lieden hoort, is het mijne niet, maar des Vaders, die mij gezonden heeft.*

ROM. II: 4. *Of veracht gij den rijkdom zijner goedertierenheid, verdraagzaamheid en langmoedigheid, niet weetende, dat de goedertierenheid Gods, u tot bekeeringe leidt.*

JOH. III: 18. *Die in Hem gelooft, wordt niet veroordeeld, maar die niet gelooft, is alreeds veroordeeld: dewijl hij niet heeft gelooft, in den naame des eeniggebooren Zoons van God.*

JAC. II: 17-20. *Alzoo ook het Geloove, indien het de werken niet heeft, is bij zich zelven dood. Maar zal iemand zeggen, gij hebt het Geloove en ik heb de werken: toon mij uw Geloove uit uwe werken, en ik zal u uit mijne werken, mijn Geloove toonen. Gij gelooft dat God een éénig God is: gij doet wel, de Duivelen gelooven 't ook, en zij sidderen. Maar wilt gij weeten, o ijdel mensch!*

 dat

dat het Geloof zonder de werken dood is.

ROM. VI: 12-14. *Dat dan de zonde niet heersche in uw sterflijk lichaam, om haar te gehoorzaamen in de begeerlijkheden deszelven lichaams. Noch stelt uwe leden niet der zonde tot wapenen der ongerechtigheid: maar stelt u zelven Gode, als uit de dooden levend geworden zijnde, en stelt uwe leden Gode tot wapenen der gerechtigheid. Want de zonde zal over u niet heerschen: want gij zijt niet onder de Wet, maar onder de Genade.*

1 KOR: VI: 20. *Want gij zijt dier gekocht: zoo verheerlijkt dan God in uw Lichaam en in uwen Geest, welken Gods zijn.*

TIT. I: 16. *Zij belijden dat ze God kennen, maar zij verloochenen Hem met de werken, alzoo zij gruuwlijk zijn, en ongehoorzaam, en tot alle goed werk ondeugende.*

1 PET. I: 15, 16. *Maar gelijk Hij die u geroepen heeft heilig is, zoo wordt ook gij zelve heilig in al uwen wandel. Daarom dat 'er geschreeven is, zijt heilig, want ik ben heilig.*

EFEZ. I: 4. *Gelijk Hij ons uitverkooren heeft in Hem, voor de grondlegging der waereld, op dat wij zouden heilig en onberispelijk zijn in de liefde.*

EFEZ. II: 10. *Want wij zijn zijn maakzel, geschaapen, in Christus Jezus tot goede werken, welke God voorbereidt heeft, op dat wij in dezelve zouden wandelen.*

TIT. II: 11-14. *Want de Zaligmaakende Genade Gods is verscheenen allen menschen, en onderwijst ons: dat wij de Godloosheid en waereldsche begeerlijkheden verzaakende, rechtveerdig-*

lijk

lijk en Godzaliglijk leven zouden, in deze tegenwoordige Waereld. Verwachtende de zalige hoope en verschijninge der heerlijkheid des grooten Gods en onzes Zaligmakers Jesus Christus, die zich zelven, voor ons gegeeven heeft, op dat Hij ons zouden verlossen, van alle ongerechtigheid, en zich zelven een eigen Volk zoude reinigen, ijverig in goede werken.

1 PETR. II: 21-24. *Want hier toe zijt gij geroepen, dewyl ook Christus voor ons geleden heeft; ons een exempel nalaatende, op dat gij zijne voetstappen zoudt navolgen. Die geen zonde gedaan heeft, noch daar is geen bedrog in zijnen mond gevonden. Die als Hij gescholden wierd, niet weder schold, en als Hij leed, niet dreigde; maar gaf het over aan dien, die rechtveerdiglijk handelt. Die zelve onze zonden in zijn lichaam gedraagen heeft op het hout: op dat wij de zonden afgestorven zijnde, der gerechtigheid leeven zouden, door wiens striemen gij geneezen zijt.*

2 PETR. II: 20, 21. *Want indien zij, na dat ze door de kennisse des Heeren en Zaligmaakers Jesus Christus, de besmettingen der waereld ontvlooden zijn, en in dezelve wederom ingewikkeld zijnde, van dezelve overwonnen worden, zoo is haar het laatste erger geworden dan het eerste. Want het was hun beter, dat zij den weg der gerechtigheid niet gekend hadden, dan dat zij dien gekend hebbende, weder afkeeren van het heilig gebod, dat hun overgegeeven was.*

ZEVENENVEERTIGSTE GESPREK.

Van de Heilige Schrift en derzelver Oorsprong. (*a*)

Vader. Weet gij wel mijn Kind! waar door God het beginzel der Bekeering in u en andere menschen te weeg brengt? *K.* Niet wel, maar ik verzoeke dat Vader mij dat leere! *V.* Gaarn mijn Kind! dit groot en machtig werk uwer Bekeering werkt God door middelen en wel vooral een zeer goedertieren middel. *K.* Wat is dat voor een middel? *V.* De *Heilige Schrift.* Ik heb mij reeds dikwils op dat onschatbaar Boek beroepen, wilt gij het zelven nu wat naauwkeuriger leeren kennen? *K.* Zeer gaarn mijn lieve Vader! maar mag ik ook weeten wie dan dat Boek gemaakt heeft? *V.* Dat Boek mijn Kind! is

(*a*) Dit Hoofdstuk is in het Hoogduitsch het eerste doch ik hebbe deze verplaatzing gemaakt om dat het mij oneigen voorkwam, dat van de *H. Drieëenheid* zoude gehandeld worden, eer nog van de H. Schrift, waar uit zij alleen te bewijzen is, gesprooken was. Even zoo was het ook met den *Doop* geleegen, behalven dat wij des Heere SEILERS woorden „ *weet gij wel waar door God het beginzel der Bekeering in u heeft aangevangen?*" nevens het antwoord: „ *Ja door den Doop.*" niet wel konden overneemen, voor eerst om dat zij volgends deze verplaatzing te vroeg kwaamen, maar dan ten 2den en vooräl, om dat wij deze stelling der Luthersche Broederen voor niet genoeg gewikt houden.

is van tijd tot tijd van veele Heilige Mannen beschreeven. Op dat gij nu zoo veel te gemaklijker zoudt kunnen verstaan, wat ik van het Woord van God en de Heilige Schrift te zeggen hebbe, zal ik de zaak van haar beginsel ophaalen.

In de Eerste en Oudste tijden der Waereld, heeft God zich aan de menschen, op verscheiden wijzen bekend gemaakt. Al heel spoedig ontdekte Hij zich, en maakten hun zijnen wil bekend. Dikwijls ontdekte Hij hun eenige zaaken door droomen; dikwijls bracht Hij op eene andere wijze door den invloed van zijnen Geest, in hunne zielen, goede voorneemens te weeg.

Onder de Nakomelingen van Jakob of de Kinderen van Israël, leefde MOSES, waar van gij in 't vervolg van tijd nog veel meer hooren en leeren zult. Aan dezen wijzen en vroomen Man heeft God zich duidlijker geopenbaard; dan aan alle andere menschen voor hem, want hij kreeg van God bevel die zaaken te schrijven, welke Hij met Hem besprooken had.

Moses verrichtte dit en schreef, door den Heiligen Geest daar toe aangedreeven, de volgende V Boeken: GENESIS, EXODUS, LEVITICUS, NUMERI en DEUTERONOMIUM; en deze maaken het begin van den Bijbel of van de Heilige Schrift uit. [NB. Hier neeme men den Bijbel in de Hand, vertoone Hem der Jeugd met zichtbaare blijken van hoogachtinge, en leere haar denzelven, zoo dat nog niet geschied is, in zijne deelen wat nader kennen.]

Na den tijd van Moses, ontdekte God zich aan veel andere Godvruchtige Mannen: als aan

JOSUA, SAMUEL, DAVID en JESAIA en veele andere Godvruchtige Mannen, welken men Profeeten of Voorzeggers noemden: om dat zij het volk leerden en ook toekomende dingen voorzeiden. Van dezen zijn de overige Boeken geschreeven, welke na de Boeken van Moses, tot op den Profeet Maliachi geleezen worden; invoege dat alle de Bijbelboeken aldus in rang volgen. Eerst de vijf reeds genoemde Boeken van Moses dan de Boeken van JOSUA, van de RICHTEREN en van RUTH. Twee Boeken van SAMUEL; twee der KONINGEN en twee der CHRONIJKEN; vervolgends die van ESRA, van NEHEMIA, van ESTHER en van JOB. De CL Psalmen, meest allen van den Koninglijken Profeet David; dan drie Boeken van SALOMON: als de SPREUKEN, PREDIKER en 't HOOGLIED. Eindlijk de Boeken der IV groote Profeeten: als die van JESAIA, JEREMIA benevens de KLAAGLIEDEREN, van EZECHIEL en DANIEL; waar op de XII kleine volgen: namentlijk HOSEA, JOEL, AMOS, OBADJA, JONA, MICHA, NAHUM, HABAKUK, ZEPHANJA, HAGGAI, ZACHARIA en MALIACHI; [en dezen Boeken allen bij elkanderen genoomen geeft men den naam van het OUDE TESTAMENT.]

Nu zijn 'er nog andere Boeken, te weeten de zoogenaamde *Apokrijfe* of verborgen Boeken, welke niet door Gods Geeest gedreeven Mannen beschreeven zijn, [maar eerst zijn aan den dag gekomen na de tijden der Profeeten en in de Grieksche Taal, welke in de Oostersche Landen geen stand gegreepen heeft, dan na den tijd der Voorzeggeren, en van Alexander den Grooten.

De

De Jooden en eerste Christenkerk hebben ze ook nooit voor echte Boeken erkend en aangenomen.] En hier toe behooren het Boek der Wijsheid, en verscheiden anderen. Echter zijn deze ook min of meer nuttig, vooral het Boek der Wijsheid en die der Makkabeeuwen.

Alle de eerstgenoemde echte Boeken zijn voor de komste van Christus opgesteld en het is daarom dat men hen met den naam van het OUDE TESTAMENT of de BOEKEN van het OUDE VERBOND benoemt.

De eerste Christenen hebben na den dood van onzen Zaligmaker insgelijks eenige Boeken geschreeven. En dezen zijn de volgende; die der IV Evangelisten, van MATTHEUS, MARKUS, LUKAS en JOHANNES, welken Jesus gantsche leven verhaalen. Dan volgen nog andre Boeken. LUKAS in zijne *Handelingen der Apostelen*, teekent aan; hoe de Apostelen, vooral *Petrus* en *Paulus*, het Christen Geloof, onder de Heidenen hebben uitgebreid. PAULUS, PETRUS, JAKOBUS, JOHANNES en JUDAS onderrichtten, leerden en vermaanden de eerste Christenen door Brieven. Deze Schriften, welke mede te zamen, door heilige Mannen en op ingeeving van Gods Geest geschreeven zijn, maaken het NIEUWE TESTAMENT uit; en volgen elkander dus in orde: als de IV Evangeliën, naamlijk zoo als wij reeds zeiden dat van MATTHEUS; van MARKUS; van LUKAS en van JOHANNES; de HANDELINGEN DER APOSTELEN van den Evangelist *Lukas*. XIV Brieven van den Apostel *Paulus*: als één aan de ROMEINEN; twee aan de KORINTHERS; één aan de GALATERS; één aan de

EFEZERS; één aan de FILIPPERS; één aan de KOLOSSERS; twee aan de THESSALONIKERS; twee aan TIMOTHEUS; één aan TITUS; één aan FILEMON en één aan de HEBREEUWEN. Vervolgends nog VII algemeene Brieven: als één van JAKOBUS; twee van PETRUS; drie van JOHANNES; één van JUDAS en eindlijk de OPENBARING, door *Johannes* beschreeven.

Deze Boeken nu van het Oude en Nieuwe Testament, te samen genoomen, zijn het *Woord van God*, 't welk Hij, op eene bezondere wijze, door ingeeving van den Heiligen Geest heeft doen beschrijven.

K. Wat moet ik door die Ingeeving van den Heiligen Geest verstaan? *V.* Wanneer gij spreekt, mijn Kind! spreekt gij immers door uw zelven, zoo haast uw eenige denkbeelden te binnen komen, is het niet zoo? *K.* Ja. *V.* Maar, wanneer de eerste Christenen, door Ingeeving van den Heiligen Geest spraaken en schreeven, zoo bracht God de Denkbeelden, die zij uitspraaken en schreeven, in hunne ziel te voorschijn, en bestierde hen zoodanig, dat zij, juist zoo, gelijk Hij het wilde, spraaken en schreeven. Weet gij nu [nog niet] wie die Heilige Geest zij, [ik zal u dien binnen kort wel nader leeren kennen; genoeg dat gij nu reeds eenigzins weet,] hoe wij aan dat Boek, dat wij de H. Schrift noemen gekoomen zijn; immers dat weet gij nu, niet waar? *K.* Ja, maar zijn dan andere Boeken ook niet Gods Woord? *V.* In andere Boeken, staan dikwils wel veel zaaken uit het Woord van God; maar zij zijn niet van God, op zoo eene wijze ingegeeven en voordgebracht, als die welken

ken wij in de Heilige Schrift aantreffen. De *Profeeten* en *Apostelen* werden van den Heiligen Geest gedreeven. *K.* Maar hoe weet men dat, dat zij van den Heiligen Geest, op deze wijze aangedreeven en bestierd werden? *V.* Deze zaak is voor u nog veel te zwaar, en schoon ik u zeide, dat ik van dezelve op goede gronden overtuigd waare, zoud gij mij daar omtrent niet gelooven. *K.* O ja! ik zal u in alles op uw woord gelooven; vermids ik vast stelle, dat gij mij geene onwaarheid leeren zult. *V.* [Dit is niet noodig mijn Kind! gij moogt het zoo dra gij daar voor vatbaar zult zijn zelv onderzoeken; echter prijze ik voor het tegenwoordige uwe goedwilligheid.] Wel aan dan. Wanneer een Heilig Man u eens alle dingen vooraf zeide, wat u in deze week of wat u in dit jaar, ja wat u in uw gantsche leven zoude overkoomen, en alles gebeurde eens zoo juist, als hij het voorzegd had, zoudt gij hem niet gelooven, wanneer hij u verzekerde, dat hij alles door ingeeving van God geweeten en voorzegd hadde? *K.* Ja, dat kan anders geen mensch weeten. *V.* Wanneer een wijs en Godvreezend Man, uw niet alleen, zulke toekoomende dingen voorzeide, dat ze allen ook zoo uitkwamen, maar ook, ten bewijze dat hij van den Geest gedreeven werd, met een woord zonder geneesmiddelen, de grootste ziekten genas, den blinden de oogen oopende, de dooven deed hooren, of wel de dooden opwekte, zoudt gij dan zulk een man gelooven? *K.* Ja, dien zou ik waarlijk gelooven. *V.* Nu mijn Kind! de Profeeten onder het Oude Testament hebbben niet alleen dingen

voor-

voorzegd; welke aan den een of ander mensch, aan 't een of ander volk jaaren achter den andren gebeuren zouden, maar ook zulke dingen die na veele honderden van jaaren in alle omstandigheden zijn vervuld geworden. Konden zij dit nu door zich zelve weeten? *K.* Neen. *V.* Derhalven wisten zij het door de hulp van God, en de inblazing van zijnen Geest, die hen tot zulke Voorzeggingen aandreef. Maar Jesus en zijne Apostelen hebben ongemeen veel wonderen gedaan, welke gij allen in het vervolg zult kunnen leezen. En dat Woord zelfs, 't welk zij in den Naam en op het bevel van God gesprooken en geschreeven hebben, heeft zijn levendigmaakende kracht in veele duizende zielen ten toon gespreid. Dat heeft de menschen eerst recht geleerd, *wie* God zij, en *hoe* zij van hunne zondige verdorvenheid bevrijd; Godvruchtig en deugdzaam leeven en daar bij in waarheid vergenoegd, te vrede, waarachtig gelukkig en zalig worden kunnen. Hebt gij u niet alreeds eene meenigte van goede zaaken uit dit Woord herinnerd en die onthouden? *K.* O ja. *V.* Wanneer gij nu een goede, smaaklijke en heilzaame spijs eet, en dagelijks, daar door gesterkt en in eenen gezonden staat onderhouden wordt, denkt gij dan niet, die spijs sterkt mij en is gezond en van God mij verleend? ik vraag, denkt gij zoo niet? *K.* Ja zoo denk ik. *V.* Wel nu mijn Kind! het Woord van God, is een spijs voor onze zielen; het verkwikt onzen Geest; het voedt en versterkt denzelven in alle goede en hemelsche zaaken, het vertroost ons in treurigheid; het vervult ons met eene hoop van vreugde:

de, en die heilzaame uitwerking en kracht heeft het aan u, en aan duizend andere menschen betoond, en nog daaglijks geeft het daar van nieuwe bewijzen. Waar koomen nu alle deze dingen van daan? *K.* Ach zonder twijfel van God. *V.* Ja mijn Kind! zeker van God, en daar van zult gij eerst recht overtuigd worden, wanneer gij dat Woord, wat naauwkeuriger leert kennen, het zelve vlijtig leest, met aandacht op het zelve let, en, door menigvuldige herinneringen van goede zaaken, welke gij uit het zelve ontvangen hebt, altoos tot de waare deugd gezind en Godvruchtiger worden zult.

Ps. CXIX: 72. *De wet uwes monds is mij beter, dan duizenden van Goud ofte Zilver.*

Joh. XVII: 17. *Heiligt ze in uwe waarheid: uw wooord is de waarheid.*

2 Petr. I: 20. *En wij hebben het Profeetisch woord dat zeer vast is, en gij doet wel, dat gij daar op acht hebt, als op een licht, schijnende in een duistre plaatse, tot dat de dag aanlichte en de morgensterre opga in uwe harten.*

2 Tim.. III: 15, 16. *En dat gij van kinds af de heilige Schriften geweeten hebt, die u wijs konnen maaken tot zaligheid, door het Geloove; 't welk in Christus Jesus is. Alle de Schrift is van God ingegeeven, en is nuttig tot leeringe; tot wederleggingе; tot verbeteringe; tot onderwijzinge die in de rechtvaerdigheid is.*

ACHT-

ACHTENVEERTIGSTE GESPREK.

Over de Drieëenheid.

Kind. Ik bidde u mijn lieve Vader! als het weezen kan, zeg mij toch nu eens wie is toch die Heilige Geest, van welken gij mij laast meêr dingen zeggen wildet? *V.* Ik vrees mijn Kind! dat die zaak wat zwaar zal zijn. Willen wij niet eerst God aanroepen, dat Hij u bijstaa, op dat gij die waarheid recht mogt leeren kennen en begrijpen. *K.* Ja laat ons Hem aanroepen. *V.*

Ach liefderijk God! gij weet, dat wij, aan ons zelven overgelaaten, niet in staat zijn, u recht te kennen; en ook niet weeten kunnen hoe en wat Gij zijt! Open toch ons verstand; en leid ons zelfs in alle waarheid, op dat wij u zoo leeren kennen, als tot onze zaligheid noodig is.

Wie hebben wij nu aangebeden? mijn Kind! *K.* God. *V.* Is 'er dan nu maar één God? *K.* Ik heb tot heden toe nooit van geenen anderen gehoord. *V.* Wat verstaat gij dan door God? *K.* Den *Almachtigen Schepper* van den Hemel en de Aarde. *V.* Derhalven is de Almachtige Schepper dan God? *K.* Ja zonder twijfel. *V.* Hoor nu wat de Heilige Schrift van den Zoone Gods, onzen Verlosser, zegt.

KOL. I: 16. *Want door Hem zijn alle dingen geschaapen, die in de Hemelen en die op de aarde zijn.*

JOH.

JOH. I: 3. *Alle dingen zijn door het zelve; (dat is door den Zoon van God) gemaakt en zonder het zelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is.*

1 KOR. VIII: 6. *Nochtans hebben wij maar éénen God, den Vader, uit welken alle dingen zijn en wij tot Hem, en maar éénen Heere Jesus Christus, door welken alle dingen zijn en wij door Hem.*

Hier uit ziet gij, dat door den Zoon van God, alle dingen geschaapen zijn. Is Hij dan ook niet de Almachtige Schepper? *K.* Ja. *V.* Derhalven is Hij ook Almachtig God? *K.* Ja. Dat hebt gij mij reeds al geleerd, dat de Zoon van God Almachtig, Alomtegenwoordig, Eeuwig en Alweetend zij, gelijk zijn Vader. *V.* Wel gezegd, mijn Kind! zoo moet Hij dan ook, gelijk zijn Vader, aangebeeden worden? *K.* Ja. *V.* Daarom zegt onze Heer Christus zelfs dat Hij zich tot dat einde aan de menschen heeft bekend gemaakt. JOH. V: 23. *Op dat zij allen den Zoon eeren gelijk zij den Vader eeren; die den Zoone niet eert, eert den Vader niet, die Hem gezonden heeft.* Wie moeten wij dan op deze wijze aanbidden? *K.* God den Vader en den Zoon. *V.* Waarom ook den Zoon? *K.* Om dat Hij, gelijk de Vader, de Almachtige en Alomtegenwoordige God is.

V. Nu mijn Kind! even zoo is ook de Heilige *Geest.* Maar zeg mij nogmaals is God ook *Alweetend? K.* Ja. *V.* Wel nu, mijn Kind! de Heilige Geest waar van wij spreeken, weet volgends den Bijbel dat alles wat in God is 1 KOR. II: 11. *Want wie van de menschen weet het ger-*

ne des menschen is, dan de Geest des menschen, die in hem is? alzoo weet ook niemand het geene Gods is, dan de Geest Gods. Volgt dan daar uit ook niet, dat Hij tevens ook alle andere dingen weet? *K.* Ja zeker! om dat Hij alles weet, wat in God is. *V.* Al verder mijn Kind! wie geeft en schenkt den menschen, aan alle oorden der waereld, hunnen nooddruft en bezorgt hen van alles? *K.* De alomtegenwoordige God. *V.* Dat 's recht; maar even dit zelfde wordt ook van den Heiligen Geest gezegd 1 Kor. XII: 11. *Doch deze dingen allen, werkt een en dezelfde Geest, deelende een iegelijk in 't bezonder, gelijkerwijs Hij wil.* Derhalven moet Hij ook alomtegenwoordig zijn? *K.* Ja. *V.* Waarom? *K.* Om dat Hij de menschen, aan alle oorden der waereld, dat geene mededeelt, 't welk zij noodig hebben. *V.* Terwijl de H. Geest dan alweetend en alomtegenwoordig is, is Hij dan ook niet God? *K.* Ja.

V. Daarom was ook het bevel van onzen Heere Jesus, dat de menschen zouden gedoopt en verbonden worden ter vereering en aanbidding van God den Vader, God den Zoon en God den Heiligen Geest. Maar nu indien dat zoo is, moet dan de Heilige Geest uit dien hoofde ook niet zoo wel als een der andre Personen worden aangebeden? *K.* Ja. *V.* Waarom dan? *K.* Vermids Hij, gelijk de Vader en Zoon, alweetend en overaltegenwoordig is. *V.* Wel gezegd mijn Kind! Maar nu hebt gij nog ééne zaak op te merken? *K.* En welke is die? *V.* Deze, *dat de Zoon en Heiligen Geest, zoo naauw verbonden zijn*, dat zij te samen, maar

éene

ééne Godheid uitmaaken. *K.* Ja. Dat zal ik onthouden: daar is maar *ééne Godheid; de Vader, Zoon en Heilige Geest zijn zoo naauw verbonden, dat zij maar één zijn, en maar één eenige Godheid uitmaaken.* *V.* Zeer goed. Gij hebt wel gesproken. En, op dat wij menschen, van God klaarer en duidelijker denken en spreeken zouden zoo moet men aanmerken, dat elk Godlijk Persoon, zich, voornamelijk, door een bezonder Werk, geopenbaard hebbe. *De Vader heeft door den Zoon alle dingen geschaapen;* en heeft dezen zijnen geliefden Zoon tot onzen *Verlosser* gegeeven. De *Zoon*, door welken de Vader alle dingen geschaapen heeft, heeft zijne Menschelijke Natuur voor ons in den dood overgegeeven, en door zijnen dood ons met den *Vader verzoend.* De Heilige Geest maakt onze harten *bekwaam* en *heiligt* dezelven, dat wij de Zaligheid deelachtig worden; eene Zaligheid, die de Vader ons wil schenken, en de Zoon ons verworven heeft. Daarom wordt God de Drieëenige God genoemd. Hoe veel Godheden bidden wij dan wel aan? *K.* Maar ééne Godheid. *V.* En wie is die ééne Godheid? *K.* De Vader, de Zoon en de Heilige Geest, en deze zijn zoo naauw verbonden, dat zij maar één eenige Godheid uitmaaken. *V.* Wel aan mijn Kind! de Drieëenige God, Vader, Zoon en Heilige Geest zegene en bekrachtige deze belijdenis aan uwe ziele; Hij bewaare u voor allerlei dwalingen omtrend deze groote en heilzaame leere; Hij leide u verder in alle waarheid, en helpe u daar door tot den staat der eeuwige Zaligheid! Amen ja Amen!

XLIX. GESPREK.

VOLGENDS DE LEER DER HERVORMDE KERK.

De Drieëenige God vergewist de Geloovigen en hunne Kinderen van zijne liefde, en verzegelt hun de toezegging van allerlei genade en heerlijkheid door den Doop. (a)

Vader. Gij hebt, zoo ik hoope, nog onthouden, 't geen ik u gistren ge-

XLIX. GESPREK.

VOLGENDS DEN HEER SEILER.

De Heilige Geest heiligt de Menschen eerst, en voornaamlijk, in den Doop.

Vader. Heeft de Heilige Geest, in u ook reeds zijne werkin-

(a) In *dit*, en in *het* volgende Hoofdstuk is de H. E. W. Schrijver zoo zeer verhecht gebleeven aan de Leerstellingen zijner Kerke, dat wij onmooglijk van ons verkrijgen konden, zijne gestelden onzer HERVORMDE Jeugd in handen te geeven, zonder eenig voorbehoedzel. Om evenwel het Werk van den Heer SAILER in zijn geheel te laten, en het zelve beide voor *Lutherschen* en *Gereformeerden* van nut te doen blijven, verkoozen wij, in de plaats van eenige wederlegging van de onzes drachtens min naauwkeurige gedachten des Godvruchtigen Schrijvers, en zijner Kerkgenoten, alleen *de Leer onzer Kerke tegen over de zijne te doen drukken*; kunnende zich nu de *Lutherschen* van het *Luthersche* en de *Hervormden* van het *Gereformeerde* Onderwijs bedienen.

GEDACHTEN DES UITGEVERS EN DER HERVORMDEN.

geleerd hebbe? *K.* Ja wel Vader! dat geheugt mij nog zeer wel. *V.* Laat mij dan eens hooren, wat u daar van is bijgebleeven? *K.* Gij hebt mij geleerd, mijn lieve Vader! dat 'er niet meer dan één éénig God zij, en dat deze God een drieëenig God zij, de Vader, de Zoon, en de H. Geest. *V.* Dat is recht, mijn Kind! maar hebbe ik u daar van nog niet wat meer gezegd? *K.* Ja, dat schiet mij te binnen, gij leerdet mij ook, dat, schoon deze drie Personen de Vader, de Zoon en de H. Geest één zijn, elk derzelven nogtans zich door een bezonder werk geopenbaard heeft; dat de Vader alle dingen door zijnen Zoon geschaapen, en Hem ten onzen Verlosser gegeeven heeft; dat de Zoon, door welken God de Vader alle dingen schiep, zich eene menschlijke natuur heeft aangenoo-

GEDACHTEN VAN DEN HEER SEILER EN DER LUTHERSCHEN.

kingen geopenbaard? *K.* Ik hoop ja. *V.* Weet gij ook wanneer Hij dit werk in u begonnen heeft? *K.* Neen. *V.* Hij heeft het begonnen in den Doop. *K.* Ik ben reeds langen tijd, zeer benieuwd geweest, waarom de menschen gedoopt worden? *V.* Ik zal het u zoo terstond zeggen mijn Kind! zijn Adam en Eva niet terstond zondaars geworden, zoo dra zij van den Verbooden Boom gegeeten hadden? *K.* Zonder twijfel. *V.* Van dien tijd af aan bleeven hunne zielen en gantsche natuur verdorven. En, schoon God hen, door zijnen Geest, zoo veel het bestaan konde, verlichtte en verbeterde, bleeven zij evenwel tot hun einde toe tot boosheid en zonde geneigd. Zeg mij nu eens mijn Kind!

LEER DER HERVORMDEN.

noomen, en, dezelve voor ons in den dood overgeevende, ons daar door met God zijnen Vader verzoende; en dat de H. Geest onze harten bekwaamt en heiligt, ten einde wij die zaligheid zouden deelachtig worden. *V.* Gij hebt wel gezegd, mijn Kind! maar nu wat dunkt u, zoudt gij die menschen niet gelukkig schatten, voor welken God zijn' Zoon gegeeven had, voor welken de Zoon die zaligheid verwierf, en welker harten de H. Geest tot het genot van zulk eene zaligheid bereidt? *K.* Ja, wel degelijk schatte ik die menschen gelukkig, en ik hoope en bidde dat God mij ook zoo gelukkig will' maaken. *V.* Wel nu mijn Kind! gij hebt gronds genoeg om dit te hoopen, om dit te verwachten; God zelv heeft u dat van overlang beloofd en op het allersterkste toegezegd.

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

Kind! wat brengt een zoete Appelboom al voord? *K.* Waarom vraagt Vader mij dit? niet anders dan een zoeten Appel. *V.* Wat brengt een zuure Appelboom voord? *K.* Een zuuren Appel. *V.* Zoo ging het ook met de menschen, Adam en Eva, toen hunne natuur verdorven was, teelden zij kinderen, die ook door de zonde eene verdorven natuur hadden. Maar hoe heeft God de menschen geschaapen? *K.* Goed en naer zijn Beeld. *V.* Maar Adam, dus door de zonde verdorven, teelde eenen Zoon naar zijn beeld, dat is zoo zondig als hij was. Op deze wijze dan, zijn alle menschen met eene, door de zonde verdorvene Natuur gebooren. Daarom zegt de Schrift GEN. VIII: 21. *Want het gedichtzel van 's men-*

LEER DER HERVORMDEN.

zegd. *K.* Aan *mij* Vader! *V.* Ja mijn Kind aan u,'en aan alle die kinderen welker ouderen ware Christens zijn; WARE *Christens* zegge ik, dat is zulken, die onzen Heer Jesus Christus in onverderflijkheid lief hebben, en, in Hem als hunnen, Zaligmaker en den eenigen Zaligmaker van hunne kinderen geloovende, zich aan zijnen dienst en aan den dienst des Drieëenigen Gods overgeeven. Nu mijn Kind! zoo gelukkig zijn beide uwe Moeder en ik door de Godlijke Genade geworden; wij hebben J. C. tot onzen Zaligmaker aangenoomen, en u ook al vroeg, zelfs eer gij'er nog waart, aan Hem ter zaliging aangebooden, en u zoo wel als ons zelven aan God en zijnen dienst verloofd. Naardemaal nu God aan *zulke* kinderen dat groote heil beloofd heeft, begrijpt gij immers nu

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

's menschen harte is boos van zijne jeugd af: en ik zal voordaan, niet meêr al het levende slaan, gelijk ik gedaan hebbe. En Paulus spreekt EFES. II: 3. *En wij waaren van natuure kinderen des toorns, gelijk ook de anderen*; dat is te zeggen zondaaren, welken God in zijnen rechtvaardigen toorn zal straffen, als zij zondaars blijven. Is het nu dan ook niet noodzaaklijk dat de kleine kinderen omtrend hunne zielen moeten verbeterd worden? *K.* Ja, dat is wel ten uiterste noodig. *V.* En waarom dat mijn Kind? *K.* Om dat zij met een verdorven natuur gebooren worden. *V.* Wel gezegd, en deze verbetering geschiedt aan hun voornaamlijk in den *Heiligen Doop.* Daar, daar neemt God, om Christus wil, de schuld der

LEER DER HERVORMDEN.

zonden, en de zaligheid in en door Christus bevestigd; die door een zichtbaar teeken bekrachtigd; en zijne onveranderbaarheid daar aan verpand heeft, dat Hij u die, met alles wat daar mede in verband staat, de Bekeering naamlijk en het Geloof in Christus, met en nevens de zaligheid hier en hier namaals geeven wil en geeven zal, in zoo ver gij dat Geloof uwer Ouderen niet moedwilliglijk verzaakt. *K.* Daar voor wensche ik dat mij de genadige God behoede! maar zeg mij toch eens Vader! wat was dat voor een zichtbaar teeken? *V.* Dat teeken, mijn Kind! is de DOOP: gij weet immers wel dat de Kindren gedoopt worden? *K.* Ja; dat zie ik daaglijks. *V.* Nu, mijn lief Kind! wanneer Kindren van geloovige Ouders gedoopt worden, wanneer de Naam van den Drieëenigen God over hen word aangeroepen, dan zeggen daarmeê de Ouders dat zij hunne Kindren dien Drieëenigen God opdraagen, en God betuigt dan ook met één van zijne zijde, dat Hij de God dezer Kinderen, zoo wel als van hunne Ouderen, wil zijn, en, hen in dat Geloof hunner Ouderen voor *Heiligen* rekenende, hun ook uit louter genade, alleen om Christus wil, zoo zeker de afwasschinge der zonden schenke, als zij door het Doopwater van de onreinheid des Lichaams gewasschen worden, zoo dat zij nu voordaan, in zoo ver zij bij hun opwassen het Geloof hunner Ouderen niet door Godloosheid, verzaaken, recht hebben tot de Genade der Wedergeboorte, en alle verder tijdlijk en eeuwig heil, dat leert Paulus TIT. III: 5, 6. welken Tekst gij

LEER DER HERVORMDEN.

nu tegen morgen zult van buiten leeren, op dat wij dan daar over nog wat nader spreeken. *K.* Dat zal ik gaarn doen, mijn lieve Vader! u intusschen bedankende voor uw Onderwijs. O wat ben ik blijde zulke Ouders te hebben en gedoopt te zijn,

L. GESPREK.

VOLGENDS DEN NEDERLANDSCHEN UITGEVER.

Van den Aart des Doops; het Doopverbond, en de daaruit voortvloeiende verpligtingen.

Kind. Mijn lieve Vader! wat ben ik blijde dat ik weder tot uw Onderwijs moog' koomen; ik hebbe u sedert gistren nog wel eens zoo lief gekreegen. *V.* En waarom dat mijn Kind? *K.* Om dat gij mij in mijne vroege Jeugd aan een Drieëenig God hebt opgedraagen, en ik daar door

L. GESPREK.

VOLGENDS DEN HEER SEILER.

Van de Werking des Doops; het Doopverbond, en de daaruit voortvloeiende pligten.

Vader. Wat voor Tekst was het dien ik u gisteren onder het oog bracht? *K.* *God maakt ons zalig door het Bad der Wedergeboorte.* Maar wat is het *Bad der Wedergeboorte*? *V.* Zoo wordt de Doop genoemd. *K.* En waarom zoo? *V.* In de Oostersche Landen

LEER DER HERVORMDEN.

door van God zelv' de toezegging hebbe van zulke groote zaligheden. *V.* Van welke zaligheden mijn lief Kind? *K.* Van die allen welke mij Paulus voorstelde in dien Tekst dien gij mij te leeren gaaft TIT. III: 5, 6. *Hij heeft ons zalig gemaakt niet uit de werken der rechtvaardigheid, die wij gedaan hebben, maar naar zijne barmhartigheid, door het Bad der Wedergeboorte en de vernieuwinge des H. Geests, den welken Hij rijkelijk over ons heeft uitgegooten door Jesus Christus, onzen Zaligmaker: op dat wij, gerechtvaardigd zijnde door zijne genade, Erfgenamen zouden worden naar de hoope des eeuwigen levens.* Immers heeft God ook mij, volgends het geen gij mij giftren leerdet, deze heilgoederen toegezegd, en zulks in mijnen Doop aan mij verze-

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

den, is het zeer warm, en daar werden de eerste Christenen op de volgende wijze gedoopt. Den geenen welken gedoopt zouden worden, bracht men bij een Bad of bij eenig Water. De Doopeling trok alle zijne klederen uit, uitgenomen het onderkleed, en dus ging hij in het Water en duikte onder, zoo als men gewoon is zich te baaden. Een Christen Leeraar of een ander Christlijk persoon stond daarbij en sprak: Ik doop u in den naame, dat is op het bevel en ter aanbidding, van God den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest. Van dit baaden en onderduiken onder het Water, wordt den *Doop* een *Bad der Wedergeboorte genoemd.* Maar het zal u ook moeilijk vallen om te weten, wat de *Weder*ge-

LEER DER HERVORMDEN.

zegeld? *V.* Zoo is het mijn lief Kind! en ik ben blijde, dat ik zie, dat mijne onderrichtingen zoo wel bij u onthouden worden, en vooräl dat gij u zoo dankbaar aan *God* betoont: want toch ik hoop, dat uwe liefde en dankbaarheid jegens het goede, dat gij als een Christenkind geniet, jegens de zaligheden, welke God u toezeide, en welke gij verwachten moogt, wanneer gij anders de beloften uwer Ouderen, u aangaande gedaan, gestand doet, niet maar alleen jegens uwe Ouders, maar vooräl jegens God, zal uitgaan; want toch mijn lief Kind! dat uwe Ouders Godvruchtigen waaren, en u met zich zelven den Drie-ëenigen God toewijdden, dat is eigenlijk een geschenk der Godlijke Genade, die werkte zulk eene hartsgesteldheid in uwe Ouderen, en dieshalven

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

geboorte zij, is het zoo niet? *K.* Ja, ik weet niet, wat dat Woord beteekent. *V.* Wanneer een Godloos mensch gantsch verandert en tot een Godvruchtig leven overgaat, zegt men dan niet, dat is een geheel *Nieuw Mensch*? *K.* Ja. *V.* Zoo was men gewoon, ten tijde van Christus ook te spreeken. Wanneer een mensch van den valschen tot den waaren Godsdienst overging, zei men: hij is een *Nieuw Mensch*; hij is *wedergebooren*. En dit mijn Kind! is bij de Christenen geen gering woord. Hebt gij bij uw geboorte niet een zeer bedorven natuur bekoomen? *K.* Ja. *V.* Nu in den Heiligen Doop heeft God begost u te veranderen en u tot een' nieuw' en beter' mensch te maaken. Hebt gij daar

LEER DER HERVORMDEN.

ven komt der *Genade* daar van alleen de eere toe. Nu dat hoop ik zult gij onthouden. Zeg mij nu eens verstaat gij dien Tekst wel, dien gij geleerd hebt? K. Niet al te wel. Ik weete niet wat dat *Bad der Wedergeboorte* is, waar van daar gesprooken wordt. V. Wel nu dat zal ik u poogen klaar te maaken. Die benaming van *Bad der Wedergeboorte* wordt daar aan den Doop gegeeven? K. En waarom dat? V. Dit zal ik u nu wat nader zeggen. Luister slechts mijn Kind! en poog het naauwkeurig te onthouden. In de warme oosterscheLanden doopte men bij de eerste Christenen niet als bij ons door besprenging. Neen! de Doopeling werd daar bijna geheel naakt in een ruim Waterbad gezet, en door eenen daar toe bevoegden Dienaar driemaal geheel onder het wa-

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

daar even niet gezegd: *God maakt ons ZALIG, door het Bad der Wedergeboorte*, dat is door den Heiligen Doop? Kan een mensch *zalig* zijn die niet verbeterd en veranderd is? K. Neen. V. Daarom staat 'er bij: *door de vernieuwing van den Heiligen Geest*; maar wie maakt ons in den Doop tot nieuwe menschen? K. De Heilige Geest. V. Door wien wordt Hij over ons uitgegooten? K. Door Jesus Christus. V. En wat worden wij dan, wanneer wij den Heiligen Geest ontvangen hebben? K. Erfgenaamen des Eeuwigen Levens. V. Geschiedt 'er in den Doop omtrend de menschen ook eene groote verandering? K. Volgends uwe gezegden geloove ik ja. Maar ik heb 'er niets van bespeurd toen ik ge-

LEER DER HERVORMDEN.

Water gedompeld, en zelfs eenige oogenblikken, ten minste zoo lang als de Dienaar de woorden van de Doopsinstelling *Ik doope u in den naam des Vaders en des Zoons en des H. Geests* uitspraak onder het Water gehouden. Vermids nu het Water eene verstikkende en dus eene doodende kracht heeft, scheen daar door de onder gedompelde Geloovige, of 't Kind van zulk eenen Ouder, verstikt te worden en te sterven, en, wanneer hij vervolgends weder uit het Water oprees, scheen hij op nieuw levendig, op nieuw geboren te worden, en hier van droeg vervolgends de Doop den naam van een *Bad der Wedergeboorte*, te meer, om dat dezelve waarlijk zoo iets, als het lichaamlijk *sterven* en lichaamlijk *gebooren* worden, beteekende, en verzegelde, naamlijk het *ster-*

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

gedoopt ben, noch, zoo veel mij bekend is, toen eenige veranderingen ondervonden, die in mij zouden zijn voorgevallen. *V.* Dat is zoo, maar weet gij ook wel, wat 'er ontrend u geschied zij, toen gij in de waereld kwaamt? *K.* Neen. *V.* Kunt gij u wel eenige van die veranderingen te binnen brengen, welken u in de eerste drie of vier maanden van uw leven zijn overgekoomen? *K.* Neen ik weet 'er niets van. *V.* Is 'er toen ter tijd aan uw persoon geene verandering geschied? hebt gij niet gegeten, gedronken, geslaapen en geweend? *K.* Ja, zonder twijfel, gelijk alle anderen Kinderen. *V.* En hier van weet gij niets meer? *K.* Neen. *V.* Zoo is het ook met uwe Ziel; God bracht door zijnen Geest, wel niet

LEER DER HERVORMDEN.

sterven van onzen ouden mensch, dat is van onzen ellendigen verdorven natuurstaat, van die zondelijke gesteldheid met welke wij, sinds den val onzer eerste ouderen, bevlekt zijn, en die ons alleen door de Genade van den H. Geest en de kracht van Jesus Bloed kan ontnoomen worden, en 't *opwekken*, het van nieuws gebooren worden, *van onzen nieuwen mensch*, dat is van die Godvruchtige gesteldheid onzer harten, welke, door de bewerking van den H. Geest, uit kracht van Jesus' verdiensten, in ons verwekt wordt. Om dat, zegge ik, de H. Doop dit alles beteekent en verzegelt, daarom heet dezelve een *Bad der Wedergeboorte*. *K.* Als God dan gezegd wordt ons *zalig te maaken door het Bad der Wedergeboorte*, dan is dat te zeggen, dat de Doop *deze Wedergeboor*-

te

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

niet zulke groote kennisse van zijn woord, gelijk gij nu reeds ontvingt, in u te voorschijn; maar echter meenige goede bewegingen, zonder dat gij dezelven, toen ter tijd, klaar bemerkte. En wie weet, mijn lief Kind! of gij tot heden toe, niet aan veel zondige daaden zoudt zijn overgegeeven, zoo niet God door zijnen Geest, u tot betere daden bestierd had? Voelt gij geen groote onrust in uw gemoed, wanneer gij somtijds eenig kwaad gedaan hebt? *K.* O ja ik schaam mij dan, en vreeze. . *V.* Vindt gij in tegendeel geen vergenoegen in dit heilzaam Onderwijs van Gods Woord? *K.* Ja. *V.* Ontstaan 'er geen recht aangenaame en goede beweegingen in uwe ziel, wanneer gij met mij bidt? *K.* Ja,

dat

LEER DER HERVORMDEN.

te in ons verwekke? V. Geenszins mijn lief Kind! even zoo min als de Doop eene *afwassching der zonden* kan zijn, 't geen 'er echter in de plaats van Paulus HAND. XXII: 16. ook van schijnt gezegd te worden: want toch hoe zou eigenlijk en zichtbaar water de onreinheid onzer ziel kunnen wegneemen? en hoe kan het ooit mooglijk zijn, dat een natuurlijk, en hoe veel min dan nog een Geestlijk mensch, uit het water gebooren worde? *Christus bloed alleen*, zoo spreekt de Bijbel, *reinigt ons van onze zonden*, en de Geestlijke mensch wordt niet uit het water, maar, volgends die zelfde Bijbelwaarheid, *uit God gebooren. K.* Maar men zou zeggen: waarom zegt dan de Bijbel *God heeft ons zalig gemaakt door het Bad der Wedergeboorte?* en wat is de reden, dat Hij den zelven Doop *eene*

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

dat is waar. *V.* Dit zijn meest werkingen van den Heiligen Geest in uwe ziele; zoo zet Hij zijn werk voord, dat Hij, bij den Doop, in u heeft aangevangen. O dank dan den liefderijken God, dat Hij u alreeds in de eerste dagen van uw leven, in welken gij nog niets van Hem wist te begeeren, zich over u ontfermd, u tot zijn Kind aangenoomen en in zijn Verbond heeft ingelijfd. *K.* In zijn VERBOND, wat is dat? *V.* God beloofde u toen, uw genadige Vader te zijn; die u beschermen, u zegenen en zalig zou maaken; en gij aan uwe zijde hebt Hem insgelijks iets beloofd. *K.* Dat kan ik niet begrijpen. *V.* Uw Doopheffer, wanneer gij den Doop ontvingt, heeft in uwe plaats gesproo-ken

LEER DER HERVORMDEN

ne afwassching der zonden noemt? *V.* God spreekt op deze wijze niet zonder groote oorzaken, mijn lief Kind! namelijk niet alleen om ons daar mede te leeren, dat, gelijk de onzuiverheid des Lichaams door het Water wordt weggenoomen, alzoo ook onze zonden door het Bloed en den Geest van Christus worden weggenoomen; maar ook en nog veel meer, om dat Hij ons, door dit Godlijk pand en waarteeken wil verzekeren, dat wij zoo waaraehtiglijk van onze zonden geestlijk gewasschen zijn, als wij uitwendig met water gewasschen worden; dat wij door zijne Genade zoo zeker geestelijk zullen gebooren worden en Hem leeven, als wij leevende uit het water weder oprijzen. *K.* Dan mag ik evenwel vaststellen en voor zeker vertrouwen, dat God die het

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

ken en in uwen naam beloofd, dat gij aan den *Drieëenigen God Vader, Zoon en Heiligen Geest geloovey; Hem in alles gehoorzaamen; Hem beminnen, en dienen zoudt, en dat gij, alle boosheid en zonde vermijdende, u zelven zoudt toeleggen, om in allerlei goede werken uit te blinken, de deugd te omhelzen, en dezelve steeds te betrachten.* Hebben wij nu wel gedaan, dat wij dit alles in uwen naam beloofd hebben en zijt gij daar mede te vrede? *K.* O waarom zou ik daar mede niet te vrede zijn? *V.* Is het u niet van harte aangenaam, wanneer gij in uw ziel gevoelt dat gij mij teeder bemindt? *K.* Ja zeer aangenaam. *V.* Zou, het u dan vooral niet aangenaam zijn, wanneer gij God, met een kinderlijke liefde bemindet

LEER DER HERVORMDEN.

het in zijn Woord zegt, en in mijnen Doop verzegeld heeft, mij zalig en heerlijk wil maaken, en mij de vergeeving der zonden; gerechtigheid en het eeuwig leven schenkt. *V.* O ja! dat moogt gij gelooven; dat moogt gij vastitellen mids gij van uwe zijde mijn lief Kindlden Heere JesusChristus onzen eeuwig gezegenden Zaligmaker geloovig omhelst, en u gedraagt naar dat geen wat wij uwe ouders voor u aan God beloofd hebben, dit naamlijk dat gij in de vreeze van Gods allerheiligste naam zoudt leeven, en den Drieëenigen God met ziel en lichaam ten dienste staande; daaglijks der zonden sterven zoudt, dat is uwe verdorvenheid, uwe erflijke verdorvenheid, die anders zoo vruchtbaar is in het voordbrengen van kwaade daden en alle de booze lus-

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

det? wanneer gij alles goeds van Hem verwachten; op Hem steeds vertrouwen, en wat u nodig is, van Hem dorst afsmeeken? Is het u niet lief, dat gij van een mensch, dat door de zonde verdorven en ellendig geworden was, een vroom, deugdzaam, onderdanig en gelukkig mensch geworden zijt? Met een woord, is het u niet aangenaam een Christen te zijn? Nu dan, mijn Kind! door den Doop zijt gij onder het getal der Christenen, dat is die in Christus gelooven, aangenoomen en van de overige menschen hier op aarde afgezonderd geworden. Daar door hebt gij het recht ontvangen, God als uwen liefderijken Vader, en Jesus Christus, als uwen Verlosser en Heer aan te bidden; Hem te dienen; te beminnen,

en

LEER DER HERVORMDEN.

luften van uw vleefch zoudt beftrijden, om in ware gerechtigheid en heiligheid voor God leevende, eenen luft een vermaak in 's HEERE wet naar den inwendigen menfch te bewijzen, meer dan in eenig ander ding; immers, wat toch ook de bepaling van God moog' zijn omtrend zoodanige kinderen der Geloovigen, welke *in hunnen kindfchen ftaat* en *buiten genoegzaam gebruik hunner Rede fterven*, waar omtrend ik u, als gij eens wat ouder en meer geoefend zult zijn, nog wel wat nader zal onderhouden, dat is ten minften zeker, dat *zulke reeds zoo ver volwasfene* Kinderen als gij nu reeds zijt, indien zij anders de toegezegde en verzegelde zaligheden, waarop zij in hunne geloovige ouderen *recht* hebben, *daadlijk* bezitten willen, zelve zoo dra zij reden ge-

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

en alles goeds van Hem te kunnen verwachten. Door den Doop zijt gij in eene zeer naauwe gemeenfchap en vereeniging, met alle andere Godvruchtige Christenen hier op aarde gefteld, en gij hebt die hoop, wanneer gij God vreeft, eens in de Gemeenfchap der zalige menfchen in den Hemel, by God en Chriftus uwen Heer, opgenoomen te zullen worden, om u daar zonder einde, in de hemelfche vreugde te vermaaken. Wel aan dan mijn lief Kind! laat ons God voor alle deze weldaaden prijzen! laat ons het Verbond vernieuwen, 't geen gij met God toenmaals gemaakt hebt, en over het welke gij u nu verheugt.

Lof en dank zij u toegebracht, o liefderijke Hemelfche Vader! dat

LEER DER HERVORMDEN.

gebruiken kunnen, en tot die hoogte volwassen zijn, de Doopbeloften hunner Ouderen moeten gestand doen, en zelv in eigenen persoon de opdragt van hunnen Geest aan God en zijnen Zoon Jesus Christus vernieuwen moeten, om het met de taal van God zelven uittedrukken, dat zij *gelooven* moeten en zich *bekeeren*, door welke betrachtingen men alleen, in kracht en nadruk, gezegd kan worden *in Gods VERBOND getreeden* te zijn. En dit is zoo zeker mijn lief Kind! dat, zonder dat gij, volwassen zijnde, zelv voor u zelven den alwaardigen God lief hadt en voor Hem leeven wildet, al het gesmeek uwer Godvruchtige Ouderen u van het verderf niet zou kunnen behouden, daar zelfs het *recht*, dat gij in uwen Doop op God en zijne Zaligheid verkree-

LEER DER LUTHERSCHE KERK.

dat gij mij; die van natuure een zondig en verdorve mensch was, door den Heiligen Doop, aanvangelijk tot verbetering mijnes levens geschikt en in zoo eene naauwe verbindnis met u gesteld hebt. Ja, u zal ik steeds als mijnen God aanbidden! Gij hebt mij geschaapen! Gij hebt mij door Christus, mijnen Verlosser met u verzoend! Gij hebt mij door uwen Geest aan u toegeheiligd! u zij mijne ziel en alle haare krachten! u zij mijn hart geheiligd! neem het in liefderijke Vader! heilig het zelve altoos! maak mij tot een deugdzaam, Godvruchtig en gehoorzaam schepsel. Tot uw eer zal ik leeven en sterven; en in den dood en het leven de uwe zijn. Amen.

LEER DER HERVORMDEN.

kreegen hadt, als dan tegen u getuigen zou. O dat gij dit dan betrachttet! vooräl daar het zoo zalig is met God in een Verbond te staan, en aan dat Verbond, in den HEERE getrouw te zijn. *K.* Mijn lieve Vader! ik worde hoe langer hoe meer begeerig, om deze aangename les door en door te verstaan; ik bidde u zeg mij dan, wat is dat voor een *Verbond*, waar in gij mij hebt opgekweekt, en waar in gij zeidet, dat ik, opwassende, zelv moest treeden. *V.* Mijn lief Kind! ik hebbe u dat reeds eeniger mate gezegd, maar om u te gemoet te koomen wille ik het hier nog eens herhaalen. Toen gij gedoopt werdt, beloofde God u, van welken het nu van achtren blijkt, dat zijn eeuwige wijsheid bepaalde u tot eenen meer dan kindschen, tot eenen zelfsrede gebruikenden Ouderdom te laaten koomen, dat Hij u een goedertieren God en genadig Vader zijn wilde, en, daar bij, dat Hij u beschermen, u zegenen, en zalig zou maaken, mids gij groot wordende, in de voetstappen uwer geloovige Ouderen zoudt treeden, en, gelijk zij Hem, en zijnen Zoon J. C., hartlijk lief hebben en met allen eerbied dienen: uw Doopheffer heeft, wanneer gij den Doop ontvingt, in uwe plaats gesprooken, en in uwen naam beloofd, dat gij in den Drieëenigen God, Vader, Zoon, en Geest gelooven, Hem in alles gehoorzaam zijn, Hem beminnen en lief zoudt hebben, en, tot dat einde alle boosheid mijdende en haatende, u bevlijtigen zoudt, om eene onergerlijke conscientie voor God en voor de menschen te hebben: allermeest dat gij u aan Christus zoudt overge-

ge-

LEER DER HERVORMDEN.

geeven, om door Hem van uwe vloekschuld verlost, en door zijnen Geest geheiligd te worden. Dat, mijn Kind! dat is nu het Verbond, dat uwe Ouders *voor u*, en in uwen naam, met God hebben aangegaan; in dat Verbond moet gij nu ook *zelv* treeden, zoo gij uwe eeuwige behoudenis lief hebt. Wat zegt gij nu daar op? hebben uwe Moeder en ik wel gedaan toen wij dat voor u beloofden, of niet? wilt gij nu onze belofte breeken? of zult gij die onderhouden en overneemen? och! mijn dierbaar en teeder geliefd Kind! ik wil immers niet hoopen, dat gij uwe Doopvoorrechten gering zoudt achten! o wat is het groot, door dezelven recht te hebben om God als uwen liefderijken Vader, en Jesus Christus als uwen Verlosser en Heer te moogen aanmerken, en alles goeds van Hem te kunnen verwachten! wat is het groot in de naauwste vriendschap met God en zijne Engelen, en tevens met alle heilige menschen en ware Christenen, te staan, en de hoop te hebben eens met hun in zalige heerlijkheid bij God te zullen verschijnen! daar in hebt gij immers meer zin, dan de waereld te dienen, en met de waereld verlooren te gaan? Nu wel aan dan, dient den HEERE, en beleef zijn Verbond, en de Doopbeloften al vroeg voor u gedaan! en toon, nu gij reden kunt gebruiken, dat gij zelv die beloften zoudt gedaan, dat Verbond zoudt ingestemd, hebben, zoo gij toen de noodige kundigheden hadt bezeeten. *K.* Mijn lieve Vader! ik bedanke u hartlijk, dat gij zulke beloften voor mij gedaan; zulk een Verbond voor mij met u-

wen en mijnen God gemaakt hebt. Neen! dat Verbond wille ik niet verbreeken! ik wil den Drieëenigen God; ik wil mijnen lieven Heiland dienen; ik wil mij door Jesus Geest laaten regeeren; och dat ik dit Gesprek nooit mogt vergeeten! maar mijn lieve Vader! ik ben daar voor niet weinig bevreesd; ik doe elken dag zonde, en overtreede dus mijn Doopverbond. Och! hoe zal ik daar aan toch meer beandwoorden? *V.* Mijn lief Kind! uit u zelven kunt gij dat niet; maar God wil u dat leeren! ook dat heeft Hij beloofd. Klaag gij Hem maar daaglijks, dat gij zoo een onrein en zondig hart hebt; en bid Hem, dat Hij uw hart door zijnen Geest vernieuwe, en voor zich heilige! doet gij dat, dan zal ook die goede God, om Christus zijns geliefden Zoons wil, in u werken beide het willen en het werken naar zijn welbehagen. Kom! mijn lief Kind! laat ons op dit oogenblik beginnen, laat ons samen God met dankzeggingen aanbidden:

Liefderijk en genadig God en Vader! u danke ik, dat gij mij, reeds van de geboorte af, in mijne Ouderen het voorrecht gundet, dat ik in zulk eene naauwe betrekking op u en uwe Hemelsche Genade mogt staan; dat gij mij op zulke billijke voorwaarden voor eenen Erfgenaam der zaligheid hebt willen verklaaren, en mij in uwen eeniggeboornen Zoon tot uw Kind en Gunsteling hebt willen aanneemen. Och dat mij uwe Genade verwaardige, dat ik mijnen Doop heilig beleeven, en nooit het met u geslooten Verbond mooge schenden! o! dood gij

door

LEER DER HERVORMDEN.

door uwen H. Geest alle mijne zondige lusten, en maak mij, door uwe herscheppende kracht; tot een nieuw schepzel! u zij mijn hart met alle zijne genegenheden voor nu, voor eeuwig gewijd! doe gij mij voor u leeven hier op de aarde, en den heerlijken naam van mijnen Godlijken Zaligmaker waardiglijk wandelen! och! dat nooit mijne kinderlijke dwaasheid u onteere, mijne ouders bedroeve; of anderen tot aanstoot zij! maak mij elken dag u meer gelijkvormig, en rust mij dus door uwe Genade toe om eens volmaaktelijk bij en voor u, Drieëenig God en liefderijk Vader! in heerlijkheid te verschijnen! Amen.

MARC. XVI: 16. *Die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden. Maar die niet zal geloofd hebben, zal verdoemd worden.*

JOH. III: 5. *Jesus antwoordde, en zeide tot hem, voorwaar! voorwaar! zeg ik u, ten zij dat iemand gebooren worde, hij kan het Koningrijk van God niet zien.*

EPH. V: 25, 26. *Gelijk ook Christus de Gemeinte heeft lief gehad, en zich zelven voor haar heeft overgegeeven, op dat Hij ze heiligen zoude, haar gereinigd hebbende met het bad des waters door het woord.*

GAL. III: 26, 27. *Want gij zijt alle kinderen Gods, door het Geloof in Christus Jesus; want zoo veele gij in Christus gedoopt zijt, hebt gij Christus aangedaan.*

EPH. IV: 22. *Te weeten, dat gij zoudt afleggen, aangaande de vorige wandelingen, den ou-*

ouden mensch, die verdorven wordt door de begeerlijkheden der verleidinge.

EZECH. XXXVI: 27. *En ik zal mijnen Geest geeven in 't binnenste van u, en ik zal maaken, dat gij in mijne inzettingen zult wandelen en mijne rechten bewaaren en doen.*

EPH. IV: 23, 24. *En dat gij zoudt vernieuwd worden, in den Geest uws gemoeds, en den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschaapen is, in waare rechtveerdigheid en heiligheid.*

I PETR. III: 21. *Waar van het tegenbeeld de Doop ons nu ook behoudt, niet die een aflegging is der vuiligheid des lichaams, maar die een vrage is eener goede Conscientie tot God door de Opstandinge van Jesus Christus.*

EENENVYFTIGSTE GESPREK.

Over de Noodzaaklijkheid der eerste en der dagelyksche Bekeering de ernstige oplettendheid over zich voor allerly zonden te schuuwen.

Vader. Welke waaren toch mijn Kind! de Voorwaarden, tot welker nakoming wij gisteren zaagen, dat gij u door uw Doop verpligt hadt? *K.* Zoo ik het wel hebbe, waaren het *Geloof* en *Bekeering*. *V.* Gy hebt welgezegd, mijn Kind! Geloof en Bekeering zijn het, tot wel-

welke gij verbonden zijt. Maar weet gij nu al wat met die benamingen gemeend worde? *K.* Ik verlange om Vaders onderrichting des aangaande te ontvangen. *V.* Die zal ik u gaarn geeven mijn Kind! Luister dan en prent dit volgende diep in uw harte. Het GELOOF is dat *hartlijk aanneemen, en eerbiedig toestemmen van het getuignis, dat God in zijn woord van zich zelven, van u, en van zynen Zoon getuigt, gepaard met een berustend vertrouwen in, en eene werkzame liefde jegens het zelve.* Weet gij nu wel, wat God aangaande zich zelven, aangaande u, en zijnen Zoon getuigt? *K.* Niet ten vollen. *V.* Jegens *zich zelven* getuigt God: dat Hij alle liefde en dienst van zijn Schepzel en dus ook van u waardig zij, en tevens dat Hij op dezen dienst, niet uit hoofde van eenig voordeel voor zich zelven, maar uit hoofde van betaamendlijkheid, zoo gezet zij, dat Hij nooit dan met heilig misnoegen kan aangedaan zijn tegen allen die geenen, welke Hem dezen dienst en liefde weigeren: met dat gevolg dat Hij dezelven zekerlijk EEUWIG zal *straffen*, ten zij ze zich in tijds met God laaten verzoenen, en zoo de straffe ontgaande weder tot Genade koomen. —— Omtrend *u* getuigt God, dat gij, en al het Schepzel, door de zonden van Adam, waarvan ik u te voren sprak voor Hem *verdoemlijk* zijt geworden, en door uwe eigen dagelijksche schuld nog meerder ellendig wordt, zoo dat gij deswegens niet anders zoudt kunnen verwachten dan eeuwig verlooren te gaan, indien God u naar uwe verdiensten bezocht. Hij zegt 'er ten uwen aanzien bij, dat gij doodlijk *onmagtig* weezende nooit u zelven kunt herstellen in

zijne gunste, maar het daaglijks nog erger maakt, en dus dat het voor u omkoomen zij, zoo 'er geen ander middel van herstel, dan door u zelven, voorhanden zij. Ondertusschen laat Hij u ook hier niet verlegen. Hij getuigt, dat Hij zijnen eeniggeboornen Zoon, dien Jesus, van wien ik u te vooren sprak, in de waereld gezonden, en Hem aan den kruisdood heeft overgegeven, op dat Hy *aan het Godlijk recht voor de zonden zoude genoeg doen* en dus *de straffe wegdragen, de schuld verzoenen, en eene eeuwige gerechtigheid voor Zondaren zou aanbrengen*, en Hij zegt 'er bij, dat *een iegelijk die in dezen zijnen Zoon gelooft*, dat is, gelijk gij ligtlijk begrijpt, Hem als zoodanig eenen verzoenenden Middelaar aanneemt, en zich aan Hem ter zaliging overgeeft, *niet verderven zal maar het eeuwig leeven hebben* getuigende daarbij, dat Hij zodanige Zondaars, die Hem daarom ootmoedig en boetvaardig aanbidden, om zijns Zoons wil, tot zulk een geloof in Christus door zijnen Geest bewerken, hen vernieuwen, wederbaaren, en voor zich heiligen wil. —— Nu mijn Kind! *alwie met dit getuignis hartlijk instemt die* GELOOFT. *K.* En wat is nu de *Bekeering? V.* De Bekeering mijn lief Kind! is die werkzaamheid der Ziele, waar door zij, uit overredinge van het gruwlijke kwaad der Zonde, en van de onbetaamendlijkheid der Godsvrucht, en vertrouwen op Gods toezegging, en de Genade van den Heere J. C. het ootmoedig en ernstig besluit neemt, om met de daad van alle zonden, ook de kleinste, de ligtstgeschatte, en de meestbeminde, af te staan, en zich tot alle deugd te bevestigen; en deze *Bekeering* onder-

scheidt

scheidt men doorgaans in eene *eerste* en *tweede* Bekeering, zijnde de *Eerste* die Verandering van werkzaamheden in eenen Mensch, die tot nog toe de Zonden ruimschoots diende; en een natuurlijk, dat is te zeggen, een geheel verdorven Mensch was, en de *Tweede* die daaglijksche wederkeering tot God, welke plaats vindt in een Mensch, die al reeds in den grond zijns herte, tot God bekeerd is, zoo meenigmaal hij het leedweezen bemerkt, dat hij niet heilig, niet teeder genoeg voor God leefde en dit kan hij elken dag, en ieder oogenblik, gewaar worden. Deze laatste Bekeering noemt men anders ook wel de *Boete*. *K.* Och! Vader mogt ik ook zoo gelukkig zijn van dat Geloof en die Bekeering te hebben! hoe geraakt men daar toe? *V.* Mijn Kind! beide dat *Geloof* en die *Bekeering* worden van God den H. Geest bij de *Wedergeboorte* in het hart der Zondaaren gewerkt; en dat doet God uit Genade, om Christus wil den geenen, die Hem daarom bidden. *K.* In de *Wedergeboorte* Vader! wat is dat? *V.* De wedergeboorte, mijn Kind! is die genadewerking van God, waar door Hij aan den Zondaar, die dood is in Zonden en in Misdaden, bij middel van het Euangelij woord, een Geestlijk Levens beginsel schenkt, waar uit Hij betaamendlijk kan werkzaam zijn, en hier door wordt zijn natuurlijk duister, en door de Zonde verblind, verstand verlicht, zijn afkeerige wil tot God geneigd; zijn verkeerd oordeel recht gemaakt, zijne hartstochten en zielekrachten geheiligd. *K.* Moet ik dan wachten tot God mij dat alles geeve? *V.* Gij kunt het u zelv' niet geeven mijn Kind! Maar blijft 'er echter

toe

toe verplicht; en dit moet u aanzetten tot bidden om het te erlangen, wanneer God, die rijk is in barmhartigheid het u zal schenken. *K.* Maar hoe zal ik nu weeten, of ik Geloof heb, en Bekeerd ben? *V.* Mijn Kind! uit de vruchten wordt de boom gekend, is dat niet zoo? nu, als *nu* uw hart geheel tot God en zijnen Zoon geneigd is, en gij een lust hebt tot deugd en Godsvrucht; dan *gelooft* gij, dan zijt gij *bekeerd* en *wedergebooren*. Wille ik u eens eene verblijdende boodschap zeggen? *als* gij waarlijk meendet, wat gij gistren van uw Doopverbond zeidet, *dan* zijt gij aanvanglijk wedergebooren en bekeerd; dan glooft gij. *K.* Ja dat meende ik waarlijk, dat weet de HEERE, die alles weet. *V.* Nu mijn Kind! gij hebt dan de Eerste Bekeering. Laat ons nu voordgaan! *K.* Als Vader zulks belieft.]

V. Is God dan niet langs den gezegden weg, alreeds voor langen tijd beezig geweest, om uwe Ziel te verbeteren? [u te doen gelooven, u te bekeeren?] *K.* Ja dat is klaar. *V*, En door wat middel deed God dat? *K.* Door zijn Godlijk woord [en door zijnen H. Geest.] *V.* Maar zijt gij dan nu al ten vollen bekeerd? zijt gij al volkomen goed? en is 'er geen kwaad meer in u? *K.* Ik ben zeer bevreest dat 'er nog Zonden en onvolmaaktheden in mij zijn. *V.* Gij *vreest*, zegt ge, daar mogten nog Zonden in u zijn, maar ik zal het u met zekerheid zeggen, hoe het met u hart staat: gij hebt nu wel een ernstig besluit genoomen, om uwen God te dienen, hem te vreezen en tot zijner eere een vroom en deugdzaam mensch te worden. Maar, eer deze dag nog om is, zult gij wel wederom iets, dat strijdig is met dit uw voor-

ne-

nemen verricht hebben. Wanneer wij u dan kastijden, en u uw kwaaddoen voor oogen houden, zal het u wel berouwen, en gij zult beterschap belooven; maar morgen zult gij toch al wederom de eene of andere fout begaan, tegen anderen zeer ligt in toorn geraaken, met het geen 't welk u overkomt, niet wel te vrede zijn; of al dat goede 't geene gij verpligt zijt te doen, niet met vreugde verrichten; Ja misschien ten laatsten eindlijk moedwillig en verdrietig worden. Hebt gij het niet tot hier toe reeds dikwils beloofd, dat gij u aan deze zonden nimmermeer zoudt schuldig maaken? *K.* Ja. *V.* En doet gij dezelven niet zonder agterdocht bijna daaglijks weder, ten minsten eenige van dezelve hoe zondig en dwaas zij dan ook zijn. *K.* Ach ja; Dat kan ik niet tegenspreeken, maar het is mij hartlijk leed. *V.* Dat is nu wel, mijn Kind! dat het u leed zij; maar daar door is de kwaade zaak nog niet goed gemaakt, Wanneer gij mij beledigd hebt, belijdt gij dan ook mij uw kwaad niet; smeekt gij mij dan niet om vergeeving van het zelve, en belooft gij geen beterschap? *K.* Ja, en dat doe ik om dat het mijn pligt is. *V.* Nu mijn lief Kind! ieder van deze Zonden, door u gepleegd, is niet alleen eene belediging van mij, maar ook van uwen liefderijken hemelschen Vader, zult gij dan ook Hem deze uwe zonden niet belijden, zult gij dezelven bij Hem, niet met oodmoedigheid afsmeeken, en Hem alle de dagen uwes levens hartlijk aanroepen, dat Hij om Christus wille; u uwe overtredingen en zonden vergeeve? *K.* Ja, waarlijk, ook dat begrijpe ik mijn pligt te zijn. *V.* Nu mijn Kin[d]! vergeet dan nooit, die

die groote en gewichtige *Plicht der dagelijksche Bekeering*, dier zoo noodzakelyke Boete, gelijk ze veeltijds genoemd wordt na te komen. Zoo dikwils gij dan maar een geringe overtreeding begaan hebt, welke gij hebt kunnen vermijden, zoo bid bij u zelven; ach liefderijke God! vergeef mij deeze overtreeding, om mijns Verlossers wille, die de straffen van alle mijne bedreven zonden gedraagen heeft. Ik zal mij [zoo ik thands voorneeme en door uwe genade wensche na te koomen] niet meer tot dezelve overgeven, maar u met meerder onderwerping dienen. — Overleg op elken avond, wanneer de dag om is, wat gij in dien verloopen tijd, vervolgends gedaan hebt; poog in het bloed van den Heere Jesus uwe schuld met den Heere vereffend te krijgen;] Maak u vervolgens los van de al te treurig bekommernis over de gevolgen der zonde en leg u neder in een stille rust, als een Kind dat met zijnen Hemelschen Vader verzoend is. Dan eer wij hier van afscheiden wilde ik u mijn lief Kind! nog gaarn eene gewigtige vraag doen. Weet gij wel op welken dag of in welken nagt gij sterven zult. *K.* Neen dat weet ik niet. *V.* Wanneer gij nu eens in den aanstaande nagt moest sterven, zoudt gij u zulks wel kunnen getroosten en u bereidwillig gevoelen, om met een vrolijk harte voor den rechtveerdigen God te verschijnen, wanneer gij zijne geboden overtreeden hadt? Wat is het hart u benaauwt, als gij mij beledigd hebt; schuuwt en vreest gij mij dan niet? *K.* O Ja wel! *V.* Met nog veel grooter angst en vrees zoudt gij sterven, wanneer gij niet kondet hoopen in den Hemel eenen met u verzoenden God te zullen aantreffen.

Nog

Nog eens mijn lief Kind! hebt gij niet het goed en ernstig voorneemen, om een oprecht goed en vroom mensch te worden? *K.* Ja, dat voornemen heb ik. *V.* Maar kunt gij uw gebreeken en zonden wel nalaaten, wanneer gij dezelven niet, meenigmaal met eene oprechte afkeerigheid beschouwt, wanneer gij niet dikwijls het besluit neemt, geene moedwillige zonden meer te begaan? Gij ziet dan uit dit alles, hoe hoognoodig het zij, dat gij op uw van natuure tot het kwaad zoo zeer genegen hart geduurig acht geeft en de eene overtreeding en zondige gewoonte na de andere zoekt af te leggen. Want toch wanneer gij nu nog eenige zonde liefhebt, of met weeten en overlegging daar in voordgaat, zoo kunt gij niet zeker zijn, of gij zalig zult worden. *K.* Derhalven moete ik dan ganisch geen zonde meer doen; indien ik wil zalig worden? *V.* [Mijn Kind! zonder zonden te leeven is aan deze zijde van het graf niet mooglijk,] gij zijt nog geduurig met dezelve bezet, 'er is 'er vooral eene die u aangeboren is, [en welke gij, zoo lang gij leeft, niet zult afleggen,] te weeten de *Erfzonde*; gij voelt behalven dat nog dikwils booze neigingen; gij wordt ook wel onvoorziends en uit zwakheid tot meenige overtreeding vervoerd; maar, wanneer deze zonden uit zwakheid voordkomen [en alle anderen], u van harte leed zijn, wanneer gij dezelve haat en God aanroept, dat hij u dezelven, om Christus wille vergeeve, zoo zijt gij niet in gevaar van om dezelve verdoemd te worden. Maar, wanneer gij met overleg, en opzet uwe zonden pleegdet zoo zou dit een duidelijk bewijs zijn, dat gij God nog niet van harte

be-

beminden; dat gij ook nog geenszins zijn Kind waart, en gij als nog geene zekere hoop van Zaligheid kost voeden.

Schuuwt dan alle boosheid van harte en zondigt nu of nooit meer met opzet. Dat is het dat de Apostel Paulus begeert ROM. VIII. 14. *Want zoo veelen als 'er door den Geest Gods geleid worden, die zijn Kinderen Gods.* [Dat leeren u de volgende Bijbelplaatzen.]

LUC. III: 8. *Brengt dan vruchten voord der bekeeringe waardig.*

2 KOR. VII: 10. *Want de droefheid na God werkt een onberouwelijke Bekeering tot zaligheid: maar de droefheid der Waereld werkt den dood.*

SPREUK. VIII: 13. *De vreeze des Heeren is te haaten het kwaad, de hovaardigheid, den hoogmoed en den kwaaden weg. Ik haate ook den mond der verkeerdheden.*

AMOS V: 15. *Haat het booze, en hebt lief het goede.*

ROM. XII: 9. *Hebt eenen afkeer van het booze, en hangt het goede aan.*

2 KOR. VII: 1. *Dewijl wij dan deze belofte hebben, geliefden! laat ons ons zelven reinigen van alle besmettinge des vleeschs en des geests, voleindigende de heiligmaakinge in de vreeze Gods.*

TWEE-

TWEEËNVIJFTIGSTE GESPREK.

Over den Pligt en den Loon den Goede werken in de gantsche Heiligmaaking van onze krachten.

Vader. Terwijl gij niet weet mijn Kind! hoe lang uw leeven zal duuren, zult gij dan niet wel doen met uwen korten Levenstijd wel te besteeden en ten nutte van u zelven en anderen aan te leggen? *K.* Ja, dat zou zekerlijk ver het beste zijn, en ik wensche daarom ook, om denzelven wel aan te leggen en ten meesten nutte te besteeden; *V.* En op welk eene wijze zult gij dat doen? *K.* Ik zal met ijver bidden en met vlijt leeren. *V.* Zeer goed, mijn Kind! dat zijn thands uwe voornaamste bezigheden, waar op gij u moet toeleggen; maar, wanneer gij eens wat grooter en ouder zijt, zult gij dan niet wat anders te doen hebben? *K.* Ja, dan zal ik, gelijk gij, ook vlijtig arbeiden. *V.* En dat is nog niet genoeg. Welke denkbeelden zijn God aangenaamer, goede of kwaade? *K.* Goede denkbeelden. *V.* Zult gij u dan niet bevlijtigen, zoo veele goede denkbeelden, in uwe ziel te verkrijgen, als u doenlijk is? *K.* Ja; maar wanneer bekom ik goede denkbeelden? *V.* Wanneer gij aan God gedenkt, is dat niet goed? *K.* Ja. *V.* Wel aan gedenk dan geduurig aan God, herinner u zijne weldaden, en aan de dankbaarheid, aan de liefde en gehoorzaamheid,

welken gij Hem schuldig zijt. Wanneer gij vervolgends aan Gods Woord denkt, en u het zelve herinnert, is dat ook niet goed? *K.* Ja. *V.* Wanneer gij nu alleen zijt, en allerlei ijdele denkbeelden en dwaasheden vallen u in, zoo denk dan daar aan, wat gij uit Gods Woord geleerd hebt en hoe gij de Geboden des HEERE zult nakomen, om Hem als het naaste voorwerp van aanbidding te dienen, en in 't vervolg, iets goeds te verrichten. Door deze goede denkbeelden, mijn Kind! zult gij alle booze gedagten en begeerlijkheden verdrijven; door dezelven zult gij in staat gesteld worden, om geduurig in het gezelschap van andere menschen iets stichtelijks te kunnen spreeken; want wie wel denkt spreekt ook stichtelijke dingen, en waar van het hart vol is, daar van vloeit de mond ook over. En terwijl gij hier uit ziet, hoe noodig het zij, dat gij altijd poogt goede redenen voort te brengen, zoo denkt wel en herinner u dikwijls, dat alle menschen eens ten jongsten dage, zullen moeten rekenschap geeven, van elk ijdel woord 't geen zij gesprooken hebben. Terwijl gij dan altoos goede redenen denken en spreeken moet, ligt gij dan nog niet onder eene grootere verpligting om goed te doen? *K.* Ja mijne verpligting hier toe is nog veel grooter. *V.* Wat voor een Knegt hadt gij liever, eenen, die veel kwaads, of eenen, die veel goeds verrichtte? *K.* Ik zou den goeden verkiezen. *V.* Meent gij ook niet, dat God zulke menschen liever heeft, welke meerder goede daaden verrichtten dan anderen? *K.* Zekerlijk zal Hij die liever hebben. *V.* Welk een boom is meer waardig, die weinig of die

veel

veel goede vruchten draagt? *K.* Die veel goede vruchten draagt. *V.* Zoo is het ook loflijk en prijzenswaardig veele goede daaden te verrichten. Wij worden daar door waardiger en uitmuntender en de hoogachting en liefde van andere menschen jegens onze persoonen neemt langs dezen weg dagelijks toe, en [schoon dezelve, als hooglijk verschuldigde pligten, geene waardigheid in zich zelve hebben, en dus nog veel minder iets verdienen kunnen] uwe loon voor dezelven, mijn lief Kind! [die Genadeloon, dien God om Christus wil daar aan geeven wil,] zal niet gering zijn, niet vergeeten worden. God heeft duizenderlei soorten van zegeningen, waar mede Hij die geenen kan verheugen, welken door het bedrijven van goede werken dankbaar en welbehaaglijk voor Hem poogen te wandelen, Hij schenkt hun b. v. gezondheid, vergenoegen, eer, aanzien en somtijds ook tijdelijke inkomsten: en zelfs dan, wanneer zij ook deze tijdelijke goederen niet in overvloed erlangen, zoo verheugt Hij evenwel hunne ziel; blijft in dezelve met zijne Genade; behoedt hen voor veele misdaaden; en beloont hen eindlijk overrijkelijk hier boven in den Hemel. Niet een van de geringste goede daaden, geen stichtlijk woord, geen goede gedachte of wensch, zal [indien dezelven anderszins maar Christlijk, dat is in den Geloove, met opzien tot de Genade Gods in Christus, verricht zijn,] onbeloond blijven, gelijk ook geene kwaade daaden, ongestraft zullen gelaaten worden. Daarom zegt Apostel Paulus 2 Kor. V: 10. *Want wij allen moeten geopenbaart worden voor den rechterstoel van Christus,*

DRIEËNVIJFTIGSTE GESPREK.

Over het Onze Vader in drie korte aanmermerkingen.

Vader. Gij hebt het Onze *Vader* reeds dikwils gebeeden en hooren bidden, verstaat gij het zelven wel? *K.* Ja ik ken het geheel en al. *V.* Maar of gij het al verstaat, dat is een andere vraag mijn Kind! want men moet niet bidden, of men moet het ook verstaan. Was het geene dwaasheid, wanneer gij mij met een meenigte ongeschikte woorden iets verhaalde waar van gij zelf de zin en meening niet verstondt? *K.* O ja! dat zou zekerlijk dwaasheid zijn. *V.* Hoe onbestaanbaarder en onredelijker is het dan, aldus met God om te gaan? *K.* O! verklaar mij dan dit Gebed. *V.* Wel aan! ik zal het u verklaaren, en wel zoo veel te meêr, vermids het zelve het eenigste Gebed is, 't geen onze Heer Jesus zijnen Discipelen geleerd heeft. Zeg mij dan eens, waarom noemt gij God, in den aanvang van dit Gebed *Onzen Vader*? *K.* Om dat Hij de Schepper van ons allen is. *V.* [Recht zoo mijn Kind! doe 'er nog maar alleenlijk bij: *en vooral om dat Hij den Geloovigen en hunnen Kinderen, in zijnen Zoon Jesus Christus een genadig Vader geworden is.*] En waarom zegt gij vervolgends: *die in de Hemelen zijt*? *K.* Om dat deze onze Godlijke Vader in den Hemel woont. *V.* Maar is dan God ook niet

op

op aarde? *K.* Ja, God is Alomtegenwoordig. *V.* Recht gesprooken mijn Kind! maar in den Hemel openbaart Hij zijne heerlijkheid, op eene uitmuntende wijze. Daar zullen wij eens bij Hem koomen en Hem eeuwig aanbidden. Daarom mijn Kind! heffen wij reeds onze oogen na die zalige Gewesten op, en bidden God aan, als den grooten Beheerscher van den Hemel en de Aarde: als die zich in die doorluchtige wooning zoo bezonder en luisterrijk vertoont. Wat weeten wij nu van dien God? is Hij niet heilig en rechtveerdig, wijs en goed? *K.* Ja. *V.* Merk dan op! deeze zijn zijne Naamen of Eigenschappen. Wanneer wij deze recht kennen, wanneer wij Hem, als den wijzen, goeddoenden en rechtveerdigen God en Heer aller geschapen Wezens, vlijtig en eerbiedig aanbidden en Hem gehoorzaamen, dan wordt *zijnen Naam van ons geheiligd.* Maar heiligen zulken wel den Naam van God, welke zijne heerlijke Eigenschappen niet erkennen willen? *K.* Neen. *V.* En die, welke alle oogenblikken, zijnen Naam zoo ligtveerdig in den mond neemen, God en Jesus uitroepen, en bij elke kleinigheid dezelve misbruiken, betoonen die, daar door, wel eene zoodanige eerbiedigheid, als zij aan de hooge en heerlijke Eigenschappen van God schuldig zijn? *K.* Neen. *V.* Hier uit ziet gij dan, wat het zeggen wil, *den Naam van God te heiligen:* naamlijk *zijne heerlijke Eigenschappen te erkennen, zijne Magt, Goedheid, Wijsheid en Gerechtigheid te vreezen, te loven en aan te bidden, niets onwaardigs van dezelven te leeren, dezelve niet te verachten of te onteeren.* Weet gij

gij wel wat een Koning is? *K*. Ja, dat is een groot Heer, aan welken een groot Volk onderdanig is. *V*. Wie is wel de grootste Koning? *K*. Dat weet ik niet. *V*. Is 'er wel iemand die meerder Onderdaanen heeft, dan God? *K* Neen, aan onzen God is alles onderdaanig. *V*. Wel gezegd, de gantsche Waereld is zijn Koningrijk, maar behooren Hem ook alle menschen toe? *K*. Neen veelen zijn boos. *V*. Zou een goed en oprecht mensch, niet wenschen, dat alle andere menschen vroom en God onderdanig waren? *K*. Zeker ja. *V*. Wel nu, dit is dan die Bede: *uw Koningrijke kome. Ach geef lieve God, dat 'er geduurig, een aantal van uwe redelijke Schepzelen tot uw Koningrijk toegebracht en tot goede Onderdaanen van het zelve moogen gemaakt worden. Laat de Christelijke Godsdienst zich meer en meer uitbreiden. Geef ook, dat ik uw getrouwe Onderdaan zijn mooge; dat ik u met mijn gantsche hart, als mijnen God, Heer en Koning beminnen, eeren en vreezen, uwe inzettingen en geboden, gehoorzaamen, en eindelijk een deelgenoot mooge worden van uw Koningrijk, van uwen hemelschen vrede en uwe Godlijke bescherming*. Onthoud dan, wanneer gij bidt, dat deze woorden, bijna dezen zin uitmaaken. Wat de Wil van God zij, denk ik dat gij wel weet? *K*. Ja, Hij wil, dat wij Hem vreezen en beminnen en alle goede daaden verrichten zullen. *V*. Wel gezegd. Maar zullen dan de Engelen en de Uitverkoorenen in den Hemel dit alles doen? *K*. Zekerlijk zullen zij dit doen. *V*. Zouden wij niet wenschen, dat alle menschen, gelijk de Englen en Zaligen waren. *K*. Ja zeker.

V. Nu dit doen wij in de derde Bede, wanneer wij bidden *uw wil geschiede gelijk in den Hemel, zoo ook op der aarde*, dat zoo veel te zeggen is, als: *daar toe verleene uwe Liefde o God! hare Genade, dat van dag tot dag, bij alle menschen uw heilige en goede wil worde nagekoomen en bestendig onderhouden, dat zij gelijk de Englen steeds vlijtig zijn mogen, om uwen wil te erkennen, en bereidvaardig, om denzelven naar hunne krachten uit te voeren en te beleeven. Schenk mij ook zulke opgehelderde zielsvermogens, dat ik uw Woord recht verstaan mooge, en zulke krachten, dat ik uwe Geboden kan onderhouden, ten einde ik geduurig in Godvrucht toeneeme, u gehoorzaame en bij eene volmaakten kennis van hemelsche wijsheid ook eene meerdere heiligheid des Levens verkrijgen mooge!*

II.

Vader. Hoe heet de vierde Bede van het *Onze Vader*? *K*. *Geef ons heden ons dagelijks Brood*. *V*. Is het dan genoeg tot het leven, wanneer gij alleen Brood hebt? *K*. Neen. *V*. Hebt gij ook geen Drank, Kleederen, Wooning en andere dingen noodig? *K*. Ja zekerlijk. *V*. Onder het woord *Brood*, worden dan alle deze noodwendigheden des levens mede ingesloten en verstaan. Wij roepen en bidden God, met deze weinige woorden bijna op de volgende wijze aan; Hem smeekende: *dat Hij ons alle Nooddruftigheden, Kleederen, Eer, Vergenoegen, Vrienden en Weldoeners, goede Ouders, deugdzaame Kinderen, Rust, Vrede en al dat geene wille schen-*

had eenen eenigen Zoon, bij Sara, zijne Huisvrouw, gewonnen. God beproefde dezen vroomen Eerstvader, of hij Hem ook in alle dingen zoude gehoorzaamen. Hij sprak dan tot Abraham en zeide: *neem nu uwen Zoon, uwen eenigen, dien gij lief hebt, Isaak, en gaa heenen naar het land Morea en offer hem aldaar tot een Brandoffer, op één van de Bergen, dien ik u zeggen zal.* Toen nu Abraham dit bevel van God gehoorzaamen, en zijnen Zoon wilde slachten, *verscheen 'er een Engel des Heere, en riep tot hem van den Hemel, en zeide: Abraham Abraham! en hij zeide zie hier ben ik. Toen zeide de HEERE: steek uwe hand niet uit aan den Jongen, en doe hem niets; want nu weet ik dat gij Godvreezende zijt en uwen Zoon, uwen eenigen van mij niet hebt onthouden.* [GEN. XXII.] Was dit nu niet een harde proef die Abraham moest uitstaan? *K.* Ja zeker. *V.* Maar dit was een *Godlijke Verzoeking*; en wij bidden in de zesde Bede: *ach liefderijk God! gedoog niet dat ik in al te groote en zwaare Verzoekingen moge gebragt worde.* Want toch God beproeft de Vroomen ook nu nog somtijds, of schoon niet, op zoo eene wijze gelijk Hij Abraham gedaan heeft; veelen verzoekt Hij door hun grooten rijkdom en aardsche schatten toe te voegen en beproeft hen of zij in dezen hunnen staat niet hoogmoedig worden. Anderen beproeft Hij door groote en kommerlijke armoede, en ziet, of zij met hunne harten niet van Hem zullen afwijken. Veelen verzoekt Hij door pijnelijke krankheden, en slaat naauwkeurig agt, of zij wel in hunnen laatsten levens-

stond

ſtond op hunnen God vertrouwen. Wijl nu alle deze dingen, voor het vleeſch zeer zwaare beproevingen zijn, om dezelven te verduuren en uit te ſtaan, zoo bidden wij: *mijn God! leg ons zulke groote beproevingen niet op, en ſterk ons door uwen machtigen bijſtand, om dezelven te kunnen verduuren, wanneer het uw welbehagen zij, dat wij dezelven ondergaan moeten.* Maar mijn lief Kind! daar zijn buiten dat nog veel ellenden, die de menſchen hier op aarde navolgen. Zoo lang wij leven, blijft de zonde ons bij, en deze is wel de droevigſte van alle ellenden. Wij zijn geduurig in gevaar van kwaade en booze menſchen, miſleid, beledigd en geërgerd te worden. Wij kunnen in armoede, verachting en vervolging geraaken. Zullen wij dan ook niet bidden, dat God ons van alle deze ſoorten van jammeren en rampen bevrijden wille? *K.* O ja! verlos ons dan o God! van al zulk een kwaad. *V.* Recht mijn Kind! dit doet God ook meenigmaal, wanneer wij bij aanhoudenheid bidden. Hij bewaart de Vroomen dikwijls voor zwaare bezoekingen; en geeft hen trooſt en uitkomſt, wanneer zij in een bittere omſtandigheid geraaken. Hij regeert hen door zijnen H. Geeſt, dat zij voor altoos van de zonde en allerlei boosheden bevrijd blijven. Eindlijk verloſt Hij hen, door den dood, van allerlei ellenden, en brengt hen over in eene onverganglijke en nimmereindigende zaligheid. Alle deze dingen kan niemand den Vroomen geeven en mededeelen, als God. Hij is de Regeerder en Koning van Hemel en Aarde; Hij heeft en bezit de macht om alles te doen wat Hem behaagt, en moet daarom van

alle

kan dan God u in de eene plaats meer goeds doen ondervinden dan in de andere. *K.* Dit zie ik zonneklaar. *V.* Nu heeft God beloofd, dat Hij in de Godvruchtige Bijeenkomsten veel goeds tot nut van onze zielen werken zal. Daar wil Hij, door de Prediking van zijn Woord, zijne Godlijke kracht openbaar maaken en door zijnen Geest ons bij uitnemendheid versterken en verheugen. Wij houden ook in de Kerk, gedachtenis van den Dood van Jesus Christus, door het gebruik van het heilig Avondmaal, waar van gij in 't vervolg nog veel zeer gewichtige en troostlijke dingen hooren zult Maar gesteld zijnde, alle deze dingen waaren eens zoo niet, zoude dan de groote en goeddoende God, niet zoo veel waardig zijn, dat wij Hem, in 't openbaar, voor de oogen van alle menschen, hulde deeden, en Hem dienden? Is Hij niet onze Schepper en Heer? Onze genadigen Weldoener? Onze Behouder en Beschermer; O welk eene vreugde ontstaat 'er in een dankbaar gemoed, wanneer het gelegenheid heeft, om zulk eenen genaderijken God, in 't openbaar te moogen dienen en zijne oneindige deugden te roemen! Dat is het werk en de bezigheid der Engelen, welke God zonder ophouden looven en prijzen; en dat zal eens in den Hemel, onze voornaamste verrichting en uitsteekendste vergenoegen zijn; te weeten, wanneer wij Gods deugden zullen roemen, Hem aanbidden, dienen en dankbaare toonen toegalmen. *K.* O vergun mij dan, mijn waarde Vader! dat ik met u menigmaal in de Kerk gaan mooge. *V.* Ja mijn Kind! dat wil ik u vergunnen [wanneer gij u

maar

maar in de Kerk zoodanig gedraagt, gelijk het betaamt. *K.* En hoe is dat? *V.* Wanneer gij aandachtig bidt en zingt en het gepredikte Woord opmerkzaam aanhoort; niet rondom heen ziet of praat of met vreemde en onnuttige gedachten uw zelven ophoudt, of uwe opmerking ginds en herwaards laat zweeven. Want op deze wijze in de Kerk te gaan, kan God nooit behagen. Onthoud dan wel, wat Salomon gezegt heeft: *Bewaart uwen voet, (dat is merk wel op alle dingen, welke gij doet en denkt) als gij in het Huis van God ingaat, en zijt liever naarbij om te hooren, dan om der zotten slachtoffer te eeten.*] Maar terwijl 'er niet altoos gepredikt wordt, en gij ook somtijds door ziekte of in den Winter door al te strenge koude eene enkele reis zoudt kunnen verhinderd worden ter Kerk te gaan; vooral ook naardien gij God op de Zondagen zoo wel in uw Huis als in de Kerk moet dienen, zoo wille ik u eenige korte Predikaatsijen vereeren, welke gij of alleen, of in gezelschap van andere vroome Kinderen tot uwe en hunne stichting met aandagt kunt leezen, of u bij tijd en wijle door den een' of anderen uwer makkeren kunt laaten voorleezen. (*a*) [*K.* Ik bedanke u mijn lieve Vader! voor dit geschenk; en zal 'er zoo ik hoop een bestendig gebruik van maaken! *V.* Dat wensche ik, mijn

(*a*) Om gewigtige redenen hebben wij ons hier voor onze Landgenoten eenige verandering en bijvoeging veroorloofd.

mijn lief Kind! en bidde tot dat einde uwen en mijnen God dat Hij u daar toe door zijnen Geest opwekke en bekwaam maake! Och! genadige God en liefderijke Vader doe gij mijn dierbaar Kind in uwe vreeze leeven en alszins getrouw zijnde in uwen dienst, tot uwe eer opwasschen! leer het zich zelve, leer het U, en uwen Zoon kennen, dienen en lief hebben! Amen.

EER-

EERSTE LEERREDEN

Gen. II: v. 2, 3.

Als nu God op den zevenden dag volbracht hadde zyn werk, dat Hij gemaakt hadt, heeft Hij geruſt op den zevenden dag van al zyn werk, dat Hij gemaakt had. En God heeft den zevenden dag gezegend en dien gebeiligd

MIJNE LIEVE KINDEREN!

Gij hebt reeds te voren gehoord, dat God de waereld in zes dagen geſchaapen en op den zevenden dag geruſt heeft. Maar miſſchien denkt ge bij u zelven neemt dan God ook ſomtijds eens ruſt, gelijk wij zwakke menſchen noodig hebben? Wordt Hij ook moede en mat, wanneer Hij iets verricht of ſchept? Neen; mijne Kinderen! God ſpreekt en het geſchiedt; Hij gebiedt en het is 'er. Hij heeft den Hemel en de Aarde en alle geſchaapen Wezens op één oogenblik, door zijn almagtig Woord te voorſchijn gebracht. Hij wordt niet moede, noch gebruikt eenige ruſt. Maar zult gij zeggen, wat betekenen dan deze woorden: *Hij ruſte op den zevenden dag?* zij beduiden zoo veel, als: *Hij hieldt op nieuwe ſoorten van ſchepſelen voord te brengen.* Hij ſchiep van nu aan geen nieuwe Zon,

geen Maan; geen nieuwe Starren; geen menschen uit de aarde; geen nieuwe soorten van Vissen, of Vogelen meer. Hij heeft het werk der Schepping geëindigd en nu [sinds dezen zevenden dag] rust Hij van zijne Werken.

O mijne Kinderen! dit alles is ons menschen ten goede geschreeven. Wij zijn zulke zwakke Schepselen, dat wij geenen bestendigen arbeid uithouden kunnen. Daarom heeft de goede God voor onze gezondheid en tot welzijn van ons leven, ook door dit bestier, genadig zorg gedraagen, dat wij zes daagen arbeiden en eenen dag zouden uitrusten. [Maar gelijk gij ligtlijk begrijpt, uitrusten op eene wijze waar in God, de heilige God een welgevallen kan neemen.]

Is het dan niet billijk, bedenkt het nu zelfs eens, dat wij ook eens eenen geheelen dag, voor onzen God afzonderen en aan zijnen dienst besteeden? dat wij Hem in 't openbaar aanroepen en Hem voor zijne menigvuldige goedheden danken? Zeker mijne lieve Kinderen! daarom heiligde God den zevenden dag en het is zijn wil dat ook deze dag zijn dag zij.

Ja, 't geen verder gaat, God heeft hem met eenen bezonderen zegen voorzien. Wie dezen dag heilig beleeft zal den zegen ras gewaar worden. Hij zal toeneemen in kennis en wijsheid; in het verstand der heilige Schrift; in liefde tot God; in deugd en waare gemoedsvreugde. En God zal ook in de zes overige daagen der weeke zijnen arbeid en beroep zegenen.

Laat u dan de heiliging van dezen dag zijn aanbevoolen, laat u denzelven naauw aan het harte liggen. Deze is de dag, op welken, on-

ze Heer Jesus uit het graf is opgestaan, en op welken, de Heilige Geest werdt uitgestort. Deze is de dag, welken God ons voornaamelijk tot welstand van onze zielen gegeeven heeft. Op welken wij het Woord van God naarstig moeten leeren kennen: den Hemel aanroepen en heilige Liederen en Psalmen zingen. 't Is waar ook heden is het ons veroorloofd om eenig vergenoegen te erlangen; maar wilt gij weeten, hoe wij ons nu moeten vergenoegen? wij moeten ons in eene stille eenzaamheid verheugen; zonder de aandacht van onze medemenschen te stooren. God te looven dat moet onze grootste vergenoeging, onze voornaamste bezigheid, zijn. Alle goede en stichtelijke dingen te bedenken en te spreeken, daar in moet onze vreugde bestaan.

Wij danken u dan goede God! dat gij den zevenden dag tot onze heilige vreugde, tot onze rust, en vooral tot aanbidding van uwe doorluchtige Majesteit verordend hebt. Ter uwer eere, zullen wij Hem vieren en daar toe aanleggen, dat wij door het beschouwen van uwe oneindige deugden en menigvuldige goedheden, wijzer, Godvruchtiger en eindlijk eens zalig moogen worden, Amen.

TWEEDE LEERREDEN

Eph. VI: v. 1, 2, 3.

Gij Kinderen! zijt uwen Ouderen gehoorzaam in den Heere: want dat is recht. Eert uwen Vader en uwe Moeder, 't welk het eerste Gebod is met een belofte: op dat het u wel gaa, en gij lang leeft op aarde.

MIJNE LIEVE KINDEREN!

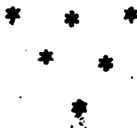
Het is wel niet noodig, dat ik u vermaane uwe Ouders lief te hebben. Want toch wie zou niet dezulken beminnen, van welken hij het leven ontvangen heeft. Gij kwaamt zeer zwak en gebreklijk in de waereld, en zoudt terstond gestorven zijn, indien uwe Ouders niet over u met medelijden waaren aangedaan geweest, en wanneer uwe Moeder u niet van spijs en drank verzorgd en gekoesterd had. Hoe veele zorgen, hebben uw lieve Ouders over u. Hoe meenig een nagt, brachten zij slapeloos door, wanneer zij u hoorden weenen. In hoe veele ziekten hebben zij u bijgestaan, en; naast God, u van den dood gered. En tot op dit oogenblik hebben zij u Spijs en Drank, Kleederen en Wooning, ja alles, toegevoegd, wat u lief

en

en aangenaam is. Is 'ér wel iemand op aarde, wien gij grooter liefde, hoogachting en dankbaarheid schuldig zijt?

O! hoe onrechtvaardig en Godloos zoudt gij handelen, wanneer gij uwe lieve Ouders met onvriendelijke woorden bedroeven, door ongehoorzaamheid vertoornen, door moedwilligheid ergeren of met een kwaede opzet beledigen wildet. Zij hebben waarlijk wel iets beters aan u verdiend. Immers zijt gij aan een vreemd mensch dankbaar zoo dra gij maar een klein geschenk van hem ontvangt, maar hoe veele geschenken hebt gij alle dagen niet van uwe Ouders ontvangen? Elk stukjen brood en elke dronk, welken zij u aanbieden en geeven, is een geschenk. Wat eene dankbaarheid zijt gij hun dan niet schuldig. Zou het u wel aangenaam zijn, wanneer gij, aan een ander arm Kind eens veel goeds gedaan hadt, en het zelve behandelde u zeer onvriendlijk, hardnekkig en met een moedwillige en stoute trotsheid? Was zoo een boos en ondankbaar Kind wel waardig, dat gij hem meerder goedheden beweest en toevoegdet. Ach maakt u dan alle de weldaaden, welken gij van uwe Ouders ontvangen hebt, niet onwaardig. Een ondankbaar mensch is een afschuuwlijk schepsel, dat nimmer eenige weldaad meer waardig is. Maar een dankbaar en gehoorzaam Kind trekt en heeft de gunst van zijne Ouders en wordt van alle menschen hoog geschat. Van zulk een verwacht men veel goeds, alle vrienden beminnen het zelve; en de Ouders verheugen zich over zijne deugdzaamheid. O! hoe over aangenaam is het, zijne lieve Ouders te verheugen!

hun te behaagen en hun genoegen waardig te zijn! Maar nog meer mijn lieve Kinderen! God heeft aan gehoorzaame en goede Kinderen nog vrij betere zegeningen toegezegd. Nu weet gij wel dat God niet liege. Hij zal dan in waarheid den zulken zijnen zegen ontwijfelbaar toevoegen, welken hunne Ouders hoogſchatten, beminnen en door een gehoorzaame onderdanigheid verheugen. God heeft deze belofte reeds aan veele vroome Kinderen vervuld. Hij heeft hen met gezondheid, met allerlei eer, aanzien en vergenoeging gezegend. Veelen van hun, heeft Hij, eenen ſchat van waereldſche goederen en eenen hoogen ouderdom geſchonken. Hoe goed is het zoo eenen genadigen en liefderijken God te hebben! Hoe aangenaam van zijne lieve Ouders, wanneer zij ſterven, als een Godvruchtig Kind, den laatſten zegen te moogen ontvangen! O! daarom mijne lieve Kinderen! zijt uwen Ouderen gehoorzaam, want dat is betaamendlijk. Eert uwen Vader en uwe Moeder. Dat is het eerſte Gebod met eene belofte; *op dat het u wel gaa en uwe dagen hier op aarde verlengd worden.*

DER-

DERDE LEERREDEN

Rom. XII: v. 18.

Indien het mooglijk is, zoo veel in u is, houdt vrede met alle menschen.

MIJN WAARDE KINDEREN!

Dat de menschen van natuure geneigd zijn den vrede te breeken, zult gij aan u zelven, al reeds dikwijls hebben waargenomen. Het is zeker anderen geeven ons dikwijls gelegenheid en oorzaaken van ongenoegen, wanneer zij ons beledigen of door de eene of andere daad tot ergernis aanzetten. Dan; wij moeten evenwel niet zoo spoedig tegens onze beledigers uitvaaren; maar ons omzichtig en geduldig, als Christenen gedraagen. Ach hoe menigmaal hebt gij dezen duuren pligt overtreeden, en met anderen, om kleinigheden en geringe woorden, twist en vegterijen aangevangen, of u wel in grooten toorn uitgelaaten en langen tijd in onmin en vijandschap geleefd. Wanneer God nu eens met u, even zoo handelde. Als Hij om elke fout, om elke overtreding, om elke zonde, die gij begaat, op u vertoornd was en u zoo te gelijk wilde straffen, hoe zou het 'er dan met u uitzien? O! volgt dog het voorbeeld van uwen

liefderijken God beter na! Hij weet dat gij, door uwe zonden meenige straffen verdiend hebt. Maar God heeft zijnen eeniggebooren Zoon voor u en andre zondige menschen in den dood overgegeeven, en, door dit middel de schuld onzer zonde betaald, weezende den vrede tusschen ons en Hem gemaakt. Wat zijn wij nu, arme en gebreklijke menschen, dat wij met onze naasten zoo spoedig en om een kleinigheid twisten en hunne fouten bestraffen willen? Wat zijn 'er menigmaal geringe zaaken, die u aanzetten, om den vrede te breeken. Moest gij niet veel liever veele kwaade ontmoetingen uitstaan, en meenige smaadheden geduldig verdraagen, om beminde Kinderen van God te blijven, om dat Hij gezegt heeft: *Indien het mooglijk is, zoo veel in u is, houdt vrede met alle menschen!* Wat belet u, om niet geduurig aan de woorden van uwen beminden Verlosser te gedenken, wanneer Hij zegt: *daar aan zal men weeten, dat gij mijne Discipelen zijt, indien gij liefde onder elkanderen hebt.* Toen de vroome Joseph zijne Broederen na het land Kanaan te rug zond, zeide hij tot hen: *verstoort u niet op den weg.* GEN. XLV: 24. O denkt dan geduurig aan deze woorden, mijne lieve Kinderen! Twist niet onder elkanderen op den weg naar den Hemel. Gij zijt reeds op dien goeden weg, die naar het hemelsch Vaderlandt leidt, gij immers vreest God! Hoe kort is uw leven! zoudt gij dan nog, door eene geduurige onmin en eene aanhoudende te onvredenheid, uwe dagen verkorten, of uw leven in verdrietigheden doorbrengen? De vrede, mijn Kinderen! is het

groot-

grootste goed na de Godvrucht. Zij maakt het leven aangenaam; versterkt onze gezondheid en brengt den zegen aan, in de Huisgezinnen van alle ware Christenen. O! zoo veel dan in u is, houdt met allen menschen vrede! De God des Vredens geef ons ten allen tijden vreedzaame gedachten, Hij sterke ons, dat wij den toorn o. verwinnen, de fouten en misslagen van anderen verdraagen, met alle menschen zoo veel dat zijn kan in eenigheid leeven en eens in den Hemel in die wooning der stille rust en bestendigen vrede, eeuwig Hem prijzen moogen! Amen.

VIERDE LEERREDEN

PRED. XI. v. 9.

Verblijd u, o Jongeling! in uwe Jeugd, en laat u harte u vermaaken, in de dagen uwer Jongelingschap, en wandel in de wegen uws harte en in de aanschouwinge uwer oogen: maar weet, dat God, om alle deze dingen, u zal doen komen voor het gerichte.

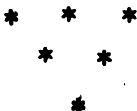
MIJN LIEVE KINDEREN!

Het is u over het geheel wel toegestaan, vergenoegd en vrolijk te zijn en u in onzondige vermaaklijkheden te verheugen; de mensch is ook

ook niet in ſtaat altijd te arbeiden, maar moet zich, naar zijne omſtandigheden, eenige uitſpanning zoeken en zich wederom herſtellen. Maar hier op wil God geduurig gedacht hebben, dat gij zorge draagt om nimmer zulk een tijd tot u vermaak uit te kiezen of u tot uitſpanningen te laaten verlokken, wanneer gij te arbeiden of eenige nuttige bezigheden te verrichten hebt. Hier op hebt gij te letten dat gij in het midden van uwe vreugd, van uwe meeſt geliefkoosde vermaaklijkheden, u in dezelve niet te buiten gaat met overdaadige woeſtheid en uitgelaatendheid. Weeſt nooit onvergenoegd of tot twiſt of tweedracht gezind; en begaat geen andere zonden die ſchandlijk zijn. Want weet dit, daar is een Godlijk Gericht, voor het welke gij zult moeten verſchijnen en rekenſchap geeven; ook zelfs van alle die daaden, welken gij in uwe grootſte vermaaken hebt uitgevoerd. Want toch, *wij allen moeten geopenbaard worden voor den Rechterſtoel van Chriſtus, op dat een iegelijk wegdraage, 't geen door het lichaam geſchiedt, na dat hij gedaan heeft, het zij goed, het zij kwaad.* 2 Kor. V: 10. Van ieder booze en ijdele gedachte, ſchamper verwijt, en een Chriſten onbetaamendlijke moedwilligheid, van ieder ſchandlijk woord en van alle booze werken, zal de menſch rekenſchap moeten geeven. Daar zal geene ontſchuldiging plaats vinden, geen leugen helpen; noch eenige uitvluchten baaten. De alweetende God kent de harten en weet alle dingen, welke van u gedaan zijn. Hij zal een ieder vergelden naar zijne werken. Denkt dan

hier

hier aan mijne Kinderen! wanneer gij in uwe vrolijke uitſpanningen zijt. Verheugt u, doch doet het met matigheid en onzondige aartigheid; zonder uwe Ouders te bedroeven en zonder uwe Speelmakkers te beledigen. Dankt ook God voor uwe onzondige vermaaken! Brengt den koſtlijken tijd niet door met al te veel onnodige verkwiſting! Denkt hoe kort ons leven zij, en dat het onze pligt zij hier op de aarde goed te doen indien wij 'er opgezet zijn om eenmaal in den Hemel den genadigen loon te ontvangen, ja mijne Kinderen! daar, daar zullen onze vermaaken, onze vreugd, onze vergenoegingen, eerſt recht hun begin neemen; daar zullen wij, zonder gevaar der zonde ons eeuwig verblijden. O! gelukkig dan voor zoo eenen, die hier zoo leeft, dat hij eens in het Rijk der Zaligheden, zich, zonder einde, eeuwig verheugen mooge! Amen.

VIJF-

VIJFDE LEERREDEN

Gal. VI: v. 7.

Want zoo wat de mensch zaait, dat zal hij ook maaijen.

GELIEFDE KINDEREN!

God heeft in de waereld alle dingen zoo ingericht, dat al wat goed is alles goeds voorbrenge, en al wat kwaad is, alles kwaads te voorschijn doe komen. Wanneer wij tarw op onzen akker zaaien komt 'er tarw te voorschijn, en wanneer het zaad der distelen in de heggen valt, koomen 'er distelen te voorschijn, Die eenen goeden Wijnstok plant, bekomt goede Wijndruiven, en wie doornen plant, verkrijgt doornen. Wat de mensch zaait, dat zal hij ook maaien. Even zoo gaat het mijne Kinderen! in alle overige dingen. Al wie vlijtig en zorgvuldig in zijn beroep is, zal eenen goeden voorraad verzamelen; maar wie onachtzaam en lui is zal gebrek hebben en armoede ondergaan. Gerechtigheid en trouw verwekken bij anderen voor ons hoogachting en vertrouwen; maar wie ontrouw, listig en bedrieglijk is, zulk eenen vertrouwt men in het vervolg niet meer. Wie de matigheid in spijs en drank behoudt en naar be-

behooren arbeidt; geniet eene bestendige gezondheid, maar die zich in onmaatigheid te buiten gaat, en den langduurigen slaap bemint, wordt vadzig en lui, en zijn lichaam een broeinest van allerlei krankheden en kwaalen. Wat de mensch zaait, dat zal hij ook maaien. En of het den vroomen en oprechten, somtijds schijnt kwalijk te gaan, zoo gaat toch deze regel ook hen aan. Mogelijk hebben zij hunne zaaken niet met oplettenheid en naarstigheid waargenomen, en ondergaan reeds de moeilijke ongemakken van hunne onvoorzigtigheid, Mogelijk kleeven hen nog veele zondige zwakheden aan, waarom zij getugtigd moeten worden.

Of indien het met alle deze dingen zoo niet is, en de rechtvaardigen lijden dit om den wil van God, die hen mogelijk beproeven wil, zoo zullen zij in tegendeel zoo veel te meer zaligheden in den Hemel erlangen. Daar mijne lieve Kinderen! daar is eerst die rechte oogsttijd voor de rechtveerdigen. Daar zal God alle hunne goede gedachten en voornemens, hunne stichtlijke woorden, hunne heilzaame en voordeelige verrichtingen, met eene onbegrijplijke en alles te boven gaande vreugde beloonen. In tegendeel zullen dan ook de boozen loon naar hunne werken ontvangen. En, of het schoon hier op aarde veele Godloozen welgaat, zal het toch na den dood zoo niet zijn. Niet het geringste boos woord of eenige zondige gedachte zal aan hun ongestraft gelaaten worden, zoo dat wat de mensch zaait dat zal hij ook maaien. Och met welk eene oplettende zorgvul-

vuldigheid, behoort gij alles wat zondig is, te vermijden! Hoe noodzaaklijk is het, dat gij u volkomen toelegt en alle uwe pogingen aanwendt, om, van uwe eerste kindsheid aan, van harte alle die goede daaden te verrichten, waar toe [gij volgens de Wet van God verpligt zijt en waar toe] u zijne genadige hulp in staat wil stellen; ik meene mijn lieve Kinderen! steeds naarstig te leeren, gewillig te gehoorzaamen, en alles te doen wat Gode en allen deugdzaamen menschen behaagt. Hoe vrolijk zult gij u dan bevinden! en wat eene gerustheid in uw ziel ontwaar worden!

God zal u ook zoo veel te meer, ja grooter krachten en vermogens toevoegen, om in deugd toe te neemen. Hij zal u [zoo veel dat voor uwer zielen welstand nuttig is] in eer en aanzien stellen; u in deze waereld tot gelukkige menschen maaken, en daar na met eeuwige vreugde verzadigen.

O genadig en liefderijk God! hebt Gij ons door [de verborgene aandrift van] uwen Heiligen Geest [door uwe genadige bewerking] bekwaam gemaakt, dat wij in onze tedere jeugd, al reeds eenige deugden en pligten hebben kunnen en mogen verrichten, och! bewerk ons dagelijks meer en meer, dat wij alle boosheid van harte vermijden, en, wat u behaaglijk is, met bereidwilligheid en vreugde doen moogen, ten einde wij door eenen heiligen wandel moogen uitblinken en door uwe kracht gesterkt, eindlijk eens die bestendige en eeuwige vreugde erlangen, welken gij den Vroomen belooft hebt. Amen.

N. B.

N. B. Deze volgende Leerredenen, gelijk ook de derde die voor af gegaan is, moet men de Kinderen niet eerder laaten leezen, dan wanneer zij de Gronden van den Godsdienst, aangaande de Leer van Christus, verstaan en geleerd hebben.

ZESDE LEERREDEN

Luc. II: v. 10, 11.

Vreest niet, want, ziet! ik verkondige u groote blijdschap, die al den volke wezen zal; namelijk, dat u heden gebooren zij, de Zaligmaaker, welke is Christus, de Heer, in de Stad Davids.

MIJNE KINDEREN!

Dus sprak de Engel tot de Herders, wanneer hij hun de Geboorte van onzen Heere Jesus bekend maakte. En waarlijk mijn dierbare Kinderen! zouden wij ons niet over deze heerlijke en voor ons zoo zalige verschijning van den Wonderzoon der aanbidlijke Godheid, welke toen in het vleesch verscheen, verheugen, zoo

dikwils als wij daar aan gedenken? Eer Christus gebooren was, bevond zich het gantsche menschdom, een klein gedeelte uitgezonderd, in den ellendigsten toestand. De meesten hadden geen rechte kennis van den waaren God, maar dienden de Schepzelen; biddende de Zon, Maan en Starren of de Afgoden van Hout en Steen, of ook zulke menschen aan, die lang gestorven waaren. Daar en boven waaren hunne harten verdorven, hunne wandel bevlekt en de gantsche aarde vol laster en ongerechtigheid. Onze Voorouders zijn voor het grootste gedeelte, even zulke blinde en elendige Heidenen geweest. En wat zouden wij anders zijn, indien God zich niet over ons ontfermd hadt, en ons zijnen Zoon gezonden, met die gelukkige en heilzaame verklaaring van zijn dierbaar en alleen ter zaligheid lijdend Woord, waar door Hij ons verstand verlicht, onze harten verbeterd, en 't geen nog meerder is, ons door den dood van Jesus Christus van de rechtveerdige straffen onzer zonden en van den eeuwigen dood en het verderf verlost heeft. Wel dan! Gode zij eeuwige dank en lof toegebracht voor deze groote en onbeschrijflijke Weldaad en Genade! Immers door deze bekendmaking weeten wij, dat de hoogste God, de Heer van Hemel en Aarde, onze geliefde Vader zij. Nu bidden wij Hem met een vol uitzicht en een verzekerd vertrouwen aan. Nu durven en moogen wij alles goeds van Hem hoopen en alle heil en voordeel van Hem verwachten. *Want alzoo lief heeft God de Waereld gehad, dat Hij zijnen eeniggebooren Zoon gegeeven heeft, op dat een iegelijk, die in*

Hem

Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwig leven hebbe. JOH. III: 16. Heeft Hij dan dezen Zoon ook aan ons gegeeven, dezen Godlijken Verlosser aan ons geschonken; en is de schuld van onze zonden door zijnen dood betaald: dan immers, dan zullen wij ook door Hem in de eeuwige vreugde worden overgevoerd. O dankt dan den Heere! Hij is vriendlijk en zijne goedheid duurt in eeuwigheid. U dan, U willen wij ons nu, en voor altoos, geheel overgeeven. U willen wij hartlijk beminnen, o goedertieren God! uwe geboden met een bereidwillig hart en met vreugde gehoorzaamen, U willen wij daaglijks, voor alle uwe weldaaden lof en dank zeggen.

Eere zij dan God die in den Hemel woont, dankt Hem, prijst zijnen naam! verkondigt onder alle volken zijne onwaardeerbaare goedheid! God heeft ons zijnen Zoon geschonken en Hij zal ons ook, met Hem, alle andere dingen schenken. Amen!

ZEVENDE LEERREDEN

JOH. I: v. 29.

Ziet het Lam Gods, dat de zonde der Waereld wegneemt.

MIJN GELIEFDE KINDEREN!

Deze woorden zult gij niet wel kunnen verſtaan, indien gij niet weet, hoe in voorige tijden, de menſchen de Genade van God en de vergeving hunner zonden plagten te verkrijgen. Wanneer een menſch, onder de dagen van het oude Verbond, eenige zonde gedaan had, bragt hij een Kalf of een Lam of anders een ander rein dier tot den Prieſter in den Tempel. Beiden gingen zij, met elkanderen tot den Altaar, die van koſtlijk Hout, met Koper overtrokken, of wel van andere ſtof gemaakt was en op wiens bovenſte gedeelte een Haart was, waar op men vuur ſtookte. De menſch, welke het offer bracht, leide zijne hand op het hoofd van het dier, en bekende zijne zonden. Hier op nam de Prieſter het Lam of Kalf; ſlachte het; trok het de huid af, ſchikte een groot gedeelte daar van op het Vuur van den Altaar en verbrandde het zelve.

De menſch, welke dit Offer aanbracht moeſt al-

aldus bij zich zelven denken: *ik heb waarlijk, door mijne zonden den dood verdiend; maar God vergeeft mij mijne schuld, om den dood, welken een onschuldige voor mij leidt.* Maar wat denkt gij nu wel, mijn geliefde Kinderen! zou God door het bloed en den dood van een Lam verzoend worden? Is Hij; die de liefde zelve is, zoo bloeddorstig, dat men Hem dieren moet slachten, wanneer Hij ons genadig zal zijn? Of kan het bloed der dieren onze zonden wegneemen? Neen, deze dingen allen hebben een andere en hooger beduidenis. Jesus Christus is de onschuldige, die heeft de zonde van het menschlijk geslacht op zich genoomen, voor dezelven aan de Godlijke Gerechtigheid betaald, en voor ons den dood geleden. Ziet nu, deze is het Lam Gods, dat de zonden der Waereld wegneemt. *Waarlijk Hij heeft onze krankheden op zich genoomen en onze smerten die heeft Hij gedraagen: doch wij achten Hem, dat Hij geplaagd, van God geslaagen en verdrukt was. Maar Hij is om onze overtredingen verwond, om onze ongerechtigheden is Hij verbrijzeld; de straffe, die ons den vrede aanbrengt, was op Hem en door zijne striemen is onze geneezinge geworden.* Jes. LIII: 4, 5.

Prijs en Lof zij u dan toegebracht, o groote Christus! onschuldig Lam Gods! dat gij ook onzen zonden schuld met uwen dood betaald hebt. Tot uwe eer willen wij altoos leeven! en ter uwer liefde alles wat zondig is, vermijden. Ai! sterk ons dan tot uitoeffening van dezen dieren pligt, door uwen Heiligen Geest, op dat onze harten, van alle opzettelijke zonden onbevlekt

blijven. Doet ons de onschuld van onzen geliefden Heiland steeds voor oogen houden, en Hem gelijk worden; ten einde wij eindlijk, door uwe Genade, eens daar moogen komen, alwaar wij U, met eene onbevlekte heiligheid eeuwig dienen en met al de heilige Engelen zullen prijzen. Amen.

ACHTSTE LEERREDEN

1 JOH. I: v. 7.

Het Bloed van Jesus Christus zijnen Zoon reinigt ons van alle zonden.

MIJN GELIEFDE KINDEREN!

De Jooden, zoo lang zij nog een goed volk waaren, 't geen God recht dienden, moesten alle jaaren eenen grooten Bid-of Vastendag vieren; anders gezegd hunnen Grooten Verzoendag. Op dezen grooten dag, werden 'er veel Offers, bijna op die zelfde wijze aangebracht, gelijk ik u in de laatste Leerreden heb voorgesteld. De Hoogepriester moest dan in het Heilige der Heiligen van den Tempel gaan, daar voor zich zelven en het volk de zonden bij God afbidden, en het bloed der geofferde dieren, ginds en herwaards sprengen. Ja bij ieder offer

offer voor de zonden, werdt het Altaar met bloed besprengd en op deze wijze voor de zonden verzoening gedaan.

Nu weet gij reeds dat het bloed der dieren God niet verzoenen kan. Wie is het dan, die zijn leven voor de zondaren gelaaten heeft? wie heeft zijn bloed in den dood voor ons vergooten? de Apostel Johannes zegt het ons: *want alzoo lief heeft God de waereld gehadt, dat Hij zijnen eeniggebooren Zoone gegeeven heeft, op dat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwig leven hebbe.* Joh. III: 16. Vermids dan Jesus Christus, voor ons gestorven is, en de straffe gedragen heeft, welken wij hadden moeten uitstaan, zoo wil God ons nu, gaarne alle zonden vergeeven. Want toch daar de Zoon van God voor ons gestorven is, is dat even zoo veel als of wij allen gestorven waaren.

Maar hoe, mijne Kinderen! kan de Zoon van God sterven? Is God niet eeuwig en onveranderlijk? Kan God ophouden te leeven? Neen! God kan niet sterven; dat woord is en blijft eeuwig waaragtig. Dan men moet weeten dat Jesus Christus de Zoon van God en ook een waarachtig mensch was en een menschelijk lichaam bezat. Dit lichaam nu van den Zoon van God is gedood, en in zijnen dood werd het bloed van den Zoon van God vergooten. En hier uit kunnen wij thands ontwijfelbaar zien dat God ons zekerlijk alle zonden vergeeven wille. Zoo waar toch als ons God zijnen Zoon gaf, zoo waarachtig is Hij ook bereid, om zijns Zoons wil, ons alle onze zonden te vergeeven; wanneer wij slechts aan Hem gelooven en in een

heilig leeven, Hem waardig, wandelen. Dieshalven is dit den zin dezer woorden: *het Bloed van Jesus Christus zijns Zoons, reinigt ons van alle zonden.*

O liefderijk God! hoe zullen wij U daar voor danken, dat Gij uwen eeniggebooren Zoon voor ons in den dood hebt overgegeeven, dat Gij ons van alle straffen der zonde bevrijd hebt! Reinig toch nu ook onze harten, en heilig onze lichaamen en zielen. Dan zullen wij U beminnen, U zullen wij hier en daar na eeuwig in heiligheid en gerechtigheid dienen. Amen!

NEGENDE LEERREDEN

Rom. IV: v. 25.

Welke overgeleverd is om onze zonden, en opgewekt om onze rechtvaerdigmaaking.

MIJN LIEVE KINDEREN!

Gij weet dat Jesus voor ons gestorven is. De Jooden klaagden Hem valschelijk, bij den Heidenschen Rechter Pilatus aan. Pilatus liet Hem, niet verre van Jeruzalem, op den berg Golgotha kruisigen. Daar op kwam 'er een rijk Raadsheer, met naame Joseph van Arimathea. Deze nam Jesus van het kruis, en begroef Hem in

in zijn eigen Graf, 't geen nieuw, uit een rots gehouwen, en in een Hof gelegen was.

Dit alles nu geschiedde op eenen Vrijdag. De Jooden lieten, 't is waar wel het Graf verzegelen en bewaaken; maar, in het vroegste van den morgen, op den eersten dag der weke, zijnde bij ons de Zondag, stond Jesus levend op. Toen beefde de aarde, en de steen werd van het Graf weggenoomen en de Romeinsche Krijgsknechten, welken de wacht hielden, door alle de wonderen, die zij zagen, zeer ontsteld zijnde, vlooden allen weg. Dit is dan voor ons eene zeer heuglijke zaak. Nu weeten wij, dat Jesus waarachtig Gods Zoon zij, en het gantsche menschdom is nu zeker, dat God Hem uit den dood heeft opgewekt. Nu weeten wij, dat Hij de gantsche schuld van onze zonden betaald hebbe. Want toch, was dit niet geschied, zoo zou God, Jesus, van den dood welken Hij voor ons geleden heeft niet in 't leven weder hebben gebracht. Wanneer een mensch aanneemt, om voor eenen anderen die niet betaalen kan, de schuld te voldoen, zoo zal de rechter hem niet eerder vrij spreeken, dan wanneer hij betaald heeft. God heeft onzen beminden Heer Jesus dus ook, eerst toen, wanneer Hij alles volkomen voldaan had los gelaaten. Jesus heeft dus ontwijfelbaar onze schulden betaald en ons met God verzoend. Om zijnen wil worden ons nu alle zonden vergeeven. En, terwijl Hij voor ons gestorven is, is het even zoo, als of wij zelve gestorven waaren, even als of wij de welverdiende straffen der zonden zelve geleden hadden.

Ach liefderijke Jesus! hoe zullen wij U, naar waarde, onze dankbaarheid betoonen, om dat Gij U, voor ons in den dood hebt overgegeeven! Met wat voor eene hartelijke vreugde zullen wij ons herinneren, uwe glorierijke opstanding! Dit weeten wij nu zeker, dat onze lichaamen nu niet voor altoos in de graaven verblijven zullen, maar dat Gij dezelven eens weder zult doen opstaan, en bij U in den Hemel neemen, om denzelven de eeuwige vreugde toe te deelen. Ja mijne lieve Kinderen! deze hoop hebt gij, wanneer gij u maar hartelijk toelegt, en daar naar staat, om Godvruchtig en gehoorzaam te zijn; om u van alle zonden af te houden, en eenen gantsch nieuwen en heiligen wandel aan te neemen. Dan zal Jesus met zijne Godlijke kracht bij u zijn; dan zal Hij u troosten en u verheugen; dan zal Hij uwe zielen eens, als gij sterft, tot zich neemen, en uwe lichaamen ten jongsten dage opwekken. Want toch *de uure komt in welke allen, die in de graven zijn, zijne stem zullen hooren; en zullen uitgaan, die het goede gedaan hebben, tot de opstandinge des levens, en die het kwaade gedaan hebben tot de opstandinge der verdoemenisse*, JOH. V: 28, 29. Met welk een vergenoegen zullen wij dan onzen beminden Verlosser aanschouwen! hoe zullen wij ons verheugen eeuwig bij Hem te zijn. *O ik weet, dat mijn Verlosser leeve, en Hij zal de laatste over het stof opstaan; en, als zij, na mijne huid, ook dit doorknaagd zullen hebben, zal ik uit mijn vleesch God aanschouwen; den welken ik voor mij aanschouwen zal en mijne oogen zien zullen en niet een vreemden;*

den; mijne nieren verlangen zeer in mijnen schoot. Amen! Amen! JOB XIX: 25, 26, 27.

TIENDE LEERREDEN

PHILIP. II. v. 5-8.

Want dat gevoelen zij in u, 't welk ook in Christus Jesus was. Die, in de gestaltenisse Gods zijnde, geenen roof geacht heeft, Gode even gelijk te zijn. Maar heeft zich zelven vernietigd, de gestaltenisse eens dienstknechts aangenoomen hebbende, is den mensch gelijk geworden: En, in gedaante gevonden als een mensch, heeft Hij zich zelven vernederd, gehoorzaam geworden zijnde, tot den dood, ja den dood des Kruices.

MIJNE LIEVE KINDEREN!

Dat de hoogmoed en hovaardij groote dwaasheden en Gode mishaaglijk, maar de nedrigheid en bescheidenheid Hem ten hoogsten aangenaam, en uitmuntende deugden, zijn, daar van zijt gij mijn beminde Kinderen! reeds voor lange onderricht geworden. Zoek dan ook nu uittemunten in eene getrouwe uitoeffening van

van waare nedrigheid, en laat voornaamlijk het voorbeeld van uwen Verlosser u daar toe aanzetten. Gij weet het, Jesus Christus was geen bloot mensch, gelijk wij zijn; Hij was en is Gods Zoon. Hoe groot nu en heerlijk is de voortreflijkheid van God boven die der menschen? Is Hij niet de almagtige Schepper van Hemel en Aarde? Is Hij niet de heilige, rechtveerdige en goede Regeerder der gantsche Waereld? In welk eene pracht, luister en heerlijkheid had Christus hier niet onder de menschen kunnen verschijnen? Maar Hij vernederde zich; Hij werd de Zoon van een gering persoon, van de arme Maria, eene Maagd, die wel uit Koninglijken bloede, maar van geen aanzien weezende, aan Joseph, eenen gemeenen Israëlijt, een Timmerman van zijn handwerk, verloofd was. Hij betoonde dezen zijnen Ouderen zoo veel hoogachting en onderdanigheid, als immer Ouders van hunne Kinderen verwachten konden. Hij bleef vrijwillig arm en nooddruftig, schoon het Hem niet onmogelijk geweest was, zich door zijne almagt groote rijkdommen te bezorgen. Hij was het die zich liefst bij de nedrigen voegde, en verkoos tot zijne Discipelen en Vrienden niet dezulken, die van den hoogsten rang en aanzien waaren, maar zulken, welken eerlijk en ootmoedig genoeg waaren, ter verbetering van hun bedorven harts gestel zich aan Hem over te geeven, en tot meerder kennis van hemelsche volmaaktheden gebracht te worden. Hij verdroeg den hoon en de lasteringen zijner vijanden met eene groote gelaatenheid, en liet zich eindlijk om onze zonden be-

spotten, in het aangezicht slaan en op eene zeer smaadelijke wijze het leven beneemen. O dierbaare Verlosser! hoe gantsch onmagtig zijn wij, om uw voorbeeld na te volgen! hoe ligt worden wij vervoerd, wanneer wij maar eenig goed aan ons bespeuren; hoe gaarne verheffen wij ons boven onzen broeder! Ai geef ons door uwen Geest een nedrig hart! Ja mijne Kinderen! God wil en zal u zulk een hart geeven, wanneer gij het maar aanneemen, en u tot eene betaamendlijke uitoeffening van nedrigheid bevlijtigen wilt. Het is u toegestaan voor uw eer en achting te zorgen, en gij moogt de smaadheden, die u van anderen worden aangedaan, met betaamelijke woorden wel tegen gaan, ja gij moogt en kunt ook alles doen, wat tot uw lof en eer verstrekt. Maar wat ik u bidden moog zijt toch ook niet maar alleenlijk daar naar ijvrende en daar op gesteld, dat u de menschen om iets prijzen en eenigen lof nageven, maar weest daarom verblijdt dat de Godvruchtige Kinderen Gode welgevallig zijn. Weest niet hoogmoedig, wanneer God u een schooner gestalte en verhevener zielsvermogens of iets meer, dan aan anderen, gegeeven heeft. Denkt dat alle deze dingen van God komen. Ontmoet alle menschen met hoogachting en vriendlijkheid. Eert vooral de oude lieden en uwe Overigheid. Vernedert u ook gedurigliglijk voor God en menschen, zoo zult gij ook eens van God verhoogd worden, te zijner tijd. Amen!

...FDE LEERREDEN.

EPH. I: v. 20-22.

... Hij gewrocht heeft in Christus, als ... Hem uit den dooden heeft opgewekt; en ... Hem gezet tot zijne rechte hand in den ...mel. Verre boven alle Overheid, macht, ...acht en heerschappije en allen naam die ...naamd wordt, niet alleen in deze wae...ld maar ook in de toekomende.

... deze woorden, mijne lieve Kinderen! wordt ... uwe Godlijke Verlosser en Heiland in de ...ootste heerlijkheid voorgesteld, welke Hij na ... smertlijk lijden, verkreegen heeft. Want ... dat Hij uit het Graf was opgestaan, verscheen ...ij nog geduurende den tijd van veertig dagen, ...er dikwils aan zijne Jongeren. Maar op den ...rtigsten dag leide Hij hen van Jeruzalem naar ... op den Olijfberg, en voer zichtbaar voor ... oogen ten Hemel. Van dezen tijd af, ... Hij over alle Schepselen in den Hemel ... ...rde. 't Is waar, als God heeft Hij ... ...he waereld geregeerd; maar nu ... ...ls mensch, aan deze regeering deel.

deel. Alles is Hem onderdanig. De Engelen bidden Hem aan en verrichten zijne beveelen. De Vroome en Godvruchtige menschen op aarde, worden van Hem, als zijne getrouwe onderdaanen, beschermd: Hemel en Aarde zijn zijne magt onderworpen. Wat eenen machtigen Vriend en Bijstand hebben wij dan aan onzen Verlosser! Hoe goed is het voor ons dat Hij daar Hij ons zoo zeer bemind, over alles gebiede! dat Hij alles tot onzen welstand beschikke, en vooral dat Hij ons hier zegenen, beschermen, regeeren en daar na eeuwig verheugen kan.

O laat ons, gelijk de Engelen het pleegen te doen, Hem ootmoediglijk vereeren. Laat ons zijne beveelen en heilzaame geboden gehoorzaamen. Hoe ligtlijk kon Hij anders zijne groote macht tegen ons wenden! Hoe ligtlijk kon Hij ons hier met zijne rechtveerdige straffen bezoeken en eens ten jongsten dage van zijn aangezicht verstooten? want toch mijne Kinderen! Jesus zal eens, wanneer het einde der waereld komt, in den Hemel verschijnen, met eene groote macht en luisterrijke heerlijkheid; verzeld met veele duizende Engelen. Dan zal Hij de dooden uit de Graven opwekken, de rechtveerdige met zich, in eeuwige vreugde overvoeren, maar de Godloozen ter Helle verstooten. En wij weeten niet, wanneer die ontzachlijke dag komen zal. O! laat ons dan alle dagen God vreezen en altoos wel doen. Dus zullen wij het goede voorbeeld van onzen geliefden Verlosser navolgen: gelijk Hij, alle boosheid vermijden, gelijk Hij, alles, wat ons bedroeft, geduldig verdraagen; gelijk Hij, zachtmoedig, nedrig, liefderijk en goeder-

tieren tegen alle menſchen zijn. Dus zal Hij, door zijne magt ons beſchermen, dus zal Hij ons veel kracht en ſterkte ten goede verleenen; dus zal Hij ons hier trooſten en verheugen; en eindlijk ter eeuwige zaligheid invoeren.

O hoe vrolijk zullen wij Hem daar op den troon van God, in zijnen glansrijken en hemelſchen luiſter aanſchouwen! wij zullen Hem aanbidden, Hem voor zijne ondoorgrondelijke liefde danken, in zijne zalige gemeenſchap ons vermaaken, en in eene ongeſtoorde ruſt en vergenoegen, God eeuwig dienen. Dit alles wille God ons uit Genade geeven om Jeſus Chriſtus wil. Amen!

TWAALFDE LEERREDEN

Rom. VIII: v. 14.

Want zoo veelen als 'er door den Geeſt Gods geleid worden, die zijn Kinderen Gods.

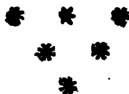
MIJNE DIERBARE KINDEREN!

Daar is zeer veel aan gelegen, dat gij weeten meugt, of gij Gods Kinderen zijt. Want die Gods Kind niet is; maar de driften van zijn boos harte opvolgt, is God niet aangenaam,

die heeft zijne Genade en hulpe niet te wachten, hij valt wel ligt in veele en groote zonden, en gaat misschien wel eeuwig verlooren. Hoe noodig is het dan daarom, dat gij, ja wel onderzoekt, hoe het met u staa. Maar mogelijk denkt gij, waar aan weet ik nu, of ik een Kind van mijnen lieven God zij? Daar aan kunt gij het weeten; wanneer gij uw gantsche vertrouwen op God steld; [zijnen eeniggeboornen Zoon voor uwen Zaligmaker omhelst;] en, om Christus wil, alles goeds van God verwacht, wanneer gij veel goeds bedenkt; wanneer gij eenen oprechten afschrik tegen het kwaad en eene hartelijke neiging en lust tot alle] goede werken hebt; wanneer het u leed is, zoo dra gij een misslag begaat, en wanneer gij u verheugt, als gij iets goeds verrichten kunt. Wanneer gij het Woord van God hoogschat en met vergenoegen en lust het zelven hoort, leest en onderzoekt; wanneer gij uwen Ouderen en Leeraaren gehoorzaam, en omtrent andere menschen geduldig, vriendlijk, toegevend, goedaartig en mildaadig zijt. Dan moogt gij vaststellen dat de Geest van God in u is. Want toch alle deze deugden-pligten, kunt gij onmogelijk, door eigen krachten verrichten, [maar God zelv werkt die door zijnen Geest in u.] En dus weet gij dan ook uit zulke kenteekenen, dat gij Kinderen van God zijt: Want toch God is ook rechtvaardig, goed en barmhartig tegen die menschen. En wat eene groote genade is het, wanneer de Geest van God u tot goede, vroome, nuttige en deugdzaame menschen gemaakt heeft! Wat voor een eer een Kind van God te

 zijn!

zijn! Welk een vergenoegen, als wij ons met een vast vertrouwen op God, als onzen beminden Vader, verlaaten, van Hem alles goeds bidden; Hem hartlijk beminnen en vol vrolijk moogen looven! Dan woont Hij met zijnen Geest in onze harten, bewaart ons voor zonden, sterkt ons tot alles goeds, en verheugt ons, met die aangenaame hoop eener zalige onsterflijkheid. Hoe gelukkig zijt gij dan mijne Kinderen! dat God u reeds van de jeugd af, tot zijne Kinderen heeft aangenomen, dat Hij u zijnen Heiligen Geest geschonken en u tot het eeuwige leven, verordend heeft. O bewaart dan dezen duuren schat! Leeft als Kinderen Gods. Bemint Hem, uwen Hemelschen Vader. Gehoorzaamt zijne Geboden. En verwacht dan met eene vaste verzekering, dat Hij u, als zijne Kinderen, hier zegenen en daar na eeuwig verheugen zal. Amen!

DERTIENDE LEERREDEN

JOH. XVI: v. 24. Ps. L. v. 15.

Tot nog toe hebt gij niet gebeden in mijne naame: bidt en gij zult ontvangen, op dat uwe blijdschap vervuld zij.

En roept mij aan in den dag der benauwtheid, ik zal 'er u uithelpen en gij zult mij eeren.

MIJNE WAARDE KINDEREN!

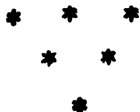
Wanneer wij bidden, zoo geschiedt zulks mogelijk niet, om die reden, dat het noodig was, den alweetenden God, onzen nood, bekommernis en toestand te ontdekken. Neen, dit is niet noodig. Hij kent toch alle dingen, welken wij ontbeeren, oneindig beter dan wij zelfs, en weet ook beter wat ons nuttig is. Maar wij bidden, om dat het de Heer zoo bevoolen heeft, en om dat wij weeten, dat Hij ons dit bevel, om zeer wijze inzichten gegeven heeft. Want toch welk een vergenoegen is het mijn waarde Kinderen! met uw Ouders te mogen spreeken, hoe haast en spoedt gij u, om aan hun, uwen nood te klaagen en wat u ontbreekt,

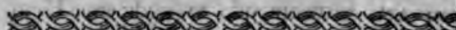
breekt, van hen af te bidden. Daarom is het eene ongemeene en groote weldaad, die God ons betoont, dat Hij als een liefderijk Vader, ons toeftaat, met hem menigmaalen, in den gebede te fpreeken; onzen nood Hem te klaagen; en wat ons gebreekt van Hem te bidden. Wanneer wij dan erlangen, wat wij gebeeden hebben, o hoe verheugt zich dan onze ziel! dat God ons verhoord hebbe. Hoe gewillig brengen wij Hem dan, den verheugden en betaamlijken lof toe. Een menfch die weinig bidt, denkt gemeenlijk ook weinig aan God, en vergeet haast zijne geboden. Maar een menfch die dikwils bidt, denkt ook menigmaal aan den pligt dien hij aan God fchuldig is. Hij denkt aan de Alweetenheid van den Allerhoogften; vermijdt het kwaad; herinnert zich de Goedheid van God, en ftelt zich ook liefderijk en vriendlijk aan tegen alle andere menfchen. Ja hij vertegenwoordigt zich de magt van den Grooten God, en wordt in zijn vertrouwen gefterkt op den bijftand van zijnen Hemelfchen Vader. O hoe veele en groote voordeelen brengt een aandachtig Gebed aan! Hoe tederlijk beginnen wij God te beminnen, wanneer wij op eene rechte wijze menigmaal met Hem in den Gebede fpreeken; wanneer wij aan zijne liefde gedenken; en wanneer wij die weldaaden moogen roemen, welke Hij ons heeft toegedeeld! Dan verheugt zich onze gantfche ziel. Dan verkwikken wij ons in het aandenken van zijne Genade; dan wenfchen wij fteeds bij God te zijn. Dat nu zijn de oorzaaken, waarom alle Godvruchtige Lieden zoo gaarne bidden. Zij verheugen zich in God, en

het

het is hun een uitneemende vreugde met Hem te ſpreeken. Daarom herinneren en ſpooren zij elkanderen dus aan, met deze woorden van David: *Komt laat ons aanbidden en nederbukken, laat ons knielen voor den Heere, die ons gemaakt heeft.* Ps. XCV: 6. Het is een voortreflijke zaak, den Heere te danken en te looven. Dankt dan den Heere, want Hij is vriendlijk en zijne goedertierenheid duurt in de eeuwigheid. Ik zal den Heere danken mijn leven lang, en mijnen God looven zoo lang ik nog ben. Daarom mijne Kinderen! bidt menigmaal en geloovig tot uwen God, zoo zal Hij u ook eens, als zijne geliefde Kinderen, opneemen, daar, waar uwe vreugde volmaakt zal wezen, Amen!

[O God wat ſmaakt die hoop mij zoet!
Hoe voel ik mijn begeerte branden!
U, die mijn ziel zoo hijgen doet,
U roep ik toe, reik mij uw handen!
Kom Heere Jeſus, haaſt u, kom!
Vervul mijn hoop in 't Heiligdom.]

EENIGE KORTE

MORGEN- EN AVONI

G E B E D E

Voor zulke Kinderen die in de Gron
den Christelyken Godsdienst nog
zyn onderweezen.

I.

MORGEN-GEBED

Liefderijk God! ik danke U, dat Gi
den voorgaanden nacht, voor ziekt
dere kwaade toevallen, door uwe magt
hebt. Bescherm mij ook dezen dag voo
toevallen, welke mij zouden kunnen s
zijn. Geeft mij kracht, om veel goeds
nen leeren, en tevens verstand, om al
heid te vermijden; ten einde ik een rech
en U welbehaaglijk Kind zijn moge. An

AVOND-GEBED.

Ik zegge U van harte lof en dank goeddoende God! voor alle weldaaden, welke ik dezen dag van U ontvangen hebbe. Gij hebt mij ook wederom fpijs en drank gegeeven, Gij hebt mij voor meenige boosheid bewaard en mij door mijne lieve Ouders en Meester tot het goede doen aanzetten. Bewaar hen en mij in dezen nacht voor allerlei gevaar en fchade, en laat ons morgen gezond wederom opftaan; ten einde wij U van nieuws met vrolijke harten moogen looven. Amen!

II.

MORGEN-GEBED.

Prijs en lof zij U toegebracht o liefderijk God en Vader! dat Gij mij vergund hebt het licht van dezen dag te moogen aanfchouwen. Heden zij U mijn gantfche hart en alle zijne vermogens en krachten toegewijdt. Door uwe Genade zal ik U met eene kinderlijke liefde beminnen; tot uwe eer zal ik leeven; het booze vlieden en het goede betrachten. Ai geef mij toch geduuriglijk kracht, om dit mijn oprecht voorneemen heiliglijk te volbrengen. Dan zal ik U in den Avond, met vrolijke lippen dankzeggen. Amen!

AVOND-GEBED.

Ik prijze U liefderijk God! dat Gij voor mij, den nacht tot rusten geschaapen en die zoo noodige weldaad van eenen verkwiklijken slaap, mij alreeds zoo menigmaalen geschonken hebt. Laat mij ook nu in dezen nacht deze uwe goedheid weder genieten! Behoed mij in den zelven voor ziekten en andere gevaarlijke toevallen! Behoed ook mijne lieve Ouders en allen, waar op ik eenige betrekking hebbe, ten einde wij, onder uwe almachtige bescherming zeker rusten, en aan den dag van morgen U wederom in welstand dienen moogen. Amen.

III.

MORGEN-GEBED.

Neem mijne kinderlijke dankzegging aan, o getrouwe God! voor de bescherming, waar mede Gij, in dezen nacht, allerlei onheilen van mij hebt afgewend. Hoe veele Goedheden hebt Gij in den zelven, zonder dat ik dezelve merkte, aan mij beweezen. Gij hebt mijn lichaam door den zachten slaap verkwikt. Gij hebt mijn ziel gesterkt, dat ik nu wederom eene levendige blijgeestigheid bezitte, en nuttige zaken leeren kan. Gij hebt mij gezond en vergenoegd doen ontwaaken, om die weldaaden te genieten, welke Gij voor mij bereid hebt. U zal ik met mijn gantsche hart geduurig danken; U zal ik door eene gestadige vlijt en gehoorzaamheid nu en

en altijd eeren. Maak Gij mij flechts tot alle goede dingen bekwaam, op dat ik U lief en welbehaaglijk zijn mooge. Amen.

AVOND-GEBED.

Naardemaal ik dezen dag niet eenig en alleen zoo doorgebracht hebbe, als het betaamde, noch mij genoegzaam bevlijtigd, om tot uw eer en heerlijkheid te leeven, zoo bidde ik U, o barmhartig God! vergeef mij alle mijne misdaden om uwer goedheid wil. Laat mij morgen als een nieuw menfch ontwaaken en met dat goede voorneemen opftaan, dat ik U fteeds vreezen, geen booze daaden bedrijven, maar al dat goed verrichten mooge, waar toe Gij mij gefchikt hebt. Wend alle ongelukken van mij, van mijne Ouders en van mijne bekenden af. Laat ons op morgen wederom vrolijk ontwaaken, en uwe weldaaden op nieuw ondervinden, zoo zullen wij U daar voor geduurig danken en met eenen Godvruchtigen wandel eeren. Amen!

IV.

MORGEN-GEBED.

Uwe goedheid alleen hebbe ik het te danken, o mijn God! dat ik nog leeve. Hoe veele menfchen zijn 'er mogelijk, in dezen nacht geftorven. En Gij hebt mij vrolijk doen ontwaaken. O hoe goed is het, dat ik eenen God hebbe, die mij met zijne Almagt bedekt, wan-

neer ik waarlijk in mijnen ſlaap van mij zelven onkundig ben! en hoe aangenaam is het mij, dezen mijnen goedertierenl Vader te beminnen! Ja U, U zal ik ook heden looven mijn Schepper! Om U te eeren, zal ik lichaam en ziel, tot nuttige bezigheden aanleggen. Ai! behoed Gij mij voor zonde en andere booze toevallen. Wees bij mij, als ik alleen ben of onder andere menſchen mij bevinden mooge, op dat mij geenerlei kwaad ontmoete; ten einde ik U op den avond met een vrolijk hart, loeven en prijzen mooge. Amen.

AVOND-GEBED.

Ik zal in vrede 't zamen nederliggen en ſlapen, want Gij o Heere alleen, zult mij doen zeker woonen.

Hoe goed is het mij, dat ik een God hebbe, die voor mij zorgt, wanneer ik wezentlijk onbewuſt ben, wat mij in mijnen ſlaap ontmoet. Hoe verheug ik mij, mijn liefderijk God! dat ik U kenne, dat ik U, als mijnen liefderijken Vader en magtigen Beſchermer aanbidden, en mij geheel op U verlaaten kan! Behoed mij dan in dezen nacht, voor alles wat mij zoude kunnen ſchaaden. Sterk mij met nieuwe krachten door eene zachte ruſt. Laat mijne lieve Ouders en Bloedverwanten, en al ons Volk in zekerheid woonen. Zoo zullen wij morgen U nieuwlings looven, en als uwe gehoorzaame Kinderen eeren. Amen.

V.

V.

MORGEN-GEBED.

Zoo heb ik dan wederom, door de Goedheid van mijnen God, eene aangenaame en verkwiklijke rust genooten. Dank en lof zij U daar voor toegebracht, o beminde Vader! Hoe veele Goedheden hebt Gij tot hier toe aan mij beweezen! Hoe veele geruste en stille nachten mij reeds laaten overleeven! Van U zijn alle mijne lichaams en ziele-krachten. Gij hebt mij uit vleesch en beenen te zamen gesteld, uit aderen en spieren te zamen gevlochten. Gij hebt mij noodige leeden en bekwaame zinnen gegeeven, en tot hier toe in wezen gehouden. Bewaar mij dan ook dezen dag, voor alle onheilen, die mij eenigzins zouden kunnen schaden. Geef mij uwen zegen, als ik uw Woord leere en het zelve onderzoeke. Doe mij steeds meer en meer toeneemen in vroomheid en ware deugd, op dat ik U welbehaaglijk, en der waereld een nuttig medelid mooge worden. Amen.

AVOND-GEBED.

De Heer is mijn Licht, Berscherming, en Heil, voor wien zou ik vreezen? De Heer is mijn Levenskracht, voor wien zou ik verVaard zijn? Ook in den duisteren nacht vreeze ik niet, want God is bij mij. Zijne almagtige hand beschermt mij; en zijne Goedheid verkwikt mij door eenen zachten slaap. Met een vrolijk en

blij-

blijmoedig hart legge ik mij ter rust en dank U, o liefderijk God, voor alle weldaaden van dezen verloopen dag; voor de spijs en drank; voor het goed onderwijs, 't geen ik ontvangen, en voor de noodige krachten, die Gij mij gegeeven hebt, om uwe Geboden in mijne zwakheden te vervullen. Alles goeds komt van U; U zal ik voor het zelve danken, en tot uwer eere op morgen weder leven, en mij toeleggen, om altoos in Godvrucht en verhevene deugdenpligten toe te neemen. Ai! verleen mij daar toe uwen genadigen bijstand en bepaal mijn hart bij dat eenige en allervoornaamste, dat ik uwen naam mooge vreezen. Amen.

VI.

MORGEN-GEBED.

Ik ben God, de Almagtige, wandelt voor mijn aangezichte en zijt oprecht. GEN. XVII: 1.

Dit uw woord, o Almachtige, Alleszeinde en Rechtveerdige God! wil ik heden en alle mijne levensdagen in mijn harte bewaaren. Overal zijt gij bij mij; 't zij ik gaa of nederligge, gij zijt bij mij, en ziet en weet alle mijne gedachten en onderneemingen. Door uwe magt word ik behouden en beschermd. Maar even door die zelve, kunt Gij mij ook tijdelijk en eeuwig straffen, wanneer ik mij tegen uwe Geboden ongehoorzaam aanstelle. O hoe zou ik U dan niet vreezen, Gij groote God! hoe zou ik mij door

moed-

moedwillige buitenſporigheden; uwe liefde onwaardig maaken, en uwe rechtvaardige ſtraffen op mij laaden! Neen! door uwe Genade zal ik nu en altoos tot uwe eere wandelen, mijnen lieven Ouderen gehoorzaamen; mijne Leeraars en Overheid in eere houden; met mijne bekenden in vrede leeven en in Godvrucht zoeken toe te neemen. Regeer dan nu, o Heer! en neig mijn onvermoogend harte tot alle dingen die goed zijn, zoo zal ik U en nu en in de eeuwigheid prijzen. Amen!

AVOND-GEBED.

Hoe koſtelijk is het o Heer! U te danken en te looven; des morgens uwe Genade, des avonds uwe trouwe en goedheid te verkondigen! O hoe verheug ik mij, mijn God! dat ik ook U, met vrolijken monde prijzen mooge. Uwe weldaaden zijn overvloediger, dan dat ik dezelve verhaalen kan. Gij hebt mij in dezen dag voor allerlei ongelukken behoed, Gij hebt mijne waarde Ouders in eenen gezonden ſtaat onderhouden; Gij hebt mij meer vermogens en krachten tot leeren geſchonken en Gij hebt mij verzadigd en verheugd. Loof dan den Heere, mijne ziel! en vergeet niet het goede dat Hij aan u gedaan heeft! Genadig en barmhartig is de Heer, langmoedig en vol van goedertierenheid. Ai behoed ook mij en alle die mij toebehooren, benevens alle ware Chriſtenen in dezen nacht, op dat wij morgen U wederom looven en ſteeds met blijde harten dienen kunnen. Amen!

EK

